

דברי הכנסת

הישיבה השלושים-ושמונה של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, כ"א בכסליו התשנ"ג (16 בדצמבר 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

תוכן העניינים

הצעה לסדר	
שאלות בעל-פה	
מעצר חיילים במסיבת סמים	
השביתה במוסדות להשכלה גבוהה	
שאלות ותשובות	
הקצאת תקציבים לזרמי החינוך השונים	
הזמנת נזיר דומיניקני להרצאה על ירושלים	
הגדרת ישיבת "אור שמח" ככת אלילית	
הפניית תלמידים יהודים מרוסיה למוסדות חינוך בארץ	
תשלומים בגין בחינות הבגרות	
פערים במערכת החינוך בין המגזר היהודי למגזר הערבי	
התאבדויות בקרב תלמידים	
מערכת החינוך הערבית ביפו	
התאבדויות בקרב תלמידים	
הצעה לסדר-היום	
הכנסת על פרשת דרכים	
שאלות בעל-פה	
שביתת עולי אתיופיה	
שאלות ותשובות	
אלכוהוליזם בקרב עולים	
הפעילות החינוכית באתרי הקרוונים	
שאלות בעל-פה	
המשבר הכספי במועצת שדרות	
פקודות הוצאה לפועל נגד ילדים	
שאלות ותשובות	
אי-עזיבת עיר המגורים כתנאי לקבלת גט	
אגרת נישואין	
מינוי דיינים בבתי-דין רבניים	
תקנות בדבר הליכי הדיון בבתי-הדין הרבניים	
קיפוח נשים בבתי-הדין הרבניים	
השתתפות מועצה דתית בארגון הפגנה	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעה לסדר-היום דרישת שר האנרגיה לבטל כתבי אישום על העסקת עובדים בשבת	
הצעה לסדר-היום הוראות השר הממונה לבטל תביעות נגד מפעלים העוברים על החוק	
הודעת הממשלה על החלת דין רציפות על הצעת חוק	
הצעה לסדר-היום	

סכנת הצפה בשכונות תל-אביב

הצעה לסדר-היום

רמתם והכשרתם המקצועית של בוחני נהיגה

הצעה לסדר-היום

חוות הנפט והגז בצומת-גלילות

הצעות לסדר-היום

הצעות לנסיגה מעזה

הצעות לסדר-היום

מצוקת אשפוז בבתי-החולים

שאלות בעל-פה

הצעות לסדר-היום

חברת הביטוח "הסנה"

הצעות לסדר-היום

תוכנית ההבראה של מפעל תע"ש

הצעות לסדר-היום

התעללות בבעלי חיים

הצעות לסדר-היום ממצאי הסקר שפרסם יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות, חבר הכנסת א' בורג

הצעה לסדר

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו פותחים את ישיבת הכנסת, יום רביעי, כ"א בכסליו התשנ"ג, 16 בדצמבר 1992.

הצעה לסדר לחבר הכנסת יהושע מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יציאת היהודים מסוריה נקטעה. שלטונות סוריה נסוגו מאותה מחווה אנושית וסגרו את השערים בפני היהודים. ראש משלחת סוריה לשיחות השלום השיב אמש בגסות לנציג התקשורת הישראלית, על שאלה בדבר סגירת השערים, וכולנו ראינו זאת אמש על המסך של הטלוויזיה הישראלית.

פתיחת השערים בפני היהודים היתה חלק מהמחווה שנעשו על-ידינו ועל-ידי שלטונות סוריה כחלק משיחות השלום. סגירת השערים היום יש בה פגיעה בסיכומים שהושגו, זו הפרה של סיכומים, גם אם אלה היו מתוך הבנה ולא בחתימות על הסכמים כתובים.

ראש משלחת סוריה סירב לבקשת ראש משלחת ישראל לשיחות השלום בוויינגטון להתייחס לנושא זה. התייחסות הסורים לבקשת ישראל היתה בוטה ואף גסה.

נוקשתה של סוריה בשיחות השלום באה לידי ביטוי בנושאים נוספים, ואף בהתבטאויות כנגד ישראל של נשיא סוריה אסד.

במקרה אנושי זה של הצלת יהודים אסור לישראל לוותר. אדוני היושב-ראש, אני מציע כי משלחת ישראל תתבע להעמיד נושא זה בדחיפות על סדר-היום של שיחות השלום בוויינגטון, תתבע זאת ואף תעמוד על כך, כי יהיה זה סעיף לדיון דחוף וראשון.

חובתה של ממשלת ישראל לעשות זאת הן כדי לתבוע מסוריה שלא לפגוע בשיחות השלום ולכרסם בהן והן כדי להשלים את מבצע ההצלה האנושי של אחינו היהודים בסוריה. אני מודה לך מאוד, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לך, חבר הכנסת יהושע מצא. חברי הכנסת, אנחנו שמענו את ההצעה לסדר. האם במקרה נמצא אתנו כאן סגן שר או שר שיכול להתייחס לנושא? הממשלה בישיבת חירום היום. מהי הצעתך מבחינה מעשית, חבר הכנסת מצא?

יהושע מצא (הליכוד):

שההצעה הזאת תעבור לידי של ראש הממשלה, שמנהל את הנושא של שיחות השלום, כדי ששם נוכל לעמוד על התביעה הזאת.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, הנושא חשוב מאוד. אני גם הגשתי הצעה דחופה לסדר-היום בשאלה הזאת. השאלה הזאת חייבת להיות נדונה במליאה.

יהושע מצא (הליכוד):

אם במהלך היום יהיה פה אחד מהנהגת הממשלה ויכול להשיב.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, הודעת סיכום: א. אני אעביר את ההצעה לסדר של חבר הכנסת יהושע מצא ללשכת ראש הממשלה עוד היום; ב. השרים אינם עמנו כרגע משום שמתקיימת ישיבת חירום של הממשלה בנסיבות שכולנו יודעים עליהן. היום גם תתקיים הלוויה של רס"ר נסים טולדנו, וזאת הזדמנות נוספת להביע, בשמכם, את יגוננו וצערנו ואת הזדהותו של כל הבית הזה עם המשפחה ביום הקשה והנורא הזה; ג. מכיוון שכבר הוגשה הצעה דחופה, חבר הכנסת רענן כהן, אם חברי הכנסת יגישו גם הצעות דחופות בנושא – הנשיאות תשקול בכובד ראש. נעשה את שלושת הדברים יחד.

שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

ברשותכם, חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום. אנחנו עוברים עכשיו לשאלות. חלק מהשרים לא כאן, ולכן יהיו שינויים קלים מסיבה שהסברתי, ואני מקווה שזה מובן. היום זה בוודאי מובן לחברי הכנסת. אנחנו נשתמש בכלים שיש לנו וננסה לתמרן קצת. ואני רץ מהר לנושאים.

סגן השר אלי בן-מנחם ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 63, אשר הוגשה לשר הביטחון, מאת חבר הכנסת אבי יחזקאל, בנושא: מעצר חיילים במסיבת סמים. ושוב אני מבקש שלא להעלות את השאלה מדוע סגן שר במשרד ראש ממשלה עונה, כבר ביררנו את זה. סגני שרים, אחד התפקידים המרכזיים שלהם הוא להשיב על שאילתות בכנסת הנוגעות למשרד שבו הם משמשים כסגני שרים. פשוט כך היה.

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת אבי יחזקאל להציג את השאילתא.

מעצר חיילים במסיבת סמים

אברהם יחזקאל (העבודה):

תודה לך, אדוני היושב-ראש.

בעקבות מעצרו של חיילים במסיבת סמים במועדון ברמת-גן, ובעקבות התפשטות התופעה בקרב בני נוער המתגייסים לצה"ל – ועל זה יש היום תחקירים בתוך צה"ל – ברצוני לשאול:

1. האם תופעת הסמים בצה"ל אכן מתגברת, ומה הוא מספר החיילים אשר נתפסו על-ידי שלטונות הצבא משתמשים בסמים, ברשותך, קלים וקשים כאחד?

2. כיצד נערכים שלטונות צה"ל למלחמה בתופעה זו?

3. האם מתקיימות בדיקות לאיתור מתגייסים המשתמשים בסמים?

4. האם נערכות די בדיקות פתע ביחידות צה"ל, ובאיזו תכיפות?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה. שוב, כדי למנוע אי-הבנות, התשובות צריכות להיות קצרות; שתי מנות, אחת של שלוש דקות ואחר כך אחת של שתיים. בבקשה, אדוני.

סגן שר במשרד ראש הממשלה א' בן-מנחם:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כפי שאמרתי בעבר, בכל נושא הנוגע לסמים העולה במליאת הכנסת יענה סגן השר הממונה על הרשות למלחמה בסמים. לכן אין זה פלא, שאני אצטרך לענות פה, כי מדובר בסמים.

1. התשובה שלילית. לפי סקר מפקדת קצין רפואה ראשי, שיעור המשתמשים בסמים בצבא הוא 1.5%, ובבדיקות מדגמיות רפואיות השיעור הוא פחות מ-1%.

2-4. בצה"ל מתקיימת ועדה בראשות סגן ראש אכ"א – אגף כוח אדם – שעוסקת בנושא במישורים מספר: א. אכיפה והרתעה, בראשות קמצ"ר – קצין משטרה צבאית ראשי; ב. חינוך והסברה, בראשות קח"ר – קצין חינוך ראשי; ג. בדיקות ודגימות, בראשות קרפ"ר – קצין רפואה ראשי.

צה"ל נוקט יד קשה כלפי משתמשים בסמים ובאלכוהול, וכל מי שמורשע בבית-הדין עומד בפני ועדת סמים, שבודקת האם ניתן ואפשרי להשאירו בצה"ל או יש לפוטרו מן השירות.

צה"ל מקיים שתי בדיקות עיקריות: א. סקר משתחררים בבקו"ם – בסיס קליטה ומיון; ב. דגימות שתן הנלקחות מחיילים שיש חשש, בעקבות הלשנה או בדרך אחרת, סמויה או גלויה, שהם משתמשי סמים. בדיקה נוספת נעשית בכל מקרה של תאונת דרכים.

יש לזכור, כי טרם הגיוס עובר המלש"ב – מועמד לשירות ביטחוני – בדיקות רפואיות בלשכות הגיוס, ואם הוא מאותר כאלכוהוליסט או כמשתמש בסמים קשים, או שאינו מגויס או שהוא מגויס אך אינו יכול להגיע ליחידות שבהן נדרש סיווג ביטחוני גבוה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת אבי יחזקאל, שאלה נוספת. שתי דקות לכל היותר לסיבוב הזה, בבקשה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, סגן השר, מי שאומר שבצה"ל יש 1.5% משתמשים בסמים זורה חול בעיניים. אני אומר את זה על סמך דברים שפורסמו בחודש אוקטובר בעיתון "מעריב", על סמך תחקיר שנעשה, וממנו מתברר כי שיעור המשתמשים בסמים קלים בקרב בני הנוער עולה; שיעור המשתמשים בסמים קלים מגיל 21 עולה. השאלה שלי: האם נוצר "חור שחור" בגילים 18-21? הרי יש כאן עניין של היגיון לקוי. אם שיעור המשתמשים עד גיל 18 עולה, ושיעור המשתמשים מגיל 21 עולה, מה קורה מגיל 18 עד גיל 21?

אני חושב שצריך להתייחס לתופעה הזו ולהעלות אותה על השולחן על מנת לטפל בה. אינני חושב שהנתון של 1.5% הוא נתון מדויק. ראוי לבדוק אותו שנית.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת אבי יחזקאל. שאלה נוספת במסגרת דקה לחבר הכנסת רענן כהן, ואחריו – לחבר הכנסת עובדיה עלי. בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבל שנושא כה רציני לא נדון במסגרת הצעה דחופה לסדר-היום, כפי שביקשנו – אני חושב שהנושא ראוי לכך – ובמקום זה מסתפקים בשאילתא.

אני לא חושב שהפתרון לגבי חיילים שנמצאו משתמשים בסמים הוא בשחרורם מצה"ל.

למשטרה ולגורמים נוספים היה ידוע זה זמן על קיומן של מסיבות סמים במועדון "אימפולס" ברמת-גן, עיר מגורי. במצב כלכלי חמור יש, להערכתי, מועדונים ומקומות בידור נוספים שבהם נערכות מסיבות סמים דומות בהשתתפות חיילים, בני נוער וצעירים. האם המשטרה יודעת על כך? כיצד היא מתכוונת להתמודד מול התופעה החמורה הזאת? האם יש בכוונת הממשלה להחרים כל מועדון בידור, שיימצא שיש בו משתמשים בסמים? האם יש סנקציה משפטית על מנת שנגע זה יחדל מהחברה במדינת ישראל, עד כמה שזה ניתן?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, נטלתי את זכות הדיבור – – –

היו"ר ש' וייס:

זכות השאלה.

עובדיה עלי (הליכוד):

נטלתי את זכות הזעקה והמחאה, במקום זכות השאלה, מפני שלא אחת חברי הכנסת עושים שימוש לא אחראי בנתונים שאין בידיהם, לפעמים שימוש ציני חסר אחריות שגובל בחוצפה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אתה מחלק ציונים לשווא, אדוני.

עובדיה עלי (הליכוד):

סליחה, אדוני.

היו"ר ש' וייס:

אין קריאות ביניים בזמן שאילתות.

אברהם יחזקאל (העבודה):

הוא מחלק ציונים.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, חבר הכנסת אבי יחזקאל, תקשיב לי. אין קריאות ביניים בזמן השאילתות. אי-אפשר לרמוס את כל הכללים. יש לנו די כלים פרלמנטריים להתבטא.

עובדיה עלי (הליכוד):

רבותי חברי הכנסת, דברי לא מכוונים לשואל זה או אחר ברגע זה או לפני כמה דקות. אני מביא כדוגמה את נושא הסמים. זה נושא שחזקה עלי שאני בקיא קצת בנתונים הנוגעים לו, יותר מהשואלים כאן, ואולי, יסלח לי סגן השר, אולי גם יותר מסגן השר שמשיב כאן.

בצבא מתייחסים במלוא הרצינות ובמלוא האחריות לתחום הזה. מתייחסים אליו בצורה אחראית מאוד ובדוקה מאוד. הנושא הזה מטריד ולא אחת מעסיק מאוד את צמרת צה"ל.

סגן השר בא לכאן והוא מוסר נתונים בדוקים. הנתונים שמסר כאן סגן השר אלי בן-מנחם הם הנתונים האמיתיים. הנתונים האלה מתבססים על בדיקות שונות, כפי שהוא אמר, בדיקת שתן ובדיקות אחרות שמתבצעות במסגרות שונות, לעתים בדיקות פתע ביחידות שונות, ששם יש חשש שיש שימוש בסמים.

אני שואל כאן, לא את סגן השר אלא את חברי הכנסת, מנין לכם העוז, עזות המצח, לבוא ולומר שהנתונים שנמסרים כאן בשם צה"ל אינם נכונים, ולעומת זה התחקירים של עיתונאים כאלה ואחרים מבוססים יותר? אולי תשיבו לי על כך?

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני סגן השר, יש לך שתי דקות, תרכז את תשובתך.

סגן שר במשרד ראש הממשלה א' בן-מנחם:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לחבר הכנסת אבי יחזקאל, הטוען על זריית חול בעיני הציבור – לפני כשבוע וחצי התייחסתי לנתון של 1% ו-1.5%, כאשר חבר הכנסת רפי אלול העלה את הנושא. גם הוא אמר, כמוך, ששיעור המשתמשים בסמים גבוה הרבה יותר. הנתונים שמסרתי הם נתונים בדוקים של צבא-הגנה לישראל. לכן, בהמשך לדבריו של חבר הכנסת עובדיה עלי אני מבקש מחברי הכנסת: אל תתייחסו לסקרים אלה או אחרים, כי ראינו מה קרה רק השבוע בנושא של סקר אחר, מה היו התוצאות.

רענן כהן (העבודה):

מה קרה?

סגן שר במשרד ראש הממשלה א' בן-מנחם:

אתה בוודאי יודע מה קרה. אינני רוצה להמשיך בכך, כי יש לי רק שתי דקות.

מה קורה לגילאי 18 עד 21? חבר הכנסת אבי יחזקאל, הנתונים הם לגבי גילאי 18 עד 21 המשרתים בצה"ל.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אבי יחזקאל, נדמה לי שסגן השר עונה לך. אני חושב שמן הראוי שתקשיב לו. אדוני סגן שר החינוך, תאפשר לשכנך להקשיב.

סגן שר במשרד ראש הממשלה א' בן-מנחם:

אמרתי שהנתונים הם לגבי גילאי 18-21 המשרתים בצה"ל, ולא לגבי נערים בגילים האלה שאינם משרתים בצה"ל.

לחבר הכנסת רענן כהן – הנושא הזה הועלה ודיברנו עליו רק לפני שבוע. אני לא חושב ששבוע אחרי שבוע צריך להעלות אותו נושא מחדש.

משטרת ישראל עושה את המקסימום האפשרי במלחמה בנגע הסמים, נוסף על פעולות אחרות שמוטלות על משטרת ישראל בנושאי ביטחון ובנושאים אחרים. אתם יודעים מה קורה בשטח. המשטרה מבחינתה עושה את המקסימום שבמקסימום, עם התקציבים הזעומים שיש לה, במלחמה בסמים.

כיצד מתכוונת הממשלה להתמודד? הממשלה תתמודד בכל דרך. כבר אמרתי פה, מעל במת הכנסת, לפני שבוע וחצי, שהתקציב למלחמה סמים יוגדל – ולא כפי שמתפרסם בתקשורת, שהתקציב הולך להיות מקוצץ. התקציב יגדל ב-100% לפחות לעומת השנה שעברה. אנחנו גם נקים יחידות מיוחדות בצה"ל, בקשר עם משטרת ישראל, למלחמה בסמים, מעבר לדברים אחרים שנעשים.

האם יש החלטה מה יעשו למועדונים שיימצאו עוסקים בסמים? – רבותי, כפי שאתם יודעים, לא צריך על זה החלטה. כאשר משטרת ישראל יודעת, שבמקום מסוים משתמשים בסמים, המשטרה תעשה הכול כדי לחסל את הנגע הזה. לא צריך על זה החלטה מיוחדת, כי זה דבר שבנוהל של משטרת ישראל.

לסיום, חבר הכנסת עובדיה עלי, אני מודה לך על העזרה. כיושב-ראש ועדת הסמים בכנסת הקודמת וכסגן שר הביטחון, הנתונים בוודאי ידועים לך. אני מודה לך על הדברים שאמרת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים. אני מבקש עכשיו מסגן שר החינוך, חבר הכנסת מיכה גולדמן, להשיב על שאלתא בעל-פה מס' 61, של חבר הכנסת יורם לס, בנושא: השביתה במוסדות להשכלה גבוהה. בבקשה, חבר הכנסת יורם לס.

השביתה במוסדות להשכלה גבוהה

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, סגן שר החינוך, בימים שני ושלישי בשבוע זה הושבתו הלימודים באוניברסיטאות ברחבי הארץ.

אני מעריך שבמסגרת סדרי העדיפויות החדשים של הממשלה יש כוונה להשקיע בתשתית אנושית ואיכותית. קיים צורך דחוף לשפר את תנאי השכר של הסגל האקדמי על-מנת לעצור את בריחת המוחות לחוץ-לארץ. קיימת הבטחה מהשנה שעברה, גם של האוצר וגם של משרד החינוך, להקים ועדה ציבורית לבדיקת שחיקת שכרם של עובדי הסגל האקדמי, הבטחה בת שנה.

שאלות לכבוד סגן השר:

1. האם פעל משרד החינוך להקמת הוועדה, ואם לא – מדוע?

2. מה בדעת המשרד לעשות על-מנת להבטיח תנאים הולמים לסגל האקדמי על מנת לאפשר את המשך ההתפתחות של המחקר וההשכלה הגבוהה בישראל?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, תשובתך בבקשה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, 1. המשרד עמד בקשר עם הוועדה לתכנון ותקצוב של המועצה להשכלה גבוהה ועם ועד ראשי האוניברסיטאות לצורך הקמת הוועדה שלטענתם הובטחה על-ידי הממשלה הקודמת, מכוח העיקרון של רציפות השלטון. מי שמתנגד להקמת הוועדה הוא משרד האוצר.

שרת החינוך והתרבות הודיעה לראשי האוניברסיטאות על התנגדות זו, במקביל להסכמתה להקמת הוועדה. ואומנם הוקמה ועדה על-ידי ראשי האוניברסיטאות לבדיקת כלל הנושאים הנוגעים לסגל האקדמי, בראשות רב-אלוף (מיל") צבי צור.

2. בשנת התקציב 1993 יש תוספת בסך 104 מיליון שקל, נוסף על התייקריות, לתקציב המועצה להשכלה גבוהה.

קביעת שכר איננה נעשית על-ידי משרד החינוך והתרבות, אלא על-ידי הממונה על השכר במשרד האוצר, והנושא נתון בידיו. נא להפנות אליו שאלות נוספות, אם יש כאלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שאלה נוספת, אם יש, בבקשה, חבר הכנסת לס.

יורם לס (העבודה):

שאלתי הנוספת לסגן שר החינוך, ושוב במסגרת סדרי העדיפויות: מדען באוניברסיטה משתכר היום מחצית שכרו של מדען בעל כישורים זהים שעובד במשרד הביטחון. היום, פרופסור מן המניין באוניברסיטה מרוויח כמו סרן בצה"ל. אין עיני צרה במשכורות הגבוהות במערכת הביטחון, אבל הביטחון של מדינת ישראל הוא קודם כול באיכות שלה, והגיע הזמן שהמשכורות באוניברסיטאות יתקרבו למשכורות של חברי הכנסת. נבהלתי כאשר ראיתי את ההפרש שבין משכורתי באוניברסיטה למשכורתי בכנסת, לטובת זו שבכנסת כמובן.

קריאה:

אני מקווה שנבהלת לטובה.

יורם לס (העבודה):

נבהלתי לטובה מאוד.

אני מציע שנגמור פעם אחת את העניין הזה בלי תרגילי התחמקות.

יעקב שמאי (הליכוד):

אתה משווה גם את השעות של הפרופסור – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שמאי, קריאת ביניים בזמן שאילתות?

יורם לס (העבודה):

ברשות היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

לא ברשות. זכותך, ואסור להפריע. בבקשה.

יורם לס (העבודה):

לענות, או לא לענות?

היו"ר ש' וייס:

לא, מה פתאום? הרי אתה השואל.

יורם לס (העבודה):

אני סיימתי את שאלתי, ומבקש שתהיה פעולה רצינית בנושא הזה.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין, ואחריו – לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

יעקב שמאי (הליכוד):

כמה שעות בשבוע נותן פרופסור באוניברסיטה? אני מניח, אדוני היושב-ראש, שאתה תוכל להשיב לי על זה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שמאי, כיוון שאני לא מתמצא בנושא כלל, אני לא יכול לענות לך. פרופסור באוניברסיטה מרצה שמונה שעות "חזיתיות" ועוסק במחקר. יש פרופסורים שעובדים 15 שעות ביממה, יש שעובדים 17 ו-19 שעות, ויש שעובדים 13 שעות, זה תלוי בפריון, במרץ ובאוניברסיטה שהוא עובד בה. אבל אני, כידוע, לא מתמצא בעניין. הנושא תם.

יעקב שמאי (הליכוד):

— — — כדאי שפרופסור לס יעשה את ההשוואה בין העבודות — — —

היו"ר ש' וייס:

גם דוקטורים, גם רופאים. אני בטוח שאתה, חבר הכנסת שמאי, כנציג חשוב מאוד של כלל עובדי ישראל, האינטליגנציה העובדת בכלל זה, רוצה לדאוג לכל העובדים, גם לעובדי מוסדות השכלה. לי אין ספק בכך.

יעקב שמאי (הליכוד):

בהחלט.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כמי שתומך בהעלאת שכרם של הפרופסורים ושל החוקרים אני חושב שצריך לעשות היום מאמץ מיוחד כדי לקלוט את המדענים העולים ולתת עדיפות לאוניברסיטת בן-גוריון שלא מקבלת שקל אחד נוסף על המגיע לה על-פי הקריטריונים של המועצה להשכלה גבוהה. היא יכולה לקלוט עולים מדענים, שכאשר אינם נקלטים בעבודה הם נאלצים לרדת מן הארץ ולעבוד בנכר. אני חושב שיש מקום לבדוק את כל הנושא הזה כדי למנוע ירידה של מדענים וחוקרים מן הארץ.

אבל אני חייב למחות על ההשוואה בין משכורות חברי הכנסת למשכורות פרופסורים. לדעתי, שכרם של חברי הכנסת הוא מן הנמוכים במשק, וכדאי שהציבור ידע את זה.

היו"ר ש' וייס:

כן, אבל זה לא הנושא.

אלי דיין (העבודה):

כדאי שהציבור ידע זאת, וידע גם שחברי הכנסת מוגבלים כשאינם יכולים לעסוק בעיסוקים נוספים שיעלו את הכנסתם בסכום העולה על מחצית המשכורת הנוכחית שלהם לכל היותר.

שאלתי היא: האם יבדוק סגן שר החינוך הנכבד מה ניתן לעשות כדי למנוע ירידתם מן הארץ של אותם חוקרים שרואים עצמם נאלצים לעשות זאת, והאם אין מקום לתת עדיפות לפיתוח אוניברסיטת בן-גוריון?

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת אלי דיין. שאלה נוספת לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי. נא להקפיד על הזמן.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני סגן השר, ברצוני לשאול, מדוע אתה מעביר בשם משרדך את כל העניין למועצה להשכלה גבוהה, וכאילו מתנער מאחריות?

הרי ידוע היום שחמור במיוחד הוא מצב הסטודנטים שלומדים לתואר שני ולתואר שלישי, שמתקבלים לעבודה באוניברסיטה ושכרם עלוב שבעלובים. שכרם כל כך עלוב עד שאחרי זה הם צריכים לפעמים ללכת לשטוף רצפות, ולעשות כל מיני עבודות אחרות, כדי להתקיים בכלל. והנה פה אני שומעת תשובה של המשרד: נא לפנות לכתובת אחרת. למה אחראי המשרד?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, תשובה מרוכזת במסגרת שתי דקות.

מכיון שבחלל האוויר נזרקה גם השאלה כמה זמן עובדים פרופסורים, ולי בעצם אסור היה לענות, אם אתה תרצה להתייחס לזה, בבקשה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, לשאלה מס' 1 של חבר הכנסת יורם לס – השוואת שכר הפרופסורים לזה של חברי הכנסת, אני חושב שהשאלה לא היתה במקומה, ואין מקום להשוואה. זה מסלול אחד ופועל בנפרד, ושכר חברי הכנסת הוא בנפרד. אם ניכנס כאן לוויכוח לגבי שעות, ואי-אפשר לבחון זאת על-פי התקן של מרצה באוניברסיטה שמלמד שמונה או 10 או 12 שעות בשבוע, ואי-אפשר לבדוק כמה שעות הוא עובד מעבר לזה. אני מציע שלא נעבור כאן לוויכוח כזה או אחר, ואני יכול רק לבקש מחבר הכנסת לס להוריד את התשובה לגבי אותה שאלה שהוא מתייחס אליה.

אני עובר לשאלה הנוספת של חבר הכנסת אלי דיין. האוניברסיטאות קיבלו השנה תוספת של 104 מיליון שקל, כפי שכבר ציינתי, נוסף על הבסיס שהיה בתקציב 1992.

יש העדפה, ואנחנו, בשיתוף פעולה עם משרד המדע, עושים מאמץ גדול כדי לקלוט מדענים עולים. אני יכול להוסיף ולומר, שאין היום תופעה של בריחת מוחות מן הארץ.

משרד החינוך והתרבות, עם משרד המדע, בפעולה משותפת עם מדענים מחבר העמים, ברית-המועצות לשעבר, עוד בהיותם שם, עושה מאמץ לקלוט בארץ מאות מדענים, ואכן מאות מדענים נקלטו ונקלטים בארץ, ואין בריחת מוחות ממנה.

אשר לשאלה הנוספת בעניין אוניברסיטת בן-גוריון, אני רוצה להגיד שמשרד החינוך והתרבות ראה באוניברסיטת חיפה ובאוניברסיטה בבאר-שבע אוניברסיטאות שמרכזות תלמידים מהנגב ומהגליל, והן מקבלות העדפה. גם במסגרת קליטת העלייה אנחנו עושים מאמץ.

אשר לשאלה של חברת הכנסת גוז'נסקי, אני רוצה לחזור ולהבהיר שכל הקשור להסכמי שכר נעשה על-ידי הממונה על השכר. אין זה נכון שמשרד החינוך מתעלם מאחריות, אלא שיש חלוקה, ואנחנו פועלים על-פי סדר שנקבע בין האוניברסיטאות, משרד החינוך והתרבות ומשרד האוצר, וכך זה פועל. משרד החינוך שותף, אבל האיש שמרכז את הנושא הוא הממונה על השכר.

שאלות ותשובות

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים עכשיו לשאלות רגילות. אדוני סגן שר החינוך והתרבות, אנא עלה על הדוכן.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, האם נחזור לשאלות בעל-פה?

היו"ר ש' וייס:

יש סדר שהוצב על-ידי קודמי, ואני ממשיך. היו זמנים שהיינו דוחים את השאלות הרגילות בגלל שיקולים של שידור ישיר וכן הלאה. כבר מזמן חזרנו לסדר רגיל, רוטיני. הכנסת מתנהלת על-פי דרכה, הטלוויזיה מצטלמת על-פי דרכה, ואנחנו מנסים לחיות בדו-קיום בשלום.

אני הסברתי, הממשלה בישיבת חירום, ואתה יודע את הסיבה. כשהיא תבוא, נחזור מייד לסדר.

סגן שר החינוך והתרבות ישיב על שאלתא מס' 186 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

הקצאת תקציבים לזרמי החינוך השונים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את שרת החינוך והתרבות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

הקצאת תקציב החינוך לזרמים השונים הקיימים במערכת החינוך מבוססת, זה שנים רבות, על הקריטריון של "תקן לכיתה".

ברצוני לשאול:

1. מה הוא המספר הממוצע של תלמידים לכיתה בחינוך היסודי – בחינוך הממלכתי? בחינוך הממלכתי-דתי? בחינוך החרדי לפלגיו? בחינוך הערבי? בעיירות הפיתוח?
2. מה הוא התקצוב למעשה של המשרד בחישוב לתלמיד בכל אחד מהמגזרים שצוינו בשאלה מס' 1?
3. האם ישנה משרד החינוך את השיטה הקיימת וינהיג הקצאה לזרמי החינוך השונים לפי הקריטריון של "תקן לתלמיד"?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. בחינוך הממלכתי – 31.36; בחינוך הממלכתי-דתי – 27.04; בחינוך הלא-יהודי – 31.61; בחינוך העצמאי – 24.72; בעיירות הפיתוח – 30.46.
2. תקציב המשרד בכל נושא בחינוך היסודי מבוסס על כיתה ולא על תלמיד. לפיכך, מובן שבכיתות מאוכלסות פחות התקציב לתלמיד גבוה יותר.
3. אין אפשרות לשנות את שיטת ההקצאה באמצע שנת הלימודים. לקראת השנה הבאה נחזור ונבחן את ההיבטים השונים ואת המשמעויות של שיטות ההקצאה השונות האפשריות. כבר עכשיו דן המשרד בשיטות הקצאה שונות כדי להבטיח שוויון בין תקן תלמיד פלוס מקדמים אובייקטיביים.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

אני מברך מאוד את השיטה שנוקט סגן שר החינוך, תשובות קצרות וענייניות, כי לפעמים זה ארבעה קילומטר תשובה.

שאילתא נוספת צריכה להיות קצרה מאוד. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני סגן השר, קודם כול, אני מוחה על כך שלא עניתם על שאלה מס' 2. אני חושבת שהחשב שלכם יכול היה בקלות יתירה לבדוק כמה הקצבה יש לכל זרם, לחלק במספר התלמידים – ולדעת מה התקצוב של משרד החינוך לכל אחד מהתלמידים במדינת ישראל. התחמקות מהתשובה הזאת היא בעצם התחמקות מלב הבעיה, ולב הבעיה הוא שהפרש בין 24 תלמידים לכיתה לבין 32 או 35 תלמידים לכיתה עושה את כל ההבדל. לכן ההתחמקות שלכם היא פשוט לא מכובדת, ואני מקווה שתמצא דרך לתת תשובה מלאה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

גברתי חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, שמעתי את השאלה שלך, ואת תקבלי תשובה מפורטת בכתב.

היו"ר ש' וייס:

תודה.

הזמנת נזיר דומיניקני להרצאה על ירושלים

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שרת החינוך והתרבות ביום ו' בכסליו התשנ"ג (1 בדצמבר 1992):

בעיתון "כל העיר" מיום כ"ד בחשוון התשנ"ג (20 בנובמבר 1992) פורסם, כי נזיר דומיניקני, פרופסור מרסל דיבואה, הוזמן להרצות בהשתלמות למנהלי בתי-ספר תיכוניים בירושלים, במסגרת אירועי 25 שנים לאיחוד העיר, על הדתות בירושלים.

ברצוני לשאול:

מה היא עמדת משרדך בכך שהזמנת הנזיר הדומיניקני מעוררת התנגדות תקיפה בקרב מנהלים של בתי-ספר תיכוניים בעיר?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

פרופסור מרסל דיבואה, מרצה בחוג לפילוסופיה באוניברסיטה העברית, מקובל וזוכה להערכה רבה גם בקרב חבריו המרצים, גם בקרב קהל הסטודנטים ובקרב הציבור הרחב, המכיר את עמדותיו ופועלו להגברת ההידברות והסובלנות בין תושבי ירושלים.

שמו מופיע ברשימת המרצים של מינהל חברה ונוער של משרד החינוך והתרבות, לצורך השתלמויות ל"מעבירי מסר" בנושא המרכזי של השנה – ירושלים.

מנהלי בתי-הספר העל-יסודיים הוזמנו ליום העיון שבו הוא יופיע, ואיש לא כפה עליהם. ראוי לציין, כי היתה התלהבות רבה בקרב המנהלים, שחלקם הגדול מכיר ומוקיר את האיש.

התוכנית הוצעה על-ידי מרכז-ספיר, המשמש את משרד החינוך לצורך הפעלת השתלמויות בנושא ירושלים, ואושרה על-ידי מנח"י – מינהל חינוך ירושלים, שהנ"ל הוזמן על-ידם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פרוש, בבקשה.

מנחם פרוש (יהדות התורה):

כבוד היושב-ראש, סגן השר הנכבד, האם אתה לא חושב עד כמה זה מגוחך לענות את התשובה הזאת? האומנם אנחנו צריכים לרעות בשדות אחרים ולקחת איש כזה שיבוא להרצות, ואין לנו כבר חכמים, נבונים, גדולים, אשר ידעו מה המשמעות של ירושלים לקראת 25 שנות איחודה?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה תשובתך.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני חושב שנכון עשו אנשי מרכז-ספיר שהזמינו. אנחנו צריכים לדעת, שמוזמנים לימי עיון כאלה מרצים רבים, חלקם בא ומספר על תקופת מלחמת השחרור, חלקם בא ומספר על העבר של ירושלים, חלקם מספר על ירושלים שלאחר מלחמת ששת הימים, ויש כאלה שבאים ומדברים על ירושלים כבירתה של ישראל לנצח.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה מאוד לסגן השר.

הגדרת ישיבת "אור שמח" ככת אלילית

חבר הכנסת א' רביץ שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ג בכסליו התשנ"ג (8 בדצמבר 1992):

בעיתון "יחד נאמן" מיום כ"ד בחשוון התשנ"ג (20 בנובמבר 1992) פורסם, כי בהזמנה לכינוס של משרד החינוך וארגון "שורשים", לסמינר על "הכתות המודרניות", מופיעה רשימה של כתות אליליות, וביניהן שמה של ישיבת "אור שמח" בירושלים, וכן מוצגת תנועת החזרה בתשובה ככת.

ברצוני לשאול:

1. האם אכן ישיבת "אור שמח", או תנועת החזרה בתשובה, הינה "כת אלילית"?

2. אם לא – מדוע הופיעו בהזמנה הנ"ל במסגרת רשימה של כתות אליליות?

3. מה ייעשה לגבי מקרים דומים בעתיד?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3-1. ל"שורשים" הנהלה ציבורית, אשר בראשה אנשים ידועים המייצגים קשת דעות רחבה בציבוריות הישראלית, וכמחציתם בעלי השקפה דתית אורתודוקסית.

"שורשים" עוסק בבירור סוגיות מתחום המחשבה, ההיסטוריה והספרות היהודית, תוך הצגת שאלות, שהתשובות עליהן פתוחות למגוון הרחב של הדעות. התכנים וההגדרות נקבעים על-ידי הנהלת "שורשים", ואין שרת החינוך רואה מקום להתערב בעבודת המוסד.

לגופה של השאלתא, במודעה ליום העיון בעניין הכתות לא מצוינת כלל הגדרה "כתות אליליות" בשום מקום. נהפוך הוא, נראה לנו כי קביעתו של חבר הכנסת רביץ כי מדובר בכתות אליליות היא בבחינת הוצאת "לשון הרע" כלפי יתר הקבוצות.

לבירור שאלות מן הסוג הנ"ל, מומלץ שחבר הכנסת רביץ יפנה להנהלה הציבורית של "שורשים".

הפניית תלמידים יהודים מרוסיה למוסדות חינוך בארץ

חבר הכנסת א' שפירא שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ג בכסליו התשנ"ג (8 בדצמבר 1992):

בעיתון "יום השישי" מיום כ"ד בחשוון התשנ"ג (20 בנובמבר 1992) פורסם, כי שליחי האגודה לקידום החינוך בירושלים, פרויקט המשותף למשרד החינוך ולמשרד החוץ, יזמו הבאת מאות תלמידים יהודים מרוסיה ללימודים בארץ, כשהוריהם חותמים על טפסים הקובעים את המוסדות שבהם ילמדו בניהם. מכיוון שבין השליחים לא היו נציגים חרדים, נוצר מצב שלהורים לא נמסרה אינפורמציה נכונה על מוסדות החינוך החרדיים. אי לכך לא הופנו תלמידים למוסדות אלו.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונים הפרטים שפורסמו בכתבה הנ"ל?

2. האם אין שליחים חרדים, ואם אין – מדוע?

3. מה היא הסיבה לאי-הפניית שום תלמיד למוסדות חינוך חרדיים?

4. מה ייעשה כדי להביא לידיעת ההורים מידע נכון על מוסדות החינוך בישראל?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בהנחיית מנכ"ל משרד החינוך והתרבות נשלחו לחבר העמים שלושה זוגות של מחנכים-שליחים להחתמת ההורים על טופס בחירת הזרם בחינוך. בכל זוג היה מחנך דתי אחד.
2. כאמור, נכללו במשלחת מחנכים דתיים.
3. התלמידים הופנו למוסדות חינוך על-פי בחירת ההורים ובחתימתם.
4. שליחי המדינה אמונים על מידע נכון ומלא על מערכת החינוך בישראל.

תשלומים בגין בחינות הבגרות

חבר הכנסת א' בורג שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ג בכסליו התשנ"ג (8 בדצמבר 1992):

ברצוני לשאול:

1. מה הם הקריטריונים השונים לקביעת גובה התשלום עבור יחידת בגרות?
2. מה הם הנימוקים לקביעת קריטריונים אלו?
3. האם נקבע סכום מרבי לתשלום עבור כלל יחידות הבגרות? אם כן – מה הוא?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

- 3-1. התשלום עבור יחידות בחינה מהווה מרכיב הכנסה בתקציב ההוצאות של בחינות הבגרות.
- סך כל ההוצאה הישירה הוא כ-60 מיליון שקל, לא כולל שכר הכנה לבגרות המשולם ישירות למורים. ההכנסה מגביית דמי הבחינות היא כ-30 מיליון שקל.

גובה דמי הבחינות מתעדכן מדי שנה, על-פי חישוב ההתייקריות, ומאושר על-ידי ועדת המחירים באוצר.

תלמידים המתגוררים ביישובי פיתוח, על-פי מפת היישובים שהוגדרה על-ידי ועדת השרים לענייני ערי הפיתוח, משלמים רק 10% מדמי הבחינות. עולים חדשים פטורים מתשלום.

סך כל התשלום עבור יחידת לימוד (חורף התשנ"ג) – 22.40 שקלים.

התשלום הוא עבור יחידת לימוד ללא קביעת מקסימום כלשהו. במשרד החינוך אין כל מנגנון לביצוע הנחות כלשהן בתשלום.

פערים במערכת החינוך בין המגזר היהודי למגזר הערבי

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שרת החינוך והתרבות ביום י"ג בכסליו התשנ"ג (8 בדצמבר 1992):

אחד הגורמים והמוקדים לפער בין המגזר היהודי ובין המגזר הערבי ולהעמקתו נעוץ בפער במערכות החינוך במגזרים השונים.

ברצוני לשאול:

1. האם הכין משרדך תוכנית רב-שנתית לצמצום הפערים במערכת החינוך?

2. במסגרת תוכנית זו, מה הוקצב לתחום זה, באילו סעיפים ובכמה, לשנת התקציב 1992?

3. מה מוקצה לתחום זה, באילו סעיפים ובכמה, לשנת התקציב 1993?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הוכנה תוכנית חומש למערכת החינוך במגזר הערבי, והיא פורסמה בחוזר מנכ"ל מיוחד, י"ב, התשנ"א (יוני 1991).

2. בשנת התשנ"ב הוקצו סכומים ניכרים במסגרת תוכנית החומש בתחומים הבאים: פיתוח ובינוי, תוכניות לימודים, מדע וטכנולוגיה, הדרכת מורים, ביקור סדיר, שפ"י – שירות פסיכולוגי ייעוצי, חינוך מיוחד, מחוננים, מרכזים פדגוגיים, ספורט וחינוך גופני, טלוויזיה חינוכית, תרבות ואמנות, פעילות

החברה להגנת הטבע, נוער וחברה, פעילות היחידה לחינוך לדמוקרטיה ולדו-קיום, השתלמויות עובדי הוראה ומשוב (מדידה חינוכית).

פרטים מלאים, וכמותיים, מצויים בדוח ביצוע תוכנית החומש למערכת החינוך במגזר הערבי, התשנ"ב. אני מוכנה להעביר את הדוח לחבר הכנסת חיים אורון.

3. בימים אלה מתקיים דיון בתוכניות העבודה של יחידות המשרד השונות, שהונחו על-ידי לתת תשומת לב מיוחדת לצורכי המגזר הערבי, במגמה להקדים ולסגור את הפערים לפני תום תוכנית החומש שתוכננה.

התאבדויות בקרב תלמידים

חברת הכנסת ע' מאור שאלה את שרת החינוך והתרבות ביום י"ג בכסליו התשנ"ג (8 בדצמבר 1992):

בפנייה של המועצה הלאומית לשלום הילד, שהופנתה גם אל משרדך, בתאריך 16 בנובמבר 1992, שנושאה: "ניסיון התאבדות של נער בשטח בית-הספר ואי-סדרים בשירות הפסיכולוגי שהיה צריך לקבל הנער", מועלות שאלות לגבי האחריות לבריאות הנפש של אוכלוסיית בני הנוער והתלמידים בישראל.

נוסף על פנייה זו עומדות לנגד עיני שתי ידיעות שהתפרסמו השבוע בעיתונות היומית, ולפיהן בשבוע זה התאבדו שני תלמידי תיכון, האחד בבאר-שבע והשני בירושלים. בשני המקרים הם ציינו קשר למצבם בלימודים.

ברצוני לשאול:

1. האם מודע משרד החינוך והתרבות לגילויים אלו במערכת החינוך?

2. האם מתקיימת בבתי-הספר בארץ תוכנית הסברה ודיון בנושא ההתאבדויות?

3. מה יעשה משרדך לאיתור תלמידים הנמצאים במצוקה נפשית ולטיפול בהם?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרד החינוך מקבל דיווחים על כל אירוע חריג בבתי-הספר, לרבות ניסיונות התאבדות. מערכות הייעוץ והפסיכולוגיה של המשרד פועלות באינטנסיביות בהתאם לאירוע.

2. בעקבות פעולת ועדה מקצועית, שסיימה את עבודתה בשנת הלימודים התשנ"א, אושרו חמש תוכניות בנושא מניעת התאבדות, ובאמצעות היועצים והפסיכולוגים בבתי-הספר מועברות תוכניות אלו בקרב המורים והתלמידים.

3. כל ילד הנמצא במצוקה נפשית מכל סיבה שהיא מקבל את תשומת הלב והעזרה הנפשית הנדרשות. במקרים קשים יותר מופנה התלמיד ו/או משפחתו לטיפול במסגרות של משרד הבריאות וקופת-חולים.

אשר לאירוע הספציפי המוזכר בשאלתא, התלמיד הועבר להמשך הטיפול הבריאותי במוסד רחוק ממקום מגוריו – והמשך הטיפול הפסיכולוגי הועבר למטפלים במוסד שבו הוא מאושפז. הקשר בין המטפלים של מקום מגוריו לבין המוסד נמשך.

השירות הפסיכולוגי במשרדנו שבע רצון מדרך הטיפול.

מערכת החינוך הערבית ביפו

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ' בכסליו התשנ"ג (15 בדצמבר 1992):

לאחרונה פורסמו ידיעות על-אודות מצבה החמור של מערכת החינוך הערבית ביפו. מדובר באלימות הולכת וגוברת, המתבטאת בהכאת מורים בידי תלמידים, בבלדרות סמים, בגנבות בתחומי בית-הספר ועוד. נוסף על כך, ידוע לי כי בבית-הספר התיכון המקיף הערבי ביפו לא קיבל שום תלמיד זה שנתיים תעודת בגרות.

ברצוני לשאול:

1. האם נבדקו הדברים, ואם כן – האם הם נכונים?

2. בהנחה שמצב זה כבר ידוע למשרד החינוך והתרבות, כיצד יתוקן?

תשובת סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. הדברים נבדקו על-ידי הנהלת מחוז תל-אביב. מסתבר שאין בעיות אלימות יוצאות דופן במערכת החינוך הערבית ביפו. מקרים שקרו טופלו על-ידי הצוות החינוכי בדרך פדגוגית טובה ויעילה.

אשר לרמה הלימודית, ביום י"ג בכסליו התשנ"ג, 8 בדצמבר 1992, השבנו על שאלתא מס' 143 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי בנדון.

התאבדויות בקרב תלמידים

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שרת החינוך והתרבות ביום כ' בכסליו התשנ"ג (15 בדצמבר 1992):

בתחילת חודש נובמבר פורסם בכלי התקשורת מקרה שני של התאבדות בקרב תלמידים. מנתונים שיש בידי – זהו המקרה ה-21 של התאבדויות תלמידים במערכת החינוך, בין חודש אוקטובר 1991 לחודש דצמבר השנה.

ברצוני לשאול:

1. האם נתון זה ידוע למשרדך?

2. אם כן – כיצד מתמודדת מערכת החינוך עם תופעה זו?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

1. לפי הדיווחים שהגיעו למשרדנו עד 14 בדצמבר 1992, התאבדו בין התאריכים אוקטובר 1991–דצמבר 1992 24 בני נוער.

2. המזכירות הפדגוגית במשרד הקימה ועדה מקצועית, שאישרה חמש תוכניות מניעה בנושא התאבדויות. היועצים והפסיכולוגים בבתי-הספר מעבירים את התוכניות בקרב התלמידים והמורים. התוכניות נועדו לעזור לבית-הספר להתמודד עם אירועים טראומטיים, לאבחן סימני מצוקה ולקיים פעילות בכיתות, כשהמלצות הן לשתף גם את ההורים. באמצעות חוזרי מנכ"ל הובאו לידיעת המורים ועובדי מערכת החינוך הנחיות כיצד לפעול בעתות לחץ ומשבר.

בחדר המורים יש הדרכה מתמדת למורים על-ידי היועצים והפסיכולוגים בנושאי זיהוי תלמידים במצוקה.

היו"ר ש' וייס:

תודה לסגן שר החינוך והתרבות.

הצעה לסדר-היום

הכנסת על פרשת דרכים

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להמשך סדר-היום. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת דן תיכון להצעה לסדר-היום מס' 653, בנושא: הכנסת על פרשת דרכים. אדוני, 10 דקות. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הכנסת על פרשת דרכים.

עקרונית, אני נמנה עם אלה מבין חברי הכנסת שמגינים על עבודת הכנסת וחבריה. כמי שצפה בדיוני פרלמנטים רבים הריני יכול להעיד, כי הכנסת היא גוף תוסס ופורה, הזוכה ליוקרה ולהוקרה מצדם של ראשי פרלמנטים ואורחים רבים. בארץ אנחנו מנסים זה שנים להעלות ולשפר את מעמדה ודימויה של הכנסת, אבל בהצלחה חלקית ואולי אף מועטת.

אינני מורה הלכה ולא מטיף, ובוודאי לא באתי להטיף מוסר לחברי הכנסת. אבל בשבועות האחרונים שאלתי את עצמי, האם הכנסת מתפקדת כהלכה, ואולי חלה לאחרונה הידרדרות שיש לנסות לעוצרה? האם הכנסת מצויה על פרשת דרכים, ומה קורה לה לכנסת בשבועות האחרונים?

אספתי ביטויים מספר שהושמעו לפני כשבוע, ואני מצטט: הוא התחיל; לא, הוא התחיל; לא, הוא היה ראשון; בצרפת קוראים לו לה-פן ולה-פניזם; זה לא יעזור לכם; זה לא יעזור לכל הגזענים; אתה לה-פן; זהו פאשיזם; אני אומר את הדברים בכל מקום, לא כמוך צבוע; אתה צבוע, אני אומר את הדברים הללו בכל מקום, אתה צבוע. דימויים מעולם החי: אם אני צבוע, אתה חמור, חמור; אתה בכלל לא בן אדם, אתה חיה, אתה חיה, לא בן אדם; אדוני היושב-ראש, המלה צבוע היא מלה מאוד פרלמנטרית, היא נאמרה אלף פעמים מעל הבמה הזאת, אבל עוד לא נאמרה בכנסת המלה חמור, כפי שהחמור הזה השתמש במלה הזאת; אתה לא בן אדם בכלל, אתה אפילו לא חמור, אתה פרד, יותר גרוע מחמור – –

אברהם יחזקאל (העבודה):

מה זה?

היו"ר ש' וייס:

אלה קטעים מפרוטוקול, שנאמרו כאן. כל אחד ישב עכשיו ויחשוב מה הוא מדבר. אני מברך את חבר הכנסת דן תיכון על כך שהוא מעלה את זה כאן.

דן תיכון (הליכוד):

— לא קראתי לך פאשיסט, אתה פאשיסטון; תישארו מטורפים. רבותי, כפי שאמרתי, זה ציטוט מישיבות הכנסת — יום אחד בח"י הכנסת.

מה קורה לה לכנסת, כאמור? מה קורה לנו? ותיקים מבין חברי הכנסת יאמרו לי: כבר היו דברים מעולם. אחרים יאמרו לי: הכנסת הזו לא גרועה מקודמתה.

מה הן, לדעתי, הסיבות למצבה ההולך ומידרדר של הכנסת? אציין כאן גורמים מספר שרשמתי לפני. היו חילופי שלטון ואכן צריך להתרגל למצב החדש וזה לא קל. יש קבוצות שמובילות להקצנה; 43 חברי כנסת חדשים נבחרו, הם הוטלו אל תוך הזירה ללא הכנה, ללא תדרוך. אולי זו אשמתם של הוותיקים.

אלי גולדשמידט (העבודה):

רק שאלה.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו? יש לי בקשה, חברי הכנסת, זה דיון שנוגע לדמותנו המשותפת.

אלי גולדשמידט (העבודה):

בסוף.

היו"ר ש' וייס:

בואו נעשה פעם אחת ניסיון. סליחה, גם לא בסוף. נעשה ניסיון להקשיב חמש דקות לדובר בלי קריאות ביניים. בכל פרלמנט אחר בעולם זה דבר מובן מאליה ואין קריאות ביניים בשום פרלמנט בעולם. הן נחשבות כחריגה קשה מאוד מהכללים האלמנטריים של הנימוס. בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

ריסון ואיפוק כנראה לא מלמדים בכנסת, וחבל. הכנסת פועלת על-פי התקנון וגם על-פי המסורת והתקדימים. לעתים התורה שבעל-פה חשובה לא פחות מן התקנון. לחברי הכנסת יש כללי אתיקה, ועדת הכנסת עומדת לרשותם, ומה שקורה לאחרונה הוא, שההרכב הקואליציוני נותן כנראה יתרון גדול לקבוצות קטנות, והן מרגישות שהפעם הן תוכלנה להשיג הרבה יותר ובקולניות.

הייתי מייחד כמה מלים לנשיאות. הנשיאות מורכבת מחברי כנסת חדשים. צריך לזכור שלא מדובר כאן בבית-ספר ולא בגן-ילדים. קריאות לסדר מצדם של חברי הכנסת, הקריאות הללו מותרות במידה, השכר והעונש למתפרצים מצויים בתקנון ובוועדת הכנסת, ובכלל צריך גם לאפשר את חופש הדיון.

יש כאן בעיה של מקומות הישיבה של חברי הכנסת: השמאל הקיצוני והימין הקיצוני דרים זה ליד זה, אולי זה בתוך זה, לעתים הם עולים כשהם משובצים אחד לפני השני, וכל הדברים הללו, שקרויים על-ידי במלה אחת – חלוקת מושבים בכנסת, מעוררים הרבה סימני שאלה.

לסיום, אני פונה אליכם, חברי הכנסת, בקריאה לעצור לפני המדרון. נדמה לי שהכנסת החדשה נקלעה אל תוך שטח ההפקר, זהו אותו שטח אפור שטומן בחובו סכנה של פגיעה ואולי התרסקות. אני ממליץ מאוד שמליאת הכנסת תייחד כמה דקות לדיון במצבה של הכנסת על פרשת דרכים. כאמור, הכנסת על פרשת דרכים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. יש כאן הערה של חבר הכנסת אלי גולדשמידט, שחבר הכנסת דן תיכון קבע שמכיוון שיש 43 חברי כנסת חדשים, ייתכן שחלק מהעניין נוגע להם. אומר חבר הכנסת אלי גולדשמידט, שהוא אחד החדשים, שהוא לא מרגיש עצמו כשותף לתופעות האלה.

אני רוצה לומר פה, ולדעתי על דעת כל הבית: בעניינים אלה שהעלה חבר הכנסת דן תיכון אין כל הבדל בין חדשים לוותיקים. לדאבון לב, חלק מחברי הכנסת שהם סביב הפרשה שאתה מדבר בה הם ותיקים מאוד וחלק חדשים. זה נכון. תודה רבה.

אין לנו שר לעניין זה, זה עניין פנימי שלנו. זאת הצעה רגילה לסדר-היום שחבר הכנסת דן תיכון העלה אותה. נוצרה מסורת בבית, שבמקרים כאלה אנחנו מאפשרים לראשי ועדות להגיב. מכיוון שהנושא נדון בוועדת הכנסת בשתי ישיבות, דיון חשוב שבו השתתפו גם יושב-ראש הכנסת והסגנים, אני מאפשר לחבר הכנסת חגי מירום, יושב-ראש ועדת הכנסת, להגיב בקיצור נמרץ. בבקשה.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

תודה רבה, אדוני. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת דן תיכון, ראשית אני רוצה להודות לך על כך שהחלטת להעלות את הנושא הזה על סדר-יומה של הכנסת. לפי דעתי, מצב העניינים פה בכנסת, אחרי שהכנסת מתכנסת כאן כחצי שנה, ריכוז התופעות המשותפות שהתרחשו פה בזמן האחרון מחייב אותנו למחשבה נוספת – כיצד אנחנו מתנהגים, איך אנחנו נראים, ומה הם האפקטים של ההתנהגויות שלנו בציבור הישראלי.

חברי הכנסת, שני סוגי התנהגויות שהטרידו את הכנסת בתקופה האחרונה היו לנו לרועץ – בחומרה רבה ביותר – מבחינה ציבורית. הסוג הראשון הוא הגימיקים למיניהם. חברי כנסת, ולא כל חברי הכנסת, אלא חלק קטן שבהם, מחפש לעתים כל דרך להיכנס אל התקשורת, לבלוט, לעשות מעשים חריגים, לעתים חריגים עד כדי כך שהם פוגעים בנו.

ומה לא היה פה בתחום הגימיקים אשר התבצעו על דוכן הכנסת? היו כאן שרפת חומרים, לבישת טלית, דבר שאינו מקובל, אפילו לא הלכתית. היו כאן הבאת חומרים כאלה ואחרים כדי לצוד את עיני הציבור, בכללם אפילו טלאי צהוב, דברים שנויים במחלוקת, שפוגעים ברגשות, שיוצרים אווירה משונה בציבור. היו פה אפילו מקרים של אכילת פלאפל, של חלוקת כספים, דברים שאין מקומם על דוכן הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

אתה מתכוון, אדוני, לכנסות הקודמות.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

גם בכנסות קודמות.

היו"ר ש' וייס:

שלא יהיה הכול עלינו.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

הדבר השני שנעשה בכנסת הזו, והפעם אני מדבר על הכנסת הזו, בריכוז גדול יותר מבעבר, הוא בעיקר השמעת ביטויים פוגעים, מעליבים, קללות, השוואות חמורות עם נאצים אפילו, דברים שיוצרים דימוי חמור ביותר של הכנסת בעיני הציבור.

מיכאל איתן (הליכוד):

וגם סקרים.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

סקרים, הכנסת קונדומטים, כל דבר יירצה ויותר כאן בבית הזה?

והשאלה היא, מה קורה לנו בציבור הישראלי? תראו, שני דברים קורים מייד. הדבר הראשון, מעמדה של הכנסת ומעמדם של חברי הכנסת, בגין כמה חברים שחורגים מגבול הטעם הטוב, הולך ונפגע. ואנשים מתייחסים אל הבית הזה, ולעתים גם אל חברים בבית הזה בביטול מוחלט, מפני התנהגויות כאלה של מעטים, המשפיעות על הדעה כלפי הרבים.

הדבר השני, והוא חשוב לא פחות, הוא הפגיעה החינוכית החמורה. נוער, ילדים, הורים ומחנכים מסתכלים לעברנו, מתבוננים ומזדעזעים מהאופן שבו חלק מהחברים כאן מתנהגים. עד כדי כך שלעתים אתה שומע, ואני אומר פה דברים אמיתיים, שמורה שכועסת על תלמידים בבית-הספר אומרת להם: תפסיקו להתנהג בצורה ברברית, לא אנושית, כאן זה לא הכנסת. זה המצב שנגיע אליו, אם לא נשים סכר להתנהגות שלנו בבית הזה.

לכן אני שמח, חבר הכנסת דן תיכון, שהחלטת להעלות את הנושא הזה כאן, מפני שכולנו נדרשים לחשיבה לגבי ההתנהגויות שלנו.

חברי הכנסת, ועדת הכנסת נועדה לשתי ישיבות בעניין הזה, עם הנשיאות, עם יושב-ראש הכנסת, מפני הדאגה הגדולה שהיתה לנו בנושא, ואנחנו מחפשים לעצמנו דרכים. מצד אחד, איננו רוצים לפגוע ולהגביל את חבר הכנסת ביכולת להביע את עצמו. מצד שני, איננו רואים כאפשרי וכחיובי שחברי כנסת יעלו אל הדוכן כאן עם חומרים שונים ומשונים, אלא שיעלו לכאן עם ניירותיהם בלבד, והמקום הזה יהיה מקום שבו מדברים, לא מקום שבו שרים, או מציגים, או רוקדים, או קופצים או עושים כל מיני דברים שמושכים תשומת לב.

דבר שני. ביקשנו מסגני היושב-ראש ומיושב-ראש הכנסת להחמיר יותר לגבי ההתנהגות. חברי כנסת אשר מקללים ומנאצים זה את זה בצורה חסרת רסן, ייתכן שיש מקום למהר ולהוציאם מהמליאה. מה אפשר לעשות? צריך לשמור ולהגן על הבית הזה מפני התנהגויות כאלו, והדרך שבה נהגו עד כה, לטעמנו היתה כבית הלל, אולי כבית הלל ביתר, ויש לשקול את זה מחדש.

דבר נוסף שיש לעתים בבית הזה הוא בעיה קשה מאוד באשר לפגיעה במוצא האתני של חברים מהבית. יש פה חילוקי דעות, ויש חברים בבית הזה שהם יהודים, יש ערבים, יש חילונים ויש דתיים, ויש פה עוד בני מוצאים שונים. יש פה נשים ויש פה גברים. אפשר לתת סימנים באנשים, ואנחנו מבקשים מחברי הכנסת להימנע מלתת בהם סימנים ולהתייחס אל כולם כאל שווים.

דבר נוסף, אנחנו מחפשים בכל דרך אפשרות שהצד המשמעותי יקבל כאן כיוון חדש גם כן. אנחנו כשלנו בוועדת הכנסת בדיון משמעותי אחד, ואנחנו חושבים שייתכן שיהיה מקום להעביר את הדיונים המשמעותיים מהמליאה אל ועדת האתיקה, שהיא ועדה שיושבת בדלתיים סגורות, שומעת בצורה מכובדת את האנשים ופוסקת את פסיקתה.

היו"ר ש' וייס:

מה היא הצעתך מבחינה פרוצדורלית?

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

מבחינה פרוצדורלית, ישבה ועדת הכנסת וקיבלה שורת החלטות, ואנו נפיץ אותן בקרב חברי הכנסת. אנחנו נשקול אפשרות להעברת דיונים משמעותיים לוועדת האתיקה.

היו"ר ש' וייס:

לגמרי פורמלי. אתה מציע להעביר את הנושא לוועדה? כי יש לנו פה דיון.

חגי מירום (יו"ר ועדת הכנסת):

כן. אני מציע, לסיכומו של דבר, שראשית נקרא כולנו את עצמנו לסדר פעם ראשונה ופעם שנייה על מנת שלא נוציא את עצמנו מן הבית הזה. אחר כך תמשיך ועדת הכנסת ותלווה, אני מקווה שבהמשך לא בדאגה, את עבודת הבית הזה. תודה רבה.

סאלח טריף (העבודה):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

רק רגע, חבר הכנסת סאלח טריף, סגן יושב-ראש הכנסת.

חברי הכנסת, יש לנו פרוצדורה. אחד הדברים הטובים שצריך לעשות בבית הזה הוא פרוצדורה. ההצעה של חבר הכנסת דן תיכון היתה לקיים דיון במליאה. ההצעה של חבר הכנסת חגי מירום, במקרה זה בתוקף תפקידו כיושב-ראש ועדת הכנסת, היתה להעביר את הנושא לוועדה. יש עכשיו

לחבר כנסת אחד דקה אחת להציע להסיר את ההצעה מסדר-היום, וזה יהיה חבר הכנסת אבי יחזקאל, כי הוא נרשם. בבקשה, דקה.

אברהם יחזקאל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כחבר כנסת חדש, אני מודה לך על כך שאתה מאיר את עינינו, בעיקר עיני חברי הכנסת החדשים, בעניין כללי ההתנהגות.

היו"ר ש' וייס:

לא, זה שייך גם לוותיקים.

אברהם יחזקאל (העבודה):

גם לוותיקים. לכן אומר מלה על כך, ברשותך.

ההתנהגות בכנסת, ואני אומר זאת כחבר כנסת חדש, כמו שאמר חבר הכנסת אלי גולדשמידט, מתחילה, למשל, בנוכחות. אתה בוודאי יודע, שמרבית ישיבות הכנסת מתקיימות באולם כמעט ריק לחלוטין. יש כאן בעיה שלצורך העניין, אם אתה רוצה לקבוע שכר ועונש, כללי התנהגות – אבל כשמדברים על זה שאנחנו דוגמה לא טובה גם בזה שלפעמים, כמו שאמר חבר הכנסת יורם לס, נניח יש לנו שכר סביר ואנחנו אפילו לא ממלאים את הדבר האלמנטרי כמו נוכחות בוועדות ונוכחות במליאה, ומעבר לזה זה גם מתפתח לכללי התנהגות פרובוקטיביים, ואז נשאלת השאלה, מה הם כללי ההתנהגות שאנחנו רוצים להחיל על כלל חברי הכנסת, ותיקים כחדשים, מנוסים כלא-מנוסים, למשל, בנוכחות, בתפוקות שלהם, אילו סנקציות אתה יכול להטיל על חבר כנסת שאינו נוכח בישיבות הכנסת. ולכן אני חושב שוועדת הכנסת צריכה לקבוע, למשל, גם שכר לחברי כנסת לפי שיעור הנוכחות, כי אין לנו ברירה. נושא ההתנהגות הוא גזרה אחת של כלל ההתנהגויות של חברי הכנסת. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת אבי יחזקאל. חברי הכנסת, לא נפתח בדיון. בוא ניתן דוגמה של שימוש בתקנון.

סאלח טריף (העבודה):

אני רוצה לשאול שאלה.

יוסף בא-גד (מולדת):

היו"ר ש' וייס:

סליחה, מייד. חבר הכנסת בא-גד, אם תהיה אתנו כל הזמן, האמן לי – – –

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, נגמר הדיון, אני מודיע מה תהיה הפרוצדורה: א. מייד נערוך הצבעה. יש שתי הצעות, בעצם שלוש. יש הצעה של חבר הכנסת דן תיכון לקיים דיון במליאה, ויש הצעה של חבר הכנסת חגי מירום לקיים דיון בוועדה, שכבר החל, ויש הצעה של חבר הכנסת אבי יחזקאל להסיר את ההצעה מסדר-היום; ב. מכיוון שזה נושא ששייך במידה, אומנם זעומה, ליושב-ראש הכנסת, אני רוצה – ואולי אחר כך אתן לאחד הסגנים לומר משהו – להעיר בקיצור נמרץ הערה.

א. אני אציע גם לחברי, חבר הכנסת חגי מירום, וכמובן גם לחבר הכנסת אבי יחזקאל, להסכים לרעיון שיהיה דיון במליאה. סליחה שאני מביע דעה; ב. אנחנו לא נעשה את זה ביום ההולדת של הכנסת השנה, כפי שעשינו הרבה פעמים, כי החלטנו להקדיש אותו לירושלים, שהיא היום נושא מרכזי, תרבותי, חינוכי ולאומי. נמצא זמן קרוב; ג. זה לא יפריע לוועדת הכנסת להמשיך בטיפול שהיא החלה בו, טיפול מבורך שאנחנו השתתפנו בו; ד. גם נשיאות הכנסת עסקה פה ושם בנושא ולאחרונה – במרוכז; ה. הנושא מדאיג אותנו מאוד; ו. בדקתי ומצאתי שגם בכנסות הקודמות היו תופעות דומות. לא רציתי להביא בפניכם את התמליל, אבל בכנסות הקודמות, החל מן הראשונה, הכנסת של מייסדי המדינה, נאמרו מלים איומות וקשות, כמו, בלי לציין שמות, "אתה מלשין בישראל", אין סוף פעמים "אתה שקרן", "כזבן", "דברן", דברים שאני לא רוצה להזכיר כאן, ואני לא אומר זאת לזכותם.

מדוע אני אומר את זה? לא כדי להצדיק. הבית הזה יש בו 10-15 מפלגות. בגלל שיטת הבחירות הנוהגת בישראל, יחסית-יצגנית – בסוגריים, אני חושב שהייצוג שבה הוא הצודק ביותר בעולם – כולנו בבית הזה; בהרבה מדינות בעולם, מפלגות קטנות שבחלקן הן גם "חמות" מכל הכיוונים, פשוט לא נכנסות לפרלמנט בגלל שיטות בחירות.

עם זאת, אני פונה אליכם ומבקש בלי שום הטפה, גם אנחנו בנשיאות עושים טעויות. גם ההערה שאנחנו לפעמים לא מוציאים חבר כנסת מהאולם, יש בה משהו. אין הוראה בנשיאות שלא להוציא. במקרה רוב היושבים-ראש, אם לא כולם, חברי, חברי הכנסת עובדיה עלי, דב שילנסקי, סאלח טריף, רפי אדרי, אסתר סלמוביץ, יוסף עזרן וענת מאור חושבים שהוצאת חבר כנסת מן האולם זו בושה

לבית. הרי יש פה בעיה, אני אתמודד אתה. יתר על כן, לפעמים יש רושם שאותו חבר כנסת שמתחיל מיצג מעוניין שנוציא אותו, כדי שזה יהיה מיצג כפול, ואז העונש הוא פרס, ואני לא בטוח שיושב-ראש הכנסת צריך להשתתף בפרס. אני מכניס אתכם קצת לבעיות.

ביקשתי בשם כולנו ולמען כולנו, לא כמטיף – א. תכבדו את היושבים-ראש של הישיבה, כדי שלא ייזקקו לסמכויות שיש להם. אנחנו לא רוצים שיהיה פה, חלילה, גן-ילדים או בדומה לזה. זאת כנסת מאוד רצינית, מן הפרלמנטים הטובים בעולם. אני אומר זאת מתוך ידיעה, כפי שציינו זאת גם חברי הכנסת דן תיכון וחגי מירום.

ב. אני מבקש מאוד. אחרי ששמעתם את התמליל שחבר הכנסת דן תיכון השמיע, אני מבקש לעשות מאמץ עליון לשמור על כבוד חברי הכנסת, לא להיזקק בוויכוח ללאומיותם, למוצאם האתני. זה לא טוב.

ג. אם אפשר – מינימום השוואות קשות מדי. תראו, רבותי, יש מחריד ונורא וגרוע ורע וכמעט רע. לא צריכים תמיד לקפוץ אל האוקטבה העליונה. אני מבקש מכם מאוד, חברי הכנסת, לא כהטפה, בשם כולנו, קצת יותר – – –

רענן כהן (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

לא נורא, זה דיון חשוב. אני מבקש מכם מאוד.

רענן כהן (העבודה):

אתה פותח את הדיון עכשיו.

היו"ר ש' וייס:

כן, זאת זכותי, חבר הכנסת רענן כהן. זאת חובתי, זה נושא שהופנה אלי, ונדמה לי שאתה גם היית בין אלה שהצביעו שאבחר לתפקיד הזה. אל תפריע לי עכשיו. תודה רבה. זו הערה שאתה יכול למחוק אותה מהפרוטוקול; איך שאתה רוצה.

חברים, יש עוד עניין אחד: אנחנו נקיים את הדיון בהקדם – זאת בקשתי; גלוי, פתוח, רציני בינינו. עד אז, יש לי בקשה קטנה אחת: זאת כנסת סוערת, וזה חלק מהעניין, ואני חושב שזה אפילו מרתק.

קריאות ביניים מן השנונות ביותר בעולם הושמעו בפרלמנט הזה, ולעתים הן חשובות מאוד. אם אפשר רק – קצת לקצר אותן. אני פונה אליכם בכל לשון של בקשה, לכולנו, גם ליושבים-ראש, אל עצמי. בואו נעשה הבחנה בין הסוער, החם שיוצא מן הלב, וזה אנושי – זכות הזעקה, לבין בימוי מיצגים בכנסת ובוועדות. גם אם שניים-שלושה חברי כנסת עושים מעשה נלעג, הם פוגעים בכולנו, בקולקטיב שלנו.

אני רוצה להציע, אם אפשר, שנקבל את ההצעה המקורית של חבר הכנסת דן תיכון – לקיים דיון במליאה. חבר הכנסת אבי יחזקאל, אתה מסיר את ההצעה שלך?

אברהם יחזקאל (העבודה):

אם יהיה דיון אישי.

היו"ר ש' וייס:

בוודאי, ניתן ביטוי לכול. נבחר גם יום מתאים – שיהיה ביטוי ויהיה גם חשוף לציבור. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אני מבקש לשאול, האם זה יהיה דיון אישי? אני מבין שזה לא יהיה דיון סיעתי.

היו"ר ש' וייס:

לא, דיון אישי. אני מבין את העניין. זה חשוב לכולנו, למען כולנו. חבר הכנסת יצחק לוי, מהמקום בבקשה.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

לך אני אפשר לסכם את הנושא, בתור סגן יושב-ראש הכנסת.

יצחק לוי (מפד"ל):

כחבר ועדת האתיקה זו הקדנציה השנייה וכיושב-ראש לשעבר, אני רוצה להבהיר שנוכחות חברי הכנסת יש לה מקום לדיון בנושא כללי האתיקה. אולי חברים חדשים לא יודעים זאת.

דבר שני, אם יהיה דיון אישי או דיון סיעתי, זו סמכותה של ועדת הכנסת לדון ולהחליט על כך. אני מציע שכרגע, בפרוטוקול, הדברים לא ייחתכו בצורה מוחלטת ונדון בנושא זה בוועדת הכנסת. יש חשש שזה יהיה דיון של 120 חברי כנסת, ואני לא יודע אם זה טוב.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, א. זו לא סמכותה של ועדת הכנסת. אנחנו יודעים את התקנון; ב. גם לו היה זה בסמכותה של ועדת הכנסת, אין לי ספק שוועדת הכנסת תיתן כתף לדיון כזה, מה עוד שהיא התחילה לדון בנושא זה ביוזמתה; ג. זה הנושא שצריך לאפשר למירב חברי הכנסת והשרים להתבטא בו. נעשה הכול.

אשר לנוכחות, הערה, ובזאת אסיים את הערותי. אני יודע שהציבור בא אלינו בטענות בעניין זה. בפרלמנט הבריטי יש 650 חברי פרלמנט ו-300 מקומות ישיבה. כאשר האולם מלא הוא מאכלס פחות ממחצית חברי הפרלמנט. בישיבות רגילות משתתפים בין 20 ל-25 חברי פרלמנט. בסנאט האמריקני יש 100 חברים, משתתפים שבעה, שמונה, תשעה חברים, אסור לטלוויזיה לצלם את האולם אלא רק את הדובר, ואסור לצלם את הדרך שהוא עושה מן האולם עד הדוכן. אפילו את אלה שעוברים פה בזמן נאומים אסור לצלם, כי שם לא מקובל שבעת נאום עוברים דווקא כאן.

לכן, עם כל הביקורת העצמית, זה עדיין אחד הפרלמנטים התוססים והפעילים ביותר בעולם. תסתכלו על לוח הנוכחות: מתוך 120 חברי כנסת, כאשר 30 חברים מצויים בזרוע המבצעת – 70-80 חברי כנסת נמצאים כל הזמן בבניין. אבל גם זה נושא הראוי למחשבה.

אני מתנצל שהתערבתי כאן. הפניות הופנו אלי. חבר הכנסת חגי מירום, האם אתה מסכים שנקיים דיון במליאה, ואז תהיה רק הצעה של חבר הכנסת דן תיכון? הרי אתה מטפל בנושא במקביל.

אגב, עניין נוסף: זו הפעם הראשונה שאני שומע שוועדה, ביוזמתה, מוכנה להעביר סמכות לוועדה אחרת, לוועדת האתיקה, ואני אומר זאת לזכותך בעניין הזה, חבר הכנסת חגי מירום.

חברי הכנסת, ניגש להצבעה. מי תומך – – –

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ש' וייס:

כן, חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה, תיגש למיקרופון.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מתרעם על כך שהיושב-ראש, אחרי הרצאה מאלפת מאוד – אני מצביע בשקט, ולא נתת לי להביע את דעתי.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת סאלח טריף, במקום להתרעם תיגש בבקשה למיקרופון. זו טעות אנושית.

(חבר הכנסת ס' טריף עוזב את האולם.)

היו"ר ש' וייס:

חברים, אני מתנצל. אני בכל זאת מזמין אותו לבוא למיקרופון. אין דבר, אני אמצא דרך להסביר לו זאת גם בעל-פה. אני באמת התכוונתי לאפשר לו לדבר. חבר הכנסת אלי דיין, אם אתה תקרא לחבר הכנסת סאלח טריף, נאפשר לו להביע דעה בעניין הזה. פשוט רציתי שהוא יסכם. חבר הכנסת טריף איננו נוכח.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה על ההצעה של חבר הכנסת דן תיכון. מי בעד דיון במליאה? מי נגד?

הצבעה מס' 1

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת – 30

נגד – 1

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

30 תומכים, מתנגד אחד, אין נמנעים.

חיים קופמן (הליכוד):

אבקש להוסיף את קולי להצבעה.

היו"ר ש' וייס:

בעד – 31, עם חבר הכנסת קופמן. ביוזמתי אני מוסיף את חבר הכנסת סאלח טריף ואני מקווה שהוא יוכל עוד היום להתבטא כאן. חברי הכנסת, הנושא יידון במליאה.

חברי הכנסת, אני רוצה לומר לכם עוד משהו; היום ישבו פה אחרי גם סגני. חבר הכנסת עובדיה עלי יציג את השאילתא שלו ואחר כך יבוא לנהל את הישיבה, ואם הוא ירצה להתבטא בנושא הזה אני חושב שצריך לאפשר לו, כי ההערות נגעו לכולנו.

שאילתות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת עובדיה עלי להציג שאילתא לשר לקליטת העלייה, בנושא: שביתת עולי אתיופיה. בבקשה, חבר הכנסת עובדיה עלי.

שביתת עולי אתיופיה

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כנסת נכבדה, עולי אתיופיה שובתים שוב במחאה על תנאי מגוריהם במגורונים במקומות שונים בארץ.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא מספר העולים מאתיופיה שעדיין מתגוררים במגורונים ומה הוא מספרם של הדיירים בדירות קבע?

2. מה היא תחזית המשרד לפינויים הסופי של העולים ולהבאתם לשיכון קבע?

3. מה בדעת המשרד לעשות להפסקת שביתתם זו?

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני השר צבן, תשובתך.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת עובדיה עלי, הריני מתכבד להשיב על שאלתא בעל-פה של חבר הכנסת עובדיה עלי.

1. כיום מתגוררים ב-18 אתרי מגורונים וקרוונים הנמצאים באחריות המשרד לקליטת העלייה כ-4,200 יחידות משפחה המונות ביחד כ-13,200 נפש. על-פי נתונים המצויים במשרדנו, כ-800 יחידות משפחתיות מקרב עולי אתיופיה כבר נמצאות כיום בדיוור קבע.

2. על בסיס נתונים והערכת מצב שגובשו בצוות משותף של משרד הבינוי והשיכון, משרד הקליטה ומשרד האוצר, עיבד משרד הקליטה תוכנית שעל-פיה יפנו קרוב לשני-שלישים ממשפחות העולים מאתיופיה מאתרי הדיוור הזמני לדירות קבע במהלך שנת 1993 ועד סופה. מטרה זאת תושג בצורה משולבת. ראשית, בסיוע משכנתאות מועדפות למשפחות שיש בכוחן ליטול על עצמן אחריות למשכנתה; באמצעות דירות נ"ר – נכסי רכישה – אשר יוקצו למקרים קשים במיוחד; ובאמצעות דירות ציבוריות אשר תוקצינה במיוחד לקשישים, למשפחות חד-הוריות ולמקרים דומים.

3. משרדי קיבל את האחריות ל-18 אתרי קרוונים ומגורונים ב-1 בספטמבר השנה ומצא אותם ברובם במצב קשה מאוד ובלתי תקין בצורה המטילה סימני שאלה כבדים על האופן שבו הוקמו. המשרד הגיע להסכם עם חברת "עמידר" בדבר שיפוץ דחוף של המגורונים והקרוונים הפגומים באתרי הדיוור

הזמני למניעת חדירת גשמים ותקלות אחרות. פעילות זאת נמצאת כרגע בעיצומה במרבית האתרים ותושלם בימים הקרובים ביותר גם באתרים שנותרו.

נוסף על כך הודעתי על מבצע לשיפור איכות החיים באתרים הן מבחינה פיסיית והן מבחינה חברתית. מבצע זה יוצא לדרך בעצם ימים אלה וישתפו בו גורמים ממשלתיים, מקומיים והתנדבותיים שונים.

השביתה באתרים מעגלים, חולדה ונחל-בקע הסתיימה אמש לאחר שבשיחה עם ממלא-מקום מנכ"ל המשרד השתכנעו העולים כי המשרד עושה כמיטב יכולתו כדי לתקן את הטעון תיקון. אנו עושים מאמצים גדולים להביא להפסקת השביתה באתרים מבועים וחצרות-יסף כבר היום, ובעיקר – מאמצים רבים מאוד להקל את הסבל של המתגוררים באתרים הללו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי במסגרת של דקה; ואחריו – חבר הכנסת רענן כהן.

עובדיה עלי (הליכוד):

ראשית דבר אני מבקש להודות לשר על התשובה המפורטת והעניינית שלו. אני גם רוצה להודות לו על הטיפול שנעשה בבני העדה הנפלאה ואצילת הנפש הזאת. נדמה לי שזו אחת העדות הטובות שהגיעו אלינו, והסטיגמה שהודבקה להם אינה צודקת. נעשה להם עוול לא קטן בעניין זה. זו עדה אצילית, הם מתנהגים בנימוס רב, כמעט ללא פשע. חבל לנצל את האצילות הזאת לעתים ולא לתת להם את מה שמגיע להם.

כשאני רואה את הנתונים ומנסה להשוות בין דיירי דירות קבע לבין אלה שעדיין מתגוררים בתנאים לא-תנאים, נדמה לי שההשוואה מדברת בעד עצמה; 800 משפחות בדירות קבע לעומת 4,200 משפחות במגורונים. זה מדבר בעד עצמו.

אני מבקש לשאול את השר בהזדמנות זו, מה עושה המשרד כדי למצוא דירות קבע למשפחות שהגיעו ב"מבצע משה" ועדיין מתגוררות בבתי-מלון? אנו מוציאים כ-35 מיליון שקל מתקציב המדינה לצורך זה, עד כמה שאני יודע, בשעה שרובבות דירות עומדות ריקות ברחבי הארץ, ומייחלות לאכלוס. האם השר לא רואה בכך סתירה, ומה בדעתו לעשות כדי לזרז את אכלוסן של אותן רבבות דירות בעולים מאתיופיה, הממשיכים להתגורר בבתי-מלון זה שנים רבות?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חבר הכנסת יצחק לוי, המיקרופון לידך. בינתיים יתכונן חבר הכנסת רענן כהן. בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני השר, עד שיימצא פתרון, יש לנו חורף קשה לעבור. למיטב ידיעתי, וממה שראיתי בכמה אתרים, תנאי המגורים של העולים מאתיופיה אינם ניתנים להגדרה כסבירים, על מנת שיוכלו לעבור את החורף בשלום, ללא מחלות, ללא דליפות והצפות. השאלה היא, האם יש למשרד תוכנית מיידי להפעלה, כדי לאפשר לאותם עולים לעבור את החורף בצורה סבירה, עד אשר יימצאו פתרונות הקבע לדיוורם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. חבר הכנסת רענן כהן, בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, קודם כול, אני רואה חובה לשבח את כבוד השר על הרגישות שהוא מגלה בסוגיה הזו. נושא תנאי מגוריהם של עולי אתיופיה הוא חשוב מאוד, אך אי-אפשר להתעלם מנושא קליטתם החברתית בישראל. ידוע שקיים פער חברתי ומנטלי, ואיני רוצה להיכנס לצד הרוחני, בין עולי אתיופיה לציבור הישראלי. כיצד פועל משרד הקליטה לקליטתם החברתית של עולי אתיופיה בחברה הישראלית, וכיצד הוא מסייע בידם להתאקלם בקרב הציבור בארץ?

הבעיה חמורה במיוחד, אדוני השר, בקרב הציבור הבוגר שהגיע מאתיופיה, לעומת הילדים והנוער, שלהערכתי יסתגלו בצורה מהירה וקלה יותר לחברה הישראלית. האם קיימת תוכנית לקליטתם ולשילובם בחברה? אני מודאג מאוד ממה שקרה בשנות ה-50 בקשר לקליטה, ואיני רוצה שאותה דרך קליטה תחזור על עצמה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רענן כהן, כבוד השר, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אדוני היושב-ראש – חבר הכנסת עובדיה עלי, אני מודה לך על הדברים שאמרת על אופייה של העדה הזו. אני תמים דעים אתך לגמרי. אני חושב שמי שלומד להכירם מקרוב, עד מהרה יגלה כלפיהם הרבה חיבה והערכה. הם באו מתרבות אחרת, שונה לחלוטין, ומבחינה של החברה הישראלית יום-יום הוא לכבד את השונה ולדעת לקרבו.

אין תחת ידי מספר העולים מ"מבצע משה" אשר עדיין מתגוררים במרכזי קליטה, אבל אני יכול להרגיע אותך, שהוא נמוך בהרבה מהמספר הנגזר מתוך סכום הכסף שדיברת עליו – 36 מיליון שקל. 36 מיליון שקל הם סכום הכסף המושקע בכלל העולים הנמצאים היום במלונות, ומדי חודש בחודשו אנו מפחיתים באופן ניכר את מספרם.

לחבר הכנסת יצחק לוי: החורף קשה, והוא נמצא רק בתחילתו. אני מסכים אתך לגמרי שהתנאים אינם סבירים. לא נעים לי לחזור על כך: נסעתי אתמול לאתר הקרוונים בכדורי, על-יד הר-תבור, ומצאתי שהוקמו שם קרוונים ומגורונים שגגותיהם כולם או רובם מתבקעים והמים חודרים דרכם. אני יודע היכן מצאו את החברות שהפקידו בידיהן את מגוריהם של העולים, שכולנו היינו רוצים להבטיח להם תנאים יותר סבירים ויותר מוגנים. כן, בהחלט, יש תוכנית פעולה משותפת ל"עמידר", למשרד הבינוי והשיכון ולמשרד האוצר. אנו מבצעים אותה, ולא נשאיר אף קרוון אחד שידלוף, בלי שיטופל כמו שצריך. גם לאחר שנעצור את חדירת הגשמים, מצפוננו לא ישקוט, כי זו אינה הבעיה היחידה שהעולים ניצבים בפניה.

לחבר הכנסת רענן כהן, תודה על דברייך היפים. אתה צודק, אנו שמים עתה את הדגש לא רק בשיפור הפיסי של הקליטה, אלא גם בקליטה החברתית, בין השאר, למשל, בטיפול בדור הבוגר. התפתחה מגמה לראות בו דור מדבר, אך מי שלמד את הלקחים של שנות ה-50 יהיה רגיש מאוד ויתנגד לתפיסה שלפיה קבוצה כלשהי מקרב העולים תיחשב כדור המדבר או כדור אבוד. עם כל התקוות שאנו תולים בדור הצעיר, הוא ישפוט אותנו גם על היחס להוריו. זו ההנחיה ומכאן הפעולה המאומצת שאנו עושים בתחום הקליטה החברתית. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר לקליטת העלייה על התשובה המפורטת.

שאלות ותשובות

היו"ר ע' עלי:

השר לקליטת העלייה ישיב על שאלתא מס' 152 של חבר הכנסת חיים דיין. חבר הכנסת דיין איננו, התשובה תינתן לפרוטוקול.

אלכוהוליזם בקרב עולים

חבר הכנסת ח' דיין שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"א בחשוון התשנ"ג (17 בנובמבר 1992):

בישראל יש כיום כ-50,000 אלכוהוליסטים. בעיית האלכוהוליזם הפכה נפוצה גם בקרב העולים החדשים מאתיופיה. נודע לי, כי יש קושי לסייע לעולים אלה משום שאינם דוברים עברית.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך על כך?

2. האם ייתכן שסיוע אלמנטרי שכזה יימנע בשל אי-ידיעת השפה?

3. מדוע אין במרכזי הגמילה אנשי מקצוע דוברי אמהרית, או לחלופין, מדוע אין מקימים מרכזי גמילה לעולים חדשים?

4. מה ייעשה בעניין זה?

תשובת השר לקליטת העלייה י' צבן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

לדברי המפקחת הארצית על נפגעי אלכוהול במשרד העבודה והרווחה – אין בעיה של אלכוהוליזם בקרב עולי אתיופיה. בסך הכול אותרו בקרב עולי "מבצע משה" שניים-שלושה מקרים של אלכוהוליזם. קיימת בעיה של שתיינות ושימוש מופרז בבירה.

בתקציב שנת 1992 לא הוקצו משאבים כספיים במשרד העבודה והרווחה לפעילות מיוחדת בקרב עולי אתיופיה בנושא זה. בתכנון פעילות לשנת 1993 נערך משרד העבודה והרווחה להקמת מרכזי הסברה והדרכה לעולי אתיופיה באתרים.

הנושא של ייעוד תקציבים ומשאבים לפעילות הדרכה ספציפית למניעת שתייה מופרזת מצוי בהיערכות תקציבית במשרד העבודה והרווחה. למחלקה לשירותי רווחה במשרד הקליטה אין המשאבים המקצועיים והסמכות המקצועית לטיפול בנושא.

היו"ר ע' עלי:

השר לקליטת העלייה ישיב על שאילתא מס' 170, של חבר הכנסת יגאל ביבי.

הפעילות החינוכית באתרי הקרוונים

חבר הכנסת י' ביבי שאל את השר לקליטת העלייה ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

בעיתונות נמסר, כי בישיבה חודשית של מפקחי "האגודה להתנדבות בעם", המופקדת על בנות השירות הלאומי, עלה הנושא של חסרונם של פקידי משרד הקליטה, אשר אמורים לסייע ולהדריך את הבנות בעבודתן החינוכית באתרי הקרוונים.

יתר על כן, נמסר כי היו מקרים של התנכלות לבנות השירות מצד הורים עולים, אשר שפכו עליהן את זעמם נוכח תנאי מגוריהם ותנאי הלימודים בקרוונים.

כמו כן נודע על צמצום תקנים, בעיקר בשיעורי עזר וחינוך לבני העולים.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונות הטענות בדבר חסרונם של פקידי הקליטה בשטח הקרוונים?
2. האם אכן יש צמצום של תקנים בשיעורי עזר וחינוך לעולים החדשים, בעיקר באתרי הקרוונים?
3. מה היא עמדתו של משרד הקליטה בעניין זה, וכיצד הוא נערך לפעולה?
4. כיצד נערך משרד הקליטה לניצול מקסימלי של עבודת בנות השירות הלאומי ולהעסקה נוספת של בנות מתנדבות?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הריני מתכבד להשיב על שאלתא מס' 170 של חבר הכנסת יגאל ביבי, בנושא הדרכת בנות השירות הלאומי באתרי הקרוונים.

1. בכל אתרי הקרוונים שבאחריות משרד הקליטה קיימים צוותים ובראשם מנהל אתר. בגלל מגבלות תקציביות, צומצמו צוותים אלה בהשוואה לצוותים שפעלו באתרים בתקופת היותם בטיפול הסוכנות. בימים אלה נעשים מאמצים לתגבר את העובדים באתרים בחיילות צה"ל ובמתנדבים.

2-3. שיעורי העזר הניתנים במסגרת בית-הספר הם באחריות משרד החינוך והתרבות. הקיצוץ שנעשה הוא משעתיים בשבוע לילד עולה מאתיופיה בשנה שעברה לשעה ושלושה-רבעים השנה,

זאת כפי שנמסר לנו על-ידי המקורות המוסמכים. משרד הקליטה יקיים בימים הקרובים דיון משותף בנושא זה עם האחראים לו במשרד החינוך והתרבות, במגמה למנוע כל קיצוץ.

4. באתרים משרתות צעירות, רובן חיילות מורות וחיילות נח"ל, וחלקן בנות השירות הלאומי. עבודתן מתמקדת בחינוך ובתגבור העזרה לילדי העולים בשעות אחר-הצהריים, ובבקרים הן מסייעות בכיתות בתי-הספר. צמצום שיעורי העזר אינו נוגע לתחום פעולתן, וכל זמן מוקדש לסיוע ולעזרה לילדי העולים בלימודיהם. בדרך כלל הן עושות כולן עבודה ברוכה מאוד.

בכוונת משרד הקליטה להגדיל את היקף הפעולה הזו בקרב ילדי העולים ולהרחיבה, על מנת שכל ילדי בתי-הספר, כ-6,000 במספר, אכן ייהנו ממנה. לכן אנו רואים בכך נושא מרכזי בפעילותנו באתרים. המשרד יקיים בקרוב דיון בנושאים אלה עם רשויות צה"ל ועם הגורמים הרלבנטיים האחרים, ויגבש תוכני פעולה בנדון.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר לקליטת העלייה. חבר הכנסת יגאל ביבי, יש לך שאלה נוספת? בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

שמענו קודם את השר מיצר על הגגות הדולפים, על החורף הקשה שעוברים העולים בקרוונים. אני בטוח שגם הקיץ יהיה קשה, ואינני משוכנע שזה החורף האחרון, לצערנו.

שמענו עכשיו בשורה נוספת, שבמעבר למשרד הקליטה צומצמו התקנים בגלל העדר משאבים כספיים, ושמענו שמשרד החינוך, בשיעורי העזר, ירד משעתיים לשעה אחת.

השר לקליטת העלייה י' צבן:

שעה ושלושת-רבעי השעה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כלומר, צמצם. זאת אומרת שהתנאים הפיסיים, אבל גם התנאים החברתיים והרוחניים, מצומצמים בנושא הזה. לדעתי, אפשר היה לתת יותר גיבוי לצד החברתי בפעילות שהיתה מקהה את המצוקה הפיסית האמיתית.

אני רוצה לשאול את השר: היות שצומצמו התקנים, והעסקת בנות בשירות הלאומי היא בעלות קטנה יותר – להחזיק בת זה זול יותר מלהחזיק עובד – האם שריין המשרד בתקציבו לשנה הבאה העסקה

נוספת של בנות השירות הלאומי וחיילות כדי לענות על הדרישות ההולכות וגדלות בחינוך הילדים בקרוונים?

השר לקליטת העלייה י' צבן:

תודה לך, חבר הכנסת יגאל ביבי, על שאלתך. הצמצום, כאמור, הוא צמצום משמעותי. חבל לי על כל חמש דקות שמפחיתים מהזמן שמוקדש לשיעורי עזר לילדי העולים מאתיופיה, ולכן בכוונתי לבוא, כפי שאמרתי, בדברים עם הנהלת משרד החינוך והתרבות כדי להחזיר מצב לקדמותו במלואו.

אנחנו אכן, כפי שמסרתי קודם בתשובה על שאלתא בעל-פה, נמצאים עכשיו ביציאה למבצע שמעורבות בו תנועות הנוער כולן, יעורבו בו גם ארגוני נשים, ארגוני מתנדבים, לחיזוק מערכות הקליטה החברתית באתרי הדיור הזמניים. בתוך זה אנחנו הולכים לעשות גם מאמץ להגדיל במידה ניכרת את פעולת הצעירות המשרתות באתרים, כאמור חיילות מורות, חיילות נח"ל ובנות של השירות הלאומי, מפני שהיום המספרים הם כאלה, שעל כל 60-70 ילדים באתרים יש למעשה חיילת או מתנדבת אחת, ואנחנו חושבים, שאם רוצים שהיא תתרום באופן רציני גם לקליטה החברתית, ובמיוחד לקידום בלימודים של הילדים האלה, השיעור צריך להיות, בערך, מתנדבת או חיילת אחת ל-20 ילדים. זה היקף הרבה יותר גדול, הוא מחייב גם מאמץ גדול יותר מצד כל הגורמים, גם מצדנו, ולכן אמרתי שהדיון הוא רציני, נקיים אותו בעתיד הקרוב ביותר במגמה להרחיב את הפעולה בתחום הזה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר לקליטת העלייה.

שאלות בעל-פה

היו"ר ע' עלי:

נעבור לשאלתא בעל-פה מס' 65. השר חיים רמון יענה על שאלתא בעל-פה מס' 65, שהוגשה לשר הפנים, מאת חבר הכנסת עמיר פרץ, בנושא: המשבר הכספי במועצת שדרות. חבר הכנסת פרץ, בבקשה.

המשבר הכספי במועצת שדרות

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, המשבר הכספי בשדרות, שבגינו הושבתה המועצה והופסקו כל השירותים, החמיר והתפשט לכל מערכות היישוב בשדרות. עיקרו של המשבר – אי-תשלום משכורות במועד לעובדי המועצה, כאשר הפעם חייבת המועצה משכורת שוטפת של חודשיים, זאת נוסף על פיגור בתשלום לקרנות, ותנאים סוציאליים אחרים, של כשנתיים ימים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. ממה נובע המשבר במועצה?

3. מדוע אין הסדר, שלפיו יוכלו העובדים לקבל את משכורותיהם כמתחייב מהחוק?

4. מדוע אין מפרידים את הדין בתוכנית ההבראה מהצורך להבטיח שירותים מינימליים לתושבים?

5. האם יש במקרה זה הלנת שכר, והאם יקצה משרד הפנים סכומי כסף מתאימים לשלם לעובדים את הפיצויים המגיעים להם כחוק?

6. כיצד יימנעו תופעות, שבהן העובדים הם קורבן המשבר? תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. השר חיים רמון, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני משיב כממלא-מקומו של שר הפנים, הנמצא בחוץ-לארץ.

2-1. המשבר במועצה המקומית שדרות נבע מביצוע הוצאה מעבר להכנסה הקיימת לרשות בתקופת ביצוע הגירעון.

3. כידוע, שכר העובדים ומתן שירותים מינימליים הם באחריות בלעדית של המועצה המקומית, ולמשרד הפנים אין הכלים החוקיים להעברת משכורות לעובדי המועצה.

עם זאת, אני רוצה למסור, שהעובדים קיבלו אתמול את משכורותיהם בעקבות סיכום שהושג בין משרדי הפנים והאוצר והרשות המקומית.

4. במסגרת תוכנית ההבראה סוכם על מינוי חשב מלווה למועצה לצורך מניעת הישנות גירעונות בעתיד. תפקידיו של החשב המלווה הם: א. חתימתו של חשב מלווה לעניין זה תהיה חתימת חובה, נוסף על חתימתם של מורשי החתימה ברשות המקומית. החתימה תבוא על כל מסמך של הרשות המקומית שיש לו משמעות כספית, לרבות חוזים, הזמנות עבודה, הזמנות מספקים, קבלת עובדים ושינויים בשכר, באופן שכל מסמך כאמור אשר לא יישא את חתימתו של החשב לא יחייב את הרשות המקומית; ב. החשב המלווה יהיה כפוף להנחיות משרד הפנים.

לא ייתכן כי יופרד הדיון בתוכנית ההבראה מהמצב הכללי, והם תלויים זה בזה.

5-6. נא ראה תשובתי על שאלה מס' 3, לרבות התוספת. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר חיים רמון. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עמיר פרץ.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני השר, אני שמח על הודעתך שנמצא הסדר לתשלום המשכורות. עם זאת, אני רוצה לפנות, דרך, לשר הפנים, שבכל זאת ממשלת ישראל תבדוק דרך. כשאנחנו מדברים על משברים במפעלי תעשייה – לדוגמה, המשבר האחרון במפעלי שפירא – מצאנו דרך להקים מסגרת זמנית, שמשלמת בינתיים את שכרם של העובדים, ובאותה עת לקיים דיון על תוכנית הבראה כוללת למפעל. אין שום סיבה, גם בקופת-חולים וגם במוסדות אחרים –

אלי דיין (העבודה):

שהממשלה תשלם משכורות.

עמיר פרץ (העבודה):

– – שלממשלה, מעבר להסדרים רגילים, תהיה היכולת, בשעה שקיים משבר שהוא מתמשך מדי, לבוא ולשלם על חשבון תוכנית הבראה כזו או אחרת שתיקבע, בלי שניכנס לפרטים אם תהיה תוכנית נכונה או תהיה תוכנית שאולי לא תענה על הדרישות. זאת, כפי שנהוג לגבי כל עובדי המדינה, כאשר גם כשמשרד ממשלתי לא עומד בכל ההתחייבויות שלו, עובדי אותו משרד מקבלים את שכרם בדרך חוקית ומקובלת.

דבר נוסף: אני פונה לשר הבריאות שיבין, שהממשלה מחויבת לעמוד ראשונה מול חוקי המדינה, ואם יש חוקי הלנת שכר, בתוכנית ההבראה שלכם אתם חייבים להקצות כסף לפצות אותם העובדים על עוגמת הנפש, על ההוצאות המיותרות שהיו להם בגין אי-תשלום שכרם. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת עמיר פרץ. חברי הכנסת, יש לנו כאן שורה ארוכה של מבקשים לשאול שאלות נוספות. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת, שאני יכול לתת, לפי התקנון, רק לשניים, אלה שהצביעו ראשונים. הראשון – חבר הכנסת יצחק לוי, בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אדוני שר הבריאות, שאני מבין שהינך כאן כממלא-מקום שר הפנים. קודם כול, אני רוצה להזדהות עם כל העמדות שהציג חבר הכנסת עמיר פרץ. אף שעל-פי התקנון הוא צריך לשים סימן שאלה בסופן, אני מזדהה בהחלט עם העמדות שהוא הציג.

דבר שני: אני לא כל כך יכול לסמוך על כך שהפעם הזאת נמצא סידור לשלם את משכורות העובדים, ושפירוש הדבר שלא תהיינה השבתות נוספות והדבר הזה לא יחזור על עצמו. אני יודע שבשדרות זו לא הפעם הראשונה, בשנים האחרונות, שהעובדים לא מקבלים משכורת. זו לא הפעם הראשונה ששר הפנים בא ואומר: יש הסדר – ואחר כך העניין חזר על עצמו.

לכן אני חושב שהשיטה שהולך בה משרד הפנים כדי לפתור את בעיית שדרות, שלאחר שביתות והשבתות קשות אומרים: עכשיו ניגש לתוכנית ההבראה, ולאחר מכן לא עושים זאת, וכך היה גם בעבר – שיטה זו תביא לכך שאולי יהיה שקט לחודש אחד, לחודשיים או לשלושה חודשים, ושוב תהיה שביתה, ללא כל ספק.

שאלתי היא: האם יש למשרד הפנים שיטה להפסקת השביתות האלה, שקורות אחת לכמה חודשים בשדרות?

אלי דיין (העבודה):

רק בשדרות?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. חבר הכנסת פנחס בדש, בבקשה.

פנחס בדש (צומת):

אדוני השר, יש שמועה שבשדרות התעכבו המשכורות בגלל סכסוך שקיים שם בין חבר כנסת לבין ראש המועצה.

ידוע גם שיש 70 רשויות נוספות במצב של פשיטת רגל, ובכל פעם העובדים הופכים להיות בני ערובה של המערכת המוניציפלית. מה בדעת השר לעשות כדי שהעובדים יפסיקו להיות בני ערובה של המצב הכלכלי ברשויות המקומיות?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת פנחס בדש. השר רמון, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, אני בהחלט חושב שיש מקום לשקול את ההצעה של חבר הכנסת עמיר פרץ, ואני מעביר אותה לשיקול דעת של אנשי המקצוע במשרד הפנים.

עם זה, אני רוצה לומר, שראשי הרשויות בכל הארץ מבקשים עצמאות רבה ככל האפשר; הם מבקשים לשלוט בכל הדברים. אבל כאשר הם אינם מצליחים לשלם משכורות, והדבר מסור בידיהם לחלוטין, הם אומרים: זה לא עסקנו, שהממשלה תשלם.

אני חושב שדיברו פה ראשי רשויות מתוך דאגה לעצמאות השלטון המקומי, ואם כך הדבר, צריך לדאוג לכך שהרשות תהיה אחראית לכל דבר. אם היא נכשלת ואיננה מסוגלת לשלם משכורות, צריכות להיות לזה השלכות.

חבר הכנסת עמיר פרץ הביא את הדוגמה של מפעלי שפירא. כאשר מפעלים אלה אינם יכולים לשלם משכורות, יש לכך משמעות גם לגבי הבעלות על המפעל, גם לגבי מועצת המנהלים וגם לגבי המנהלים.

אם אתם באים ואומרים, שבכל פעם שרשות מקומית לא תהיה מסוגלת לשלם משכורות יפזרו אותה, זה אולי רעיון, אבל צריך להבין, שיש למשוואה הזאת יותר מצד אחד וצריך לשקול אותה מכל עבריה.

פנחס בדש (צומת):

גם זה נאמר.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת בדש, אני לא השבתי על שאלתך, כי היא התייחסה לכל הרשויות המקומיות. אני רק ממלא-מקום שר הפנים, אינני שר הפנים. אני עניתי על שאלה ספציפית לגבי שדרות ועל נקודה ספציפית שהועלתה – תשלום המשכורות.

אני חושב שצריך למצוא לכך פתרון. אסור שהעובדים ישלמו מחיר – לפעמים של כישלון ניהולי, לפעמים של מחסור בתקציבים מצד הממשלה, כל מיני דברים שקורים. צריך למצוא לכך אולי מנגנון מתאים. אבל כאשר מוצאים מנגנון כזה, צריך להבין מה היא המשמעות של העובדה שרשות מקומית איננה מסוגלת לשלם משכורות או לספק שירותים מינימליים. צריך להיות לכך מחיר, צריכות להיות לכך השלכות גם על הרשות עצמה, כלומר על מי שמנהל את המקום. זאת, כפי שכל מי שנזקק לסיוע ממשלתי – צריכות להיות לכך השלכות לגבי הבעלות על המקום במקרה של תעשייה, ועל מנהלי המקום במקרים אחרים.

אני אציע למשרד הפנים לשקול את כל התמונה, משני צדי המשוואה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר חיים רמון. שר המשפטים ישיב על שאילתא בעל-פה מס' 64, מאת חבר הכנסת רפאל אלול, בנושא: פקודות הוצאה לפועל נגד ילדים. חבר הכנסת רפאל אלול, בבקשה.

פקודות הוצאה לפועל נגד ילדים

רפאל אלול (העבודה):

לפני ימים ספורים נודע לי מפי הממונה על התחום הארצי בהוצאה לפועל, כי משרד ההוצאה לפועל הוציא פקודות נגד ילדים בני 6-14. קטינים אלה הם פסולי דין.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן – מי נתן את ההוראות האלה?

3. מה הם הקריטריונים לפתיחת תיק נגד אזרח השרוי בחוב בכלל, ולגבי קטינים בפרט?

4. האם קיימת מערכה בקרה ופיקוח על החלטות המוציא לפועל?

5. מה יעשה משרדך לגבי מקרים כאלה בעתיד?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל אלול. שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

ידידי חבר הכנסת רפי אלול – 1. אכן, לצערי הרב, הוצאו פקודות מאסר נגד חייבים קטינים בתיקי הוצאה לפועל.

2. ההוראה ניתנה על-ידי ראש ההוצאה לפועל.

3. על-פי תקנות סדר הדין האזרחי, על התובע לפרט בתביעתו את העובדה שהנתבע הינו פסול דין, לרבות היותו של הנתבע קטין. על-פי תקנות ההוצאה לפועל, על הזוכה לציין בבקשתו לפתיחת ההוצאה לפועל, כי החייב הינו פסול דין. ציין הזוכה הערה זו, תירשם על גבי התיק ההערה כי החייב הינו פסול דין, או במקרה שלנו – קטין.

4. מערכת הבקרה על החלטות ראש ההוצאה לפועל הינה במסגרת ערעור או בקשה לרשות ערעור על החלטתו בפני בית-המשפט המחוזי.

5. והיא שאלה חשובה: נגד עורכי-הדין שהגישו את התביעות האזרחיות נגד הקטינים, בלי לציין עובדת היותם קטינים, ונגד עורכי-הדין שפתחו את תיקי ההוצאה לפועל ללא ציון היות החייבים פסולי דין או קטינים, יישקלו צעדים במישור המשמעותי של לשכת עורכי-הדין.

שלשום פנה סגן מנהל בתי-המשפט אל פרקליטת המדינה דורית בייניש במכתב הבא, ואקרא אך קטעים ממנו: "בשמונה תיקי ההוצאה לפועל שפרטיהם בהמשך המכתב ביקש הזוכה הוצאת פקודת מאסר נגד החייב. ראש ההוצאה לפועל נענה לבקשה והורה על מאסר החייב. החייבים בשמונת התיקים הינם קטינים, בגילים בין חודשיים ל-16 שנה. לא צוין בבקשות שהוגשו להוצאה לפועל שהחייבים הינם קטינים. גם לא צוין בתביעות האזרחיות שהוגשו לבית-המשפט נגד כל אחד מהם שהינם קטינים.

"בתקנה 8(ד) של תקנות סדר הדין האזרחי, התשמ"ד, נדרש התובע לפרט בתביעה שיגיש את העובדה שהנתבע הינו פסול דין. פסול דין בתקנות אלה, לרבות קטין. בתקנה 129(א) של תקנות ההוצאה לפועל, התש"ם-1979, נדרש הזוכה לציין עובדת היות החייב פסול דין בבקשת הביצוע של פסק-הדין, והערה על כך צריכה להיות מצוינת על גבי תיק ההוצאה לפועל. על-פי סעיף 71(א) של חוק ההוצאה לפועל, לא יינתן צו מאסר אם החייב קטין או פסול דין."

סגן מנהל בתי-המשפט כותב עוד לפרקליטת המדינה: "על-פי פרק ו' של כללי לשכת עורכי-הדין – אתיקה מקצועית, התשמ"ו, על עורך-הדין להימנע מהטעיית בית-המשפט. עורכי-הדין שטיפלו בהגשת התביעות האזרחיות נגד הקטינים ועורך-הדין שטיפל בפתיחת הליכי ההוצאה לפועל נגדם עברו על הוראות חוק לשכת עורכי-הדין ועל הוראות כללי לשכת עורכי-הדין – אתיקה מקצועית. לכן, אבקש טיפולך בהגשת קובלנות לבית-הדין המשמעת בשל עבירות המשמעת שעברו עורכי-הדין המעורבים בתביעות האזרחיות ובתיקי ההוצאה לפועל נשוא מכתבי זה". פרטי התיקים ופרטי המקרים מובאים באותו מכתב.

ברשותך, כבוד היושב-ראש, רציתי להוסיף משהו לחבר הכנסת אלול. אני אפנה אל היועץ המשפטי לממשלה בבקשה לבחון, האם העלמת היותם של החייבים קטינים איננה בגדר עבירה פלילית.

ועוד אוסיף על כך, כי החוק אוסר ליתן צו מאסר נגד חייבים שהם קטינים. בשיטה הנוכחית אין לרשם אפשרות לדעת בכל מקרה האם החייב הוא קטין, אלא כאשר עורך-הדין מעמיד אותו על עובדה זו. שיטה שלפיה נאלץ רשם לחתום, לעתים בסיטונות, על פקודות מאסר בלי שיש לפניו מידע חיוני על החייב, היא שיטה נפסדת ומכשילה.

סמוך לכניסתי לתפקיד הטלתי על צוות במחלקת החקיקה של המשרד, בתיאום עם הוועדה המייעצת לשר המשפטים בענייני ההוצאה לפועל בראשותו של כבוד השופט דוד בר-אופיר, להכין תיקונים יסודיים לחוק ההוצאה לפועל, שיענו על ליקויים חמורים שהתגלו בשיטה הנוכחית. תיקונים אלה מחייבים תוספת תקציב כדי לאפשר טיפול אישי יותר בחייבים וכדי לאפשר קיומן של חקירות יכולת. בטיפול כזה ניתן יהיה למנוע הוצאת פקודות מאסר נגד חייבים בלי לדעת את גילם.

מאחר שלא הוכנה תשתית לתיקונים הנדרשים לפני כניסתי לתפקיד ומאחר שהתיקונים מחייבים בדיקה של השיטה כולה, אני ממתין לתוצאות עבודתם של חברי הצוות הנ"ל ושל הוועדה הנ"ל, ויש לי יסוד להאמין כי אוכל לבשר לכנסת בקרוב על שורה של תיקונים בחקיקה ובפרקטיקה, שימנעו אפשרות של תקלות מסוג זה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים. שאלה נוספת לחבר הכנסת רפי אלול. בבקשה.

רפאל אלול (העבודה):

כבוד השר, אני מודה לך על התשובה המפורטת, ואני מאמין שאולי סוף סוף יהיה פתרון לבעיית החייבים.

לעומת זאת, רצוני לשאול: לא אחת אנחנו שומעים וקוראים על אותם אנשים מסכנים שחתמו על ערבות למישהו, או לחלופין קיבלו הלוואה כזו או אחרת ואינם יודעים מה זכותם להתגונן. עוצרים אותם, ואותן חברות פרטיות, שהן למעשה בנק לכל דבר, גובות מהם ריבית נשך שקשה להאמין שהיא קיימת בעולם המודרני. מה בדעת משרדך לעשות כרגע כדי לפתור את הבעיות האלה, והן רבות מאוד? תודה רבה, אדוני השר.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה, חבר הכנסת אלול. שאלה נוספת לחבר הכנסת דוד צוקר.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני השר, הפרשה שבה היו הילדים מעורבים היא עוד ביטוי קיצוני לחוק שהפגמים שבו – על חלקם הצבעת – הם לעתים קשים מנשוא לחברה דמוקרטית. הסנקציות האיומות הללו, שעלולות היו להינקט כנגד הילדים, אפשריות רק בחוק שעל-פיו ניתן לעצור אדם כמעט ללא פיקוח של המערכת השיפוטית.

מאחר שהשר כבר הבטיח תיקונים, או משרדו הבטיח, לוועדת החוקה, חוק ומשפט, שהמלצותיה בנושא זה היו חד-משמעיות, האם יוכל השר לפרט לכנסת לוח זמנים משוער, מתי יביא המשרד את תיקוני החקיקה שהובטחו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, גם בתחום של ההוצאה לפועל וגם בתחום של השוק האפור, שהזכיר אותו חברי, חבר הכנסת אלול, לפני רגע, ואם יוכל השר לומר משפט אחד כיצד נבטיח את זכויותיהם של הזוכים, או גישתו של השר כיצד יובטחו גם זכויותיהם של הזוכים בד-בבד עם מחיקת הכתם הזה של המאסר המינהלי על החייבים.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד צוקר. שאלה נוספת לחבר הכנסת אליעזר זנדברג. רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לעמוד בלוח הזמנים. לרשותך דקה אחת, חבר הכנסת זנדברג. בבקשה.

אליעזר זנדברג (צומת):

אדוני השר, בשבוע שעבר פורסמה בעיתון "ידיעות אחרונות" ידיעה, ולפיה אשה אשר מתנהלים נגדה הליכי הוצאה לפועל נקלעה למצב מוזר ובלתי הוגן, לפי דעתי. מדובר באשה שבאו לבצע צו עיקול בביתה, והיא לא היתה בבית. כתוצאה מכך, לאחר ביצוע הליך העיקול, החליפו את מנעול הדלת. כנגד האשה הזאת קיימות גם פקודות מאסר. המשטרה מתנה את מסירת המפתח החדש בכך שהאשה תתייצב בתחנת המשטרה. ברור לכול שברגע שהיא תגיע היא תיעצר.

לאשה הזאת יש בת שמתגוררת איתה. נמנעת מהבת אפשרות להתגורר בדירה; יש לה חפצים בדירה הזאת. היא מבקשת לקחת אותם, והמשטרה לא מוכנה לעשות דבר בעניין.

אני סבור שזאת אינה דרך לגיטימית לבצע הליכים של הוצאה לפועל. שאלתי היא: האם קיימת מערכת של בקרה או הנחיה לגבי פעולות הוצאה לפועל, שהן אולי חוקיות, אבל בלתי הוגנות? תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת זנדברג. בבקשה, אדוני שר המשפטים, במסגרת שתי דקות.

שר המשפטים ד' ליבאי:

לחברי רפי אלול – הנושא של ריבית נשך, בייחוד במה שמכונה השוק האפור, קיבל לאחרונה טיפול נמרץ במשרד המשפטים, בשיתוף פעולה עם משרד האוצר ועם משרד הכלכלה והתכנון. הפועל היוצא הוא שהוכנה הצעת תזכיר, הצעה לתיקון החוק, וזו הצעה משמעותית ביותר, ואני מניח שהיא תונח על שולחן הכנסת בעוד זמן קצר. בהצעה זו יוסמך יושב-ראש ההוצאה לפועל, או השופט, הכול לפי העניין, בראותו שריבית היא בלתי סבירה, לא צודקת, ריבית נשך, לא לתת לה תוקף. כלומר יינתן סעד לקורבנות השיטה. יש בה עוד תיקונים משמעותיים שלא זו השעה לפרטם.

לחברי, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, דדי צוקר, ובהזדמנות זו אני מודה לך ומודה לוועדת החוקה על ההתעמקות שלה בנושא ההוצאה לפועל וגם על ההחלטות שקיבלה הוועדה. אלה החלטות שהן לרוחי. אני אישית, חברי דוד צוקר, מתנגד למאסר בשל אי-תשלום חוב, מאסר שאינו נובע מהגדרת התנהגות כעבירה, ואני בעד מתן זכות לאנשים להתגונן.

מדובר כאן באכיפה, שמקובל לכנות אותה: אזרחית, אבל אכיפה זו יש לה הצדקה כנגד אדם שיכול לפרוע את החוב ובזדון משתמט מכך. קשה להשלים אתה כשהיא באה לשלוח אדם למאסר בהיותו חסר כול, ולא ניתן גם באמצעות מאסר לכפותו לשלם, שהרי אין לו מה לשלם. והקושי של השיטה הנוכחית הוא בכך שקשה להבחין בין חסר היכולת לבין המשתמט.

משום כך הפתרונות המתבקשים אינם קלים. שעות רבות מאוד כבר הקדשתי, אני אישית, מאז נכנסתי לתפקידי, וכן הוועדה המייעצת לי לענייני ההוצאה לפועל וצוות ממשרדי, כדי לנסות לתקן את החוק ולשנות את הפרקטיקה. אלא שמדובר בהליכים בקנה מידה עצום, והדברים דורשים גם התייחסות מההיבט התקציבי וגם התייחסות מהיבטי כוח אדם, ובעיקר, מהו ההסדר שלפיו פסק-דין לא יהיה פיסת נייר, והנושה יוכל לגבות את חובו, ומצד אחר, איך לאזן זאת עם הרגישות האישית-האנושית שלנו לגבי החייבים.

חברי דדי צוקר, הדבר נמצא בעבודה אינטנסיבית מאוד. אפילו אתמול הקדשנו לו כמה שעות, כי הייתי רוצה מאוד להביא לבית הזה הצעה לשיפור המצב ולתיקונו, ואני עמל על כך שזה יהיה בהקדם האפשרי.

לחברי, חבר הכנסת זנדברג, אומר: הנושא שאתה מעלה לא מוכר לי, נסיבותיו לא מוכרות לי, ומאחר שמדובר בתקלות שבאו בידי משטרת ישראל שבאה לבצע עיקול, מעדיף הייתי שהדבר ייבדק עם המשטרה, והתשובה תינתן לך לאחר בדיקה של העובדות לגופן.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים.

שאלות ותשובות

היו"ר ע' עלי:

רבתי חברי הכנסת, נשמע עכשיו תשובות של השר לענייני דתות על שאלות של חברי הכנסת.

אי-עזיבת עיר המגורים כתנאי לקבלת גט

חברת הכנסת נ' חזן שאלה את השר לענייני דתות ביום כ"ה בתמוז התשנ"ב (26 ביולי 1992):

בעיתונות פורסם מקרה של אשה, אשר במהלך דיון בבקשה לקבל גט מבן-זוגה, בבית-הדין הרבני בחיפה, חויבה לחתום, על-פי דרישת בן-הזוג ודרישת הדיינים, על התחייבות שלא לעזוב את העיר חיפה בשנתיים הקרובות כתנאי לקבלת הגט, ולאחר מכן ישוב בית-הדין הרבני לדון בדרישה שלא לעזוב את העיר חיפה.

שופט בית-המשפט המחוזי בחיפה קבע בסוגיה זו, כי מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית שבה כל אחד יכול להתגורר היכן שהוא רוצה.

ברצוני לשאול:

1. האם אין בהתניית מתן גט בהתחייבות כזו משום הפרה של אחד הכללים הבסיסיים בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שחוקק לאחרונה, כללים המאפשרים לכל אדם לבחור את מקום מגוריו?

2. מה ייעשה כדי לאפשר לאשה זו לחיות כאדם חופשי במדינת ישראל הדמוקרטית, למרות החלטות בתי-הדין הרבניים?

שר התיירות ע' ברעם:

1. נמסר לי על-ידי מנהל בתי-הדין הרבניים, שפסק-הדין שניתן על-ידי בית-הדין הרבני בחיפה נתן תוקף להסכם שהושג בין הבעל לבין האשה באמצעות עורכי-הדין שלהם.

2. אם האשה רוצה לסגת מהסכם זה, באפשרותה לערער לבית-הדין הרבני הגדול, או לפנות לבג"ץ.

כמי שאמון על חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, הנני ממליץ לאשה לעשות זאת.

בלי להתייחס לתוקף המשפטי של ההסכם, רצוני לציין שכאזרח אני מתקומם כנגד סוג כזה של הגבלות מגורים, שלדעתי אין להן מקום במדינה דמוקרטית.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר לענייני דתות. שאלה נוספת לחברת הכנסת נעמי חזן.

נעמי חזן (מרצ):

תודה רבה, אדוני השר. בהמשך לשאלתי, הייתי רוצה לשאול: כמה מקרים של הגבלת מקום מגורים על ידי בתי-הדין הרבניים, כשמדובר בגבר ולא באשה, ידועים לך? ואם לא ידועים לך מקרים מהסוג הזה, האם אינך חושב שמדובר פה באפליה בוטה נגד נשים?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחברת הכנסת נעמי חזן. אדוני השר, בבקשה.

שר התיירות ע' ברעם:

למען האמת, אינני יודע את היקף ההגבלה לגבי נשים וגם אינני יודע את היקף ההגבלה לגבי גברים. לכן אינני רוצה לקבוע עכשיו הלכה על מידע שלא נמצא אתי.

אגרת נישואין

חבר הכנסת ש' עמור שאל את השר לענייני דתות ביום ז' באב התשנ"ב (6 באוגוסט 1992):

זוג אשר מחליט להתחתן צריך לפתוח תיק ברבנות ולשלם דמי רישום. לאחר פתיחת תיק הנישואין, נשאל הזוג היכן מתקיימת החתונה, ולפי מיקום החתונה, נגבית ממנו אגרה.

ברצוני לשאול:

1. כיצד נקבע תעריף התשלום לרישום ברבנות?

2. מה הוא הקשר בין מקום החתונה ובין שיעור התשלום?

תשובת שר התיירות ע' ברעם:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. תקנה 4 לתקנות שירותי הדת היהודיים (אגרת שירותים), התשל"ד-1974 – פורסמו בקובץ תקנות, התשל"ד, עמוד 1354 – קובעת מפורשות: "שיעורי האגרה יכולים להיות מסווגים לפי אחוזים שונים או לפי דרגות שונות, בהתייחס למקום נתינת השירות ולאדם המקבל את השירות".

סעיף 15(2) לפקודת המועצות המקומיות [נוסח חדש], משנת התשכ"ה-1965, כולל הוראה דומה לגבי אגרות בעד אספקת שירותים על-ידי המועצה המקומית, המוטלות בהתאם לסעיף 14(ד) לפקודה, ששימשה דגם לנוסח ההוראה שבתקנה 4 הנ"ל.

2. יש מידה של צדק בשאלת חבר הכנסת הנכבד. אינני משוכנע שמעמדו הכלכלי של זוג שעורך חופה וקידושין באולם גבוה יותר ממעמדו הכלכלי של זוג שעורך חופה וקידושין בדירה פרטית. להיפך, ידוע לי שדווקא משפחות הנתונות במצוקה עורכות חתונות רבות-משתתפים ונאלצות משום כך לשלם אגרה גבוהה יותר.

בדעתי לפנות לוועדה לקביעת האגרות במשרד הדתות כדי לבחון מחדש האם הקריטריונים שנקבעו בתחום זה בעבר אכן משרתים את העקרונות החברתיים המתקדמים שלהם הם נועדו.

מינוי דיינים בבתי-דין רבניים

חבר הכנסת י' לוי שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

הדיינים חותמים עם מינוים על התחייבות להעתיק את מגוריהם למקום הכהונה. התחייבות זו היא בעלת תוקף משפטי מחייב, וכלול בה גם סעיף שלפיו דיין אשר לא ימלא חובתו זו יראוהו כמתפטר, על-פי סעיף 15 לחוק הדיינים, התשט"ו–1955.

כמו כן, ידוע לי לפי החוק הנ"ל, סעיף 8, כי יש משקל מכריע לוותק של הדיין לצורך החלטה על קידומו.

ברצוני לשאול:

1. האם בעת החלטה על שיבוץ דיינים במקומות הכהונה מובאים בחשבון הכללים הנזכרים לעיל?
2. האם קיימת ועדת שיבוץ שתפקידה להקפיד על הוראות החוק הנ"ל, במטרה למנוע העדפות משיקולים שאינם רלבנטיים?
3. מה ייעשה להבטיח – בעת ההחלטה על שיבוץ – שיהיו לנגד עיני המחליטים רק שיקולים ענייניים אובייקטיביים תוך אימוץ הקריטריונים הנזכרים לעיל?

שר התיירות ע' ברעם:

1. לצערי, הכללים שהוזכרו לא הובאו בחשבון על-ידי שרי הדתות הקודמים. כיום מכהנים כ-20 דיינים אשר לא העתיקו את מקום מגוריהם למקום כהונתם, אף שהתחייבו על כך בכתב. נמסר לי, כי למרות עובדה זו, לא בוצע על-ידי שרי הדתות הקודמים כל הליך משמעותי אשר יחייב את הדיינים למלא אחר תקנה זו, כלומר סעיף 15 לחוק הדיינים, אשר לפיו דיין שלא ימלא חובתו זו יראוהו כמתפטר. יש לציין, כי למרות האמור בתקנה אין התפטרותם של הדיינים אוטומטית, והיא מחייבת הליך משמעותי.
2. שר הדתות, בהתייעצות עם נשיא בית-הדין הגדול ומנהל בתי-הדין הרבנים – הם המחליטים על שיבוץ דיינים.
3. יש בדעתי לפנות לראש הממשלה, המכהן כשר הדתות, לפעול להעמדת אותם דיינים בפני בית-דין משמעותי, או להביא את הנושא לוועדת המינויים כדי לגרום לפיטוריהם, אם לא יחליפו את מקום מגוריהם בהקדם.

היו"ר ע' עלי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, רבותי חברי הכנסת, ראשית, אני מודה על התשובה. ידוע לי ששרי הדתות הקודמים לא עמדו על התקנה הזאת, ואף התרעמתי בפניהם כמה פעמים על אי-קיומה, אומנם לא בפורום הנוכחי אלא בפורומים אחרים, שבהם היה לי קל יותר לדבר אתם. על כל פנים, אני מברך אותך על ההודעה שהינך עומד לנקוט צעדים כדי שתקנה זו תבוצע.

שאלה מס' 3 בשאילתא שלי מדברת על עניין השיבוץ, ולא על עניין המגורים. לא מזמן נפטר דיין בירושלים. אני יודע שרוב הדיונים שואפים להגיע להרכבים בירושלים, ויש בקשות שונות ויש רצונות שונים בעניין זה. יש לי חשש סביר להניח, שההחלטה תיפול לא בגלל שיקולים ענייניים אלא בגלל שיקולים אחרים. כשיקול ענייני הייתי רואה ותק, או קריטריון אחר כלשהו. ולחשש הסביר שלי יש על מה להסתמך.

מילוי מקומו של הדיין שנפטר בירושלים – באיזה פורום יידון הדבר ואיך ייקבע מי ימלא את מקומו? האם תוכל להבטיח, אדוני השר, שרק שיקולים רלבנטיים ינחו את המשבצים או את המחליטים, ושלא יהיו כאן שיקולים צדדיים? תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה, אדוני השר הממונה על המשרד לענייני דתות.

שר התיירות ע' ברעם:

חבר הכנסת יצחק לוי, איתרע המזל ועם הממונה הנוכחי על משרד הדתות אתה יכול לדבר רק כאן. אין לך פורום אחר. ואני גם עונה לך רק כאן.

אני יודע למה הדברים מכוונים. הפורום שצריך להחליט על זה הוא שר הדתות, נשיא בית-הדין הגדול, יחד עם מנהל בתי-הדין הרבניים. אני יכול להגיד לך, שאני אעשה ככל שביכולתי על מנת שהשיקול יהיה אובייקטיבי, אם כי אינני יכול לערוב לך, שמי שיעשה את השיקולים האלה בעתיד יהיה אני.

תקנות בדבר הליכי הדיון בבתי-הדין הרבניים

חבר הכנסת י' לוי שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

לאחרונה החליטו כבוד הרבנים הראשיים להקים ועדה מקצועית, משותפת לדיינים ולמשפטים, אשר תטפל בניסוח מחודש של תקנות בבתי-דין הרבניים. בהצעה החדשה, המשלבת את הליכי הדיון בבתי-הדין הרבניים בתביעות מזונות עם הוראות הדיון של בתי-המשפט האזרחיים, יש משום הקלה לבני זוג השרויים בהליכים משפטיים, בכך שנחסכת מהם ההתרוצצות מערכאה משפטית אחת לאחרת. כמו כן, הנוסח החדש כולל הוראות דיון נוספות, אשר בכוחן לייעל את הדיונים בבתי-הדין הרבניים.

התקנות החדשות כבר קיבלו את האישור של מועצת הרבנות הראשית לישראל, וכן גם של דייני בית-הדין הרבני הגדול, וזאת ביום ב' באייר התשנ"ב. משלב זה הדבר נתון רק בידי משרד הדתות.

עברה יותר ממחצית השנה והתקנות טרם פורסמו, ולפיכך לא נכנסו לתוקפן.

ברצוני לשאול:

1. אילו הליכים יש עדיין לנקוט כדי שתקנות אלו ייכנסו לתוקף?

2. האם משרד הדתות מעכב הליכים אלו? אם כן – מדוע?

3. מה ייעשה על מנת לזרז את ההליכים הנ"ל?

שר התיירות ע' ברעם:

1. התקנות אושרו על-ידי חברי בית-הדין הגדול רק לפני שבועות מספר.

2. נמסר לי, שאיש במשרד הדתות אינו מעכב עכשיו הליכים אלו.

3. התקנות נמצאות עתה תחת מכבש הדפוס. משרדי יעשה ככל יכולתו להוציאן לאור בזמן הקרוב ביותר.

קיפוח נשים בבתי-הדין הרבניים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את השר לענייני דתות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

בתי-הדין הרבניים נוטים ללכת לקראת בעלים שלא התגרשו עקב התנגדות נשותיהן, עד כדי התרת נישואים לאשה שנייה בטרם התגרשו מהראשונה. לעומת זאת, בתי-הדין הרבניים נוקטים סחבת בטיפול בנשים מסורבות גט, ובכך מקופחות הנשים ונגרם להן סבל רב במשך שנים.

ברצוני לשאול:

1. בכמה מקרים מאז קום המדינה פסקו בתי-דין רבניים כפיית גט על בעלים סרבנים? בכמה מקרים בכל אחת מחמש השנים האחרונות בנפרד? כמה סרבני גט נכלאו?

2. מה הוא מספר ההיתרים שנתנו בתי-דין רבניים לבעלים לשאת אשה שנייה בתקופות המקבילות?

תשובת שר התיירות ע' ברעם:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. אין לנו סטטיסטיקה מדויקת. מדובר בכחמישה מקרים בשנה. נתון זה מתאים גם לחמש השנים האחרונות.

לא ידוע לי כמה סרבנים נכלאו. פעמים רבות, לאחר שהסרבן מקבל פסק-דין לכפייה, הוא מעדיף לתת גט ולא להיכלא בבית-סוהר.

2. בממוצע ניתנים כ-12 היתרי נישואין בכל שנה.

השתתפות מועצה דתית בארגון הפגנה

חבר הכנסת ב' טמקין שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ח בחשוון התשנ"ג (24 בנובמבר 1992):

רצ"ב צילום מודעה שהתפרסמה בעיתון מקומי במעלה-אדומים. מהמודעה עולה כאילו המועצה הדתית במעלה-אדומים נוטלת חלק בארגון הפגנה בנושא פוליטי מובהק.

ברצוני לשאול:

1. האם מדובר במקרה חד-פעמי או שמא בתופעה?

2. מחיר ההסעה ממעלה-אדומים לתל-אביב הנקוב במודעה הוא 10 ש"ח. האם ייתכן שהמועצה הדתית משתתפת בהוצאות הנסיעה?

3. האם קיימות במועצות הדתיות ברחבי הארץ הנחיות ברורות לגבי המותר והאסור בנושאים פוליטיים?

4. אילו צעדים יינקטו כלפי העומדים מאחורי המודעה, ומה ייעשה על מנת למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד?

שר התיירות ע' ברעם:

1. בבדיקה שערכתי התברר לי, שהמועצה הדתית במעלה-אדומים אכן נטלה חלק בארגון ההפגנה, עובדה שאני רואה אותה בחומרה רבה. נמסר לי שזו הפעם הראשונה שמועצה דתית נוטלת חלק באירוע מסוג זה.

2. המועצה הדתית לא השתתפה במימון הנסיעה לתל-אביב.

3. על עובדי המועצה הדתית חלים כל הכללים והנהלים החלים על עובדי הרשויות המקומיות בפרט ועל עובדי ציבור בכלל.

4. הסמנכ"ל האחראי למועצות הדתיות במשרד הדתות נזף ביושב-ראש המועצה הדתית במעלה-אדומים והורה לו להקפיד בעתיד שלא לערב את המועצה הדתית בפעילות כזו.

כדי למנוע ספקות, יוציא משרד ה הנחיות מחודשות בעניין ליושב-ראש המועצות הדתיות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת טמקין.

בנימין טמקין (מרצ):

תודה על התשובה, כבוד השר. אני חושב שבנושא שמערב מועצות דתיות יש רגישות מיוחדת, כיוון שאנחנו צריכים לשמור על הפרדה מוחלטת בין העיסוק בנושאים דתיים לבין העיסוק בנושאים אחרים, שלגביהם קיימים חילוקי דעות.

שאל יהלום (מפד"ל):

אתה מקבל את זה גם לגבי החוברת שהוציאה שרת החינוך והתרבות על דבר שנתון במחלוקת?

בנימין טמקין (מרצ):

אני מניח שכבר הגשת שאילתא לשרת החינוך והתרבות לגבי הנושא הזה. אם לא קיבלת, תקבל בוודאי תשובות מספקות.

אני שואל עכשיו לגבי נושא אחר, ואני רוצה לשאול את כבוד השר, מה הוא מתכוון לעשות על מנת למנוע באופן מוחלט את ההתערבות של מועצות דתיות בנושאים פוליטיים שיש לגביהם חילוקי דעות בתוך המדינה? תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה. כבוד השר, בבקשה.

שר התיירות ע' ברעם:

אני רוצה לקבוע, שלחברי מועצות דתיות ולעובדי מועצות דתיות, כמו לכל אדם אחר, מותר להשתתף בכל הפגנה. אנחנו מדברים עכשיו על פעילות של מועצה דתית כמועצה דתית. אני מגנה אותה בדיוק כפי שהייתי מגנה מועצה מקומית או עירייה אילו עשו דבר כזה באופן ישיר. אני אוציא בעניין זה חוזר ברור – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

ראש מועצת אריאל לא עושה הפגנות למען השומרון?

שר התיירות ע' ברעם:

אבל לא שואלים אותי. אם ישאלו אותי, אני אענה. אם ראש מועצת אריאל עושה את זה, הוא עושה את זה כאיש פוליטי, כראש מועצת אריאל, וזה מותר לו. אבל אם המועצה המקומית אריאל מוציאה קריאה רשמית עם מודעה לתושבים לצאת להפגנה, לדעתי זה דבר פסול.

בנימין טמקין (מרצ):

או אם היא משתמשת באוטובוסים של המועצה האזורית. אבל זה לשאילתא אחרת.

שר התיירות ע' ברעם:

אני אוציא הנחיות ברורות בנושא הזה לכל המועצות הדתיות בארץ. אני מקווה מאוד שהמקרה הזה, שהיה מקרה חריג, לא יישנה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר ברעם. חבר הכנסת רון נחמן, רצית לומר משהו?

רון נחמן (הליכוד):

היות ששמי עלי כאן בדיון, בעוונותי, כראש מועצה, אני יכול לומר לך, שהמועצות לא פועלות כגוף בעניין הזה. הייתי מציע לידידי טמקין לבדוק את המעורבות של האוטובוסים של החברות לפיתוח של המועצות האזוריות השונות.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ע' עלי:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת האתיקה מהיום בעניין קובלנתם של חברי הכנסת לימור לבנת וצחי הנגבי נגד חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, ובקובלנתם של חברי הכנסת עבד-אלוהב דראושה וטלב אלסאנע נגד חבר הכנסת צחי הנגבי. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה.

הצעה לסדר-היום דרישת שר האנרגיה לבטל כתבי אישום על העסקת עובדים בשבת

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 521, בנושא: דרישת שר האנרגיה לבטל כתבי אישום על העסקת עובדים בשבת – של חבר הכנסת מנחם פרוש. חבר הכנסת פרוש, בבקשה.

אני מבקש לקרוא לשר העבודה והרווחה, או לשר הממונה על משרד העבודה והרווחה.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אני מוכן להשיב בשם שר העבודה והרווחה.

היו"ר ע' עלי:

יש לך זכות, לפי התקנון, להשתתף בדיון בכל עת שתחפוץ. אם תבקש, אשמח לאפשר לך. בבקשה, חבר הכנסת פרוש.

מנחם פרוש (יהדות התורה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ביקשתי להעלות לדיון בכנסת את דרישת שר האנרגיה, מר אמנון רובינשטיין, לבטל כתבי אישום על העסקת עובדים בשבת. אם אינני טועה, שר האנרגיה הוא המשפטן פרופסור אמנון רובינשטיין. הוא היה צריך לענות לי. אבל אני רואה, וכך נאמר לי, ואולי זה

ישתנה כעת, שידידי שר הבינוי והשיכון בן-אליעזר הוא שיענה לי. אם אשמע את תשובת שר האנרגיה, זה בוודאי יהיה מעניין בשבילי. אני מקווה לקבל גם את תשובת שר הבינוי והשיכון, אבל גם אם הוא יענה כשר המתאם את משרד שר העבודה והרווחה, זה לא פוטר את השר המשפטן אמנון רובינשטיין מלענות כיצד הוא, בייחוד בהיותו משפטן אשר ממלא תפקיד של שר, יעלה על הדעת הפסקת הגשת תביעות משפטיות נגד עבריינים שעברו על חוק שנתקבל על-ידי הכנסת. זה צעד חמור מאוד, ואני קורא לשר פרופסור רובינשטיין: חזור בך.

אני רוצה שנדע על מה מדובר. קיים חוק שעות עבודה ומנוחה, התשי"א-1951, ובסעיף 9 של החוק נאמר, ואני מצטט: "העבדת עובד במנוחה השבועית אסורה". לפי החוק הנ"ל, חל איסור להעביד עובדים יהודים בשבת.

אם זמני לא היה מצומצם הייתי מצטט כאן שורה של חוקים ושל פסקי-דין כדי להראות איך מתייחסים, איך מחמירים ואיך מסבירים את החובה לקיים את החוק מתוך דאגה לרווחתם של העובדים שהיא טובתה של החברה כולה, בהיות כל אדם עובד זקוק להגנה מפני מכסת יתר של שעות עבודה. הדבר בא לידי ביטוי בהנמקת פסקי-דין, שרק טבעי הוא שיביאו בחשבון הכרתו הדתית ומצוותיה ויאפשרו ימי מנוחה בהתאם. זה סוף ציטוט של אחד מני רבים מפסקי-דין נגד עבריינים על חוק שעות עבודה ומנוחה.

אך למותר לומר, שבשאיפתי להיות חרד לדבר השם הרי אני רואה בשמירת קדושת השבת יסוד היסודות של קיומו וייחודו של עם ישראל. זה ציפור הנפש של עם ישראל. שבת קודש היא נועם הנשמות. שבת קודש היא האות אשר שם ברית בין השם ובין בני ישראל. קדושת השבת מתאחדת בשם קודשו של הקדוש-ברוך-הוא. שבת קודש, כפי שאנחנו אומרים: נפשי חולת אהבתך. שבת קודש נפשות ישראל, בצל כנפיך יחסיון. כך אנו חשים את קדושת השבת.

אני מביט בחמלה, והאמן לי, אדוני שר האנרגיה, בחמלה רבה על אלה שלצערנו ולכאבנו התערטלו מערכינו הקדושים ואינם חשים בקדושתה ובייחודה של שבת קודשנו. אבל הם הרי מנופפים בזה שמדינת ישראל היא מדינת החוק. איך ייתכן ששר במדינת ישראל יקרא לעבור על חוק שהכנסת החילונית חוקקה?

מוזר ותמוה איך שר שהוא גם משפטן מנמק פנייתו להפסיק הגשת התביעות המשפטיות נגד תחנות דלק הפועלות בשבת מפני שיש תחנות דלק הפועלות בשבת כתוצאה מהסכמה שקטה הקיימת זה שנים רבות בלא שרשויות המדינה נקפו אצבע להפר נוהג זה.

אני לא יודע מאין לקח שר האנרגיה את האינפורמציה הזאת. אני הייתי כשנתיים במשרד העבודה והרווחה, קודמי היה שמה, ואנחנו היינו ערים לנושא.

יגיד לי הפרופסור המשפטן, מר רובינשטיין, כאשר זה שנים גנבים פורצים לבתים ולחנויות – האם גם כלפיהם תדרוש שלא להגיש תביעות משפטיות, כאילו יש הסכמה שקטה הקיימת כאילו זה שנים רבות, וכאילו רשויות המדינה לא נקפו אצבע להפר נוהג זה?

והרי אתה גם סותר את עצמך כשאתה דורש להפסיק הגשת תביעות משפטיות – וזה אות שהגישו כאלה – על סמך מה אתה אומר שלא נקפו אצבע נגד העבריינים. למעשה, רק בנושא תחנות הדלק, ואני מתרכז רק בנושא תחנות הדלק, נקנסו 25 תחנות דלק ונגד עוד 41 תחנות עומדים ותלויים משפטים בחודשים הקרובים.

אשאל עוד את השר המשפטן המהולל מר רובינשטיין, איך הוא מבקש לעכב הליכים כאשר הוא יודע כי אין כל אפשרות משפטית לעשות כדבר הזה וכי זה מנוגד לחוק.

מה מוזר כאשר השר המשפטן משלב בדרישתו לעבריינות את הדאגה ל-1,500 עולים חדשים שנקלטו בתחנות הדלק. אולי נסיף לו תחנות שבהן יעבדו 14 שעות במקום שבע שעות כדי להעסיק עולים חדשים?

אישיות כמוך, אשר מתמצאת בחוקים, קשה לי לרדת לסוף דעתך, איך העלית דבר כזה; מה וכיצד אתה עושה זאת.

אני רוצה לומר בהזדמנות זו, כי כאשר כיהנתי בתפקידי במשרד העבודה והרווחה, המשרד הזה, אשר ממונה על חוק שעות עבודה ומנוחה, גם אם כיהודי חרדי החרד לקדושת השבת, ברור שאני מביט על שמירת קדושת השבת ממבט שונה לגמרי מאלה המביטים על שמירת קדושת השבת מבחינת חוק שעות עבודה ומנוחה. אבל מעשית פעל משרד העבודה והרווחה לשמור על החוק שהכנסת חוקה. לא אחת זה כאב לי, אבל ידעתי את העובדה שהכנסת החילונית חוקה חוק חילוני. קשה לי להבין איך אתה משמיע תביעה להפסיק את הפיקוח על שמירת חוק שעות עבודה ומנוחה, להפסיק משלוח הפקחים – וכדי למנוע חילול שבת בעקבות הפיקוח נתמנו מפקחים דרוזים.

כל מי שירצה לדעת איך הגבלתי את עצמי בשמירה על החוק יוכל להיווכח בזאת. אני שואל, איך ייתכן לדרוש ביטול הפיקוח ואיך אפשר לדרוש ביטול התביעות המשפטיות נגד העבריינים? אני קורא לך, הפרופסור המשפטן מר רובינשטיין: חזור בך, חזור בך.

אני יכול גם לגלות משיחות, מפגישות עם בעלי תחנות דלק, שהם בהחלט לא מאושרים מהפעלת התחנות בשבת. לעתים הדבר נכפה עליהם כתוצאה מחוסר אפשרות אחרת, כאשר תחנה מתחרה מופעלת בשבת ואז אין ברירה לבעל התחנה הקרובה אלא לפתוח גם הוא. וכאשר גובר הלחץ ונראה לבעלי התחנות שחוק השבת לא יכלול את תחנות הדלק, הם, בעלי התחנות דוחקים לבדוק אפשרות של קיום תורנות במסגרת אזורית כדוגמת בתי-המרקחת, אבל לא יותר מזה. כך אומרים בעלי התחנות. ואילו השר המשפטן, שכנראה מתוך להיטותו לפגוע בקדושת השבת, וקשה לי להבין למה אתה להוט לפגוע בקדושת השבת, לא למד את הנושא ולא יודע מה שבעלי תחנות הדלק יודעים, וכן שאין הם מעוניינים להוציא את תחנות הדלק ממסגרת מגבלות חוק שעות עבודה ומנוחה.

לא ארחיב בדברי יותר אל השר המשפטן שמביא דרישה לפגוע בחוק, דרישה לעכב הליכים, כאשר הוא יודע כי אין כל אפשרות משפטית לעשות כדבר הזה וכי זה מנוגד לחוק.

אני רוצה לפנות בדברי לראש הממשלה, מר יצחק רבין, אשר רשמית הוא שר העבודה והרווחה. אני מקווה ומשוכנע שהממונה כיום על משרד העבודה והרווחה, מר בנימין בן-אליעזר, לא ילך שולל אחרי

הקריאות לעבריינות. אני מקווה שהם לא יפגעו בנהלים שקיימים כל השנים לשמירת שבת קודש לפחות במסגרת חוק שעות עבודה ומנוחה.

קביעת שבת קודש כיום המנוחה היתה אחד מהמיוחדים בחוקים שקיבלה הכנסת. אני מתכוון למסמך היסודי שמכונה המסמך של הסטטוס-קוו במדינת ישראל – המכתב שנשלח לאגודת ישראל עם ההכנות לכינון מדינת ישראל על-ידי ראשי הסוכנות היהודית בראשות מר בן-גוריון.

על ראש הממשלה לקרוא לסדר את השר מר רובינשטיין, שפוגע פגיעה חמורה בקדושת השבת ופוגע גם בחוק הכנסת. ועל כך אבקש דיון במליאת הכנסת.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה. אני מבין שהשר ירצה להשיב על שתי ההצעות ביחד.

הצעה לסדר-היום הוראות השר הממונה לבטל תביעות נגד מפעלים העוברים על החוק

היו"ר ע' עלי:

אני מבקש מסגן יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת יוסף עזרן, להביא הצעה לסדר-היום מס' 524, בנושא: הוראות השר הממונה לבטל תביעות נגד מפעלים העוברים על החוק. חבר הכנסת עזרן, בבקשה.

כאמור, לאחר סיום דברי חבר הכנסת עזרן, השר ישיב על שתי ההצעות יחדיו.

יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, רבותי השרים, ב-22 בנובמבר פנה שר האנרגיה והתשתית, פרופסור אמנון רובינשטיין, במכתב דחוף לממונה על משרד העבודה והרווחה, כבוד השר בנימין בן-אליעזר, ובו תובע השר כי אסור לנקוט – אני מצטט מה שנמסר לי – שום צעד לסגירת תחנות הדלק בשבת. השר מוסיף ומבקש להורות למשרד בדחיפות על הפסקת הגשת תביעות משפטיות נגד אותן תחנות דלק הפועלות בשבת שלא כחוק. יתירה מכך, יש לבחון אפשרות עיכוב ההליכים המשפטיים באותן תביעות שכבר הוגשו.

רבותי, הרי ידוע ומפורסם שהפרובלמטיקה האמיתית וחוסנה המוסרי של כל חקיקה הם היישום והאכיפה של החוק. לצערנו, בהרבה נסיבות ומצבים נשארים חוקים רבים כאות מתה מחוסר יכולת

לאכיפתם ולא מעט בגלל חוסר נחישות או במקרים מיוחדים בגין אפתיה ועוינות פסיבית של הגורמים הממונים מטעם החוק לאכיפתו.

והנה הגדיל לעשות לאחרונה – – – סליחה, גברתי המזכירה, אני פונה לשרים. תודה.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת עזרן, הפעם זה בשליחותי. יש כאן דבר כלשהו שצריך לברר אותו בתקנון. אני מבקש את סליחתך ואת סליחת השר. לא השר ולא סגנית מזכיר הכנסת אשמים. בבקשה.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני מצטער על ההפסקה.

והנה הגדיל לעשות לאחרונה שר האנרגיה והתשתית כשתבע במכתב, בפנייה רשמית לשר עמית, ראשית למחוק כמעט כליל את חוק שעות עבודה ומנוחה ביחס לתחנות דלק ולהתיר להן לפתוח את עסקיהן בשבת ובמועד; עסקים כרגיל, עסקים הכוללים בהרבה מקומות גם מערכת מסועפת של מרכזים מסחריים, מרכזי בידור וחנויות לממכר מצרכים שונים.

ויתירה מכך, השר המלומד הציע גם לתת צ'ופר לאותם שעברו ורמסו את החוק במצח נחושה על-ידי הקפאת התהליכים שפירושה המעשי ביטול התביעות המשפטיות על עבירה על החוק.

זאת ועוד – נדרש כאן למעשה תיקון החוק רטרואקטיבית, דבר הפסול מעיקרו מבחינת האתיקה המשפטית, אשר כבוד השר המלומד, פרופסור רובינשטיין, אמון עליה ונושא דגלה.

צר לי לציין, שנורמה חריגה ולא מקובלת הופכת כנראה לגיטימית במקרה של חוק שיש בו גם סממן דתי, יסוד נפשה של האומה היהודית.

אדוני השר, הרי עכשיו אנחנו כולנו מהצד ומעבר של שבת קודש – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

הרי אתם תומכים בממשלה הזאת.

יוסף עזרן (ש"ס):

אבקשך לתת לי לסיים את דברי.

שאלו יהלום (מפד"ל):

— — — אם לא אתם, לא היתה הממשלה הזאת.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת שאול יהלום, אני מבקש להפסיק. חבר הכנסת שאול יהלום, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

חבר הכנסת יהלום, הרי אתה ביקשת להסיר או להעביר לוועדה. אם תמשיך לקרוא קריאות ביניים, לא אאפשר לך. שלא תהיינה אי-הבנות.

יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד השר הנכבד, הרי בקדנציה שעברה לחמת והצלחת והשגת, ואין לי שום התנגדות לכך; גם אני תמכתי בחוק כבוד האדם, יש בו הרבה דברים חשובים. האם היה עולה על דעתך, אדוני השר, פשוט לקבל סעיף האומר: חוק כבוד האדם, משום סיבה כלשהי, מוצדקת, מוסרית, לא יחול על אדם פלוני או על חוג אנשים מסוים? הרי הדבר היה מקומם אותך, ואיני חושד בך שהיית אומר דבר כזה. איך ייתכן; אתה פשוט מציע שחוק-יסוד כבוד האומה, לא כבוד האדם, כבוד האומה היהודית, שהיא שבת קודש, תעודת הזהות של העם היהודי, לא יחול על תחנות הדלק, לשרוף אותו בבנזין של תחנות הדלק. אתמהה, קשה לי מאוד להבין את הגישה הזאת.

כמו-כן לא עמדה הזכות לחוק זה המאפשר בעצם קיומו לרבים כל כך לקדש את השבת גם עובדת היותו מוגדר בבסיס החוק חברתי ותעסוקתי ממדרגה ראשונה כמקובל במתקנות שבאומות. אך בגין היותו גם חוק בעל השלכות דתיות יהודיות, מותר להתנכל לו בכל צורה שהיא ולבטלו כעפרא דארעא כאשר אינו עונה על ציפיות מסוימות.

הלוא אפילו בתי-המרקחת הפתוחים בשבת בתורנות, ושם באמת בפיקוח נפש עסקינן, מותנה הדבר בחוק אך ורק תוך עמידה בקריטריונים ברורים, וכל זאת על מנת למנוע את חילול השבת ולכבד את חוק שעות עבודה ומנוחה.

אבל פתיחת כל תחנות הדלק, לשם מה? לגרום עומס נוסף ומיותר בכבישים הפקוקים ממילא בסופי-שבוע? הלוא דבר זה יגרום לסחף נוראי. היום תחנות הדלק, מחר כל עסק אחר. מדוע לא חנות מכולת, מדוע לא יום עבודה רגיל? ובשם המלחמה באבטלה נבטל את השבת, חלילה? הלוא מדובר

בשלילת כל תוכנו ומהותו של החוק. בזמן שמדינות רבות עוברות לשבוע עבודה מקוצר, באים ומציעים לנו לא פחות ולא יותר משבעה ימי עבודה בשבוע. עבדים.

כבוד שר האנרגיה, לצערי, למרות כל הכבוד שאני רוחש לו, מנהל מאבק אידיאולוגי עיקש נגד כל חוק שנותן צביון יהודי למדינת ישראל ויש בו ריח של יהדות ודת באמתלה של מלחמה בכפייה הדתית. שמעתי אותך, אדוני השר, לפני כמה ימים ברדיו בתוכנית מסוימת כאשר דיברת בזכות חוק זכויות האדם, שבבסיסו וביסודו יש לנו הרבה מן המשותף, ואמרת שעיקרו של חוק זה בא להיאבק בכפייה הדתית. אוזני שמעו אותך, אדוני.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני, אני שמעתי אותך. לא הייתי אומר דבר שלא שמעתי באוזני.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת רובינשטיין, למרות התקנון אני אאפשר לך לומר דברך כאן. הואיל והטענות מופנות אליך ישירות, אני אפעיל כאן את שיקול דעתי ואאפשר לך לומר דברים. לכן אני מבקש שלא להפריע בקריאות ביניים.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני הדגשתי, בסיבה האידיאולוגית המוצהרת שאדוני חרת על דגלו, מלחמה בכפייה הדתית – וזו זכותך, אבל לא בכל תחום ולא בכל מחיר. שוב הוא הראה כמה הוא נאמן ועקבי לקו הנוקשה, בשיטתיות בלתי מתפשרת על עקרונותיו של כבוד השר, על כיבוד חוק, יהיה אשר יהיה, בין שנוח ובין שלא. למה הסלקטיביות הזאת במיוחד כשמדובר בחוק הפוגע בציפור נפשו של כל יהודי שומר שבת ומיועד לשמור על הצביון היהודי בארץ-ישראל לפחות ברשות הרבים בלי לפלוש לרשות הפרט?

מה הוא המשקל האינטרסנטי של בעלי תחנות הדלק לעומת הערכיות וקדושת שבת ומועד בישראל ובעם היהודי מדור-דור, אשר מהווה את הדבק המקשר בין כל חלקי העם? השבת היא השלט המעיד על מציאות היהודי, מהותו וזהותו, היא המעידה ומצהירה על מציאותו של בורא עולם.

וכך אומרת המכילתא: לא תענה ברעך עד שקר, נאמר: זכור את יום השבת לקדשו, וכנגדו נאמר: לא תענה. מגיד הכתוב שכל מי שמחלל את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם ברוך הוא, שלא

ברא עולמו לשישה ימים ולא נח בשביעי. וכל מי שמשמר את השבת מעיד לפני מי שאמר והיה העולם, שברא עולמו לשישה ימים ונח בשביעי. שנאמר: אתם עדי נאום ה'.

וכן מובא בתלמוד: אמר אב"י, לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחיללו בה את השבת, שנאמר: "ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם". והמפרשים מדגישים, על שחיללו בה, הכוונה ברשות הרבים, בפרהסיה.

לצערנו, איננו יכולים לכפות על כל אדם, על הפרטיות שלו, מה הוא עושה בביתו. אבל רמיסת השבת ברשות הרבים, על שחיללו בה, זה שגרם את הפילוג בעם היהודי וזה שגרם לטשטוש הזהות שלו עד כדי, רחמנא ליצולן, חורבן וגלות.

אשר על כן, אני פונה ומבקש מאוד מכבוד השר הנכבד, שר האנרגיה והתשתית, שיחזור בו מהצעתו, הפוגעת קשה בכל מי שזיק יהדות וכבוד השבת יקרים וחשובים בעיניו, ורוצה בכל מאודו לראות ברשות הרבים במדינת ישראל אווירה וצביון הראויים למדינה היהודית המתחדשת.

על כן אני מבקש שיתקיים דיון במליאה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת עזרן. השר בנימין בן-אליעזר, הממונה על משרד העבודה והרווחה, ישיב על שתי ההצעות לסדר-היום.

לאחר מכן אני באפשר לשר רובינשטיין להגיב על הדברים שהושמעו כאן – אני מדגיש, אף שהדברים לא מופיעים בתקנון – היות שהוזכרו כאן עמדותיו, הוזכרה דעתו, היתה עליו ביקורת. נאפשר לו להשיב. בבקשה, השר בן-אליעזר.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעצם אינני יודע על שום מה אני מופיע כאן. אני מבין שאני צריך לסנגר על המשפטן הדגול, פרופסור אמנון רובינשטיין, שר האנרגיה. האמת היא שאני לא יודע על מה הצעקה.

אני יכול לומר לכם, שאני לנו ואבוי לנו אם שר בממשלה לא יהיה רשאי לשלוח מכתב לשר אחר. שליחת מכתב משר אחד לשר אחר זה דבר שגרתי ומקובל. רשאי שר הבינוי והשיכון לשלוח מכתב לשר האנרגיה וגם להציע לו הצעות שנוגעות למשרדו, ואם הוא חושב שיש לו מה להוסיף ומה להתערב, אני חושב שהוא יעשה נכון אם ישלח את הצעותיו.

המבחן, כבוד הרב פרוש וכבוד הרב עזרן, שצריך להביא אותי לעלות על הבמה הזאת ולהגיב הוא, באיזו מידה הצעה שנשלחה אלי על-ידי שר אחר עוברת מייד לתהליך אופרטיבי. משמע, הוא שלח לי מכתב ואני מייד מיישם את מה שהוא מציע לי. רשאי השר אמנון רובינשטיין, כפי שאמרתי, לשלוח לי מכתב.

אני מבקש לומר כאן, מעל במה זו, כי ביום כניסתי למשרד העבודה והרווחה, אחרי שנתבקשתי על-ידי ראש הממשלה, ביקש ציבור בעלי תחנות הדלק להיפגש אתי. אעשה נכון אם לא אסתיר את מידת הסבל שהם הרצו עליו בפני במשך שעה. אני רוצה לומר לכם, שנדהמתי כאשר ראיתי שמגישים תלונות נגד אותו אדם, באותה תחנת דלק, ביום אחד, שבע פעמים. והקנס באותו יום – 7,500 שקל. אגב, את זה אפשר להציג.

אני לתומי חשבת, בהיותי שר בממשלת ישראל, שחובתי קודם כול לקיים חוק, בין שאני מזדהה אתו ובין שאינני מזדהה אתו. זה חוק שהתקבל בכנסת ואני חייב למלא אותו כרוחו וכלשונו.

בדיון עם ציבור בעלי תחנות הדלק מצאתי שיש בינינו איזו שפה משותפת, ובעלי התחנות מוכנים להגיע להסדר. קראתי למי שממונה במשרד על הפיקוח, והגענו לאיזה הסדר, ואני מניח שעל חלקו הרצה כאן מי שהיה קודמי בתפקיד, הממונה הקודם על משרד העבודה והרווחה, חבר הכנסת הרב פרוש, שבמשך זמן רב גם ידע על עבודתן של תחנות דלק ועצם עין. הגענו להסדר. לפי דעתי, ההסדר הזה הוא ההסדר שדיבר עליו חבר הכנסת פרוש.

לקחנו את צירי מדינת ישראל ובחנו את הפריסה של תחנות הדלק. קבענו שאם בקטע מסוים יש ארבע תחנות דלק, באותו קטע נתון תיפתחנה רק שתי תחנות, או תחנה אחת, וכך נעשה סדר בין התחנות עצמן. לפי דעתי, ההסדר הזה פועל. אבל, לצערי הרב, התלונות ממשיכות להגיע, המשפטים נמשכים, הקנסות ממשיכים להגיע לשולחני והתלונות הן רבות.

אני אומר שוב, לא ביטלתי שום משפט, לא עצרתי שום הליך. אני בהחלט מזדהה עם הזעקה של בעלי תחנות דלק, בעיקר אחרי שהגענו להסדר. מדובר על מקומות שלגביהם הגענו להסדר. במקומות האלה ממשיכים להכות בבעלי תחנות הדלק, בתלונות נגדם.

נכון, לפי דעתי חשוב שהכנסת תיתן דעתה לנושא. ייתכן מאוד שמה שמוסכם עליו היום בשתיקה – צריך להסדיר אותו במסגרת חוק, ואז לא תהיה העלמת עין של איש.

מנחם פרוש (יהדות התורה):

סלח לי, אדוני השר. מי שמסר לך אינפורמציה על הסדר כזה לא מסר לך אינפורמציה נכונה.

יוסף עזרן (ש"ס):

כבוד השר, יש תורנות של בתי-מרקחת. איש לא מפריע לזה.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני הלכתי על אותו סידור. אני רוצה לומר לך, הרב פרוש, הייתי בצבא הרבה מאוד שנים. חלק מהמחלה של להיות איש צבא זה גם מודיעין. ברגע שנכנסתי לתפקידי ביקשתי לבדוק מה קרה, הרי לא ייתכן שציבור שלם שיקר לי. כשהייתי צריך ומוכרח לנסוע בשבת, עם כל הצער, ראיתי – אני מציין עובדה, כבוד הרב פרוש – מאות תחנות דלק שהיו פתוחות גם בתקופה שאתה היית בה סגן השר במשרד העבודה והרווחה. אם כן, או שהעלמת עין או שלא מילאת את תפקידיך.

אני רציתי להסדיר את הנושא הזה גם בלי חקיקה. הושבתי את הממונה במשרד ואת בעלי התחנות, והמלצנו על נוסחה. הנוסחה התקבלה. הנוסחה היא בדיוק כמו שאתה, חבר הכנסת עזרן, הזכרת: תורנות.

שאול יהלום (מפד"ל):

נגד מי מוגשות התלונות? על מי התלונות? על אלה שלא ממלאים את ההסדר?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

מערך הפיקוח עובד; בוודאי, עובד. התלונות הן כנגד בעלי תחנות הדלק.

שאול יהלום (מפד"ל):

שלא ממלאים את ההסדר?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

שחלק מהם לא ממלאים את ההסדר, ולגבי חלק מהם, שכן ממלאים את ההסדר, יש עכשיו בדיקה אצלי. ההסדר הוא תורנות. מצאנו שקרוב ל-73% מהתחנות שהגישו נגדן תלונות נמצאות בהסדר. זאת אומרת, אם בשבת הקודמת הן לא עבדו, בשבת הזאת הן עובדות. יש הסדר. אני, חס וחלילה, לא מתכוון להפר אותו.

מכיוון שעליתי על הבמה הזאת מן הטעם שהשר רובינשטיין שלח לי מכתב, אני חוזר ואומר: השר אמר רובינשטיין שולח לי מכתבים וכל מיני הצעות, הצעות מבורכות בנושאי עבודות, מע"צ, ובתחומים אחרים. הוא שלח לי מכתב גם בנושא הזה. המבחן יהיה, באיזו מידה איישם את הצעתו. לצערי הרב, איני מתכוון ליישם את הצעתו, משום שאני כפוף לחוק.

עם זאת, איני רוצה לרדת מעל הבמה הזו בלי לומר: הציבור הזה מוכן לשתף פעולה עם הממשלה. הציבור הזה עובר בחודשים האחרונים, הייתי אומר בשנים האחרונות, סבל רב מאוד, סבל מיותר. הגיע הזמן שנמסד את המצב. אני מדבר אך ורק על תחנות דלק. אם תרצו לדעת מה קורה ב"אל על", תדברו עם יושב-ראש ועד העובדים של "אל על", אשר מתלונן על כי מאז אני השר הממונה, הולך המצב ומחמיר. אני מודה לך, אדוני.

היו"ר ע' עלי:

מה אתה מציע?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

אני מציע להסתפק בהודעתי.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר העבודה והרווחה. השר רובינשטיין, בבקשה, יש לך חמש דקות כדי להבהיר את מה שברצונך להבהיר. השר בן-אליעזר, חבר הכנסת פרוש אינו נוסע בשבת, לכן הוא אינו יודע שהתחנות סגורות בשבת.

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

גם אני לא נוסע, רק לפעמים.

היו"ר ע' עלי:

נסעת במסגרת תפקידך, כקצין בצבא.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר לעמיתי ולידידי, שאותו אני מוקיר, הרב עזרן, שאני מודה באשמה, אני באמת מתנגד לכפייה דתית, ואני חושב שגם אתם צריכים להתנגד לכפייה כזו. בעת ובעונה אחת, אני מוקיר ומכבד את מסורת ישראל, את שמירת השבת כל אחד על-פי דרכו ועל-פי שיטתו, ולכך נתכוון גם חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו, שהתקבל בכנסת הקודמת.

הראיה, שאם תצליחו לסגור את כל תחנות הדלק בשבת, בניגוד למה שהיה מקובל עד לפני שנתיים, כאשר משרד העבודה והרווחה השלים עם 360 תחנות דלק פתוחות בשבת – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

לא 500 כפי שאתה מציע.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אם תצליחו בכך, לא תגבירו את יחס הכבוד לדת ישראל ולמסורתה ולא תשפרו את היחסים בין דתיים לחילונים, אלא להיפך: תגבירו את החיכוך, ואת זה אני רוצה למנוע.

יוסף בא-גד (מולדת):

לפני שבועיים היתה שביתה של תחנות הדלק, ומה קרה?

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת בא-גד, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, עד לפני שנתיים לא היו דוחות. מאז 1968, כאשר בית-המשפט העליון קבע בפסק-הדין הידוע בשם 'זראמקס', שתחנת דלק אינה חנות, ולכן אינה כפופה לחוקי העזר העירוניים, נפתחו תחנות הדלק במדינה. לפני שנתיים החלו להגיש דוחות.

אני רוצה לקרוא לכם ממכתבו של מר גבי ונונו, יושב-ראש ארגון סוכנים ובעלי תחנות הדלק. הוא מספר, שלפני כשנה הם נפגשו עם הרב גלסנר, עוזרו של סגן שר העבודה מר פרוש, ונדרשו לסייע בסגירת התחנות, ואני מצטט מן המכתב: תוך איום ברור. וכך אומר להם הרב גלסנר: סגרתי את התחבורה הציבורית, סגרתי את "אל על", ואני אסגור גם אתכם. וכאשר הם אמרו שיבקשו היתר, הוסבר להם שאין להם כל סיכוי לקבל היתר.

בגלל מדיניות משרד העבודה והרווחה, שאני מצפה כי תשתנה בממשלה הזו, אי-אפשר לקבל היתרים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

זה חצי שנה סגן השר פרוש אינו נמצא במשרד העבודה והרווחה.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אי-אפשר לקבל היתרים לעבודה בשבתות ובימי מנוחה, וענפים שלמים עובדים ללא היתרים. זה לא טוב, אבל זו המציאות המעוותת. הענפים האלה כוללים את ענף המלונאות, את בתי-הקולנוע, את בתי-הבידור, את ענף השמירה, את אספקת המים, הלולנות, ייצור קרח, עבודות ביוב ועוד ענפים רבים אחרים.

במציאות כזו, מה צריך לעשות שר האנרגיה? לעמוד מן הצד? הוא צריך, וזאת בהתאם לחוק, לבקש שרשויות התביעה ישתמשו בשיקול דעתן ולא יגישו תביעות משפטיות, לפחות עד שהעניין יוסדר על-ידי משרד העבודה והרווחה, במסגרת היתרים שצריך לתת.

אני רוצה לומר דבר נוסף: בית-המשפט העליון התייחס לסוגיית ההיתרים, והוא קבע שטלוויזיה בשבת היא שירות חיוני לציבור, וגם חנות פטורה ממכס בשדה התעופה בלוד הפתוחה בשבתות.

אני רוצה לומר לעמיתי מהסיעות החרדיות: הדרך היחידה שבה אנו יכולים לחיות ביחד היא תוך הבנה הדדית. אתם לא תוכלו לכפות על הציבור שאינו שומר מצוות – אני רוצה לומר הציבור החילוני – שחלקו, אגב, מסורתי אך רוצה לנפוש ולנסוע לטיול בשבת, לאתרי מדינה הפתוחים ולחוף הים ההומה מיליוני מתרחצים בשבת, לא תוכלו לכפות עליו לשבת בבית. יש לכם רק דרך אחת: דרך השכנוע ודרכי הנועם. שוט החוק הוא הרסני לכולם. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לשר אמנון רובינשטיין. אני רוצה לשאול את המציעים, האם הם מסתפקים בתשובת השר. האם הרב פרוש מסתפק בתשובת השר?

מנחם פרוש (יהדות התורה):

לא.

היו"ר ע' עלי:

האם חבר הכנסת עזרן מסתפק בתשובת השר?

יוסף עזרן (ש"ס):

האם אני יכול להציע לקיים דיון בוועדה?

היו"ר ע' עלי:

אתה יכול להציע לקיים דיון במליאה. אני מבקש לדעת, האם אתה מסתפק בתשובת השר?

יוסף עזרן (ש"ס):

לא.

היו"ר ע' עלי:

הואיל והמציעים אינם מסתפקים בתשובת השר, נאפשר למציעים אחרים לומר את דברם. האם השר עומד על-כך שנסתפק בתשובתו, או שיש לו הצעה אחרת?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

הצעתי להסתפק בהודעתי.

עובדיה עלי (הליכוד):

האם אתה מבקש להסיר את ההצעה מסדר-היום?

שר הבינוי והשיכון ב' בן-אליעזר:

כן.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת גולדשמידט ביקש להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת פרוש. יש לך דקה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

מובן שאני רק משתמש בפרוצדורה, ואני מציע שהיא תתוקן.

כל מה שאני רוצה הוא לפנות אל כבוד הרב פרוש: כאשר הוא מדבר על נושא של פיקוח נפש או על כבוד השבת, האם עלה בדעתו של כבוד הרב לשקול הפעלת תחבורה ציבורית בשבת, על רקע שני נושאים: התגברות התאונות בשבת כתוצאה משימוש ברכב פרטי והמצב הביטחוני הקשה שבו אנו נמצאים? חיילים צריכים לקחת טרמפים, ואנשים שונים אינם יכולים להשתמש בתחבורה הציבורית. כתוצאה מכך נוצר איום לפחות של פיקוח נפש. האם כבוד הרב אינו חושב שמול השבת, פיקוח נפש עדיף?

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה, חבר הכנסת גולדשמידט. חבר הכנסת יהלום מבקש להעביר לוועדה את הצעת חבר הכנסת עזרן.

בנימין טמקין (מרצ):

סליחה, אדוני היושב-ראש, קרה כאן משהו לא תקין מבחינת הפרוצדורה.

היו"ר ע' עלי:

מה לא בסדר כאן? שב במקומך ואל תעיר הערות שאינך יודע עליהן. שב במקומך ואחר כך תברר אתי מה לא היה בסדר. אני מבקש ממך לשבת במקומך. אנו קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת יהלום, בבקשה. חבר הכנסת טמקין, אני קורא אותך לסדר בפעם השנייה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אף שמבחינה בסיסית אני מזדהה עם הרב פרוש והרב עזרן, יש לי שתי שאלות, והראשונה היא אל השר הממונה על משרד העבודה והרווחה: במידה מסוימת יש כאן מעשה חלם. הרי כבר חצי שנה אתה השר הממונה, המפקח המגיש תלונות הוא עובד משרדך, ואם הגעת להסדר, צריך לתת היתרים לאלה שנמצאים בתורנות. מה זאת אומרת, שלמרות הכול נרשמות תלונות?

שאלה שנייה לפרופסור רובינשטיין, כמשפטן. נכון שהרבה הבנה דרושה כדי לחיות כאן, אבל מעבר לכול, ואם לא מגיעים להבנה, אנחנו נחיה כאן רק אם נשמור כולנו, כל חלקי הציבור, על החוק. אם אתם רוצים לשנות משהו בנושא תחנות הדלק או עבודת ביוב, תבואו – אתה, חבר ועדת שרים

לחקיקה, לידך יושב יושב-ראש ועדת שרים לחקיקה – ותציעו הצעת חוק. אבל כל עוד אין הצעת חוק, לא יעלה על הדעת, כמשפטים, אני טוען, קודם כול שתבואו ותצדיקו ביטול תלונות או אי-הגשת תלונות על אנשים שעוברים על החוק. זה לא יכול להיות. היית צריך לכתוב לשר בן-אליעזר: תן היתרים לפי הסדרים. שמעת ש-30% לא מקיימים את ההסדר, ודאי שצריך להגיש נגדם תלונות, גם לדידכם.

הי"ר ע' עלי:

חבר הכנסת יהלום, תודה רבה. רבותי, אנחנו עוברים כעת להצבעה.

לפני שאנחנו עוברים להצבעה אני מבקש להבהיר לחברי הכנסת, במיוחד לחברי הכנסת החדשים: קודם כול, לא מתנהגים בצורה שהתנהג בה חבר הכנסת טמקין כלפי יושב-ראש הישיבה. לפני שאתה מעיר הערות לא נאות, תלמד את התקנון. אתה ביקשת להסיר הצעה. הואיל והשר כבר ביקש להסיר את ההצעות מסדר-היום, מה יש לך להסיר? לכן במקרה הזה יש אפשרות, או לדון במליאה, כפי שהציעו המציעים, או להעביר לוועדה, כפי שהציעו חברי הכנסת גולדשמידט ויהלום. לכן לא יכולתי לאפשר לחברי כנסת נוספים להביע את דעתם. אני מבקש שלא לקום ולרטון ולהטיח האשמות שאינן במקומן.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד דיון במליאה ומי נגד דיון במליאה?

מנחם פרוש (יהדות התורה):

הי"ר ע' עלי:

תסלח לי, חבר הכנסת פרוש, אתם ביקשתם דיון במליאה. השר ביקש להסיר את הנושא מסדר-היום. אנחנו כעת מצביעים מי בעד דיון במליאה, כפי שאתם מציעים. אתם רוצים להצביע על שתי ההצעות ביחד או להפרידן? אני מבין שאתם רוצים להצביע ביחד. אנחנו נצביע ביחד על שתי ההצעות. מי שבעד דיון במליאה יצביע בעד; מי שנגד יצביע נגד. לאחר מכן נצביע על העברה לוועדה, אם יהיה צורך.

בעד ההצעה לכלול את שני הנושאים בסדר-היום – 4

בעד ההצעה שלא לכלול את שני הנושאים בסדר-היום – 14

נמנעים – אין

ההצעה שלא לכלול את הנושאים שהעלו חברי הכנסת מ' פרוש וי' עזרן

בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – ארבעה, נגד – 14, הנושא הוסר מסדר-היום. אין על מה להצביע. סגנית מזכיר הכנסת מציעה בכל זאת להצביע על העברת הנושא לוועדה, אלא אם כן המציעים מסירים את הצעותיהם.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אני מסיר את הצעתי.

היו"ר ע' עלי:

חבר הכנסת גולדשמידט מסיר את הצעתו להעביר את הנושא לוועדה. חבר הכנסת יהלום, האם גם אתה מציע להסיר את הצעתך להעביר את הנושא לוועדה?

שאול יהלום (מפד"ל):

לא, אני לא מסיר.

היו"ר ע' עלי:

אתה מבקש הצבעה על הצעתך. היות שחבר הכנסת גולדשמידט הסיר את הצעתו להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת פרוש, אנחנו נצביע רק על הצעתו של חבר הכנסת יוסף עזרן, כפי שהציע חבר הכנסת יהלום. חבר הכנסת עזרן, האם אתה מסכים להעביר את הצעתך לוועדה, כפי שהציע חבר הכנסת יהלום?

יוסף עזרן (ש"ס):

כן, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, נצביע. מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת עזרן לוועדה? איזו ועדה אתם מציעים?

יוסף עזרן (ש"ס):

ועדת הפנים.

היו"ר ע' עלי:

מי בעד העברת ההצעה של חבר הכנסת עזרן לוועדת הפנים של הכנסת? מי נגד?

הצבעה מס' 3

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 4

נגד – 16

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' עזרן לוועדת

הפנים ואיכות הסביבה לא נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

בעד – 4, נגד – 16, ובכן, הנושא הוסר מסדר-היום.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אבקש לצרף את קולי בעד.

היו"ר ע' עלי:

אנחנו מצרפים את קולו של חבר הכנסת הלפרט ואת קולו של חבר הכנסת שפירא להצבעה בעד. ובכן, שישה בעד.

הודעת הממשלה על החלת דין רציפות על הצעת חוק

היו"ר ע' עלי:

שר המשפטים ימסור הודעת ממשלה על החלת דין רציפות על הצעת חוק זכויות החולה, התשנ"ב-1992. בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, על-פי חוק רציפות הדין בהצעות חוק, התשכ"ה-1964, אני מתכבד למסור לכנסת על רצונה של הממשלה להחיל רציפות הדין על הצעת חוק זכויות החולה, התשנ"ב-1992.

כידוע, יכולה כל סיעה הרוצה בכך להציע, בתוך שבועיים, שדין הרציפות לא יוחל על הצעה כלשהי. אם תוגש הצעה כזאת, תחליט הכנסת בעניין. אם לא תוגש הצעה כזו, או אם תוגש ותידחה, תמשיך הכנסת הנכנסת – בוועדה שהצעת החוק היא בתחום ענייניה ובמליאה – לדון בהצעת החוק מן השלב שאליו הגיעה הכנסת השתים-עשרה. תודה, כבוד היושב-ראש.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר המשפטים.

הצעה לסדר-היום

סכנת הצפה בשכונות תל-אביב

היו"ר ע' עלי:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 542 בנושא: סכנת הצפה בשכונות תל-אביב – מאת חבר הכנסת יורם לס. בבקשה, לרשותך 10 דקות תמימות.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר התחבורה, הבוקר, כאשר ישבתי עם אזרחי תל-אביב באוטובוס בדרכי לירושלים, כדרכי מימים ימימה, כאשר האוטובוס נתקע על הגשר מעל נחל-איילון, יכולתי לראות מחזה מדהים: הנחל זורם באפיק הנורמלי שלו ובמקביל הוא זורם על גבי פסי הרכבת, שגם הם בתעלה, והכביש חסום.

הסבל התחבורתי שנגרם בתל-אביב הוא עצום. אומר על דרך הדימוי, שהדרך המהירה ביותר להגיע היום ממקום למקום בתל-אביב היא בשיט אבובים. מי שייקח אבוב בשכונת-עזרא בדרום העיר יוכל להגיע במהירות לשכונת הדר-יוסף. כאשר המים גולשים ומגיעים לבתים, זה שירות מדלת אל דלת.

שאול יהלום (מפד"ל):

ההצעה שלך היא למסד זאת?

יורם לס (העבודה):

אני קודם כול נותן נתונים, חבר הכנסת יהלום, כי כל הצעה צריך – – –

קריאה:

— — —

יורם לס (העבודה):

אמרתי על לשון הדימוי. סיפר לי חבר הכנסת יוסי כץ זה עתה, שלקח את הרכבת מחיפה לתל-אביב, והוא לא הגיע לתל-אביב אלא לבני-ברק.

שר התחבורה י' קיסר:

הוא הגיע לירושלים.

יורם לס (העבודה):

הוא הגיע לירושלים באיחור. הוא הגיע לבני-ברק, ואפשר לשער איזו מהומת אלוהים היתה במקום הזה, שלא היה ערוך לקליטת כל הנוסעים מחיפה. הדברים אינם בדיחה כלל, חבר הכנסת יהלום.

לפני שנה ביקרתי בבית של משפחה שהנחל חדר לביתה. אפשר היה לראות את המפלס בסלון, עד לאיזה גובה הגיעו המים – מטר וחצי. כל הרכוש של המשפחה הושחת. היה בסלון ריח של הקירות הרטובים. לאותם אנשים שהנחל חוזר לביתם זו אינה בדיחה.

אדוני שר התחבורה, אנחנו נמצאים בתחילת החורף. האדמה עוד סופגת מים. בקרוב היא גם לא תספוג דבר. אירוע כזה כפי שאנחנו עדים לו היום הוא בלתי נסבל, ובמיוחד כאשר הוא קורה שנה אחרי שנה, וכאשר היה כל הקיץ כדי להיערך לפתרון הבעיה. עובדה היא שפתרון לא ניתן.

נעשו עבודות בחלק הצפוני של הנחל. לפחות על-פי מראה עיניים, ומה שכתוב, לא נעשה דבר בחלק הדרומי. החלק הדרומי, מול שכונת-עזרא – ייתכן שחברת "נתיבי איילון" מתנערת ממנו, ועיריית תל-אביב טוענת גם כן שזה לא שטח שלה – הקירות שם פרוצים, והתחושה היא שמה שהיה בשנה שעברה עלול לחזור על עצמו גם השנה בשכונה שהיא למודת סבל. בחורף לפני שנתיים פונו אנשים מבתיים בגלל התקפת טילים; בחורף לפני שנה פונו אנשים מבתיים בגלל שיטפונות, 400 איש פונו בחורף שעבר מבתיים בגלל שיטפונות; והיום, כך נאמר, תושבים פינו את עצמם עוד לפני שיגיעו המים.

המצב הזה לא יכול להימשך, צריך לפתור אותו. האחריות היא על כתפיה של חברת "נתיבי איילון", כי, כמו שאומרים, כל הנחלים הולכים לים, כל המים מאגן ההיקוות של נחל-איילון מגיעים לחברה הזאת, והיא צריכה לטפל בזה, ויש דרכים לטפל, אולי לא שגרתיות. אולי צריך להטות את הנחל למקום אחר, שיזרום מסביב לחולון אל הים, אולי צריך לעשות סכרים ואיגום במעלה הנחל. יוצפו להם שטחים חקלאיים, זה עדיף משתוצף העיר תל-אביב. תושבי תל-אביב לא יכולים לחיות עם המצב הזה. צריך לגשת לפתרון אמיתי שלו, צריך להפסיק את הסבל של התושבים והנהגים בתל-אביב. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת לס. שר התחבורה, בבקשה.

שר התחבורה י' קיסר:

אני לא משיב אחר כך?

היו"ר ע' עלי:

אתה רוצה להשיב גם על ההצעה בדבר בוחני הנהיגה, על הכול ביחד?

שר התחבורה י' קיסר:

היו"ר ע' עלי:

זה נושא אחר לגמרי, אי-אפשר לצרף הצעות כאלה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אלא אם כן מדובר בשייטים.

היו"ר ע' עלי:

ההצעה הבאה היא על רמתם והכשרתם של בוחני נהיגה. אי-אפשר לצרף את הנושאים האלה. בבקשה, אדוני השר. אני מודיע שעם תום דברי השר תהיה הצבעה, כרגיל.

שר התחבורה י' קיסר:

חבר הכנסת יורם לס, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בטרם אענה על ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יורם לס, אנחנו, חברי הכנסת ועם ישראל, צריכים לברך על גשמי הברכה שיורדים עלינו וממלאים את הכינרת ואת מאגריו מימים. רק לפני שנתיים, כאן, במקום הזה, עמד שר החקלאות ותבע מאתנו שנגזור על עצמנו משטר צנע במים, איסור גינון, ייבוש שטחים ירוקים ועוד.

גדעון שגיא (העבודה):

בזכות הממשלה החדשה.

שר התחבורה י' קיסר:

הצרה היא, חברי הכנסת, שהגשמים היורדים משמים לא יורדים על-פי תוכנית מחשב או על-פי יכולת העמידה והקיבולת של הנחלים והכבישים הנמוכים באזורים השונים של הארץ. לו רק ב"נתיבי איילון" היה הדבר, ניחמתי; בכל המדינה אי-אפשר היום לנוע.

אשר ל"נתיבי איילון", שבצדק רואה אותם חבר הכנסת יורם לס כעורק חיוני של התחבורה בארץ: ביקשתי ממנכ"ל "נתיבי איילון" לבדוק את הנושא. זה היה אחד הנושאים שנדרשתי להם עם כניסתי לתפקיד, כי בעקבות השיטפונות שהזכיר חבר הכנסת, בחורף שעבר, ביצעה חברת "נתיבי איילון" בחודשים ספטמבר-אוקטובר השנה את העבודות הבאות: עבודות ניקוי סחף והרחבה של אפיק נחל-איילון בכניסה לנחל-הירקון, לאורך 2 קילומטרים ובהשקעה של 3.5 מיליוני שקלים. עבודות אלו הגדילו את כושר הזרימה של המים בנחל ב-20%. נבנו קירות בגובה של 6 מטרים מכל צד לאורך 5 קילומטרים של התעלה. כמו כן בוצעו עבודות הרחבה של האפיק, ממזרח לקטע הכניסה של הנחל לפרויקט "נתיבי איילון", לאורך 2 קילומטרים, בעלות של עוד 1.5 מיליון שקלים. זאת במטרה לצמצם את אפשרויות ההצפה של שכונת-עזרא ושכונת-הארגזים, שבצדק היו קורבן השיטפון של השנה שעברה.

יורם לס (העבודה):

שלא בצדק.

שר התחבורה י' קיסר:

שלא בצדק. אני אומר: בצדק, כפי שציננת, היו הקורבן של השיטפון של השנה שעברה. אני מודה לך על התיקון.

עד לרגע זה, חבר הכנסת יורם לס, לשמחתי – עד לרגע זה, אני לא נביא – לא נפגעו לא שכונת-עזרא ולא שכונת-הארגזים. גם שכונת-התקווה, המוזכרת בהצעה שלך, לפי הערכת חברת "נתיבי איילון" אינה צפויה להצפה.

בשל הכמויות האדירות – אני מדגיש, האדירות, ותיכף אביא שני מספרים, שכן השירות המטאורולוגי הוא גם כן באחריות משרד התחבורה, ואני אולי יכול לתת להם הנחיות שייתנו פחות גשמים – בשל הכמויות האדירות של גשמים שירדו ביומיים האחרונים, שהביאו לזרימה של 400 מטרים מעוקבים מים בשנייה, לעומת השיא של השנה שעברה, 380 מטרים מעוקבים בשנייה, אין נתיב הנחל המשופר – אלא אם כן אולי יבדקו הצעות ברוח ההצעות שהזכיר חבר הכנסת – יכול לעמוד בהם. בגלל זה נתנה המשטרה הוראה לסגור חלקים ממנו.

חברי הכנסת, ב-40 השעות האחרונות ירדו 280 מילימטרים מעוקבים מים בשפלת לוד, שכולם זורמים לאיילון, שזאת כמעט מחצית הכמות השנתית, או לכל הפחות שליש מהכמות השנתית. אנשי השירות המטאורולוגי אומרים, שזוהי הכמות הגדולה ביותר מאז שנות ה-30. אנחנו חשבנו שהשנה שעברה היתה הגשומה ביותר, אבל כנראה יש שיאים גם במנהטן וגם אצלנו. קשה לדעת.

היו"ר ע' עלי:

יש קשר בין מנהטן לכאן?

שר התחבורה י' קיסר:

יכול להיות, הלוא כולנו טסים. לא יכולים לנסוע, אז טסים.

פנחס בדש (צומת):

אמרו שמבחינה סטטיסטית יהיה שיטפון פעם ב-30 שנה. במקום זה יש 30 פעם בשנה.

שר התחבורה י' קיסר:

קיים מטה משותף של המשטרה, עיריית תל-אביב ו"נתיבי איילון", שעוקב אחרי זרימת המים, ועם ירידת מפלס המים יפתח הכביש לתנועה.

תוך כדי הצגת ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת נמסר לי, זה עתה, כי בתוך שעה יפתח הקטע מדרום לצפון, מצומת-גנות עד לתחנת ארלוזורוב, בשל ירידת המים.

אין ספק שגם בשנת 1993 יתבצעו, לפי דרישתי, עבודות נוספות ב"נתיבי איילון", לאחר שהועמדו לרשות "נתיבי איילון" תקציבים נוספים, שלצערי לא היו ב-1992, לשיפור הנחל וזרימת המים.

אני מציע לחבר הכנסת יורם לס שיסתפק בהודעה שלי, וחזקה עלינו שנמשיך לעשות את העבודה. תן לי צ'אנס.

היו"ר ע' עלי:

האם חבר הכנסת יורם לס מסתפק בתשובת השר?

יורם לס (העבודה):

קריאה:

היו"ר ע' עלי:

ברגע שמסתפקים בתשובת השר אין לי מה לתת. היות שהוא הסכים, אין בעיה.

הצעה לסדר-היום

רמתם והכשרתם המקצועית של בוחני נהיגה

היו"ר ע' עלי:

רבותי, אנחנו עוברים כעת לנושא הבא שעל סדר-היום: רמתם והכשרתם המקצועית של בוחני נהיגה – הצעה לסדר-היום מס' 651. חבר הכנסת אלכס גולדפרב יעלה ויבוא, ולרשותו 10 דקות תמימות. אני מודה כאן לשני הנואמים הקודמים, גם לחבר הכנסת לס וגם לשר, שקיצרו וחסכו לנו דקות יקרות.

קריאה:

הכול דיבור.

היו"ר ע' עלי:

הכול דיבורים. בבקשה, חבר הכנסת גולדפרב.

אלכס גולדפרב (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש רשות לשלוח את תנחומי למשפחת חייל משמר הגבול, ואני משוכנע שבקרוב יתפסו הצבא ושירותי הביטחון את הרוצחים וינקמו את דמו.

לנוכח ריבוי תאונות הדרכים, לנוכח מספר הנפגעים הגדל כתוצאה מתאונות הדרכים, לנוכח הצורך הדחוף בחינוך הנהגים החדשים לנהיגה נכונה, אני מעלה על שולחן הכנסת את אחד ממקורות הבעיה: בוחני הנהיגה, הנקראים בשפת העם "טסטרים".

רמתם המקצועית של רוב בוחני הנהיגה נמוכה ביחס לחשיבות מקצועם ולאחריות המוטלת עליהם. הכשרתם קצרה, אורכה רק כמה ימים, ובסופה אין לבוחן שליטה מעולה בחוק כפי שהיתה צריכה להיות לו. הכשרתו הקצרה גם אינה מקנה לו ידע מספיק בחוקי הנהיגה.

לגבי הבוחן, הניסיון הקודם בתעבורה מתבטא בעיקר בנהיגה עצמית, וכידוע נושא התעבורה רחב הרבה יותר. הרקע המקצועי והמעשי חיוני ביותר לבוחן המעביר נערים צעירים רבים מתחום הלימוד לתחום הביצוע, אך זאת עם מינימום כלים מתאימים להתמודד במצבי מצוקה. על הבוחן להיות ער למצבי מצוקה שונים שאליהם עלולים להיקלע תלמידים, מצבים שהביאו בעבר לסכנת חיים של הבוחנים ואף לרצח ממש.

בתקנות התעבורה יש פרדוקס מדהים: בוחן שעבד במשרד הרישוי חמש שנים זכאי לקבל תעודת מורה נהיגה מוסמך ללא כל קורס או הכשרה מעמיקה, ללא מבחני התאמה, ללא מבחני אישיות, בלי שיעבור קורס מקצועי של שנתיים כנדרש ממורה מתחיל. בגלל בוחנים כאלה מופקרים חיי ילדינו.

לדוגמה, ארגון מורי הנהיגה הביא בפני מקרה שבו בוחן על אופנוע נתקבל לעבודה כבוחן ימים מספר אחרי שעבר בעצמו את הטסט, ללא תקופה של פרקטיקה מעשית. כיצד יכול תלמיד להפוך למורה ללא התמחות של שנה לפחות כדי ללמוד שליטה נכונה בכלי הרכב ולהסתגל לתנאי הדרך השונים במזג אוויר משתנה?

בעיה נוספת הקיימת במנגנון הבוחנים היא שכרם. כיום קיים ניגוד אינטרסים מובהק בין הבוחן לבין התלמיד. הבוחן מקבל אחוזים מתשלום אגרת הבחינה. הבוחנים מקבלים שכר עידוד על-פי מספר הנבחנים שבחנו, ולכן יש להם אינטרס להכשיל תלמידים ובכך להגדיל את שכרם. נכון שקל מאוד להיכנס למעגל הנבחנים, אך היציאה ממנו היא דרך ייסורים ארוכה.

מי לא מכיר את התירוצים השונים של הבוחנים להכשלת נבחנים? לצערי, הם שמים דגש בעניינים שוליים ולא בענייני מהות, ובגלל זה מופקרים חיי אזרחינו.

כדי לבטל את ניגוד האינטרסים הגס יש להפריד בין שכרו של הבוחן לבין התוצאות של הבחינה. נכון שחשוב להגדיל את שכרם של הבוחנים, אך זאת לאחר שעברו קורסים הדומים לאלה של מורי הנהיגה. הגדלת שכרם של הבוחנים והטבת תנאיהם חיוניות לשם משיכת כוח אדם טוב יותר למקצוע בעל אחריות ציבורית כה רבה.

מערכת הערעור על מבחני הנהיגה גם היא פסולה מעיקרה, מפני שאין הערעורים נבדקים לעומק מבחינה מקצועית, ורובם המכריע נדחה. גם בנושא בחינות התיאוריה רבה הביקורת. החומר למבחן התיאוריה כתוב בשפה קשה ולא מובנת, וגם המבחן עצמו אינו ערוך בצורה נכונה, שתוכל לשקף את הידע של הנבחן. ארגון מורי הנהיגה הצהיר, כי המבחנים האלה אינם מהווים קריטריון נכון לידע של הנבחן.

בעומדי כאן היום כנציג צומת אני חייב להדגיש, שקיימת אפליה חמורה כנגד אזרחי ישראל המשרתים בצה"ל. אזרחים אלה נדרשים להמציא אישורים על פרופיל צבאי ועל סעיפי ליקוי שונים,

בעוד מהתלמיד שאיננו משרת בצבא לא נדרש דבר. כלומר, מחיילים ומחיילות ששירתו בצה"ל, אם היו להם סעיפי ליקוי, נמנעת הזכות ללמוד נהיגה, ועליהם להתרוצץ במרדף אחרי האישור המתאים מצה"ל. אולם, בני המיעוטים פטורים גם מחובת האישור הזה. האם זוהי מדינה המעודדת את בני עמה לשרת בצבאה? האם זוהי מדינה שוויונית? האם אין זו פגיעה גסה בחופש הפרט?

קיים גם איסור מגוחך – יש ללמוד ולהיבחן רק בעיר מגוריו של האזרח. מדוע? אם משרד הרישוי נותן שירות מקצועי עבור כסף מלא, מדוע לא תהיה זכותו של כל אזרח לקבוע היכן ילמד? זו איננה בעיה משנית. מאות חיילים בשירות הסדיר מנועים מלימוד נהיגה כי בסיסם מרוחק ממקום מגוריהם. שוב, החיילים מופלים לרעה. רק לאחר טרטורים וביורוקרטיה רבה ניתנת לחייל זכותו הבסיסית.

לנוכח תרבות הנהיגה השלילית של הנהג הממוצע, יש להתחיל בבדיקה מעמיקה לגבי האחראים הראשיים, והם הבוחנים החתומים על רשיונות הנהיגה.

אני דורש שהכנסת תקדיש זמן לנושא של הצלת חיי אדם דרך ההתמודדות המעמיקה עם הנושא של בוחני הנהיגה. יש לשנות את הדרישות לקבלת בוחנים חדשים. יש לבנות תוכנית הוראה מורכבת ולהשוות את הדרישות המקצועיות של הבוחנים לאלה של מורי הנהיגה. תודה.

היו"ר ע' עלי:

תודה לחבר הכנסת גולדפרב. שר התחבורה, בבקשה.

שר התחבורה י' קיסר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שהעלה חבר הכנסת אלכס גולדפרב, נושא התאונות, הוא נושא כבד ורציני וראוי לכל דיון, אבל לאו דווקא בהקשר של בוחני הנהיגה.

הבוחנים הם רק קטע קטן, והלוואי – אם אפשר להשתמש במלה הלוואי בהקשר זה – הלוואי שזאת היתה הבעיה. על-פי הנתונים שבידינו, 90% מן התאונות נגרמות בגלל הגורם האנושי, וזאת מכיוון שהנהגים פשוט לא מקיימים את ההוראות, לא מצייתים לתמרורים, לא מצייתים לתקנות. זה העניין.

חבר הכנסת גולדפרב בדברי ההנמקה שלו אמר, שהבוחנים מכשילים לעתים קרובות את הנבחנים. היא הנותנת, אם הם מכשילים, סימן שהנבחנים צריכים ללמוד עוד ועוד, וזה בוודאי טוב.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אלה דברים שלך אסור להגיד.

שר התחבורה י' קיסר:

אסור? סליחה.

אף-על-פי-כן, אני רוצה לפרט אילו שינויים הוכנסו, עוד לפני שהתחלתי לכהן כשר התחבורה, על-ידי הממשלות הקודמות, ואני מברך אותן על כך שערכו שינויים בנהלים, בקריטריונים ובכללים לגבי השאלה מי רשאי להיות בוחן במשרד הרישוי.

מאז 1989 נקבעו קריטריונים חדשים לבוחן נהיגה, חברי, חבר הכנסת גולדפרב. ראשית, ההשכלה המינימלית הנדרשת היום מבוחן נהיגה היא תיכון מלא, היינו 12 שנות לימוד, עם עדיפות להשכלה גבוהה. בעבר נדרשו רק 10 שנות לימוד.

שנית, היום נדרש ותק של חמש שנות נהיגה ברשיון נהיגה בדרגה 3. בעבר היתה הדרישה רק ותק של שלוש שנים.

שלישית, מי שמועמד היום לבוחן נהיגה חייב בבדיקות פסיכולוגיות ורפואיות מיוחדות, המבוצעות במכון הרפואי לבטיחות בדרכים, שהוא המוסד הקובע עבורנו האם מבחינה פסיכולוגית רשאי ויכול האיש לשמש בתפקיד זה ומותר למסור בידיו תלמידים לבחינה.

רביעית, הוא חייב להבטיח שאין לו שום הרשעות במשטרה.

חמישית, הוא עובר מבחן התאמה על-ידי נציבות שירות המדינה.

שישית, הוא עובר ועדת מיון מקצועית בין-אגפית.

שביעית – וכאן אינני יודע מאין הנתונים שלך, חברי חבר הכנסת גולדפרב – מועמד לבוחן נהיגה חייב לעבור קורס של 400 שעות; לא שעתיים-שלוש, אלא 400 שעות.

כשבאתי למשרד לא הסתפקתי בכך, ואני מחפש דרכים שונות להעלות את הרמה של כל העובדים במקצועות התחבורה והתעופה. להווי ידוע לכם, הם מהווים כ-5.5% מכל המועסקים במדינה, ולצער, לא מצאתי שמישהו הקדיש מחשבה יסודית איך להעלות את הרמה של כל אלה, במיוחד של אותם אנשים שיש להם תפקידי ניהול.

לכן על-פי יוזמתי אנחנו מקימים מכון ללימודי ניהול לתחבורה ולתעופה ליד אוניברסיטת תל-אביב, בראשותו של פרופסור ישראל בורוביץ, שיחל לפעול מינואר 1993, כדי להעלות את הרמה של כל אלה העוסקים בנושא התחבורה.

אשר ללימוד התיאוריה שהזכרת, חבר הכנסת גולדפרב, אתה צודק, אנחנו צריכים ללמד, כדי שלא יעשו את זה כפעולה מכנית, לנסות לנחש את הסימנים. לכן בעצה אחת עם שרת החינוך והתרבות אנחנו מכניסים לכל כיתות י"א לימוד תיאוריה ונושאי בטיחות כלימוד חובה. לשמחתי, כבר יש עשרות בתי-ספר שהכניסו את זה בתוכניתם, כשאנחנו נותנים את המורים, ואותם תלמידים שחייבים לעבור את זה כלימוד חובה בתוכנית הלימודים יהיו פטורים מלימוד תיאוריה אם ייגשו לבחינות נהיגה במשרד הרישוי בתוך שנתיים מסיום לימודיהם.

אין לי כל ספק שנצטרך לעשות שינויים נוספים. לכן, אדוני היושב-ראש, הייתי מציע לחבר הכנסת גולדפרב להעביר את הנושא הזה לוועדה, שהרי יש בדעתי להביא מסכת גדולה של הצעות, של חוקים ושינויים המועלים מדי פעם בפעם על סדר-היום של הכנסת, במיוחד כשיש תאונות קשות.

אם יקבל חבר הכנסת גולדפרב את ההצעה, אשמח מאוד.

היו"ר ע' עלי:

תודה לשר התחבורה. לחבר הכנסת שאול יהלום יש הצעה אחרת: להסיר את הנושא מסדר-היום. בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

קודם כול, אני רוצה לשבח את חבר הכנסת גולדפרב שהעלה את הנושא על סדר-יומנו, משום שאכן מדובר בנושא כל כך חשוב ורציני.

אבל, עם כל הכבוד, כבוד השר, אני רוצה להעיר שתי הערות לדבריך. ראשית, עד כמה שביררתי, לא קיים קורס של 400 שעות. אולי הוא בניירות. הוא לא מתקיים.

שנית, רק בעשרות כיתות י"א מונהגת תוכנית לימודים תעבורתית.

שר התחבורה י' קיסר:

התחלנו.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, מתוך 2,000 בתי-ספר.

שלישית, כיצד אתה חושב שתלמיד יוכל לרדת לכביש כשהוא למד תיאוריה שנתיים קודם לכן? אדם מבוגר, אנחנו סומכים שהוא יזכור את מה שלמד שנה קודם לכן, וכאן אתה סומך על נער שיוכל לרדת לכביש כשהוא למד תיאוריה שנתיים לפני כן?

אני רוצה להזכיר לשר שיש במשרד דוח של ועדת-סדן, כך הוא נקרא, שאינו מיושם. ישבו הרבה אנשים חכמים, כתבו דוח בכל הנושאים האלה, והוא לא מיושם.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לחבר הכנסת שאול יהלום. אדוני השר, אם אתה רוצה להגיב על הדברים שנאמרו, אתה רשאי, יש לך כל הזכות. כתוב בתקנון: "שר שהביע דעת הממשלה על הצעה לסדר-היום, וכל שר הנוגע בדבר, רשאי בכל שלב משלבי הדיון על-פי פרק זה ליטול את רשות הדיבור כדי להעמיד עובדות, שהוזכרו בדיון, על תיקון".

שר התחבורה י' קיסר:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כשאני מדבר על קורס בוחני נהיגה, ראשון מתקיים במחוז חיפה, וזה קורס של 400 שעות. אני חוזר על דברי בעניין זה.

אשר לתלמידי כיתות י"א, חבר הכנסת יהלום, הרי רק נכנסתי לתפקידי. עד שאנחנו מתארגנים, עד שאנחנו משכנעים את שרת החינוך ואת הרשויות עובר זמן. נכון שזה עדיין לא מונהג בכל בתי-הספר ואיננו יכולים לעשות מעשה להטים, אבל אני בטוח שנגיע לכך שכל בית-ספר ינהיג בכיתות י"א את לימוד הנהיגה.

אני רוצה לשבח את ראשי הרשויות המקומיות ואת העיריות. כל עירייה שאנחנו פונים אליה מקבלת את זה בשמחה. צריך להכשיר מורים. אי-אפשר ללמד בכל כיתות י"א מן היד אל הפה, צריך להכשיר מורים, ואנחנו מכשירים מורים ונאמני בטיחות.

מבחינתי, אחת הבעיות המרכזיות של משרדי היא בעיית תאונות הדרכים. כך אני רואה את תפקידי, קודם כול טיפול בבעיית תאונות הדרכים, ואחר כך בבעיית הצפיפות בדרכים. קודם כול התאונות. מצדי אעשה כל מה שאפשר כדי להפחית את מספר התאונות עד למינימום. כנראה, אי-אפשר למנוע אותן, אבל צריך לעשות מאמץ להפחית אותן עד למינימום.

לכן, חברי חבר הכנסת שאול יהלום, אם הצעתי מיוזמתי להעביר את הנושא לוועדה, משמע שאני מעוניין בדיון בנושא הזה בצורה רצינית עוד יותר, שהרי המליאה דנה בזה לא כשהיא מלאה אלא כשהיא חסרה. תודה רבה.

היו"ר ע' עלי:

תודה רבה לשר התחבורה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת גולדפרב, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

אלכס גולדפרב (צומת):

— — —

היו"ר ע' עלי:

האם אתה מוכן להעביר את הנושא לוועדה?

אלכס גולדפרב (צומת):

אני מוכן.

היו"ר ע' עלי:

איזו ועדה השר מציע?

שר התחבורה י' קיסר:

ועדת הכלכלה.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, מי בעד העברת הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת? מי שמתנגד מצביע, כמובן, נגד. חבר הכנסת שאול יהלום, האם הצעת להסיר את הנושא מסדר-היום?

שאול יהלום (מפד"ל):

כן, אבל לאחר שהשר אמר מה שאמר — — —

קריאה:

הוא השתכנע.

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 16

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ע' עלי:

ובכן, פה אחד הוחלט להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת. יש משהו לא תקין בכך שחברי הכנסת מציעים להסיר נושא מסדר-היום ואחר כך מצביעים בעד העברתו לוועדה, אבל כנראה דברי השר שכנעו אותך, חבר הכנסת יהלום.

הצעה לסדר-היום

חוות הנפט והגז בצומת-גלילות

היו"ר ע' עלי:

רבותי חברי הכנסת אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: חוות הנפט והגז בצומת-גלילות – הצעה מס' 645, מאת חבר הכנסת גדעון שגיא. בבקשה.

גדעון שגיא (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני כחמש שנים הטילה הממשלה על ועדה בראשות אלוף במילואים עמוס לפידות להציע תוכנית אב למשק הגז בארץ.

במרס 1988 התפנתה הממשלה מכל יתר עיסוקיה וקיימה ישיבת ממשלה שהוקדשה כולה לדוח הוועדה, והטילה על שר האנרגיה את האחריות ליישומה. בין יתר ההמלצות, נקבע בדוח באורח חד-משמעי, כי יש להעתיק את חוות הדלק והגז מצומת-גלילות לאתר אחר.

מאז עברו למעלה מארבע שנים – ואגב, זה הזמן המוערך לפיתוח אתר חלופי – ולזכותה של הממשלה הקודמת אני רוצה לציין שהיא הצליחה לעבור את הקדנציה בשלום, אומנם לא מהבחינה הפוליטית, אבל למרבה המזל בלא שהתרחש אסון בחוות הדלק והגז שבצומת-גלילות. אפילו את מלחמת-המפרץ עברנו בשלום. טיל עירקי שנחת מעבר לכביש חיפה החטיא בכ-200 מטר את האתר, ולמזלנו נמנע אז אסון נורא.

ליד המחלף ממוקם בסיס צבאי, מרכז מסחרי, מוסדות חינוך; ומדרום לצומת – השכונות הצפוניות של תל-אביב המאוכלסות בצפיפות. ולכן עלולה תקלה בלתי מבוקרת בחוות הגז להפוך טרגדיה לאומית בקנה מידה שלא ידענו עד כה.

התראות על הסכנות הצפויות בחוות הדלק והגז קיבלנו בתאונות שהתרחשו בספטמבר 1986 באתר המכלים הקטן של מפעל "פניציה" במפרץ חיפה, ובינואר 1988 בחוות מכלי הגז בקריית-אתא. למרבה המזל, האירועים ההם נסתיימו אומנם בנזקים קשים, אך ללא אבדות בנפש.

בעקבות התקלות ההן הוקמה, כאמור, ועדת-לפידות. המלצותיה להקמת מערכות בטיחות באתר עצמו בוצעו. אבל המלצתה העיקרית, להעביר את האתר מהמקום, לא בוצעה עד כה. מדיניות עצימת העיניים, שהיתה נחלתה של הממשלה הקודמת, חייבת להיפסק, ואני מקווה שלא נזדקק, חלילה, לתזכורת כאובה נוספת לשם ביצועה של ההמלצה ההיא.

בסוף השבוע פורסמה כתבת תחקיר של אבנר נאמני במוספי תל-אביב והשרון של "ידיעות אחרונות" בנושא זה. על-פי הכתבה, על שטח של כ-200 דונם מאוכסנים ב"פי-גלילות" 150,000 מטרים מעוקבים דלק. 150 מטרים מעוקבים פירושם 150 מיליון ליטר דלק, יחד עם 2,700 טונות גז בבעלות "פזגז" ו"אמישראלגז".

בעקבות הפיצוץ שאירע לפני כשלושה חודשים במפעל התעשייה הצבאית בנוף-ים, כינסה אורה נמיר, השרה לאיכות הסביבה, את ועדת השרים לאיכות הסביבה. ובפני הוועדה הועלתה לדיון הסכנה המאיימת על אזור האתר שסווג, לדבריה, על-פי אנשי מקצוע, כ"מסוכן ביותר".

בחודשים האחרונים נרתם גם משרד הפנים לטפל בנושא. ביוזמת המועצה הארצית לתכנון ובנייה נערך עתה סקר לאיתור מקום מתאים למקום החווה, אם כי דוח-לפידות כבר הצביע על האופציות האפשריות.

אך ההתעוררות הזו איננה מספיקה. בידי הממשלה אין שום ברירה אלא לגשת עכשיו ליישום ההמלצה העיקרית ולסלק מייד את המפגע הזה, המהווה סיכון מאין כמוהו לאלפי תושבי הסביבה.

הקמת אתר חלופי תאריך שלוש עד ארבע שנים. סקרים, תוכניות, מכרזים ורשיונות עלולים לגזול זמן אין-סופי. התיאום בין כל הגורמים: מכבי אש, פיקוד העורף, הג"א, חברות הגז, מינהל הדלק במשרד האנרגיה, המשרד לאיכות הסביבה, משרד המסחר והתעשייה, משרד הבריאות וכל יתר הגורמים שיש להם יד ורגל בנושא עלול לקבור אותו באורח סופי.

לכן אני תובע מן הממשלה לחזור ולהטיל לאלתר על שר האנרגיה, או על כל שר אחר שיתמנה לכך על-ידה, את האחריות המלאה לביצוע המיידית של ההמלצות העיקריות של דוח-לפידות. ועד אז, אדוני שר האנרגיה, יש להגביל בצו את כמויות הדלק והגז שניתן לאכסן באתר עד ל-30%-40% מן הקיבולת המרבית.

מחיר העתקה כזו עשוי אומנם להגיע לכ-50 מיליון דולר, אולם זה מחיר לא גבוה בהשוואה לאפשרויות שייפתחו לפיתוח האזור, הכרוכות בהכנסות העולות פי כמה על הוצאה זו. זה אזור שהוא מן המבוקשים והיקרים ביותר במדינה.

לבד מזאת, חברי הכנסת, כדאי שנזכיר בהזדמנות זו ובכל הזדמנות שמישהו עולה על הבמה כאן את נושא התעסוקה. ככל שנקדים בביצוע הפרויקט יסייע הדבר להתמודדות עם הבעיה הכאובה ביותר של המשק הישראלי, הבעיה שמעסיקה את כולנו, בעיית האבטלה. העברת החווה ופיתוח האתר החלופי, ולא פחות מזה, ואולי הרבה יותר מזה, פיתוח האזור, שהוא, כפי שאמרתי, האזור המבוקש ביותר במדינה לפיתוח מגורים, בניית מרכזים מסחריים ותעשייה מתוככמת, יסיפו מיידית ובאורח קבע אלפי מקומות עבודה למשק.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת גדעון שגיא. ישיב כבוד שר האנרגיה, פרופסור רובינשטיין.

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כדי להסיר כל ספק וכל אי-הבנה, המדיניות שלי ושל המשרד היא לבצע את דוח-לפידות מהר ככל האפשר ולסלק את מוקד הסכנה הזו מרצועת החוף הצפופה.

אילו היו כל הסמכויות מופקדות בידי, הייתי יכול לקבל על עצמי גם לוח זמנים. מי שמכיר אותי יודע, שבדרך כלל אני עומד בלוח הזמנים בדברים שאני מבטיח, ואני מוכן להירתם לכל העניין הזה. איני יכול להבטיח לוח זמנים לגבי עניין שתלוי קודם כול במועצה הארצית לתכנון ובנייה, שהוציאה רק לפני שבוע את המכרז לאיתור האתר, ורק לאחר איתור האתר יהיו התוכניות המפורטות, ורק לאחר שיהיו התוכניות המפורטות יתחיל התיאום בין כל המוסדות שהוזכרו כאן, שחבר הכנסת שגיא הזכיר.

במה שקשור למשרד שלי, אין בעיה של התאמות. קודם כול אנחנו מתואמים לחלוטין עם המשרד לאיכות הסביבה. נציג מינהל הדלק שותף בוועדת השרים, בדיונים ובהתייעצויות, ויש תיאום מלא בין שני המשרדים האלה, וגם עם משרד הפנים.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת שגיא, שיש לנו בעיה מהותית בנושאים של תכנון ובנייה, ובכלל בנושאים של תיאום בין שלוחות שונות של הממשלה. זאת לא רק בעיה של ביורוקרטיה. כן, לפעמים יש גם בעיות של ביורוקרטיה, זה נכון. אבל יש בעיה גם עם ההוראות הספציפיות של החוקים. אתה יודע מה המשמעות של העברת אתר כזה? אתה יודע מה זה להקים תחנת השנאה בישראל, מה זה להזיז עמוד חשמל, להקים תחנת תדלוק רגילה? זה עניין של שבע-שמונה שנים.

ייתכן שיום אחד נצטרך לשבת כאן בכנסת ולשאל את עצמנו, האם אפשר להמשיך עם ההוראות האלה, שסרבלנו את עצמנו בהן, כשהארץ מתפתחת בקצב מהיר ואי-אפשר לעמוד בהוראות החוק הרגילות. אז כל הזמן באים ועושים מעקפים להוראות הרגילות, באמצעות ועדות לבנייה למגורים, באמצעות הוראות חוק מיוחדות שתהיינה לגבי כביש חוצה-ישראל, משום שמערכת התכנון הרגילה אינה יכולה לעמוד בקצב הפיתוח.

אני רוצה לומר, שאין כל ספק שהכוונה היתה טובה. את חוות המכלים הזאת הקימו כאשר היישוב היה רחוק משם. לשמחתנו, אנחנו גדלים בקצב מהיר מאוד, בכל התחומים, והיישוב התקרר לשם. עכשיו צריך לבצע את דוח-לפידות.

כעת מתעוררת השאלה, והיא תתעורר לאחר שנמצא את האתר ולאחר שנעשה את כל הסידורים הטכניים כדי להעתיק קודם כול את מכלי הגז, שכן הם הרבה יותר מסוכנים ממכלי הדלק. מכלי דלק יש לנו באזורים רבים בארץ, אבל מצבור כזה של מכלי גז הוא דבר מסוכן ממש.

לאחר שנעשה את כל העבודה הזאת תתעורר שאלת המימון, ויש לי בעניין זה עמדה חד-משמעית: במימון צריכים לשאת בעלי מכלי הגז.

כיצד לעשות זאת. בזה נדון. אבל לא הייתי רוצה שהדבר הזה ימומן שוב, כרגיל אצלנו, מהתקציב של המדינה. זה חלק מהתמחיר של מחיר הגז. זה חלק מההוצאה; כמו שמשלמים בעבור הובלה, צריך לשלם בעבור אכסון בטוח.

אשר להצעה של חבר הכנסת שגיא להגביל את כמות הגז הפחמני המעובה שנמצא בצומת-גלילות, יש כאן רק בעיה אחת. התצרוכת גדלה בקצב מדהים. אגב, בכל משק האנרגיה יש לנו צמיחה בשיעורים שאין דומה להם במדינות תעשייתיות אחרות, גם בגלל גידול האוכלוסין, שאנחנו שמחים עליו, וגם בגלל עלייה ברמת החיים. בקצבים הגדולים האלה אנחנו לא יכולים לומר שאנחנו רוצים לסגור משהו לפני שאנחנו פותחים משהו אחר, כדי לספק את הצרכים. בהחלט, הייתי רוצה מאוד מאוד לסלק את האתר הזה בן-לילה, אבל אני חייב לדאוג לאספקת דלק ולאספקת גז.

גדעון שגיא (העבודה):

האם ידוע לשר כי מדובר בסיכון לא שגרתי?

שר האנרגיה והתשתית א' רובינשטיין:

חבר הכנסת שגיא, אבל אני קיבלתי מראש את כל הדברים שאתה אמרת. אני מוכן גם לבדוק, האם אפשר לנקוט אמצעי בטיחות נוספים, מעבר לאמצעי הבטיחות שהכתיב דוח-לפידות והם בוצעו. אבל אני רוצה לומר לך: העתקת אתר כזה, 200 דונם עם צנרת תת-קרקעית, עם מערכת עצומה של מערכות גיבוי – זה דבר שאי-אפשר לעשות אותו מהיום למחר.

אני מסכים לדבר אחד: אי-אפשר להשלים עם הקצב שהיה עד כה, בשום פנים ואופן לא. לכן אני מקבל על עצמי, חברי הכנסת, לעשות כל מה שבסמכויות משרדי ובתיאום מלא עם משרד הפנים והמשרד לאיכות הסביבה כדי להסיר את הסכנה הגדולה הזאת מלבם של גוש-דן.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת הכלכלה.

היו"ר י' עזרן:

הצעה לחבר הכנסת רחבעם זאבי – להסיר, במסגרת דקה, בבקשה.

גדעון שגיא (העבודה):

אני מסכים להצעתו של השר. נתקלתי בנוהל, שכאשר הדובר מסכים אין הצעה אחרת.

היו"ר י' עזרן:

אם אתה מסתפק בדברי השר, אני מבקש להמתין, אדוני המציע. אני אפנה אליך. אבל תדע לך, לפי התקנון אם אתה מציע להעביר לוועדה – – –

דוד צוקר (מרצ):

הוא לא מציע להעביר לוועדה. השר הציע להעביר לוועדה.

היו"ר י' עזרן:

אתה מסכים. אם אתה מסכים – זה בסדר. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מבקש לעשות צדק עם המתכננים של חוות המכלים הזאת, שתוכננה בשנות ה-50. נאמר אז לצוות שתכנן אותה שהעיר תל-אביב לא מתפשטת לכיוון הזה. גם הכביש, המשך כביש גהה, עדיין לא היה קיים.

מבחינה ביטחונית ובטיחותית, כשיועבר המתקן הזה למקום אחר הוא יהווה שם סיכון באותה מידה, כי טילי ה"סקאד" מעירק יכולים להגיע גם למקום החדש. מבחינת פיגוע חבלני – זה נבדק הדבר על-ידי הגורמים העוסקים בכך, ואני אומר ממקור ראשון, בהיותי אחראי לזה בעבר, שהמתקן הזה מאובטח. יכולה לקרות בו תקלה בטיחותית פנימית שהיא בסך הכול מסכנת מבחינת הגז – תלוי ברוחות המצויות באותה עת – את הכפר-הירוק ואולי את מחנות צה"ל הסמוכים, וזאת במידה קטנה, כפי שנאמר לנו על-ידי מומחים.

אני חושב שהפניקה שנוצרה על-ידי עיתון בשבוע האחרון איננה מצדיקה את עיסוק הכנסת בזה, וועדה שתעסוק בזה, ויש להשאיר לשר הנוגע בדבר לטפל בזה בקצב שלו.

עוד הערה אחרונה.

יורם לס (העבודה):

— — — זו פניקה?

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת לס, אתה סתם סוחב את הנושא. מה אתה נכנס כאן באמצע? לשם מה?

רחבעם זאבי (מולדת):

אם העתקת החווה הזאת למקום אחר תהיה על חשבון הצרכנים, הרי חבר הכנסת שגיא ומפלגתו לא ירצו שזה יגרום לעליית המדד. ודאי וודאי שפרויקט של מיליוני ש"ח שיתפרס על שנתיים-שלוש שנים הוא לא לטובה. לכן יש לקבל את הקצב הרגיל שהשר מציע, כפי שהוא מטפל בו.

היו"ר י' עזרן:

והצעתך היא?

רחבעם זאבי (מולדת):

להסיר את זה.

דוד צוקר (מרצ):

האם הבנתי נכון, שחבר הכנסת זאבי מוכן לגור בפיי-גלילות, כי זה מקום בטוח מאין כמוהו?

היו"ר י' עזרן:

אתה פותח דיאלוג מיותר.

רבתי, אנחנו עוברים להצבעה. חבר הכנסת זאבי, אנא ממך, אפשרתי לך לבטא את עצמך.

היות שהמציע הסכים להצעתו של השר, אנחנו מצביעים אם להעביר לוועדה או להסיר. מי בעד להעביר לוועדה ומי, כהצעתו של חבר הכנסת זאבי, בעד להסיר את הנושא מסדר-היום?

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הנושא לדין בוועדה – 17

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

17 בעד, שניים נגד, אין נמנעים. אני קובע שהנושא יועבר לוועדת הכלכלה לפי הצעת השר. תודה.

הצעות לסדר-היום

הצעות לנסיגה מעזה

היו"ר י' עזרן:

אנחנו עוברים להצעה הבאה בסדר-היום, מס' 600, של חבר הכנסת מיכאל איתן: הצעות לנסיגה מעזה. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון, הצעה מס' 643, הנושאת אותו שם. השר ישיב על שתיהן ביחד. בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, היסטוריונית אמריקנית יהודייה ששמה ברברה טוכמן קיבצה בספר אחד פרקים מספר מההיסטוריה תחת המכנה המשותף שאותו היא כינתה "מצעד האיוולת". זה תיאור של תהליכים היסטוריים בלתי רציונליים שמונעים על-ידי ממשלות ושליטים שגורמים להסתבכות קשה מאוד של בעיות שבזמן מתאים אפשר לפתור אותן. דוגמאות לכך – וייטנם, קוריאה וכיוצא באלה.

דומני, שאלו היא היתה צריכה לכתוב את הספר היום, ללא ספק היא היתה מכלילה את המדיניות של ממשלת ישראל לגבי חבל-עזה כאחד הפרקים בספרה, הגם שסופו עדיין לא ידוע.

מהי בעצם המדיניות של ממשלת ישראל לגבי חבל-עזה? האם ממשלת ישראל מתכוונת לצאת מעזה באורח חד-צדדי, כפי שמציעים חלק מהשרים?

עמנואל זיסמן (העבודה):

לא, רק שר אחד.

מיכאל איתן (הליכוד):

אם כן, השאלה הבאה היא, מתי זה יהיה? בעוד כמה חודשים? בעוד כמה שנים?

עמנואל זיסמן (העבודה):

בהסכם שלום.

רענן כהן (העבודה):

מי מוכן לקחת את עזה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אם לא מדובר על נסיגה חד-צדדית, הרי נשאלת השאלה: מתי אנחנו עוזבים את חבל-עזה?

עמנואל זיסמן (העבודה):

כאשר יהיה הסכם שלום.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, אני מסכים לקריאות ביניים, אבל תן לי להתחיל, כדי שהן יהיו בכיוון.

עמנואל זיסמן (העבודה):

מיכאל איתן (הליכוד):

אני עוד אפתיע אותך בהמשך.

עמנואל זיסמן (העבודה):

מיכאל איתן (הליכוד):

אני לא יודע למי, יש שם שתי דעות, דעה לכאן ודעה לכאן. יש דעה של השר רמון ויש דעה של חבר הכנסת זיסמן. הממשלה הזאת, ברוך השם, מדברת ביותר משני קולות. יש גם דעה של השר צבן ודעה של השר רובינשטיין ומרצ. יש לכם, ברוך השם, סימפוזיה של קולות בנושא הזה.

היו"ר י' עזרן:

דמוקרטיה במיטבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן.

ובכן, אני מבקש שנלך בהיגיון ונבחן את עצמנו. יש אומרים שיכולה להיות נסיגה חד-צדדית, אבל האחרים אומרים: לא, הסכם. טוב, אם אומרים הסכם, אז צריך לשאול את השאלה, מתי זה יהיה. על מנת שאנחנו נוכל לדעת מתי סוף-סוף יגיעו להסכם שמבחינת ממשלת ישראל אפשר יהיה לבצע את הצעד המיוחל מבחינתם ולעזוב את עזה, צריך לבדוק מה רוצים, עם מי עושים הסכם ומה יהיה כלול בהסכם הזה.

בואו נתחיל – עם מי עושים הסכם. הייתם יכולים לעשות דבר פשוט, מחר בבוקר לעשות בחירות, משהו ייבחר באורח דמוקרטי, ולהגיד: נעשה אתו הסכם. למה אתם לא עושים את זה? כי אתם יודעים מה שיודעים עיתוני מזרח-ירושלים, הביטאונים של אש"ף, שכל פעם שעולה בממשלה איזו הצעה, וחיים רמון מודיע שאולי נשקול נסיגה חד-צדדית מעזה, הביטאונים של אש"ף במזרח-ירושלים מגיבים מייד נגד. למה? ממשלת ישראל לא רוצה לעשות בחירות, הביטאונים של אש"ף נגד, יש כאן פשוט מלחמה משותפת נגד אויב אחד – ה"חמאס".

כולנו יודעים, שאם רוצים להגיע להסכם, כפי שאתם אמרתם, צריך לדבר עם האויב, צריך לדבר עם הגורם בשטח. תהיו עקביים, למה אתם מדברים עם אש"ף על נושא עזה כשאתם יודעים שצריך לדבר עם ה"חמאס"? אבל מחליטים כך: להסכם הזה שאנחנו רוצים להגיע התנאים לא בשלים. למה התנאים לא בשלים? כי מי שיזכה יהיה ה"חמאס". עם ה"חמאס", כמובן, ואני חושב שבצדק, אי-אפשר לעשות הסכם. איזה ערך יהיה להסכם עם ה"חמאס", כאשר ייתנו לו את חוף עזה, את הנמל, אחיו התאום, ה"חיזב-אללה", יהיה בחופי לבנון, וה"חמאס" ו"חיזב-אללה" על חוף ימים ישכנו? איך נמנע קשר בין שני הארגונים האלה?

עמנואל זיסמן (העבודה):

למה התכוונתם כאשר פתחתם בשיחות שלום?

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת זיסמן, יש לי הודעה בשבילך. לצערי הרב, ב-23 ביוני היו בחירות, ומאז אני באופוזיציה ואתה בקואליציה. התפקיד שלי לשאול את השאלות ותפקידך לתת תשובות. אל תשאל אותי מה היה. על כל דבר אומר לך מה היה? היו הרבה דברים. היום אתם בשלטון, תנו תשובות. העם רוצה תשובות ברורות. יש לכם מדיניות, תסבירו אותה. יש פה נציג ממשלה, היום בוודאי יהיה לו פיצול אישיות, הוא יצטרך להתמודד עם משימה כבדת משקל, לדבר נגד עמדתו האישית ובעד עמדת הממשלה, אם יש כזאת.

שר הבריאות ח' רמון:

עוד מעט ארגיש שמיותר לעלות לדוכן, כי אתה מדבר במקומי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מציג לכם את השאלה כך או כך.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת איתן, אתה רוצה לאפשר לד"ר רענן כהן לשאול שאלה?

מיכאל איתן (הליכוד):

בבקשה.

רענן כהן (העבודה):

הלוא עזה, מי שהביאה אותה למדינת ישראל זו מדיניות הליכוד וממשלת הליכוד בהסכם השלום עם מצרים. אתה תסביר, בחלק שאתם הייתם שותפים לו, מה קורה ואיך אפשר לפתור את בעיית עזה, אם כן נסיגה או לא נסיגה.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת רענן כהן, אני עניתי לחבר הכנסת זיסמן. כאשר נקיים דיון על מדיניות האופוזיציה, אגיד לך מה יהיה. אתה תעלה הצעה לסדר-היום ואני אענה כאן כשר האופוזיציה, המשיב של ממשלת הצללים. עדיין אין דיון כזה, לצערי הרב, אני מקווה שיהיה יום אחד.

בינתיים אתה מנסה להתחמק מתשובות על שאלות כואבות, בטענה, לדברייך, כאילו בזמן הליכוד היה כך או אחרת. אני לא רוצה לדבר כרגע על מה היה. אנחנו רוצים להסתכל קדימה, אנחנו רוצים תשובות מהממשלה הנוכחית, יש לה אחריות.

אני יכול להגיד גם מה היה כשחיים רמון הופיע אתי והבטיח באספות בחירות רבות לתושבים: מייד יהיה ביטחון אישי, אנחנו זזים מעזה, אין לנו מה לחפש שם. בפני כמה אנשים יכול חיים רמון לעמוד היום, להישיר מבט ולומר: אני שלם עם כל מה שאמרתי לכם ערב הבחירות? בודדים. אתה חושב

שכל העיתונאים, לא כל העיתונות, אבל כל העיתונים שהיו האוהדים שלכם ורצו במהפך הזה, כל אמצעי התקשורת, חוגי האקדמיה, כל אלה שעשו מין מסע ציבורי שהשלטון שלנו מי יודע מה – לכל אלה תן תשובה, לא למיכאל איתן. הם יסתפקו בתשובה שלך כשאתה אומר מה היה בזמן הליכוד? הם שואלים אותך. כעת אני הפה שלהם, לא של אנשי הליכוד. תן תשובה לאזרחי המדינה איך אתם מנהלים עניינים. תפסיקו עם השיטה הזאת, כל הזמן להסביר מה היה. אתם לא היסטוריונים וזו לא אוניברסיטה, אתם נציגי הממשלה, תנו דוח לאזרח. אבל בואו נתקדם, כי הבעיה מסובכת, אני מודה. אני רוצה לדעת איך אתם הולכים לטפל בה.

אמרנו: לא נסיגה חד-צדדית, הסכם. הסכם עם מי? בינתיים אומרים: אי-אפשר לעשות בחירות כי ה"חמאס" יזכה. אם ה"חמאס" יזכה, ברור מה יהיה, זה לא הולך. מה יהיה כתוב בהסכם הזה? נגיד שה"חמאס" יבטיח הבטחות בהסכם; אנחנו יודעים שאי-אפשר לקיים אותן. המסקנה המתבקשת היא אחת, מועד קיום ההסכם הזה הוא בלתי ידוע, ולכן מועד הנסיגה מעזה הוא בלתי ידוע. תגידו את זה בבהירות.

דבר שני, אחד השיקולים להחזיק את צה"ל היום ברצועת-עזה, בחבל-עזה, הוא לא בהכרח ביטחון ישיר של ישראל, אלא הוא ניסיון התערבות במלחמה בין ה"חמאס" לבין אש"ף ברצועת-עזה. אם אתם אומרים שאי-אפשר בתנאים האלה, ואתם מקווים שיהיו תנאים אחרים, מה יהיו התנאים האחרים? אולי תחת הכידונים הישראליים תתהפך המודעות הפוליטית של אנשי רצועת-עזה?

יש לי הרושם, שאני לא צריך להוסיף הסברים מדוע גם העניין הזה לקוי. הטענה שלי אליכם היא, שאתם היום מחפשים קצת "לעבוד עלינו". שמעתי את ההסבר של חבר הכנסת יוסי שריד. הוא אומר: אנחנו נעניש את ה"חמאס" בעונש הכי נורא שיכול להיות בשביל ה"חמאס", אנחנו פשוט נעשה את השלום. אבל אתם יודעים שאי-אפשר לעשות את השלום ברצועת-עזה. אז מה בינתיים? בינתיים הם יהרגו, ואנחנו נגיד: שום דבר, מבליגים. הם יאימו, הם יסיתו, הם יידו אבנים, אנחנו ניסע עם הג'יפים אבל לא נשיב. אנחנו ננהל מדיניות של הבלגה, של הגשת הלחי השנייה. למה? כי זה משרת את המטרה המדינית, אליבא דיוסי שריד, זה מוביל לשלום, זה מקדם את השלום. אם צה"ל יגיב בתגובה מוחצת, חס וחלילה, זה עלול לפגוע בשלום. לכן, על מנת להגיע לשלום צריך להקריב קורבנות, הקורבנות יהיו מחיר הבלגה, ואפשר יהיה לכתוב על מצבתם: אולי מתו בשירות השלום. אף שזה נשמע ציני, אני אומר לכם, לפעמים יש מצבים כאלה.

אבל למה שגם הצד השני לא יתרום את תרומתו כדי לקדם את השלום? אולי גם כשצה"ל נוקט פעולות והורג מרצחים, המרצחים האלה שייפלו ייפלו למען השלום? אולי כשצה"ל יירה בכדורים חיים, גם הוא יקדם את השלום? אז אומרים: לא. אין סימטריה, כשהיהודים נופלים ואומרים להבליג, זה בשירות השלום. כשהיהודים נופלים ואומרים תהרגו את הערבים, אלה מחרחרי מלחמה.

על מנת שהדברים שלי לא יישמעו מנותקים מאיזו מציאות שהיא, אני רוצה לצטט קטע ממאמרו של העיתונאי אלכס פישמן ב"חדשות" מלפני שבוע. הוא מספר על המדיניות, הוא אומר: לשלוש החיילים שנהרגו השבוע בעזה לא היה שום סיכוי. הסיפור כולו ארך כמה שניות. הם החזיקו רובה ביד, אבל זה בעצם היה נבוט. גם בלי להמתין למסקנות ועדת החקירה, ברור לחלוטין כי כדור בקנה לא היה להם. זאת ההוראה. הצבא לא אישר שיקול דעת למפקד הג'יפ אם לנסוע עם כדור בקנה או לא. הצבא חושש מפליטות כדורים, חושש מחמומי מוח בקרב החיילים, שיירו בלי שהם בסכנת חיים. כלומר, יש מדיניות.

יש כאן גם קטע נוסף, של חייל ששירת במקום ואומר: אלוף הפיקוד מתן וילנאי מגיע לאזור, הוא מדבר עם הקצינים ודרכם הוא מעביר אלינו את המסר: יש להמשיך במדיניות ההבלגה, יש ליצור אווירה נוחה לשיחות השלום. כלומר, שלושת החיילים שלנו הם תוצאה ממדיניות ההבלגה ורצון לשמור על שיחות השלום.

זה אומר אותו דבר, כל הרוג ערבי ייחשב לכישלון שלנו במשימה. כך אומרים לחייל שמגיע לשיחות מילואים; לכל חייל – כל הרוג ערבי ייחשב לכישלון במשימה. לכן החיילים, אם הם רוצים למלא הנחיות כאלה, לוקחים על עצמם סיכונים. כל זה נועד לשרת את הדרג המדיני שיביא לנו כביכול פתרון. אני סבור, כפי שאמרת, שלממשלה הנוכחית אין מדיניות; היא לא חושבת.

אני פונה אליך, השר רמון. אתה הצעת הצעה. אומרים, סוף מעשה במחשבה תחילה. אל תחשוב עד הסוף. תחשוב עד האמצע. אתה יודע מה, לא עד האמצע, תחשוב צעד אחד קדימה. לפי ההצעה שלך אתם תלכו להסכם על ג'באליה. לפי ההצעה שלך תהיה נסיגה חד-צדדית. מה יקרה? למה רבין ופרס לא מקבלים את ההצעה שלך? כי הם לא רוצים להיראות אידיויטים שבוע ימים לאחר מכן כשהיה מטח "קטיושות" על אשקלון, כי מה הם יגידו אז? יגידו? מה הם יעשו? אולי יגידו להם, אתם יודעים מה, תיכנסו עוד הפעם לרצועת-עזה. אבל אז תהיה כבר מציאות בין-לאומית אחרת. יהיה לנו צורך בכיבוש מחדש. איך הם יבואו לפני הבוחר הישראלי לאחר שהם קיבלו הצעה ילדותית כזאת ללכת ולחזור, ללכת ולחזור? מה זה, יו-יו?

אני רוצה לומר לך מעבר לעניין הזה, השר רמון. איזה מסר יהיה לך כלפי הטרור הערבי אם אנחנו נסוגים חד-צדדית? מה יגידו הטרוריסטים ביש"ע אחרי שאתה בורח מהטרור ברצועת-עזה? איזה חינוך אתה נותן לאנשי בלאטה כאשר אתה בורח מג'באליה? בלאטה, השר רמון, זה לא ברצועת-עזה, זה בשכם, כמה קילומטרים מנתניה. ברחת מרצועת-עזה, ג'באליה ניצחה – בלאטה תחגוג. גם הניצחון שלהם יהיה בדרך. הם לא רחוקים מהים, 20 וכמה קילומטרים בלבד.

איזה מסר יהיה למלחמה שלנו בטרור אם עכשיו, בימים האלה, אנחנו נברח כמו מוכים מהטרור? מה יהיה בירושלים? מה יהיה בגליל? כך תתמודד ישראל? זו דמותה של ישראל שנלחמת על קיומה, שהיא בורחת ממיידי אבנים, שהיא בורחת תוך כדי הבלגה כזאת?

אכן, זה מצעד האיוולת של הממשלה. אין לנו פתרון אחר אלא לעקור את הטרור ולעשות את זה ללא שעבוד האמצעים הצבאיים לטובת התהליך המדיני המזויף. צריך לבוא ולומר לצבא: הילחמו ומגרו את הטרור בכל האמצעים שאתם רואים אותם לראויים, בלי מגבלות. תשימו מגבלות – לא תשיגו את המטרה.

וצריך לומר לאוכלוסייה הערבית: אנחנו מתייחסים לחבל-עזה, כך או כך, באוטונומיה כזאת או באוטונומיה אחרת, כאילו אנחנו מתכוונים להיות פה 50 שנה. כי ההסדר ברצועת-עזה והביטחון ברצועת-עזה הם דבר בלתי נפרד ממצב הביטחון במדינת ישראל, ולא משנה מה יהיה הפתרון הפוליטי. הפתרון הביטחוני מחייב שיהיו שקט ושלווה ברצועת-עזה ל-100 שנה. אנחנו, כגורם האחראי באזור, כך או כך, מצויים לעשות את זה.

אם תקבלו את ההצעות הללו, אם תכריזו על מדיניות ברורה, אם תנקטו את כל האמצעים ואם תהיו נחושים – תלכדו את העם, תקבלו גיבוי מהציבור, והכי חשוב, תבטיחו את המשך קיומנו בביטחון בארץ שלנו, בארץ-ישראל.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת מיכאל איתן. אחריו – חבר הכנסת חיים אורון באותו נושא.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כמה זמן אפשר לתת לחבר כנסת אחד לדבר?

היו"ר י' עזרן:

אתה היית כאן? מתי נכנסת לאולם, חבר הכנסת תופיק זיאד?

תופיק זיאד (חד"ש):

הייתי באולם.

היו"ר י' עזרן:

כמה זמן היית באולם? לפי מיטב זיכרוני לא היית כאן כל הזמן.

תופיק זיאד (חד"ש):

הייתי מההתחלה.

היו"ר י' עזרן:

לפי מיטב זיכרוני לא היית כאן כל הזמן מאז הוא התחיל לדבר.

תופיק זיאד (חד"ש):

שמעתי אותו מההתחלה.

היו"ר י' עזרן:

לא אמרתי אם שמע אדוני. אמרתי, לא היית באולם המליאה.

תופיק זיאד (חד"ש):

הייתי.

היו"ר י' עזרן:

לו היית, בוודאי שמת לב עד כמה הפריעו לו, כמה נאמו, וזו זכותם, וכמה קריאות ביניים היו. אני הורדתי בדיוק את זמן ההפרעות ונשארו לו נטו 11 דקות; דקה אחת יותר. אדוני, התחשבתי בכך הרבה הרבה יותר.

תופיק זיאד (חד"ש):

אני לא ממשיך להתווכח.

היו"ר י' עזרן:

אני לא מתווכח. אני משתדל להסביר לך. שנית, יש לי שיקול דעת ואני מפעיל אותו. הרבה פעמים נתתי לך לדבר מעבר לזמן שמגיע לך. יש לך עוד קרדיט אצלי.

תופיק זיאד (חד"ש):

תודה רבה. אני מקווה שתמשיך במסורת.

היו"ר י' עזרן:

אף פעם אחת לא קיפחתי אותך. לא יכולה להיות לך שום טענה. בבקשה, חבר הכנסת אורון.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התלבטות אחת, חבר הכנסת איתן, אני חושב שאתה משוחרר ממנה, אם אתה מסכים לדעתו של השר רמון, לדעתו של ראש הממשלה רבין, של השר רובינשטיין או של שר החוץ שמעון פרס. הם מתלבטים בשאלה, האם לצאת מעזה יציאה חד-צדדית או לצאת מעזה בתוך תהליך שראשיתו אוטונומיה וסופו יציאה מעזה.

אתה רוצה להישאר בעזה, 100 שנה, 200 שנה, 300 שנה. גם במפלגתך, חבר הכנסת איתן, כבר יש שרים לשעבר, בכירים מאוד ובכירים פחות, שאומרים: עזה היא לא בדיוק בלאטה.

ראיתי אתמול את חבר הכנסת רוני מילוא, שר המשטרה לשעבר, שאמר: לא עכשיו. אם הוויכוח הוא על מתי, אז אתו הוויכוח הרבה יותר קטן; אתו, לא אתך. אתך, חבר הכנסת איתן, למיטב ידיעתי הוויכוח הוא לא על מתי. אתה חושב שג'באליה, לא בלאטה, אבל שאטי ודיר-אל-באלח הם חלק משוחרר שלא יוחזר, חלק בלתי נפרד מארץ-ישראל. כל זמן שלא תגיד, לפחות כמו שאומר חבר הכנסת רוני מילוא, לפחות מה שאומר השר לשעבר ארנס, כל הוויכוח שאתה מנהל עכשיו בשאלה המהותית עם השר רמון הוא לא לעניין.

הוויכוח המרכזי בינך לביני הוא לא על השאלה, מתי לעזוב את עזה. אתה התנגדת לתהליך המדיני כולו. זכותך. אמרת את זה בגלוי אגב מחלוקות נוראיות.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא נכון.

חיים אורון (מרצ):

אתה אמרת, שבשלב מסוים המשא-ומתן על האוטונומיה מסוכן לביטחונה ולשלמותה של מדינת ישראל. אתה יודע מה, חבר הכנסת איתן, לא אתה, שר בכיר מאוד בממשלת הליכוד, שר השיכון, לא ויתר על שום במה כדי לומר את עמדתו. המחלוקת בין עמדתו של שר הבריאות לבין עמדתם של שרים אחרים בממשלה על שאלת התחילה היא הרבה יותר מצומצמת, ואני רוצה להתייחס אליה.

אין ויכוח על הצורך להיאבק בטרור בעזה, כמו בחלקים אחרים, בכל האמצעים החוקיים העומדים לרשותנו. לא במקרה התיבה "חוקיים" נעלמה מדבריך. מה זה מדיניות ההבלגה? – שינוי הוראות הפתיחה באש שצה"ל מקבל. לא כפו אותו עליהם. זה לא כפי שחייל אחד התבטא היום בעיתון ולא כפי שחיילים אחרים התבטאו בטלוויזיה, בדיוק בכיוון אחר.

אין ויכוח על הצורך בהפעלת כל האמצעים. אבל אנחנו יודעים היום מה המצב. שנים אנחנו אומרים, כי השטחים בגדה וברצועה הם גחלים לוחשות בידינו. הם לא נכס. עזה הפכה לבעירה ממש. היא כבר לא גחלת לוחשת; היא אש שמלחכת ועלולה להדליק את כל האזור. מי שלא מבין את הנקודה הזאת – כל הוויכוח על האמצעים, וכל השאלה האם קודם או אחר כך היא שאלה משנית.

אני לא מאמין שיש ממש בהצעתו של שר הבריאות. אני מציע לכל מציעי ההצעות, בניגוד לך, לבחון כל הצעה אפשרית על-פי אמת מידה מרכזית אחת: כיצד היא מקדמת את תהליך השלום. המסלול המרכזי שבו אנחנו צריכים ללכת, גם כשיש טרור נורא וכואב, גם כשיש אבדות נוראות ומכאיבות, הוא, האם הצעדים שאנחנו צועדים אותם או מציעים אותם מקדמים או בולמים את תהליך השלום. על-פי אמת המידה הזאת, אני לא מקבל את הצעתו של שר הבריאות, אף שאני חושב שטוב שהוא העלה אותה על סדר-היום.

אם אינני טועה, חלק מהחשש שלכם מההצעה נובע מכך שאתם יודעים כי רובו המכריע של הציבור בארץ מוכן להיפטר מעזה מחר בבוקר. בעניין זה כלולות גם כמה נימות אשר מפחידות אותי, נימות שיש בהן השתחררות מאחריות – איני מתכוון כמובן לטון שהשתמש בו שר הבריאות – איזו אמירה: מה אכפת לנו ממיליון תושבים, שיישרפו, שיטבחו אחד את השני.

היו"ר י' עזרן:

הוא לא אמר כך.

חיים אורון (מרצ):

אני אומר: אני לא מתכוון לשר רמון. אבל אני שומע גם צלילים אחרים. אני מציע לנו במצוקה הגדולה הזו להיזהר מכמה טונים מאוד-מאוד פרובלמטיים מבחינתנו.

יצחק לוי (מפד"ל):

כמו: שעזה תטבע בים.

חיים אורון (מרצ):

חבר הכנסת יצחק לוי, אני מוכן להכליל את אמירתו הלא-מוצלחת של ראש הממשלה באותה קטגוריה של אמירות, שאני אומר כי מוטב שלא היו נאמרות. אין לי שום בעיה להסתייג מאמירתו של ראש הממשלה.

אנו אחוזים זה בזה, ועזה אוחזת בנו. בהבדל ממך, חבר הכנסת לוי, אני יודע שהיא אוחזת בנו ואני רוצה להיפטר ממנה מהר ככל האפשר, במסגרת תהליך של שלום; מהר ככל האפשר. אילו

השתכנעתי שהצעתו של שר הבריאות מקדמת את תהליך השלום, הייתי תומך בה. אין לי אתה קושי אחר. לא קיבלתי גם את העמדה האומרת, שאנו מסוגלים להטיל סגר על הרצועה ולהמיט רעב על מאות אלפי תושבים ולומר נראה מה יקרה שם. לא נעמוד בכך. לא עמדנו בכך גם כאשר הממשלה שאתם ישבתם בה הציעה זאת. עברו שבוע, שבועיים ושלוש שבועות, והסגר נפתח.

בתוך הדילמה הזו, יש הכרח וניסיון להתקדם בתהליך השלום ולא להרפות ממנו. חבר הכנסת שריד לא דיבר אתמול – חבר הכנסת איתן – על מדיניות של הבלגה. הוא דיבר על מאבק חריף ונחרץ ב"חמאס", כדי לקדם את תהליך השלום, מתוך ידיעה שה"חמאס" צומח ופורח כאשר תהליך השלום תקוע, ומשקלו קטן כאשר אנו מקדמים אותו, השפעתם קטנה ויכולתם למצוא להם אזור מחיה בקרב הציבור אף הן הולכות וקטנות. כאשר התהליך נתקע, סכנתם גוברת. גם מבחינה זו, ולו מן הטעם המצומצם הזה, קידומו של תהליך השלום הוא מטרה מרכזית שלנו.

יש לנו מה לעשות גם עכשיו, גם בתחום שמדבר עליו חבר הכנסת רמון. אין זה הכרח ש-60,000 50,000 מתושבי הרצועה ימשיכו לעבוד בישראל. היה הכרח כבר לפני שנים, שיפוחו מקומות תעסוקה ברצועה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסכים אתך.

חיים אורון (מרצ):

היה הכרח במשך שנים, שנשתף פעולה עם מי ששולטים ברצועה, והם קואליציה מורכבת ומתוחה מאוד, אשר בשלב הנוכחי נאבקה בתוכה; קואליציה של מי שמוגדרים כאנשי אש"ף ומי שמוגדרים כאנשי "חמאס". אני אומר: כן, אנו נתונים היום בברית קשה מאוד, מפותלת מאוד, מסובכת מאוד, אבל האינטרס הבסיסי שלנו, של מי שרוצה בתהליך השלום, מחבר בינינו לבין מי שאש"ף מייצג אותנו; עם מי שאתם ישבתם במדריד ובוושינגטון, ועם מי שאנחנו – בינתיים לא כל הממשלה – מציעים לשבת בלי מסכים ובלי תחפוזות, ולנהל את המשא-ומתן.

אנו לא נייטרלים לגבי המאבק המתרחש ברצועה, כי המאבק הזה נוגע לנו ממש. אם יגבר הכוח של ה"חמאס" ברצועה-עזה, אולי ייסתם לדורות סיכוי תהליך השלום. מי שלא מאמין בפרספקטיבה הזו, אני בטוח שהוא כואב כמוני את הטרור. אני בטוח שהוא כואב כמוני את הקורבנות, אך אולי יכאב פחות ממני את העובדה שתהליך השלום ייעצר. מי שמשוכנע, כמוני, שייבוש הביצה הזו אפשרי רק – וגם אז לא בקלות – במסגרת תהליך של שלום, מבין שהמאבק הזה כנגד ה"חמאס" הוא מאבק שהממשלה חייבת לעשותו בכל האמצעים העומדים לרשותה, במגבלת החוק, כפי שאמר אתמול ראש הממשלה, ובמקביל ובצמוד יש להמשיך באותה מידת נחרצות, ואף להגבירה, במהלך לקידום תהליך השלום. אין שום תשובה אחרת מאשר בתהליך השלום ובמסגרת הסכם לצאת מכל רצועה-עזה: משאטי, מג'באליה, מדיר-אל-באלח ומח'אן-יונס. לא אבד לנו שם שום דבר, ואין לנו מה לחפש שם, וככל שיקדם – ייטב.

היו"ר י' עזרני:

תודה על העמידה בלוח הזמנים מצד חבר הכנסת אורון. כבוד השר חיים רמון ישיב לשני המציעים.

דן תיכון (הליכוד):

אדוני שר הבריאות, האם אתה מייצג את ראש הממשלה בעניין זה?

שר הבריאות ח' רמון:

אני מציע לך, חבר הכנסת דן תיכון, לא לקרוא לי קריאות ביניים, אלא אם משהו לא יהיה ברור בסוף.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני רוצה לייצג בראש ובראשונה את עמדת הממשלה, ובסופו של דבר אסביר מה הצעתי בישיבת הממשלה. אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת איתן, אין ולא היתה לממשלה זו שום מדיניות של הבלגה. להיפך, דווקא משום שאנו מחויבים ומצויים בתהליך השלום אנו חייבים ומצויים להילחם מלחמת חורמה בטרור, ובראש ובראשונה במי שבחודשים האחרונים, מזמן שאנו בשלטון, מבצע את רוב פעולות הטרור בשטחים, וזוהי תנועת ה"חמאס" הרצחנית. נגדה אנו נילחם מלחמת חורמה, ואלו אינן רק מלים. אלה יהיו מעשים, ומעשים כואבים מאוד, כי ה"חמאס" לא רק הכריז מלחמה על ביטחונם של אזרחי מדינת ישראל, הוא שם לו למטרה לרצוח את תהליך השלום דווקא כאשר יש לו סיכוי, בניגוד לעבר, כאשר אתם הייתם בשלטון. הוא החליט גם לדכא את הפלשתינים אשר רוצים בהידברות. לכן, מכל בחינה שהיא, ובראש ובראשונה מבחינת ביטחונם של אזרחי מדינת ישראל, ומן הצד של סיכויי תהליך השלום והתהליך המדיני, הממשלה הזו תילחם מלחמה ללא פשרות ב"חמאס" ותנקוט את כל הצעדים החיוניים כנגדו.

המקרה של רב-סמל בכיר, נסים טולדנו, זיכרוננו לברכה, המקרה המזעזע הזה, יהיה ציון דרך במלחמת הממשלה הזו כנגד ה"חמאס". אני רוצה להגיד לכם, שתחדלו מהעניין הזה של מדיניות. כיצד אמרתם: לו ידע ה"חמאס" שאנו 100 שנה ברצועה – והארץ תשקוט 40 שנה – כבר אמרתם את זה ונכשלתם. אתם הייתם בשלטון. אל תדבר על היסטוריון, כי אין לכם זכות לחזור על הדרך הזו ולגלגל את זה לפתחה של הממשלה. 69 חיילים נהרגו ונהרגו ביהודה, בשומרון ובתחומי ה"קו הירוק" בתקופה שבה הייתם לבד בממשלה, בתקופה שבה היתה המדיניות: עזה לנצח-נצחים.

מיכאל איתן (הליכוד):

זו התשובה על השאלה מהי מדיניות הממשלה. אין מדיניות של הממשלה, זו התשובה הנכונה. אין מדיניות ולכן מתחילים לספור.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת איתן, אמרתי לך מה המדיניות, ואתה המלצת לנו על איזו מדיניות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה הצעת נסיגה חד-צדדית.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת איתן, אתה ביקשת לדעת מהי מדיניות הממשלה, ובפתח דברי אמרתי. אם אתה לא רוצה להקשיב, אל תקשיב. אמרתי שקודם כול אסביר את מדיניות הממשלה, ואחר כך אסביר מה הצעתי. אנא ממך, בסבלנות. עלית על הדוכן הזה ואמרת כי קיימת מדיניות שאתם כבר ביצעתם אותה. ראש הממשלה בא לדוכן הזה והודיע: עזה היא לנצח נצחים של מדינת ישראל, לא 100 שנה, FOR EVER. 69 חללים הרוגים היו במשך השנתיים שהייתם לבד.

אני עושה זאת מכיוון שאתמול עלה פה שר החוץ לשעבר, דוד לוי, ובתוכנית טלוויזיה הופיע טלפונית ראש הממשלה הקודם שמיר והודיע שבזמנו לא יכלו בכלל להיות דברים כאלה. אתם מסיתים את הציבור ומנסים להשכיח ממנו מה שאסור שיישכח: שאתם מוכרים לו אשליות ותקוות שווא. בתקופה שיצחק רבין היה בה שר הביטחון היו 47 הרוגים בפרק זמן קצר יותר.

לימור לבנת (הליכוד):

אתם השתמשתם בתעמולת הבחירות בטלוויזיה – – – אתה, בן-אליעזר ורבין.

רחבעם זאבי (מולדת):

שר הבריאות ח' רמון:

באנו ואמרנו לציבור גם במערכת הבחירות: אלה שבאו והבטיחו שבתוך שבועיים או שלושה שבועות לא תהיה אינתיפאדה; רק ישמעו ששמיר, ארנס ומילוא מחזיקים בתפקידים – הם מייד נכנסים לחורים מהפחד. זה מה שסיפרתם כל זמן שאנחנו היינו אחראים לביטחון, גם לביטחון הפנים וגם לביטחון החוץ. עכשיו אתם לא לומדים לקח ואתם חוזרים על אותה בדוטה.

מיכאל איתן (הליכוד):

בן-אליעזר אמר שהזמנו – – –

לימור לבנת (הליכוד):

תשדירי תעמולה – – – בציניות.

שר הבריאות ח' רמון:

לא יעזור לכם, אני מציע לכם לחדול מהדרך הזאת. הטרור הוא בעיה שיש להילחם בה, והעם הזה מאוחד במלחמה בטרור. הוא רוצה להילחם במלחמה בטרור. כל הזמן אמרנו, ובמיוחד ראש הממשלה, שאין פתרונות קסם בעניין הזה.

אתם סיפרתם על פתרונות קסם. אתם הודעתם שזה רק כיוון שמישהו אמר – מה שוב רוצחים. גם בימים האלה שמעתי: שר בממשלה הציע הצעה בעניין עזה, וה"חמאס" שמעו את ההצעה ויצאו לרצוח. עד כדי כך ההסתה שלכם מגיעה.

הצד השני שלנו, בשונה מכם, הוא בהחלט תהליך מדיני רציני. בעניין הזה יש לנו ויכוח אתכם. מה לעשות שאנחנו – כל הממשלה הזאת – חושבים שבהסדר קבע, ועל כך אין מחלוקת, מדינת ישראל לא תספח את עזה ולא תהפוך אותה, כפי שאתם רוצים, וזו האמת, לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל.

יצחק לוי (מפד"ל):

גם ש"ס מסכימה לזה?

שר הבריאות ח' רמון:

אני מדבר על קווי היסוד של הממשלה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

גם חלק מהמפד"ל.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת יצחק לוי, מה אתה עושה שם בעזה, תגיד לי.

שר הבריאות ח' רמון:

שמעת תשובה מש"ס.

היו"ר י' עזרן:

אני רק רוצה לדעת. אתה אישית עושה משהו שם?

יצחק לוי (מפד"ל):

אם תרשה לי לומר – אומר.

היו"ר י' עזרן:

ארשה לך אחר כך, אולי.

שר הבריאות ח' רמון:

זו האמת שאתם מנסים להסתיר אותה מהעם, שאתם בעד סיפוח רצועת-עזה ובעד להפוך אותה לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל – אמרתם זאת מעל הדוכן הזה, כאשר לחצנו אתכם – ולהחיל בעת מתאימה את הריבונות הישראלית על עזה ולהפוך את ג'באליה, שאטי ודיר-אל-באלח על מיליון התושבים שם – – –

לימור לבנת (הליכוד):

מי אמר זאת? אלה דברים שאין להם שחר.

שר הבריאות ח' רמון:

אני אביא לך את הדברים. אחד המועמדים לראשות המפלגה שלך.

לימור לבנת (הליכוד):

מאיזו מפלגה?

שר הבריאות ח' רמון:

מראשות המפלגה שלך.

לימור לבנת (הליכוד):

כבר שמענו דברים שאנשים אמרו כאילו הליכוד אמר – – –

שר הבריאות ח' רמון:

אני מודיע לך – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה יודע שגם רבין היה בעד עזה, בעד התיישבות בקטיף.

לימור לבנת (הליכוד):

להגיד שהליכוד רוצה לספח את עזה – – – זה לא נכון. דברי הבל.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה נאמר על-ידי אנשי העבודה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

— — —

יורם לס (העבודה):

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הם לא רוצים את עזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר י' עזרן:

אני מבקש לא להפריע. חבר הכנסת מיכאל איתן, אתה לא יכול לקבל את רשות הדיבור פעמיים.

שר הבריאות ח' רמון:

אני שמח קודם כול שאתם מתביישים בזה. יש אתי בתיק עדויות, עם מראי מקומות ועם תאריך, מדבריו של ראש הממשלה, שאמר: עזה לנצח נצחים, חלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. אם חל שינוי בליכוד, אני רוצה לדעת.

לימור לבנת (הליכוד):

זה לספח?

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, אני לא יודע מה זה. אני קראתי עד היום במצע הליכוד, שעזה היא חלק מארץ-ישראל, ואתם, כלומר הליכוד, רוצים בתום תקופת האוטונומיה לתבוע ריבונות על כל מה שהוא ארץ-ישראל, לרבות עזה. תבואו ותגידו זאת לציבור ואל תתביישו. אני מבין שאתם היום מתביישים ורוצים להסתיר זאת, אבל לא נאפשר לכם.

לימור לבנת (הליכוד):

מתביישים בכך, לא מתביישים בכלום.

שר הבריאות ח' רמון:

למה לך לרדת לרמה הזאת? זאת האמת ואת זה רציתם. לכן אתם גם רוצים להקים יישובים בלב מחנות הפליטים. לכן אתם מעודדים את ההתיישבות הזאת.

רחבעם זאבי (מולדת):

את היישובים הקימה מפלגת העבודה. רבין הקים את קטיף.

שר הבריאות ח' רמון:

אני יודע. אחת הטעויות הקשות שעשתה מפלגת העבודה – ובשנת 1985, בוועידת המפלגה, קיבלה המפלגה החלטה אשר מסתלקת מהעניין של התיישבות בעזה.

מיכאל איתן (הליכוד):

עזוב היסטוריה. מה אתם עושים? העם מסתכל. איך תפתרו את הבעיה?

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת איתן, ברגע שארד מהדוכן אתה תראה שהכול ברור, אם לא תפריע לי.

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת איתן, מה אתה מתעתד ומתכוון לעשות לא בעזה, אלא כאן, במקום הזה? להפריע כל הדיון? אני מבקש ממך, חבר הכנסת מיכאל איתן, אנא ממך, תן לשר את האפשרות להשיב.

שר הבריאות ח' רמון:

אתם לא תימלטו מכך. הלכתם לכל החנוכות של ההתנחלויות בשנים האחרונות, בשנתיים שאתם הייתם בשלטון. בשביל מה עשיתם זאת? בשביל להישאר שם לנצח. תגידו זאת לציבור, אל תתביישו במעשיכם, אל תתביישו בעקרונותיכם, תלכו לציבור ותגידו, והוא ישפוט אתכם; אל תסתירו.

שאל יהלום (מפד"ל):

מי אומר שלא?

שר הבריאות ח' רמון:

מאה אחוז. חבר הכנסת יהלום, לפני שבאת – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, חבל על הזמן. אומנם השר משיב על שתי הצעות, אבל גם הוא מוגבל בזמן.

שר הבריאות ח' רמון:

אנחנו בשיחות השלום רוצים להגיע להסכם, ועל כך הממשלה מאוחדת, על-פי מצעה של מפלגת העבודה; אנחנו לא רוצים את עזה ורוצים להגיע להסכם על מנת שלא להיות שם. אנחנו לא רוצים שהיא תהפוך לחלק בלתי נפרד ממדינת ישראל. על כך כל הממשלה מאוחדת, זו עמדתה ולכך היא שואפת בתהליך השלום; נכון, בהסכם.

גם אני, שהצעתי את ההצעה, מעדיף ורוצה הסכם בדבר 'ציאה מעזה מאשר ההצעה שהצעתי. וזו עמדת הממשלה: מצד אחד מלחמה ללא פשרות בטרור, ומן הצד השני התקדמות ממשית בהסכמי השלום על פי ההשקפות שלנו, לא שלכם, שעזה איננה חלק בלתי נפרד. אנחנו מקווים שנגיע לכך בעתיד הלא-רחוק, על בסיס אוטונומיה לא לתושבים מרחפים, אלא אוטונומיה שכוללת גם מרכיבים קרקעיים, מה שאתם לא הצעתם. אנחנו מקווים שקודם תהיה תקופת מעבר של שלוש שנים, ולאחר מכן נדון על הסכם הקבע. כך אנחנו מקווים שיהיה.

ואז באה ההצעה שלי, והיא לא באה לסתור לא את הפן הראשון של מלחמה ללא פשרות בטרור, ולא את הפן השני. להיפך, אני אומר זאת לחבר הכנסת אורון, לא זו בלבד שההצעה הזאת איננה פוגעת בתהליך השלום, היא מזרזת אותו. למה היא מזרזת אותו? אמר חבר הכנסת איתן, כשאש"ף שומע

זאת – ומכאן אני מגיע לעמדותי ולמה שהצעתי בממשלה – בסך הכול בעקיפין, גם הוא קשור לתהליך השלום, וגם הממשלה הזאת הודיעה במפורש שלא אכפת לנו עם מי המשלחת מתייעצת, הוא כותב נגד. הוא מוטרד. תשאלו את הרוב בעזה האם הם בעד שנעשה זאת. לא, הם לא רוצים שנעשה זאת. אם ידעו שיש אופציה כזאת, הם ירצו להחיש את המשא-ומתן על מנת להגיע להסכם. לכן אני אומר שזה לא פוגע, זה מוסיף פן שלישי למשא-ומתן.

דיברתי על עזה בלי שום קשר לטרור. אני מחזיק בידי נאום שלי מ-27 באוקטובר 1987.

דן תיכון (הליכוד):

אפשר לקבל אותו פעם? וגם את תשובת רבין לך.

שר הבריאות ח' רמון:

כן, אני מחזיק אותו בידי. אתה יכול לקבל.

היו"ר י' עזרן:

אני מזכיר לך, אדוני השר, שגם בוועדת החוקה, חוק ומשפט בשנת 1989 אמרת אותם דברים. אתה עקבי בקו הזה.

שר הבריאות ח' רמון:

כן. אני הולך יותר מוקדם – – –

חיים קופמן (הליכוד):

— — —

שר הבריאות ח' רמון:

אני אומר את דעתי. גם היום ראש הממשלה הביע את דעתו נגד, אבל אתם שאלתם ואני עונה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

התשובה היא בשמך או בשם ממשלת ישראל?

שר הבריאות ח' רמון:

אני אמרתי בשמי מהתחלה. הגעתי לקטע ואמרתי: מהרגע הזה אני מדבר בשמי. הפרדתי ואמרתי בשמי, אל תדאג. אמרתי מה הצעתי בממשלה.

היו"ר י' עזרן:

כן, בהחלט. הוא אמר בשמו. היתה הבהרה ברורה.

דן תיכון (הליכוד):

אולי תקרא את התשובה של רבין? אני הייתי יושב-ראש ואני זוכר – – –

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת תיכון, כשאתה תדבר אתה תקרא זאת.

היו"ר י' עזרן:

אדוני השר, אני לא אומר לך שתם זמנך, אבל זמן הצלצול תם מזמן.

שר הבריאות ח' רמון:

זמני לא תם, מכיוון שאם אני מציע להסיר הצעה יש לי זמן. אני מציע לנהוג בי לפחות כמו בחבר הכנסת מיכאל איתן.

ב-27 באוקטובר 1987 – אני מדגיש: ב-27 באוקטובר 1987 – כחודשיים לפני האינתיפאדה, שקט ברצועה, שום דבר לא קורה שם, אני בא ומציע את ההצעה הזאת ואומרים לי: מה קרה, השתגעת? הכול בסדר, שקט, טוב, אין שום בעיה, למה אתה מעלה הצעה משונה כזאת? איזה מוזר. ואני אומר – ואני מצטט, לא נעים לצטט את עצמי – "אדוני השר", אני אומר אז לשר הביטחון: "הנושא הזה של

רצועת-עזה, שאני מבודד אותו, יעלה מחדש על סדר-היום שלנו, מפני שמדובר ביותר מפצצת זמן, מדובר בפתיל השהיה שכבר נדלק. כאשר נחזה בתוצאותיו נזעק כולנו". חודשיים לפני האינתיפאדה, שקט מוחלט. רק מי שחי אז באשליות – ורבים מאוד חיו באשליות – שאפשר להמשיך – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

– – – אני הייתי עומד פה היום ומצטט אותך.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך לא להפריע לי, זה לא יפה. אני שומע אותך בקשב רב, אתה מטיח בי האשמות חמורות, ואתה לא נותן לי לענות.

מיכאל איתן (הליכוד):

זו היתה קריאת ביניים.

שר הבריאות ח' רמון:

סליחה, זו היתה קריאת ביניים. אתה לא מפסיק לקרוא לי קריאות ביניים.

היו"ר י' עזרן:

נאום ביניים.

מיכאל איתן (הליכוד):

השר רמון, בסוף אקבל את הצעתך ולעולם לא אקרא לך קריאות ביניים.

שר הבריאות ח' רמון:

אל תקרא לי.

היו"ר י' עזרני:

חבר הכנסת מיכאל איתן, הזמן שאתה לוקח הוא על חשבון הבית. מספיק קיבלת זמן.

שר הבריאות ח' רמון:

שואלים אותי למה, כי אינני מסכים שה"חמאס" או אש"ף יקבעו מה טוב לישראל. אם אנחנו החלטנו, שבניגוד ליהודה ולשומרון, שיש לנו בהם אינטרסים מסובכים ולאורך זמן, הממשלה הזאת לא רוצה להיות שם – עד שאש"ף או "חמאס" יואילו בטובם לנהל אתי משא-ומתן אני שם? ואומרים לי שצריך לדאוג לתעסוקה. רק בחודש האחרון או בחודשיים האחרונים נוספו 10,000 מובטלים מאלה שעבדו בארץ, כי אנחנו לא רוצים שיבואו לפה ועושים מאמצים שעוד אנשים לא יבואו לפה. נוספים יום יום לכוון העבודה בעזה עשרות אלפי מובטלים. אפשר לטפל בזה? צריך לטפל בזה. אנחנו הופכים להיות הפראיירים של העולם, היחידים שרוצים להיות בעזה. לפחות הממשלה הזאת לא רוצה להיות בעזה בהסכם. אתם גם עומדים על כך שתהיו בעזה ומסתכלים עלינו בעיניים תמהות, מאיפה נולד העניין הזה.

אומרים לי שזה יעודד את הטרור. אביא דוגמה שאני יודע שהיא מקוממת ברגע הראשון, אבל אותם טיעונים דהיום הבאים מצד ימין היו נגד הנסיגה בלבנון. היינו בהרי השוף, היינו בביירות ובכל האזור הזה, היה שם טרור רצחני שפגע בנו יום יום, ובאו ואמרו לנו: אנחנו ניסוג משם? הטרור ינצח. השאלה לא היתה מה טוב לטרור. השאלה היתה האם למדינת ישראל יש אינטרסים ביטחוניים שם. יצאנו משם בהתנגדות, כמעט של כולכם – – –

סילבן שלום (הליכוד):

אולי תחזור ל-1948?

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת סילבן, אני מדבר בדיוק כדי להגיע להיום, כי אתם טוענים אותם טיעונים, טועים שוב ושוב, ואתם נשארים בשלכם. יצאנו משם ונשארו ברצועת ביטחון, כאשר כל לבנון – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

איפה רצועת הביטחון של עזה? מה התשובה על "קטיושות" על אשקלון?

שר הבריאות ח' רמון:

אני אתן לך תשובה, אם לא תפריע לי.

יצאנו מלבנון והטרור לא פסק, להיפך, יש שם מקום נרחב לטרור, כי אנחנו לא שולטים על כל האזור, כי באים מהצפון ומהים, כי הים לא סגור הרמטית. בכל זאת, בשיקולי הביטחון העדפנו לעמוד על גבול הביטחון, גם כן לא בדיוק, ולא להיות שם כי אין לנו מה לחפש שם.

בעזה, כשאנחנו יכולים להקיף אותה מארבעה צדדים, אם יקרה, חס וחלילה, פיגוע משם, נגיב בחומרה כמו שאנחנו מגיבים בלבנון. על פיגוע חמור יותר בעזה אנחנו מגיבים בחומרה פחותה מאשר בלבנון, כי אנחנו שם, אנחנו אחראים, אנחנו לא יכולים לעשות בעזה מה שאנחנו עושים בלבנון כאשר יש פיגועים חמורים פחות.

האם זה מצב אידיאלי, מה שאני מציע? אני מעדיף הסכם. אני חושב שצריך הסכם. אני חושב שההצעה הזאת תחיש את ההסכם. ודאי שיש בהצעה זאת סיכונים, אבל לעומת האלטרנטיבה היום, לעומת כל הסיכונים שיש היום, זה הוספת פן שלישי למלחמה בטרור ולתהליך השלום, לבוא ולומר שבעוד שנתיים לא נהיה שם. במשך השנתיים האלה בואו נעשה הכול כדי להגיע להסכם, כי לא נהיה מוכנים להמשיך ולדאוג למיליון פלשתינים שיושבים שם. זאת לא מטרת הציונות. לא לשם כך באנו לכאן ולא לשם כך נפקיר את הביטחון. תודה.

היו"ר י' עזרן:

מה הצעתך, אדוני?

שר הבריאות ח' רמון:

אין לי התנגדות ששתי ההצעות – – –

חיים אורון (מרצ):

אני מסתפק בתשובת השר.

שר הבריאות ח' רמון:

אם חבר הכנסת אורון מסתפק בתשובתי, אני מבקש גם מחבר הכנסת מיכאל איתן להסתפק בתשובתי.

חיים קופמן (הליכוד):

אפשר להעביר את ההצעה לממשלה.

שר הבריאות ח' רמון:

מה שהצעתי זה בדיוק שהממשלה תקיים דיון מפורט ורציני. זאת היתה ההצעה. יכול להיות שיבדקו ויגידו שהאופציה הזאת לא נכונה ויורידו אותה מסדר-היום, אבל לקיים דיון צריך.

היו"ר י' עזרן:

אולי כבוד השר יענה לי על השאלה.

שר הבריאות ח' רמון:

אני מבקש שיסתפקו בתשובת השר. תודה רבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסתפק בתשובת השר.

היו"ר י' עזרן:

ובכן, שני המציעים מסתפקים בתשובת השר. חבר הכנסת יצחק לוי, היות ששני המציעים הסתפקו בתשובת השר, איבדת את זכותך להצעה אחרת.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, שאלת אולי שאלה וביקשת ממני להשיב עליה.

היו"ר י' עזרן:

אין פרוצדורה כזאת. אני מבקש, אנא העבר לי את תשובתך אישית ואני מאוד אוקיר אותה. תודה.

יצחק לוי (מפד"ל):

האם אתה חוזר בך משאלתך?

היו"ר י' עזרן:

אני רק שאלתי מה אדוני עושה שם, זה הכול.

יצחק לוי (מפד"ל):

תן לי להשיב לך.

היו"ר י' עזרן:

אני מצטער. לא שאלתי על גוש-קטיף, רק על עזה עצמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, תן לי להשיב. שאלת בקול רם ואת התשובה אתה רוצה בשקט?

היו"ר י' עזרן:

יש לנו היום סדר-יום ארוך מאוד, אנא מכם.

הצעות לסדר-היום

מצוקת אשפוז בבתי-החולים

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 626 ו-634, בנושא: מצוקת אשפוז בבתי-החולים. בבקשה, חבר הכנסת עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מצוקת האשפוז בבתי-החולים של קופת-חולים הכללית היא אסון נורא, הגורם סבל ופגיעה קשה בחולים ובנזקקים, והכנסת שאננה.

הבעיה כל כך קשה וכל כך חריפה עד שמי שמבקש לפתור אותה בתוספת של 24 מיטות כאן ובעזרת ויסות מאולץ שם – לא רק שלא יצליח בכך, אלא הוא בבחינת מי שמנסה לרפא חולה אנוש בעזרת גלולות אספירין.

ולא רק אני רואה את המצב כקטסטרופה, באורח שכזה רואים זאת כך גם העושים במלאכה, אלה המבקשים להעלות ארוכה ומרפא לחולים האומללים, אך אין נותנים בידיהם את הכלים ואת המשאבים הבסיסיים לעבודה סדורה ותקינה.

יושב-ראש חטיבת רופאי בתי-החולים של קופת-חולים הכללית, ד"ר אליאס ויליקובסקי, כותב במברקו אל שר הבריאות, ואני מצטט: "הרופאים מוחים על אוזלת ידו של המשרד ועל חוסר התכנון שהביא למצוקת האשפוז" וכו'. בהמשך מברקו קובל מר ויליקובסקי על תפוסה של 160% במחלקות שונות בבתי-החולים הללו, וכל זאת תוך הפניית אצבע מאשימה כלפי משרד הבריאות.

אך מברק זה אינו העדות היחידה לקריסה המתחוללת בבתי-החולים של קופת-חולים הכללית. העדויות הנוראות מכול הן אלו הבאות מהשטח, מפיהם של חולים, אחיות ורופאים. ולמי מאתנו אין קשר לאלה, ומי מאתנו לא ראה זאת במו-עיניו, איך חולים זרוקים שרועים במיטותיהם בפרוזדורים? מי מאתנו לא ראה אותם ממתנים בחדרי המיון שעות ארוכות ולעתים ימים, משום שאין עבורם מקום במחלקות?

אדוני היושב-ראש, זאת אף זאת: יש בתי-חולים שסוגרים את חדרי המיון שלהם, בניגוד לחוק, כדי להקל את הדחיסות הזאת, ויש כאלה המאשפזים את החולים בחדרי המיון לשעות חירום, ויש עוד רעות אף חולות מאלה.

ועל רקע השערורייה הזאת עולה ומתבקשת השאלה: לאן זורם הכסף המוזרם על-ידי הממשלה לקופת-חולים הכללית? מן הסתם הוא אינו מגיע למקום הנכון. רק תמול שלשום הוזרמו 350 מיליון שקל, ועוד היד נטויה. כן, כולנו יודעים שהוא מתמוסס ונאכל שם למעלה במנגנון המנופח והלא-יעיל של הקופה, מנגנון שיותר משהוא קיים לשרת את החולים והמרפאות ובתי-החולים הוא קיים כדי לשרת את עצמו ואת הפוליטיקאים בימי בחירות ובימי פקודה אחרים.

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הבריאות, המערכת זקוקה לבדק-בית יסודי, היא זקוקה לטלטלה, ואלה לא יבואו מהזרמת כספים מסיבית מקופתה המדולדלת של מדינת ישראל. מזור ומרפא יבואו לא מתכנון נכון לטווחים ארוכים, מהתייחסות מקצועית שמניחה בצד את כל השיקולים המפלגתיים

הצרים העומדים בבסיס קריסתה של המערכת כיום. אני יודע את עמדתך, ועוד אגיע אליך. אתה הבעת עמדות אמיצות מאוד גם בוועידת מפלגת העבודה, גם בציבור, ויש לי הערכה רבה לדרך שהבעת ולעמדה האמיצה שנקטת בסוגיה זו.

דרך משל, המערכת צריכה לצפות וגם להיערך לתהליך כמו זה, שבעשור האחרון גדל פי-שלושה מספר החולים הסיעודיים, ובמספרים הוא עלה מ-80,000 ל-240,000 חולים סיעודיים. מערכת הרואה וחוזת את התהליכים העיקריים מראש, ובעזרת אנשי מקצוע, גם יכולה להיערך למתן מענים בעוד מועד.

אדוני היושב-ראש, קופת-חולים הכללית אינה חשודה בעיני כמי שעוסקת בכגון אלה. קופת-חולים עסוקה בדברים חשובים מאלה, כמו הטבת תנאי שכרם של מנהליה, כמו הרחבת מנגנונה לטובת אנשי שלומה. אני מקווה שההתארגנות החדשה, עם הדירקטוריון החדש שנקבע ובראשו עומדים אנשים רציניים, ישנו את המציאות הזאת, שהיתה עד היום נחלת קופת-חולים ונחלת מערכת הבריאות.

אדוני, מכובדי שר הבריאות, מאה ימי החסד שלך ושל ממשלתך תמו זה כבר, אך באופן אישי אני מאמין ביושרך הציבורי ובכוננותך לנסות; אני מאמין בכישוריך, בכושר הלחימה שלך. ראיתי אותך פועל ועובד גם בוועדת הכספים, גם בוועדות אחרות, ראיתי את היושר האישי ואת המאבק שניהלת בכל נושא, ותמיד ידעתי להעריך זאת. אעקוב אחר הנושא כדי לראות אם תמצא את התרופה ההולמת למחלותיה של קופת-חולים הכללית ושל בתי-החולים הכורעים תחת הנטל.

ממשלתך איבדה את כל האשראי שניתן לה. המציאות קשה בתחומים השונים, בתחום האבטלה, בתחום קליטת העלייה, כמו גם בשאר התחומים, והם עדות נוראה לפשיטת הרגל המאפיינת ממשלה זו. אני רוצה להאמין, באמת רוצה להאמין, שבתחום מוגדר זה שמונח לפתחך יהיו הדברים שונים. כולנו נחכה ונראה.

אני מבקש לדון במליאת הכנסת בסוגיה החשובה הזו, כי כאן מדובר בשירות שנותן תשובה ופתרונות למיליוני מבוסחים במדינת ישראל, וראוי לקיים כאן דיון ממצה בסוגיה החשובה הזאת.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת עובדיה עלי. חבר הכנסת פרופסור יורם לס, בבקשה, באותו נושא.

יורם לס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר הבריאות, היטיב חבר הכנסת עובדיה עלי לתאר את המצב החמור שהשתרר בעיקר במחלקות הפנימיות בבתי-החולים. הנתונים על הצפיפות, על התפוסה, הם קשים. המראות של חולים שנמצאים במעברים, במסדרונות, הם מראות לא נעימים, והבעיה המרכזית היא התמרמרות – של המשפחות, של החולים, התמרמרות קשה של הסגל

הרפואי, וזו גם התמרמרות שמחזקת את עצמה, כי כשכולם ממורמרים, זה פועל על זה, וזו לא דרך לתת טיפול רפואי.

אבל חבר הכנסת עובדיה עלי הטיל את כל האשמה על קופת-חולים, אולי מפני שבית-החולים "העמק" נמצא קרוב למקום מגוריו. אם לא, אני מוכן לקבל תיקון.

עובדיה עלי (הליכוד):

הוא דווקא בית-חולים טוב, שאני מעריך מאוד את הפעילות שלו. הוא לא יוצא דופן בזה.

יורם לס (העבודה):

בוודאי, אבל אני מזמין אותך לבקר בבית-החולים "איכילוב" בתל-אביב, שהוא לא קשור לקופת-חולים, הוא לא בבעלות של קופת-חולים, הוא לא בניהול של קופת-חולים, והמצב בתל-אביב זהה לחלוטין, כך שהבעיה היא בעיה ציבורית כללית שכולנו רוצים למצוא לה פתרון.

אחרי שאנחנו מסכימים על הנתונים אנחנו צריכים לשאול: על הכתפיים של מי נמצאת האשמה? וכאן, חבר הכנסת עובדיה עלי, כדאי שנבדוק את האמת. כל מה שקורה בבריאות קורה לאט, שום דבר לא קורה בחודשיים ולא בשלושה חודשים. הממשלה שלך, שלך, ראתה במשך שלוש שנים, בהזנחה פושעת, את גלי העלייה. 450,000 איש שהגיעו למדינה שלנו, קשישים בשיעור כפול מאשר באוכלוסייה, אוכלוסייה מוזנחת מבחינה רפואית, כי במוסקבה, בוודאי בערי השדה, אין הרפואה שלנו ולא 10% ממה שיש לנו. והממשלה ראתה, ושום דבר, אבל שום דבר היא לא עשתה. שב ואל תעשה; היא לא עשתה בשטחים אחרים וגם לא כאן.

דן תיכון (הליכוד):

היא נתנה כסף.

יורם לס (העבודה):

אדוני חבר הכנסת תיכון, שר האוצר – – –

היו"ר י' עזרן:

חבר הכנסת תיכון, לא מקובל – – –

יורם לס (העבודה):

לא מקובל עלי, בסדר.

היו"ר י' עזרן:

לא מקובל עליך – זה נושא אחר, אבל אני לא מתערב במה שמקובל עליך. אני אומר: קריאות ביניים רק מהמקום.

דן תיכון (הליכוד):

מהמקום מקובל עליך?

היו"ר י' עזרן:

כן, למה לא?

עובדיה עלי (הליכוד):

עכשיו, כשאין טלוויזיה, כשאין ערוץ שני, נותנים.

יורם לס (העבודה):

בתשובה על ההערה של חבר הכנסת תיכון, ששר האוצר נתן כסף, אתייחס ואומר ששר האוצר של הממשלה הנוכחית נזף – לפי דעתי, ללא תקדים – במשרד הבריאות על אי-ניצול תקציבים במשרד שתמיד נלחם על הגרוש האחרון. לא היה כדבר הזה – הנזיפה של האוצר במשרד הבריאות על אי-ניצול תקציבים.

למה? כי ודאי שברמה הידועה היו מלחמות של ממשלה-קופת-חולים ושל קופת-חולים-ממשלה. איש לא טרח להכריע במלחמות האלה בממשלה שהיתה אז, באותה תקופה, ואת פרי הבאשים של מה שעשתה הממשלה ההיא אנחנו אוכלים עכשיו.

מה צריך לעשות? פתרונות מהירים בוודאי לא יהיו, כי הנושא הוא נושא ארוך טווח.

עובדיה עלי (הליכוד):

עד מתי תדברו על הממשלה הקודמת?

היו"ר י' עזרן:

זה יכול לפרנס עוד כמה ממשלות.

יורם לס (העבודה):

אמרתי, ששנתיים-שלוש שנים בבריאות הן זמן קצר.

דוד צוקר (מרצ):

חבר הכנסת עלי, אתם עשיתם זאת במשך 14 שנים.

עובדיה עלי (הליכוד):

חבר הכנסת לס, האם אתה יודע, בתוך 10 השנים האחרונות, כמה שנים היתה ממשלת אחדות? האם אתה יודע מי היה שר הבריאות?

דן תיכון (הליכוד):

פרופסור לס, איך קראו לממשלה ההיא? שכחת לרגע.

עובדיה עלי (הליכוד):

אתה היית מנכ"ל משרד הבריאות, מוטה גור היה שר הבריאות, שושנה ארבלי-אלמוזלינו היתה שרת הבריאות.

יורם לס (העבודה):

תקופת העלייה הגדולה היתה כולה בתחום הזמן של ממשלת הליכוד. אני חוזר ואומר: אין מדינה בעולם, שבמשך שנותיים הגדילה ב-10% או ב-15% את האוכלוסייה הכללית שלה, ואת אוכלוסיית הקשישים – בשיעורים שאין כמוהם. זה קרה בזמנכם, ואתם לא עשיתם דבר. בהמשך דברי אני גם אומר מה צריך לעשות.

הפקק במחלקות הפנימיות נוצר מפני שאין לאן לשלוח את החולים.

צריך לפתוח את הנושא הסיעודי, לרבות קנייה של מיטות במגזר הפרטי – את זה בוודאי תאהב, חבר הכנסת תיכון – כדי שאפשר יהיה לשחרר את הפקק.

צריך להשלים במהירות את הבינוי של המחלקות הפנימיות החדשות – וכשאני אומר "במהירות" הכוונה היא לשנתיים – גם ב"איכילוב", ששם סגרו בזמן האחרון מחלקה, גם ב"בילינסון", ששם התפנתה מחלקה שלמה שעברה לבית-החולים לילדים, גם ב"סורוקה", גם ב"מאיר".

יש צורך לבצע רפורמה יסודית במערכת האשפוז בישראל. לוועדת העבודה והרווחה יש ועדת משנה לנושא האשפוז, ובימים אלה היא מכינה הצעת חוק, שתעגן בחקיקה את הרפורמה במערכת האשפוז.

אני מקווה שכל הדברים האלה יחד יפתרו את הבעיה של האשפוז במחלקות הפנימיות בבתי-החולים בישראל.

היו"ר י' עזרן:

תודה לחבר הכנסת פרופסור לס. ישיב על שתי ההצעות אדוני השר חיים רמון; בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם כניסתי לתפקידי בחודש יולי, נדמה לי שאחד הדברים הראשונים שטיפלתי בהם היה הנושא של מצוקת המחלקות הפנימיות, ואני מדבר על הקיץ. שבוע לאחר שהתמנתי לשר הבריאות ביקרתי בבית-החולים "סורוקה" בנגב. שם התברר לי, שבחורף שעבר היו ימים שהגיעו לשיאים של תפוסה, בשיעור של 200%. אני זימנתי אז כמה דיונים דחופים בנושא המחלקות הפנימיות. התברר לי שבבתי-חולים רבים הגיעה התפוסה ל-140%, 160%, 170%, 180% בחודשי החורף.

משמעות העניין הזה היא אחת: אנחנו מסכנים את חיי החולים כשאנחנו מכניסים אותם לתוך בתי-החולים. ועוד, לא תגברו את כוח-האדם באותה תקופה, ובלי להיתר אחות אחת על 50, 60 ואפילו 70 חולים. כאמור, זה היה בחורף שעבר.

דבר זה הטריד אותי, וידעתי שבחורף הזה אני אוכל לעשות רק מעט יחסית, אבל גם המעט הזה היה חשוב בעיני. נוסף על כך נכנס המשרד לתכנון לקראת החורפים של השנים 1994 ו-1995, כדי שלא ייראו כמו החורף הזה. אני מקווה שגם החורף הזה יראה במידה מסוימת יותר טוב מהחורף שעבר.

קודם כול, אשר לכוח-אדם, קבענו שבחודשים דצמבר 1992 וינואר-פברואר 1993 יוצבו שתי אחיות נוספות בכל משמרת, בכל מחלקה שבה התפוסה תעלה על 130%. בימים שבהם יש תפוסה מעין זו יוצב גם רופא תורן נוסף על הרופא התורן הקיים, וכן רופא כונן. למעשה, הכפלנו כמעט את מספר הרופאים העובדים עכשיו בלילות במחלקות.

אתמול היתה לי פגישה עם ועד האחיות, והן אמרו לי שזה בהחלט עוזר להן מאוד. עם זאת, יושבת-ראש ועד האחיות, הגברת אילנה כהן, אמרה לי שזה לא מספיק, כי יש בעיה עם חולים מונשמים. לכן, בימים האחרונים אישרנו הסדר נוסף, שבכל מחלקה פנימית שבה התפוסה היא מעל ל-105% תוצב אחות לכל שני חולים מונשמים באותה מחלקה, ולכל שלושה עד חמישה חולים תוצב אחות נוספת. זאת נוסף על מה שעשינו ביוזמתנו, וכאן זה היה בהחלט בתשובה על תביעה של ועד האחיות, שקיבלנו אותה, כמובן עם כל המגבלות של התקציב, ואת כל זה אנחנו נותנים מתקציב משרד הבריאות בחודשי עבודה; לא בתקנים, אלא בחודשי עבודה ממשרד הבריאות, ואחר כך נראה מאין נשיג את הכסף.

עוד סיכמנו, כי ייעשה ויסות בין בתי-החולים בכל אזור. כך קבענו, למשל, שבית-החולים "מאיר", שבו התפוסה גבוהה במיוחד, לא יקבל חולים במחלקות פנימיות באחד מימי השבוע, והחולים יועברו ישירות לחדר המיון בבית-החולים "שיבא". אנחנו עושים את זה למרות בעיות שיש לנו עם הרופאים מכל מיני כיוונים, ואעיר על כך בהמשך.

הדיונים האלה נערכו עוד בחודשי הקיץ, כי כל אדם שענינו בראשו ראה את הקטסטרופה. עם כל הכבוד, לא הייתי זקוק למברק של ד"ר ויליקובסקי, שלמעשה לא התעניין כלל ולא שאל על העניין הזה, ועוד אגיד משהו על המברק הזה, שאני רואה בו מידה מסוימת של עזות מצח.

אבל בכך לא די, כי זה רק על מנת לעבור את החורף הנוכחי. אגב, גם בחורף הנוכחי, במימון שלנו, סגרנו מרפסות בבתי-חולים של קופת-חולים והוספנו כמה מיטות.

אני אישית הלכתי וביקשתי ממחלקת הילדים של בית-החולים "השרון" להתפנות מהר אל בית-החולים לילדים ב"בילינסון", כדי שתתפנה עוד מחלקה. לצערי, בגלל ויכוחים מסוימים זה לא התבצע בחורף, ובית-החולים "השרון" איננו בתחום סמכותי, הוא מחכה לרפורמה בתחום האשפוז בארץ, שאני מקווה שגם חבר הכנסת לס ידבר עליה.

אני מדגיש שכל הדברים האלה נעשו ביוזמת המשרד. אבל ידענו שבעקבות שני תהליכים, האחד – הזדקנות האוכלוסייה, והשני – העלייה, נוצר מחסור גדול במיטות במחלקות הפנימיות, ואם לא יבנו, הרי שנת 1994 תהיה חמורה יותר משנת 1993, ושנת 1995 תהיה חמורה יותר משנת 1994.

באתי למשרד והתברר לי, שיש תקציב לבנות בבתי-החולים של קופת-חולים ב-65% מהתקציב, והכסף עומד כאבן שאין לה הופכין. כששאלתי מה זה, אמרו לי: לקופת-חולים אין כסף ולכן לא ניתן

לה גם את זה. הלכתי לשר האוצר ואמרתי: אנחנו נבנה ב-100% בבתי-החולים של קופת-חולים, כי הצרכים נובעים מהעלייה, והעלייה היא מדינת ישראל.

נכון, הבניינים יהיו בבעלות המדינה. אני לא נותן מתנות. זה כסף של משלם המסים, והבניינים האלה יישארו ברשות המדינה ויהיו רשומים על שמה בטאבו. אנחנו הגדלנו את התקציב, ואנחנו בונים עכשיו גם ב"סורוקה" בנגב, גם בבית-החולים "מאיר", שבו יהיו שלוש מחלקות פנימיות עם 120 מיטות. בבית-החולים "סורוקה" יהיו 100 מיטות. בבית-החולים "קפלן" יהיו 100 מיטות. שוב סיבוב נוסף של 100 מיטות ב"סורוקה", ואנחנו בונים בסך הכול 400 מיטות במחלקות היולדות והפנימיות, ואני מדבר רק על בתי-החולים של קופת-חולים. מובן שאנחנו בונים, ואני עמדתי על כך בכל הדיונים על התקציב, גם בבתי-החולים הממשלתיים, כמו בית-החולים בנהרייה, ב"ברזילי", ב"וולפסון", ב"הלל יפה" וב"בני ציון". בכל המקומות הללו אנחנו בונים מאות מיטות על מנת לתקן את המצב הקיים.

עם זאת גם הבאתי לשינוי בתפיסה. המחלקות הפנימיות הן מחלקות גריאטריות יותר משהן מחלקות פנימיות, ולא הבנתי למה אי-אפשר להקים מחלקות פנימיות בבתי-חולים סיעודיים. אמרו לי שיש בעיות. הגענו במשרד לסיכום, עם כל קופות-החולים, על כך, שמחלקות פנימיות מסונפות לבתי-החולים יוקמו בבתי-חולים סיעודיים, פרטיים או ציבוריים – זה לא מעניין אותי – ובלבד שיעמדו בתקנים. וכאשר מדובר על בתי-חולים כלליים שזה מסונף להם, אנחנו יכולים לעשות את זה ביתר קלות. לא יהיה היגיון לעשות הכול במחלקות הפנימיות, כשבהרבה מאוד מקרים שוכבים שם אנשים סתם כך, כשכמעט לא מטפלים בהם בחלק מהזמן, והם סותמים את המחלקות הפנימיות.

יש תופעה יותר נוראה, כשמעבירים את החולה מבתי-חולים סיעודיים לבית-החולים הכללי, רואים אותו, במקרה הטוב מטפלים בו יום אחד ומחזירים אותו, והחולה נמצא יותר באמבולנס מאשר בבית-החולים הסיעודי או בבית-החולים הכללי. לתופעה הזאת צריך לשים קץ, ואנחנו נערכים לכך, וזה שוב יקטין את הלחץ על המחלקות הפנימיות בשנים הבאות. כל זה נעשה בתקופה שאני שר, ארבעה-חמישה חודשים, וחץ מהעניין של המחלקות הפנימיות, שהטריד אותי מהרגע הראשון, אתם יודעים שהיה לנו עוד מספר לא קטן של נושאים לטפל בהם. אתה נגעת בהם. אינני רוצה לגעת בתשובה הזאת בנושאים האחרים.

אני חושב שהרפורמות חיוניות, גם במסגרת חוק ביטוח בריאות ממלכתי, גם הרפורמה באשפוז, גם במעמד בתי-החולים. הן חיוניות מאין כמותן והן בהחלט חלק מהבעיה, אבל במקרה הזה אינני רוצה לעסוק בהן. אלה נעשו בלי שום קשר. לא עניין אותי איזה בית-חולים, של מי הבעלות, ולא שום דבר אחר, ובלבד שאת החורף הזה נעבור בפחות מצוקה ונראה את האור. אני לא יכול להגיד שלא תהיה מצוקה, והמצוקה קשה, אבל בתקציב 1993 יש אור בקצה המנהרה הכואבת הזאת של המחלקות הפנימיות.

אני רוצה להודות לחבר הכנסת עובדיה עלי על הדברים הטובים שהוא אמר לי. אני רוצה להגיד לך בבדיחותא: אני זוכר נאומים כאן מלפני כשמונה חודשים, שבהם היו עוד מזכירים לנו מה עשינו לפני 15 שנה. אני חושב שבנאום הזה לא עסקתי בשום דבר מהעבר, אלא רק תיארתי מצב נתון ומה אני עושה. אני מקווה שנגיד לכם את זה 15 שנה, זאת אומרת ש-15 שנה נהיה בשלטון.

דן תיכון (הליכוד):

השעון מתקתק, 150 יום עברו.

שר הבריאות ח' רמון:

אתה צודק, אתה צודק, אי-אפשר לבנות על זה. אנחנו צריכים להיות טובים בלי שום קשר אליכם.

דן תיכון (הליכוד):

תתפלא.

שר הבריאות ח' רמון:

אתה צודק, חבר הכנסת תיכון, אם לא נהיה טובים בלי יחס אליכם, נהיה בבעיה. ביחס אליכם אני לא חושב שזו תהיה חוכמה גדולה.

דב שילנסקי (הליכוד):

תתפלא לשמוע שלמרות היריבות הפוליטית אנוכי וגם חברי מתפללים שתעשו דברים טובים.

שר הבריאות ח' רמון:

אני בטוח. גם אנחנו התפללנו, אלא כנראה התפילה לא נענתה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אנחנו רוצים את טובת עם ישראל. זה מה שאנחנו רוצים.

שר הבריאות ח' רמון:

לגבי מברקו של ד"ר ויליקובסקי – ולא הייתי מציין את זה אלמלא אתה ציינת – אני רוצה לומר שביום שישי בבוקר היתה אמורה להתקיים פגישה ביני לבין מזכירות חטיבת רופאי בתי-החולים של קופת-חולים, אני מקווה שלא טעיתי בשם, והיא בוטלה מסיבות לא ענייניות. במקום הפגישה קיבלתי מברק. אינני בטוח שכך נוהג מי שהאינטרס של החולה, ורק הוא, עומד לנגד עיניו. אני מצטער לומר זאת.

מאז אני בתפקיד נפגשתי הרבה פעמים עם ד"ר ויליקובסקי. לא שמעתי ממנו מלה וחצי מלה בנושא המחלקות הפנימיות. יש סכסוך, מותר, אבל לבוא ולדבר בלי לשמוע מה אומר משרד הבריאות?

חבר הכנסת עובדיה עלי, אני חושב שגם אתם, חברים מהאופוזיציה, יכולים לומר באופן אובייקטיבי שפרסתי דברים שבהחלט קשה לקרוא להם מחדלים, קשה לקרוא להם התעלמות, קשה לראות את הדברים כך. לבוא ולומר דבר ולכתוב מברק שמיועד ישר לעיתונות, לבטל פגישה שהיתה צריכה להתקיים ובה היה יכול להעלות כל דבר ולראות מה עשה המשרד או לשמוע הצעות? הוא הציע הצעה לפתוח בית-חולים חירום. אמרתי שיכול להיות שהייתי דן בזה אילו היה צורך בכך, אבל שישמעו. אני חושב שזו התנהגות לא נאותה, שאיננה מעידה על דאגה כנה לחולה. אני מצטער לומר זאת.

גם בנושא החולים הסיעודיים אנחנו עומדים לבנות בשלוש השנים הבאות 1,500-1,700 מיטות סיעודיות בכל רחבי הארץ, רובן – יושב פה שר האוצר – לא בכסף של ממשלת ישראל, אלא ארגונים כמו ה"ג'וינט", אש"ל – האגודה לתכנון ופיתוח שירותים למען הזקן, "קליימס", יממנו חלק גדול מן המיטות הסיעודיות הללו, ואנחנו שמחים על כך. יהיה חלק קטן יחסית של ממשלת ישראל. אני מקווה שיהיה לנו די תקציב על מנת לממן את הפעלת כל המיטות הללו, כי הן בהחלט חיוניות.

ומלה אחרונה לחבר הכנסת לס. אני בהחלט חושב שיש צורך לעשות רפורמה כוללת בכל מערך האשפוז. גם בכך התחלתי לעסוק אחרי שהכנסתי שינויים מספר ותיקונים במה שקרוי היה "תוכנית התאגוד", של השר הקודם.

עמיר פרץ (העבודה):

תשאיר לנו משהו.

שר הבריאות ח' רמון:

הצעתי את זה לעובדים. אני מחכה לתשובתם ואני מקווה שגם בעניין הזה אנחנו נצעד קדימה.

שר האוצר א' שוחט:

שר הבריאות ח' רמון:

עם הסעיף, כמובן, הצעתי את זה, אדוני שר האוצר.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה אדוני מציע?

שר הבריאות ח' רמון:

אני מציע להעביר את שתי ההצעות לוועדת העבודה והרווחה על מנת לקיים שם דיון רציני ומעמיק בנושא שהוא בעל חשיבות רבה בעיני.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לאדוני שר הבריאות. הצעה אחרת לחבר הכנסת אבי יחזקאל – איננו באולם. חבר הכנסת עובדיה עלי, האם אתה מסכים להצעת השר להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה?

עובדיה עלי (הליכוד):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת לס, האם אתה מסכים?

יורם לס (העבודה):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים להצבעה.

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תשעה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. שתי ההצעות הועברו לוועדת העבודה והרווחה.

שאלות בעל-פה

שר הבריאות ח' רמון:

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להעיר הערה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

תן לנו להתקדם.

שר הבריאות ח' רמון:

לא, אני מסרתי אינפורמציה לא נכונה.

היום, בתשובה על שאלתא בעל-פה של חבר הכנסת עמיר פרץ בנושא: המשכורות לעובדי המועצה המקומית שדרות, מסרתי, על-פי מה שנאמר לי, עובדה שהתבררה אחר כך כלא-מדויקת, ואני מבקש לתקן אותה.

מסרתי כאן כאילו המשכורות הועברו ושולמו לעובדים, ולא כך. יש הסכם בין משרד האוצר – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

– – –

שר הבריאות ח' רמון:

התברר שהיתה טעות, ואני רוצה לתקן אותה.

עובדיה עלי (הליכוד):

כל הכבוד שהוא מתקן.

שר הבריאות ח' רמון:

יש הסכם בין משרד האוצר לבין משרד הפנים להעברת המשכורות, אבל אי-אפשר להעביר אותה מכיוון שמתקיים דיון בבג"ץ על נושא המשכורות. בג"ץ דן בחריגות במועצת שדרות ואסר לפני חודש העברת כספים למועצה המקומית בשדרות. בג"ץ הוציא צו על תנאי שבו הוא אוסר על משרד הפנים ועל האוצר להעביר כסף למועצה המקומית שדרות. אמור להתקיים דיון על התנאים שבהם תפעל המועצה בעתיד, ועיקרם הבטחת פעולה תקינה ומינורי חשב שיפקח על כך.

אנחנו מקווים מאוד שבג"ץ יאשר את ההסדר. אם נראה שהוא מתמהמה, אני לפחות אציע למשרד הפנים ולמשרד האוצר שהכסף למשכורות יועבר, באישור בג"ץ, כפי שהעניין נעשה לפני חודש. כלומר, מבחינת משרד הפנים ומשרד האוצר הכסף נמצא במועצה המקומית; הוא קיים פיסית. יש מגבלות משפטיות להעביר אותו, וכתוצאה מכך נפלה הטעות.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר הבריאות.

עמיר פרץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, כיוון שהתשובה היתה על שאילתא שלי וניתנה תשובה לא נכונה, אני מבקש להעיר.

דן תיכון (הליכוד):

תן לנו להתקדם.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מאשרת, על-פי התקנון. בבקשה.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני השר, ראשית, אני מצטער על שניתנה תשובה לא מדויקת למליאת הכנסת. אני רוצה להביא לידיעתך, שפרט לעובדי המועצה, יש פנסיונרים המקבלים את כספם מהמועצה ומשתכרים 500-600 שקל לחודש. בשבילם זו חרפת רעב; זה חודשיים שלא משלמים משכורת.

אני רוצה להציע לך לעשות מצווה גדולה במסגרת אותם יומיים-שלושה ימים שאתה מכהן בהם כשר הפנים ולגשת למשרד, ויש אפשרות. לפני חודש הגיעו להסדר עם בג"ץ והוציאו צו זמני שאפשר העברת הכספים.

אני יודע מפקידים באוצר, שההסדר לא מתעכב משום שאין כאילו הסדר, אלא בגלל העדר כמה מסמכים, שעוד לא הועברו מהרשות המקומית. לכן אני מציע: תן בבקשה הנחיה שיגמרו את עניין המשכורות, כי העובדים לא יכולים להיות בני ערובה לכל המאבק הזה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה.

הצעות לסדר-היום

חברת הביטוח "הסנה"

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, הנושא הבא בסדר-היום – חברת הביטוח "הסנה", הצעות לסדר-היום מס' 599, 623 ו-642. אני מזמינה את חבר הכנסת דן תיכון.

דן תיכון (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר האוצר, אני רוצה לברך אותך על הפעולה המהירה שנקטת בכל מה שקשור לחברת "הסנה". נדמה לי שחסכת בזה הרבה כסף לעם ישראל.

מאחר שאני צריך לקצר, לצערי, בשל עיתוי לא כל כך מוצלח, תרשה לי בבקשה לקרוא באוזניך שני קטעים מהעיתונות. במאמר המערכת של "הארץ" מיום חמישי כתוב: "הסנה" – סוף הדרך. קריסתה המהירה של חברת הביטוח 'הסנה' ממחישה פעם נוספת את העובדה, שכל גוף עסקי שבו ההסתדרות מעורבת סופו כישלון. כך זה היה ב'סולל-בונה', כך ב'כור' וכך ב'הסנה', כאשר העתיד מזמן לכולנו משבר גדול נוסף, משבר קרנות הפנסיה ומצב חמור בקופת-חולים".

תרשה לי גם להתייחס לקטע חצוף ביותר שפורסם אתמול בעיתון "גלובס". הקטע הוא של מזכ"ל ההסתדרות, מר הברפלד, קטע נלוז כזה לא זכור לי, ובו הוא אומר את הדברים הבאים: "חיסולה של 'הסנה' היה מעשה שוד בלילה. זה היה מעשה שלא ייעשה. היו אמצעים ודרכים אחרים לטפל בחברה. איש לא שאל ואיש לא התייעץ אתנו. למדנו פרק על השיטות של האוצר בהפרטה. להבא ננקוט עמדה אחרת כאשר ירצו להפריט חברות". כך אמר אתמול מזכ"ל ההסתדרות חיים הברפלד, ועורר עוד כמה סימני שאלה בקשר להתמוטטות חברת "הסנה".

כל שאני יכול לומר הוא, שאני מתבייש במזכיר ההסתדרות, שלא הבין, לא מבין ולא יבין מה הם היחסים שבין המדינה להסתדרות. המדינה – – –

דב שילנסקי (הליכוד):

אולי הוא לא רוצה להבין.

דן תיכון (הליכוד):

המדינה היא לא רכוש של מר הברפלד, והקופה הציבורית שייכת לעם ישראל ולא למר הברפלד.

אני מגנה מכול וכול, ומקווה שכל חברי יעשו כן, את דבריו הבוטים והלא-צודקים של מר הברפלד, שכנראה הוא אשם, יותר מכל אחד אחר, בהתמוטטות חברת "הסנה".

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת דן תיכון. אני מזמינה את חבר הכנסת שאול יהלום.

שאלו יהלום (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האוצר, חבר הכנסת כץ, העובדות הרי ידועות, ולא צריך לחזור עליהן. 250,000 מבוטחים, חברה בת 68 שנים, ומובן שחלק מהמבוטחים הפסידו בגלל ההתמוטטות, שהרי לא הצליחו להעביר את כולם אל שתי החברות הקונות.

השאלה המרכזית בכל הסיפור, מעבר לנושא של ניהול חברת "הסנה" – וגם חבר הכנסת דן תיכון נגע בדבריו הקצרים בהסתדרות, במזכיר ההסתדרות ובחברת העובדים – היא האם חברת העובדים צריכה בכלל לנהל עסקים מסוג זה כשהיא קשורה בהסתדרות ששיקוליה אינם כלכליים תמיד.

מתעוררת כאן שאלה מעניינת. מדינת ישראל בנויה כך, שבמשרד האוצר יש ממונה על שוק ההון, שהוא גם הממונה על עסקי הביטוח. הרעיון שמאחורי התפקיד הזה, מאחורי כל הפונקציה הזאת, הוא שהאזרחים ידעו אם הם יכולים לשים את כספם, שמורכב מביטוח ומחיסכון, או שהם מסכנים לפעמים בביטוח הזה את כל הונם, את כספם ואת חסכונותיהם. הנה יש לנו מפקח על הביטוח, והוא צריך לדאוג לכך שלא תהיינה חברות ביטוח כושלות, שאנשים לא ידעו על כך וישימו את כספם על קרן הצבי.

וכאן המקום לשאול: מדוע האוצר, או הממונה על שוק ההון, לא הזהיר את הציבור, וחיכה עד לרגע האחרון של הקריסה? מדוע הוא התערב רק בשלב האחרון של הקריסה עצמה, ומדוע הוא לא נקט לפני שנה, שנתיים ושלוש שנים את הצעדים הדרושים כדי שהחברה לא תתמוטט, או לפחות כדי להזהיר את הציבור, כדי שלא ישקיע בה את כספו, את חסכונותיו, או ישים בה את מבטחו?

השאלה המתעוררת היא: האם היו אותות אזהרה, שהיו צריכים לחייב את הממונה על שוק ההון להיכנס לנושא הזה במלוא המרץ? ודאי שהיו אותות אזהרה. בעשור האחרון הפסידה "הסנה" 150 מיליון דולר. זה אות אזהרה מובהק מאוד. לפני 10 חודשים, באספה כללית של חברות הביטוח הזהיר עוזי לוי, יושב-ראש איגוד חברות הביטוח, מפני התמוטטות של חברות ביטוח, ואמר: אף שבשתיים מהחברות היתה ב-1991 הגדלת הון מבחוח, לעניין זה של ההתמוטטות לא תהיה לכך השפעה והצלה של ממש.

אות האזהרה השלישי היה קניית חברת "אושיות". חברת "אושיות" היא חברה, שהיה ברור שיש עמה הפסד גדול. ואכן, מנהל חברת "הסנה" ניסה באותו זמן לשכנע את כל חברות הביטוח, ואמר להן: בואו נקנה כולנו במשותף. אלא ששום חברה לא הסכימה לעשות זאת, ובסופו של דבר הוא קנה את הכול. אני מעלה זאת לא רק כנקודה הנוגעת לצורת ניהול, אלא כאות אזהרה נוסף, שהיה צריך להזהיר את הממונה על שוק ההון.

ההפסד ב-1991 של קרוב ל-26 מיליון שקל, שבעקבותיו נכנסו באמת "כבלים" ובנק הפועלים, גם זה היה צריך להדליק אור אדום לנגד עיני הממונה על שוק ההון, כדי שיראה שיש כאן בעיות וייכנס ויבדוק את הקרביים של חברת "הסנה".

לפני למעלה מחצי שנה, בחודש אפריל האחרון, התפרסמה בפומבי בעיתון "גלובס" ידיעה של יואב יצחק תחת הכותרת: מצבה של חברת "הסנה" קריטי. הוא ציטט שם מחקר של פרופסור נסים

ארניה, שהוא בר-סמכא בעניין הזה, הטוען שמה שהוצג בדוחות הכספיים של ה"סנה" כהון של 33 מיליון היה למעשה גירעון של 113 מיליון, שהוסווה.

ובכן, כל הדברים האלה היו צריכים להדליק הרבה נורות אדומות בשנים קודמות. השאלה הנשאלת היא: מדוע הגענו למצב הזה, ומדוע לא דאגו משרד האוצר ונציגיו להזהיר את הציבור, לשנות את העניין ולדאוג לכך שדברים כאלה לא יקרו?

אני מעלה נושא נוסף. כאשר פורסם המאזן של 1991 עם הגירעון, היה גיוס הון. גיוס ההון היה, בין השאר, של בנק הפועלים, שנתן 33 מיליון, שהיום הוא מחק אותם מההשקעות שלו. עם כל הכבוד לבנק הפועלים, שקשור באיזה מקום לחברת העובדים ולהסתדרות – בתקופה זו בנק הפועלים הוא של ממשלת ישראל. מניותיו הן במסגרת "נכסים מ.י.". איך הרשה המפקח על הבנקים לבנק הפועלים, כשהיום מדובר כבר בכסף ציבורי, להשקיע 33 מיליון בחברת "הסנה", כשהוא היה צריך לחקור ולדעת, שמדובר בחברה מפסידה? והא ראייה, סופו מעיד על תחילתו, שהכסף הזה נמחק.

אפשר לומר לחברת העובדים, שהיא צריכה לעשות חשבון נפש ולראות שייתכן מאוד שההסתדרות וחברת העובדים, שמטיבה בנויה על הנהלות שלא על בסיס כלכלי, בדרך כלל, אלא יותר ציבורי-פוליטי – ייתכן מאוד שחברת העובדים וההסתדרות לא צריכות להתיימר לנהל עסקים כלכליים, משום שהשיקולים שלהן הם לא תמיד רווחיים-כלכליים, אלא נעשים לפעמים מתוך לחצים שאינם קשורים בטובת החברה. וראינו מה שקרה ל"סולל בונה", ל"כור" ועכשיו לחברת "הסנה". כמובן, מה שיכול לקרות גם במשבר שאנחנו עוסקים בו הוא המשבר בקרנות הפנסיה. שוב אנחנו רואים נושא רביעי שקשור כאן לניהול של חברת העובדים, לניהול של ההסתדרות שהולך ומתמוטט. אין כל ספק שהאוצר יידרש לזה. הוא מינה ועדה, ואני מקווה שנגיע לכמה תוצאות במשך השנה הבאה.

צריך לשבח את שר האוצר, הנמצא כאן, על כך שבקריסה הוא לא השקיע כסף ציבורי. זאת בוודאי מחמאה גדולה, משום שלא היינו רחוקים מכך שיבואו ויגידו: חברה קורסת, כך וכך מאות עובדים, כך וכך מאות סוכני ביטוח, כך וכך מבוטחים שאי-אפשר לסדר אותם בחברות אחרות – הנה האוצר יזרים כך וכך כסף לשיפור המצב ההוני. זה היה נכנס לבור ללא תחתית, אולי עם תחתית, אבל זה כסף ציבורי שניתן לשווא. על זה אני משבח בהחלט ונותן את מלוא המחמאות לשר האוצר שעמד בפרץ.

עם זה, אני טוען לגבי הפיקוח, הן על-ידי הממונה על שוק ההון באוצר והן על-ידי המפקח על הבנקים. הנושא הזה שייך אולי יותר לבנק ישראל, אבל בנושא של "נכסים מ.י.", בכל אופן מדובר בהשקעה של 33 מיליון ש"ח של בנק הפועלים, כסף של מניות שהן בידי הממשלה כיום. דרוש חשבון נפש במקום כלשהו.

והיה, תגיעו למסקנה שהבעיה היא בעיה חוקית, שאין די סמכויות בידי הממונה על שוק ההון כדי להתערב, או אין די הוראות להצגת דוחות כספיים של חברת ביטוח ששם הדוחות הכספיים אולי צריכים להיות הרבה יותר מפורטים ומעמיקים מאשר דוחות רגילים של חברה רגילה, אז צריכים לבוא ולשנות את החקיקה. אני בטוח שכל הבית ייתן את היד לכך.

יכול להתברר שהצד התחוקתי מספיק אלא שמדובר על הזנחה שאינה יורדת לעומקם של הדברים. אני מניח שהדברים האלה נעשים היום גם בקרנות הפנסיה. נותנים לקרנות להתנהל איך שהוא,

לצבור גירעון שמגיע השנה ללמעלה מ-30 מיליארד שקל, להמשיך בדברים כאילו לא קורה שם דבר, ויגיע רגע של קריסה. אני מקווה שלא יגיע אם יעשו שם פעולות היום. אם לא יעשו, בטוח שרגע הקריסה יגיע בעתיד. האם אין כאן חשבון נפש? האם אין צורך לרדת לפרטים, לעומק, לקרביים של שוק ההון במדינת ישראל כדי – א. לא להגיע למצב של קריסה; ב. להזהיר את הציבור בפני תופעות כאלה, שלא יניח את כספו על קרן הצבי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת יהלום. לפני שנעבור למציע הבא, אני מבקשת לברך את כבוד שר הבינוי של הונגריה, מר קריקש ג'ורג' הנמצא כאן עמנו ביציע אורחים ולאחל לו ביקור מהנה ושהייה נעימה בארצנו.

אני מזמינה את חבר הכנסת יוסי כץ.

יוסי כץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, אדוני שר האוצר, חברי הכנסת, לפני שאני מתחיל בדברים אני רוצה לומר לכם בסיפוק רב, כמי שהיה פקוד של היושבת-ראש בתחילת שירותי הצבאי, שאני שמח על כך שהנאום הזה נישא כשגברתי נמצאת על כס היושב-ראש.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה.

רחבעם זאבי (מולדת):

היא היתה מפקדת שלך?

היו"ר א' סלמוביץ:

כן.

יוסי כץ (העבודה):

ובכן, אני הייתי משוכנע שעמיתי מהאופוזיציה ינצלו את במת המליאה כדי לעשות חשבון עם המשק ההסתדרותי ועם תנועת העבודה. אני מוכרח לומר לכם, שדי הופתעתי מהדברים, כי הם די תואמים את הדברים שאני מתכוון לאומרם.

אני חושב בהחלט שאסור לכנסת לעבור לסדר-היום כאשר חברת ביטוח כל כך גדולה מתמוטטת, כי לנפילתה יש השלכות בתחומים חשובים כמו גורל המבוטחים, גורל ענף הביטוח וגורל עובדי החברה.

אבל הלקח החשוב שצריך ללמוד מן המקרה נוגע להתייחסות הממשלה – – –

חיים קופמן (הליכוד):

אלפי בעלי מניות קטנים חברי הסתדרות.

יוסי כץ (העבודה):

הלקח החשוב ביותר שצריך להפיק מן המקרה נוגע להתייחסות של הממשלה ולצורך בבדיקה מתמדת של מצבם הפיננסי והאקטוארי של גופים נוספים, לרבות קרנות הפנסיה של ההסתדרות. אני אומר את זה לא כדי לנגח, לא כדי לירות חצים בממשלה או בהסתדרות, אלא כדי להגן על מאות אלפי מבוטחים, על רבבות משפחות במדינת ישראל שעתידן תלוי במערכת הזאת.

לא די להיות צודק, צריך להיות חכם.

שאול יהלום (מפד"ל):

— — —

יוסי כץ (העבודה):

אנא, אני אתן תשובה. אמרתי, לא די להיות צודק, צריך להיות חכם. דווקא כל מי שמבקר את מערכת קרנות הפנסיה צריך לדעת שמדובר במערכת של מאות מבוטחים ואם לא יינקטו צעדים מתאימים בעוד מועד הם ייפלו לנטל על החברה כולה ומעגלי העוני והדלות יתרחבו במידה הרסנית.

דווקא היום, כשיש טווח זמן של 10, 20 ו-30 שנה, אפשר לשפר את המצב, והממשלה חייבת ליטול יוזמה, לנקוט שורה של צעדים כדי לחזק את קרנות הפנסיה, לפתוח את השוק לתחרות חופשית, להגדיל באופן הדרגתי את אחוז ההפרשות לשיעור המקובל בעולם המערבי ולחוקק חוק פנסיה שיבטח כל עובד שכיר או עצמאי.

עתה, למשבר בחברת "הסנה". אכן הגיע הזמן שהכנסת תאמר גם מלות שבח. שלושה ראויים לדברי תודה – שר האוצר, המפקח על הביטוח והרשות לניירות ערך. הם איתרו את הבעיה, ומה שיותר חשוב – באומץ לב החליטו על צעד מיידי שהביא למינוי מנהל מורשה; ומה שהרבה יותר חשוב – עריכת הסדר מיידי עם חברות "כלל" ו"מגדל", הסדר שפתר את בעיות הרוב המכריע של המבוטחים.

הנתונים המעודכנים שבידי מצביעים על כך, ש-93% ממבוטחי הסנה לא חשו כלל במשבר. הם עברו עם סוכניהם מייד לטיפול חברות הביטוח החדשות. כל הזכויות שלהם לא ייפגעו. כל ביטוחי החיים, הדירות והרכב עברו ללא זעזוע. מי שנפגע אלה בעצם עסקים שבטוחו מעל 3 מיליון דולר. להערכתי, גם הם יגיעו להסדר עם חברות הביטוח, פשוט כי משתלם לבטח אותם.

לא זכור לי שחברה כה גדולה התמוטטה בלי זעזועים, למעט הפגיעה במשקיעים. ואינני שמח לאיד. בניגוד לאנשים אחרים, אני אינני מזלזל בנזק שנגרם למשקיעים. לנו יש עניין בהצלחת המשקיעים, במיוחד כאלה שהשקיעו מזומנים כדי להיכנס לחברה הזו. החברה עברה אומנם תהליך של הבראה, אבל מצבה היה ידוע תקופה ארוכה. זה די טבעי, חבר הכנסת יהלום, שהמפקח על הביטוח לא התריע, בוודאי לא התריע פומבית, כיוון שכל הערה מצדו היתה גורמת להתמוטטות מיידי של היתר. מסכנת את עריכת ההסדר ופוגעת במבוטחים; במיוחד, שתוכנית הבראה שהעובדים תרמו לה גם היתה בעיצומה.

אגב, גם מומחים אומרים, שאילו היתה לבעלים נשימה ארוכה, ייתכן שתיק הביטוח היה מניב פירות בעוד עשר שנים. אבל אפשר בהחלט להבין את המשקיעים, שלא היו מוכנים לחכות והעדיפו שההפסד יהיה חד-פעמי וברור.

חברת "הסנה" עשתה עסקים רעים, פשוטו כמשמעו.

נדמה לי, אדוני שר האוצר, שאחד הלקחים החשובים שצריכים להנחות את שרי הממשלה ואת ראשי המשק ההסתדרותי והציבורי הוא, שיש להעמיד אנשי מקצוע מעולים בראשי החברות ולא לעשות מינויים על-פי לחצים; אני לא אומר דווקא מינויים פוליטיים, צריכים להיות מינויים על-פי כישורים. אגב, אני משוכנע, שזה כמה שנים ההסתדרות למדה לקחים קודמים ושמה דגש חזק בצד המקצועי והניהולי. לי לא ידוע על מנהלים שמונו בשנים האחרונות מתוך שיקולים זרים. לכן אני מפנה את זה בראש ובראשונה לשולחן הממשלה.

ההפסדים הגדולים ביותר של החברה נגרמו בגלל הסתבכות עסקיה בחוץ-לארץ. וכאן צריך בהחלט לבוא בטענות אל מי שאפשרו לחברה לעשות עסקים בחוץ-לארץ, בלי שיהיו לה הידע והיכולת להתמודד עם עסקים מסובכים. אנחנו מכירים לפחות חברה אחת שפשטה את הרגל בגלל איזה הוריקן סוער, והיא היתה צריכה לשאת בנטל כבד לגביו. מבטחי משנה שפועלים בעסקאות בחוץ-לארץ מבטחים פעילויות שנעשות בהודו או בטימבורקטו או בכל מקום אחר, וזה הרבה יותר מסובך. אגב, שלא תבינו אותי לא נכון. כל החברות חגגו ועשו עסקים בחוץ-לארץ. אבל, כנראה הרוב יצאו בזמן. "הסנה" לא השכילה לצאת בעוד מועד, כי, כפי שאמר אחד העיתונים הכלכליים: היו לה עיניים גדולות.

סיכומו של דבר, יש לשבח הפעם את שר האוצר ואת המפקח על הביטוח על שפעלו ביעילות, לטובת ציבור המבוטחים ולטובת הקופה הציבורית. יש להפיק את הלקחים ואסור להזניח את כל נושא המערכת הפנסיונית. צריך לנקוט את הצעדים שציינתי, ויפה שעה אחת קודם.

ההצעה שלי היא להעביר את הנושא לוועדת הכספים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אתה יכול להציע רק דיון במליאה.

תודה רבה לחבר הכנסת יוסי כץ. אני מזמינה את כבוד שר האוצר להתייחס להצעות.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אולי אתחיל את דברי במלה אחת לחבר הכנסת שאול יהלום, בעניין הצעתו בדבר חיזוק הפיקוח על חברות הביטוח. מייד אתן גם תיאור איך פעל המפקח על הביטוח ומה קרה עם חברת "הסנה".

מראש אני רוצה להגיד לך, שאנחנו נבדוק את יעילות הפיקוח ונבדוק אם יש מספיק כלים לעניין, אף שדווקא באירוע של "הסנה" אנחנו ידענו פחות או יותר את מצבה של החברה, וההתערבות שלנו באמצעות מינוי מנהל נעשתה כאשר היה ברור לנו שיש סכנה למבוטחים, ולא קודם לכן.

אשר לעניין של מעורבות בנק הפועלים והפיקוח על הבנקים, אתה יודע, הפיקוח על הבנקים מצוי בידי בנק ישראל. אנחנו כבעלים לא מתערבים בניהול השוטף, אף שזה נכון שהמניות באמצעות חברה אחרת הן מניות שלנו והבנק הוא בבעלותנו.

אשר לעצם העניין. חברת "הסנה" מצויה בקשיים, כפי שנאמר פה, הרבה מאוד שנים. חברת "הסנה" היתה בשנת 1988 בעלת כ-30% משוק הביטוח הישראלי, עם עובדים, וביום שבו היא חדלה למעשה לפעול באמצעות בעליה היא כיסתה 10.5% משוק הביטוח, והיו בה בסך-הכול כ-550 עובדים. כלומר, החברה הזאת עברה כל הזמן תהליכים של צמצום וירידה, והייתי אומר מגלומניה מסוימת שאפיינה את הניהול שלה, את ההתפשטות שלה וגם את חוסר האחריות בניהול.

אכן, במהלך השנה האחרונה הצטרפו שני בעלי מניות חדשים. בנק הפועלים רכש כ-30% מהחברה, וחברת "כבלים" רכשה גם היא כ-30%. 24% נשארו בידי חברת העובדים והשאר היה בשוק ההון. ההזרמה של שני הגופים האלה היתה בהיקף של 60 מיליון שקל, וההנחה של המפקח על הביטוח היתה, שהבעלים בעצם ינהלו מדיניות של הבראת החברה, צמצומה והבאתה לרווחיות במהלך של כמה שנים. גם הוא לא ראה ולא ראינו סכנה למבוטחים.

לפני כשבועיים הודיעו הבעלים למפקח ולרשות לניירות ערך, שהם אינם מוכנים לחתום על המאזן, שכן לא ברור להם אם המאזן מבטא אמיתית את עומק ההפסדים ואת מצבה של החברה. זאת היתה בבחינת נורה אדומה. אני שמעתי על העניין מפי קבוצת הבעלים ומהמפקח על הביטוח, וביקשתי ממנו שילווה במלוא הזהירות את המצב החדש שנוצר, שכן בחברת ביטוח, ברגע שאובד אמון של המבוטחים, החברה מייד מסתחררת ומגיעה להתמוטטות; לא יחודשו פרמיות ולא יבואו אנשים חדשים לחתום, ואנחנו היינו בטוחים שהדבר עדיין בשליטה.

ביום ג' בבוקר, לפני כשבוע, הגיעו למשרדי הנציגים של הבעלים, נציגי בנק הפועלים, דיברו בשם כל בעלי המניות ואמרו לי, שהם מוכנים להשקיע 20 מיליון שקל. 20 מיליון שקל נוספים הם ישקיעו לאחר שיבדקו אם המצב סביר ואם כדאי להם להשקיע 20 מיליון שקל נוספים. הם ימכרו שתי חברות ויקבלו כ-40 מיליון שקל נוספים, ו-100 מיליון שקל הם בעצם רצו לגלגל לחברת "קרנית", שזאת חברה שמבטיחה ביטוח רכב חובה במידה של התמוטטות חברה.

דן תיכון (הליכוד):

בסוף אנחנו משלמים.

שר האוצר א' שוחט:

אני אמרתי להם, שאין לי עניין בסגירתה ובחיסולה של "הסנה", אבל אני מוכרח לבדוק את העניין משפטית, שכן נאמר שהתיקים של בעלי ביטוח רכב חובה עוברים ל"קרנית" רק במקרה של פשיטת רגל. הבטחתי להם תשובה בתוך ארבע-חמש שעות. אכן מנהלי "קרנית" והיועצים המשפטיים של האוצר בדקו את העניין, ובשעה 16:30 קיבלתי תשובה, שאין שום אפשרות חוקית להעביר אותם 100 מיליון שקל מ"הסנה" אל "קרנית", שכן הדבר נעשה רק בזמן של פירוק. ואז פניתי לבעלי המניות ואמרתי להם, ואמר להם את זה גם המפקח על הביטוח: אנחנו מציעים לכם, תזרימו כסף לחברה, תתחייבו על תוכנית שבתוך שלוש שנים תשלימו סכום של כ-150 מיליון שקל, שזה מה שנראה שיכול להציל אותה, זה המספר שהם נקבו, ואז אנחנו ניתן לחברה להמשיך להתקיים, שכן, אם אתם אומרים את הדברים האלה, כך יעשה.

עלי לציין שבינתיים, בתוך השבוע הזה, ניהל יושב-ראש מועצת המנהלים של "הסנה" משא-ומתן עם חברות ביטוח אחרות, "מגדל" ו"כלל", על מכירת תיק ביטוח החיים שהוא התיק הגדול וגם הרווחי, ועל דברים אחרים. כלומר, בתוך "הסנה" עצמה כבר התחילו תהליכים של התפרקות של החברה. הודעתי את זה לבעלים וקיבלתי תשובה, שהם לא מוכנים להזרים יותר כסף. זה היה ביום ג' בערב, ואז היה ברור שאנחנו צריכים לדאוג למבוטחים, שכן אם אין הזרמת כסף, החברה תתמוטט.

דן תיכון (הליכוד):

מותר לשאול שאלה?

שר האוצר א' שוחט:

בבקשה.

דן תיכון (הליכוד):

הרי גם חברת העובדים מחזיקה ב-24%. האם פניתם גם אליה?

שר האוצר א' שוחט:

הנציגים שהיו דיברו בשם שלושת היזמים, שלושת בעלי המניות. אני מייד אגיד משהו על חברת העובדים, בעיקר בהתייחס להודעתו של מזכיר ההסתדרות. אל תדאג, אני לא אשאיר אותו נקי מההתבטאות שלו.

ואכן הדאגה היתה לשתי קבוצות. הדאגה היתה לעובדים והדאגה היתה למבוטחים, 250,000 מבוטחים – זה מספר גדול מאוד באוכלוסייה שלנו, זה 10%, כפי שאמרתי, משוק הביטוח, ויש גם 600 עובדים. הייתי צריך לקבל החלטה באותו לילה, שכן היה ברור שמה שקרה במועצת המנהלים של "הסנה", ששם השותפים רבו ביניהם ולא היו מוכנים להזרים כסף, יתגלגל החוצה, העסק יתחיל לקרוס ואיש לא ידע היכן הוא ייעצר. ואז הסכמתי ונתתי הנחיה לממונה על הביטוח למנות מנהל מורשה וועדת הנהלה על-פי החוק של הפיקוח על חברות הביטוח.

אני רוצה לומר, כי בתוך יום סוכמו כמה עיקרים חשובים מאוד. 93% מהמבוטחים מכוסים בהסדר עם המשכיות, דרך העברת התיקים לחברות ביטוח אחרות. אותם 7% שאינם מוסדרים, חלק מהם כבר מצא סידור. לפי הערכתנו, נצליח להגיע למצב שאף לא גורם אחד כמעט לא ייפגע.

חיים קופמן (הליכוד):

יש בעלי מניות קטנים.

שר האוצר א' שוחט:

בעלי המניות, זה סיפור אחר. בעלי המניות הקטנים, מי שיש לו מניות של "הסנה" יש לו בעיה, אין ספק. אני מדבר על הצד של הביטוח.

עשינו גם פעולה גדולה בקשר לעובדים. הפעולה הזאת כללה משא-ומתן אתם. תוכנית הבראה של "הסנה" דיברה על צמצום החברה מכ-600 עובדים ל-400 עובדים – מוסכם על ועד העובדים. היום

אנחנו במצב שהמנהל המורשה הציע ל-450 עובדים עבודה בחברות הביטוח שקנו את התיקים, בניהול הפירוק וב"קרנית".

מכאן, מבחינת העובדים – הם היו אחת הדאגות הגדולות שלי – בעצם יש סידור. אני לא רוצה לומר שהדבר נסגר עד הסוף אבל, לפי הערכתי, כל נושא העובדים מוסדר. כמעט כל נושא המבוטחים מוסדר. אני חושב שהפעולה שעשינו באותו לילה היתה פעולה חשובה מאוד, נכונה מאוד, בזמנה ובעתה ובמהירות הדרושה.

אני רוצה להתייחס במשהו לדבריו של מזכיר ההסתדרות, שעליהם דיברו גם חבר הכנסת דן תיכון וגם חבר הכנסת כץ. ממש נדהמתי כששמעתי מה שהוא אמר, שנעשה כאן שוד לאור היום, והאוצר הוביל מהלכים לקראת פירוקה של החברה.

החברה התפרקה רק בגלל ניהול מופקר, רק בגלל חוסר אחריות של ההסתדרות, רק בגלל הולכת שולל של מבוטחים ועובדים, רק בגלל מגלומניה של המנהלים, רק בגלל חוסר פיקוח של חברת העובדים, ויש לחפש שם, בבית, את הסיבות למה שקרה בחברה.

לבוא היום ולומר שהממשלה אשמה בעניין הזה, או שר האוצר – יש בזה הרבה מאוד דברים שמדאיגים אותי, שכן רק אתמול קראתי בעיתון שמזכיר ההסתדרות מתכונן לפנות לראש הממשלה ולשר האוצר בעניין קרנות הפנסיה. אני לא מבין למה הוא רוצה לפנות לשודדים ולמה הוא רוצה לפנות לאנשים שבעצם הורסים את מה שהוא עושה. אני חושב שאנחנו דאגנו לעובדים פי-אלף ממה שהוא דאג ודאגנו למבוטחים פי-מיליון ממה שהוא היה מסוגל לדאוג. הייתי מציע לו בעת הזאת לשתוק ולא להגיד מלה.

אני רוצה להגיד דבר יותר חמור מזה.

דן תיכון (הליכוד):

יותר חמור מזה?

שר האוצר א' שוחט:

אני רוצה להגיד דבר יותר חמור מזה: בלילה, כשהוא ישן, ב-05:00, אני לא ישנתי.

אברהם בורג (העבודה):

זה הלילה שגנבתם?

שר האוצר א' שוחט:

לא ישנתי כי דאגתי לעובדים ודאגתי למבוטחים. כשהוא אומר שלא דיברו אתם, הוא לא אומר נכון. אני לא אציין שמות – עם מי דיברתי. זה היה עם אנשים בצמרת שבצמרת של חברת העובדים ושל בנק הפועלים. צלצלתי ב-05:00, כי לא יכולתי לישון, ושאלתי את אלה שפירקו: תגידו, אתם בטוחים שהמהלך שאנחנו עושים הוא נכון? אמרו לי: בנסיבות שנוצרו, שהבעלים לא מזרימים כסף, זה הדבר היחיד שאפשר לעשות. אתה עושה טוב.

מזכ"ל ההסתדרות, יסלח לי על ההתבטאות, ויסלח לי על הדברים החריפים שאני אומר כאן – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

אולי, שר האוצר, בעניין קרנות הפנסיה, כדאי להתחיל לטפל מייד, אחרת הוא יגיד אותו דבר.

שר האוצר א' שוחט:

אני רוצה להגיד, לא הייתי מתבטא בצורה כזאת אלמלא קראתי את ההודעה שלו – יש לי התמליל של מה שנאמר ברדיו ומה שנמסר לעיתונים – את הדיבורים חסרי האחריות האלה.

מזכיר ההסתדרות, במקום להטיח האשמות באוצר צריך היה להודות בזה שאנחנו גרמנו לכך ש-250,000 מבוטחים ו-600 עובדים ימצאו סידור והעסק לא יקרוס. במקום זה הוא בא ואומר שחטפו לו נכס. זה נכס שהוא, בתוקף תפקידו – אינני מדבר עליו אישית – אחראי לכך שבשנים האחרונות הפסיד מיליוני שקלים. הוא, בתוקף תפקידו, אחראי לכך שנוצר מצב שחברת "הסנה" לא היתה מסוגלת לעמוד בהתחייבויותיה למבוטחים.

אני מציע להעביר את שלוש ההצעות, אם חברי הכנסת המציעים יסכימו, לדיון בוועדת הכספים. אני מבין שגם בוועדת ביקורת המדינה יש דבר כלשהו. אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה, אדוני שר האוצר. הצעות אחרות – אין. חבר הכנסת דן תיכון, האם אתה מסכים להצעת שר האוצר?

דן תיכון (הליכוד):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יהלום?

שאול יהלום (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת כץ?

יוסי כץ (העבודה):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים להצבעה. נא להצביע.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. הנושא מועבר לוועדת הכספים.

הצעות לסדר-היום

תוכנית ההבראה של מפעל תע"ש

אסתר סלמוביץ (צומת):

אנחנו עוברים להצעות הבאות לסדר-היום, בנושא: תוכנית ההבראה של מפעל תע"ש – הצעות מס' 631, 646 ו-622. אני מזמינה את חבר הכנסת רון נחמן.

רון נחמן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה היתה אמורה לדון היום בתוכנית ההבראה של תע"ש.

התעשייה הצבאית, אחד ממפעלי הפאר של התעשייה הישראלית, נקלעה למצב קשה ביותר. נאמר לנו כי קיימות שתי אפשרויות; האחת – לקבל את תוכנית ההבראה שהציע האוצר; השנייה – לא לקבלה ולהביא בכך לסגירת מפעלי תע"ש.

עבדתי 13 שנים בתע"ש. אני מכיר אותה מבפנים, את עובדיה המסורים, את מדעניה, את מנהליה. נכנסתי לעבוד בתע"ש כאשר היא סיפקה את רוב תצרוכת צה"ל בתחמושת, עם כ-7,500 איש שפרנסו גם בכבוד 7,500 משפחות. זה היה לפני מלחמת יום הכיפורים. כיום רוצים להקטינה לסדר-גודל של 5,000 איש. האם צורכי צה"ל הצטמצמו מאז?

שמעתי את ראש הממשלה אומר, שהתעשיות הביטחוניות גדולות על מדינת ישראל. האומנם? היכן החזון, אדוני ראש הממשלה? בתקופה שיש בה מעל 150,000 מובטלים אתה מבקש להשליך לרחוב 2,800 מובטלים נוספים, למעלה מ-30% מעובדי התע"ש.

רק היום ישבנו בוועדת הכספים לדון בתקציב משרד התעשייה. דובר על צמיחה, על יעדי פיתוח ויצירת מקומות עבודה. הכיצד?

אינני מבין זאת. הרי קיימת התשתית התעשייתית עם כוח האדם המקצועי בתע"ש. האם אין זה אפשרי שממשלתך תטיל על תע"ש משימות לאומיות גם בתחום האזרחי ולא רק הצבאי? הרי יש משימות לאומיות שיתרונה היחסי ומומחיותה של תע"ש יכולים לבוא בהם לידי ביטוי. לדוגמה: בתחום המתכת, כקבלני משנה של חברת החשמל בבניית תחנות הכוח; בתחום הכימיה והמעבדות, כמו טיהור ומיחזור מים, וכן בתחומים נוספים.

לתשתית העצומה של תע"ש יש מה לעשות בשוק האזרחי. לכן אינני יכול להבין את מגמת האוצר, שתע"ש תמכור את מפעליה העוסקים בייצור לשוק האזרחי ותספק רק בתחום הצבאי. האם מכירתם של המפעלים באשקלון ובירושלים יפתרו את בעיות התע"ש?

ארצות-הברית הגדולה מגינה על מוצריה. היא מסייעת למפעלי הבסיס שלה לשמור את כוח הייצור שלהם. ואצלנו? מה נעשה ביום מבחן, אדוני שר האוצר, ביום שבו יוטל אמברגו עלינו? הרי כבר היו דברים מעולם.

אדוני ראש הממשלה, בדירקטוריון התע"ש יושבים נציגי האוצר. היכן היו כל המומחים הללו ומה היו חוות דעותיהם כאשר מונו לדירקטוריון ובמהלך כל השנים האחרונות? הלוא הם אנשי מקצוע. אם תע"ש נכנסה למסלול של סחרור, היכן היו מנגנוני הבקרה החיצוניים לתע"ש – במערכת הביטחון, במשרד האוצר, באגף התקציבים? מנין לנו כיום שתחזיתם של מומחים אלה אכן תתממש?

תע"ש ירדה ממצבת כוח אדם של קרוב ל-15,000 עובדים ל-7,800 עובדים, וכעת מבקשים להקטינה ל-5,000. אם בעייתה היא שיווק המוצרים הצבאיים ויצירת מוצרים לשוק האזרחי, מדוע לא הקימה הממשלה ועדה חיצונית בהרכב מומחים בין-לאומיים שתבדוק ותציע תוכנית הבראה שיווקית בין-לאומית בהתבסס על הפוטנציאל האדיר, המקצועי והתשתיתי של תע"ש?

לפי תוכנית האוצר, הכול בנוי על תזרים המזומנים; דבר דבור על אופניו – וזה מה שמפחיד אותי. מדוע? כאשר היה דיון בבקשת האוצר להעביר לקופת-חולים 340 מיליון ש"ח, אמר נציג האוצר כי המאזן של קופת-חולים מציג גירעון מצטבר של 2.4 מיליארדי ש"ח וגירעון שוטף של 50 מיליון ש"ח לחודש. אמרו נציגי האוצר: אם לא תסייעו בצורה זו או אחרת, היא תקרוס. לנוכח זאת החליטו השרים לסייע לקופה בתקופה הרלבנטית. אותם שרים החליטו, על בסיס תזרים המזומנים שהציגו המומחים, כי ייעשו צעדים כדי לשפרו ב-340 מיליון שקל.

נציגי האוצר מצהירים, כי כאשר פנו בבקשה לתקצב 80 מיליון ש"ח עבור בתי-החולים הממשלתיים, הכוונה היתה שעד סוף שנת התקציב 1992 יגיעו למצב, שניתן יהיה לגבות מהם בחזרה את הכסף. מה קרה? אי-אפשר לקחת את הכסף בחזרה מקופת-חולים, ולכן דחה משרד האוצר את הגבייה ל-1993. הרי אותם מומחי האוצר חתמו על הסדר לחובות קופת-חולים ב-1986. לכאורה הכול צריך היה להסתדר, אך מה אנו מקבלים היום? – דרישות להסדר נוסף של חובות קופת-חולים. מדוע לכל גוף פרטי אשר פושט רגל ממנים כונס נכסים, אך לקופת-חולים אין ממנים, ובתוך ארבעה חודשים מעבירים לה 400 מיליון שקל, ללא תוכנית הבראה, אלא בעזרת השם?

אמר חבר הכנסת גדעון שגיא: לדעתי, הממשלה נתנה לקופת-חולים הזדמנות לברוח מן הצורך להגיש תוכנית עבודה מיידית. התוצאה היא טיפול, שהוא כאילו ביזיון. גם אם המלה "ביזיון" לא נאמרה בדיון, היא תהיה בהמשך. אמר חבר הכנסת אבי יחזקאל: מהו הפחד שלי? כדי לאתר את מספר הוועדים בקופת-חולים יצטרכו חודש ימים, ונוסף על כך יש מערכת האינטרסים המשוריינים של 23,000 פקידים ו-31,000 עובדים. וממשיך חבר הכנסת יחזקאל: אמר לי מזכיר הסתדרות – כנראה, אדוני השר, זה בהמשך למה ששמענו קודם על "הסנה" – שאת משבר קופת-חולים נוכל להבריא רק באמצעות משבר. 340 מיליון שקל הם לא תוכנית ההבראה של הקופה, אומר חבר הכנסת אבי יחזקאל, תוכנית ההבראה לא תסתיים בפחות מ-3 מיליארדי שקל. ומוסיף חבר הכנסת יחזקאל: עליכם לומר לנו מהי תוכנית ההבראה ומתי תציגו אותה. אם תבואו שוב בסוף חודש ינואר בבקשה לתוספת נוספת, אני יודע איך אצביע. אומר חבר הכנסת בוחבוט: אני איש שטח, ואטפל

בנושאים כפי שהשטח רוצה שאטפל בהם. לא יכול להיות שמשרד האוצר יבקש ממני היום לאשר העברת 210 מיליון שקל לקופת-חולים, כאשר במקביל הוא אומר, שאין לו כסף לנושאים חברתיים.

יושב-ראש ועד עובדי קופת-חולים הזהיר מכל גיבוש תוכנית של הורדת עובד אחד או הורדת שקל אחד ממשכורתו. קופת-חולים אינה בת השוואה ל"כור", ל"סולל בונה" ולתעשייה האווירית או הצבאית, כך הוא אמר. נכון, שם מותר לקצץ, שם מותר לפטר, כי שם מייצרים.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, מאות מיליונים ומיליארדים מעבירים לקיבוצים. בתשובתו ליושב-ראש ועדת הכספים ב-10 במאי 1992 כותב ראש המטה לביצוע הסדר הקיבוצים: תוכניות ההבראה של הקיבוצים התבססו על הנחות מקרו-כלכליות, שבדיעבד נראות אופטימיות. יש צורך להגדיל את המכירות והרווחיות במספר רב של קיבוצים. לצורך זה עליהם לשפר את המערכת הארגונית, הניהולית והשיווקית שלהם. שיפורים אלה מחייבים במקרים מסוימים הכנסת שינויים מבניים בתוך הקיבוץ. מסיים יושב-ראש המטה לביצוע הסדר הקיבוצים: חלק מחובות הקיבוצים יהיו בסיכון גבוה גם לאחר ההסדר הנוכחי.

גברתי היושבת-ראש, מפלגת העבודה קבעה סדר לאומי חדש: חותכים בבשר החי, כמו סגירת מפעלי תע"ש, ובאותה שעה מזרימים מיליוני שקלים לחבית הריקה של קופת-חולים, הקיבוצים, ובעוד זמן קצר גם לקרנות הפנסיה. זו הקצאה של משאבי המדינה על בסיס פוליטי, על בסיס סקטוריאלי צר, בלי אמות מידה.

לא יעזור לכם, גם אם תכריזו שוב ושוב, לא ניתן לכם לחסל תעשיות ויישובים חיוניים כדי לתרום למוסדות החולים שלכם. נספר לכם, נלך למבקר המדינה, נבדוק אפשרויות משפטיות.

שר האוצר א' שוחט:

למבקר המדינה אין זמן, היא עסוקה בעניינים שלכם.

רון נחמן (הליכוד):

לא ניתן לכם להעביר כסף טוב למקומות הסתדרותיים רעים.

בנושא התע"ש אומר, אדוני שר האוצר, כי היא קרובה ללבי ויקרה לי. את מיטב שנתי עשיתי בה, ואני מאמין ביכולתה המקצועית. דווקא משום כך עלי לומר ביושר, כי זוהי שעת האמת. מוכרחים לבצע ניתוח מכאיב כדי להציל את הגוף. חברי, עובדי התע"ש והתעשייה האווירית, רשמו נא לפניכם, כי ראש הממשלה ושר הביטחון התבטאו, שהוא מוכן לתת במתנה חלק מן התעשיות הביטחוניות. היום הוא מקיים. חלק ניכר מהתע"ש יחוסל, כפי שחוסל גם פרויקט ה"לביא", ומי יודע מה הוא מכין באמתחתו לתעשייה האווירית בעתיד הקרוב. את השאלות תציגו לראש הממשלה, ואת התשובות תיתנו ביום הדין של הבוחר.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת רון נחמן. אני מזמינה את חבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

גברתי יושבת-הראש, אדוני שר האוצר, רבותי חברי הכנסת, אכן הסיפור של תע"ש הוא סיפור טרגי: מפאר התעשייה הישראלית, מפעל אשר העסיק 14,000 עובדים בתקופת השיא והגיע להישגים אדירים בארץ ובעולם, אנחנו עדים היום לשלב מכאיב וקשה נוסף; כנראה לא היה מנוס ממנו, כדי לשמור על תע"ש, וכדי שלפחות 5,000 עובדים ימשיכו לעבוד, עד שיבואו ימים טובים יותר. כולנו יודעים שהצורך במה שמייצר תע"ש הולך וקטן, לשמחתנו, במובן זה שיש פחות מלחמות בעולם.

הייתי שותף לדיונים הכואבים ולהחלטה שהביאה את הממשלה לאשר תוכנית הבראה לא קלה, ולפיה בשלב ראשון יפוטרו 1,500 עובדים, וביוני 1993 תיעשה בדיקה נוספת, מתוך תקווה למנוע פיטורי 1,000 עובדים נוספים, ובלבד שהמפעל על כל שלוחותיו יוכל להתקיים. דעו לכם שהתוכנית הזו עולה 800 מיליון שקל בהשתתפות תקציבית של הממשלה. היא תעלה 800 מיליון בשנים 1994-1993.

רבותי חברי הכנסת, אני בא למתוח ביקורת על גובה המשכורות של העובדים בתע"ש, אך בדיקה שנעשתה בהשוואה למפעלים אחרים, כמו "סאיטקס", מראה שבתע"ש השכר עולה ב-30% עד 70% על השכר בתעשיות האזרחיות המקבילות. עובדה זו גרמה לכך, שכושר התחרות של תע"ש נפגע.

אני יכול להצדיק את החלטת הממשלה, אך עם זאת יש לי כמה נקודות ביקורת שאיני יכול להימנע מלהשמיען. אני מפנה אצבע מאשימה קודם כול כלפי ההנהלה. כיצד שתקה עד לפני חודשים מספר? כיצד גילתה את המצב דווקא כאשר הממשלה הזו נבחרה? הרי מצב תע"ש קשה ביותר זה למעלה משנתיים, על-פי הדיווחים שאנו מקבלים היום. כיצד לא התריעו בזמן? כיצד משכו את העניין עד לאחר הבחירות, ורק אז גילו את המצב? זה דבר שלא ייעשה.

אני בא למתוח ביקורת על ההנהלה, אני יודע כיצד היא מתפקדת ומה הכישורים המקצועיים שלה, אבל כדי ליצור אווירה טובה לעתים אין מנוס מחילופי ההנהלה. אני אומר זאת לא כביקורת אלא כמצב נתון. אם אתה רוצה ליצור אווירה חדשה בתע"ש, אווירה של אמון בין ההנהלה לבין העובדים, כפי שאמרו בקופת-חולים, חייבים למנות דירקטוריון חדש. זה לא אומר שהדירקטוריון הקודם לא היה בסדר, אך כדי שלעובדים יהיה אמון וכדי להבטיח שיתוף פעולה, חבל מאוד שהממשלה דחתה ברוב את הצעתם של כמה שרים אחראים ורציניים, אשר הציעו לשקול חילופי ההנהלה; כדי לתת באמת לקו חדש, לתוכנית הבראה, להחזיר את האמון בינם לבין העובדים, כי היום קיים משבר גדול של אמון, וכנראה הוא ימשיך להפריע.

אני רוצה שחברי הכנסת יבינו. יותר מדאיגים אלה שנשארים, שאולי לא יהיה להם הביטחון, אולי דווקא הטובים שבהם ירצו לעזוב, יגידו: זה מפעל שעכשיו הוא לא יציב, אנחנו לא יודעים מה יקרה; הטובים עלולים לעזוב, וההפסד הוא הפסד לאומי כי מדובר במפעל רגיש ביותר.

אני רוצה לברך את הממשלה, שהתחשבה בעניין ירושלים והקטינה את מספר המפוטרים ל-200 עובדים בלבד, כשבמעלות התחשבו באבטלה ואמרו: נמכור את המפעל הזה. נדמה לי שגם באשקלון אמרו שימכרו; עדיין אין לי ההחלטה המפורטת של הממשלה, אולי שר האוצר יפרט אותה – שבאשקלון ימכרו את המניות. גילו שם איזו רגישות מעבר לשיקולים הכלכליים הצרים שבעניין הזה, עקב מה שהזכרת, חבר הכנסת נחמן, החשיבות הלאומית של מה שמייצג תע"ש ומיקומו באזורים אסטרטגיים, וכמובן כל הנושאים האחרים.

דבר נוסף שהייתי מבקש בכל זאת לשקול הוא, האם לא ניתן לפרוס יותר את תקופת הפיטורים, גם אם זה יעלה עוד כמה מיליונים בתקציב? אין מנוס מלשלם את המחיר הזה, כי, אולי, אם תקום הנהלה חדשה, יהיה אמון וייעשה איזה מאמץ מיוחד – ואני נמנה עם אלה שסבורים, שאולי צריך גם לבדוק את הגדלת תקציב הביטחון. הנה היום, ברוך השם, האינפלציה קטנה, יש תנאים טובים יותר לצמיחה, שמאפשרים אולי אפילו קצת רוחב לב בהשקעות שהן טובות למדינה, טובות לעם, ונימנע מפיטורין, כי זה נושא כואב, כשמדובר בעובדים שעבדו במפעל שנים רבות, ממש מיום שחרורם מצה"ל. נפגשנו אתם, והם סיפרו לנו, שאז הם קיבלו שכר נמוך מאוד, אך אמרו להם: אתם עובדים בתע"ש, יש לכם עתיד. והנה היום הם בסך הכול בני 45, 48, לעתים 42, ולצערנו הם יאלצו לעזוב את המפעל, ואולי גם לא תהיה להם עבודה אלטרנטיבית.

אגב, אני מברך את הממשלה, שהחליטה להקים מרכז השמה עם כל השירותים בצמוד לביצוע הפיטורין, כדי לעשות מאמץ להעביר אולי את העובדים לאלטרנטיבות אחרות ולנצל את הכישורים המקצועיים שלהם.

לסיכום, אדוני שר האוצר, אני רוצה לקרוא לך לשקול, על אף החלטת הממשלה היום, למצוא עיתוי מתאים לחילופי הנהלה, כדי ליצור אמון אולי לפריסה גדולה יותר של הפיטורין, כדי לתת עוד סיכוי למפעל הלאומי הגדול הזה להמשיך לתרום את תרומתו גם בנושא התעסוקה וגם בנושאים הלאומיים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אלי דיין. אני מזמינה את חבר הכנסת יגאל ביבי. בבקשה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושבת-ראש, חברי הכנסת, מכובדי שר האוצר, המשבר העמוק הפוקד את התעשיות הביטחוניות הוא אולי סימפטום המלמד על המחלה שהמשק הישראלי נתון בה. הרושם הוא, שיד שמאל לא יודעת מה יד ימין עושה, ונראה שאין ראייה כוללת של צורכי המשק. חוסר התיאום הזה יגרום נזקים בהווה ובעתיד.

סיפור הקרוונים יחזור במהדורה חדשה. כאשר התרעתי מעל במה זו אז, שאם כבר נגזר לבנות קרוונים, לפחות שיהיו מתוצרת כחול-לבן – משום מה החליטו להשקיע מיליונים ברכישת קרוונים באיכות גרועה ביותר בחוץ-לארץ, במקום לספק עבודה לעובדי תע"ש ומפעלים אחרים בארץ, אשר היו יכולים לייצר קרוונים באיכות גבוהה יותר.

שר האוצר א' שוחט:

אתם הייתם בממשלה הזאת. הייתם מרכיב מרכזי בממשלה.

יגאל ביבי (מפד"ל):

מי אמר שהממשלה הקודמת היתה טובה במיוחד?

שר האוצר א' שוחט:

אני מסכים אתך.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אתה זוכר שאמרתי כאן כחבר כנסת דברים חמורים בעניין הקרוונים. אני קמתי, צעקתי וזעקתי – – –

שר האוצר א' שוחט:

וצדקת.

יגאל ביבי (מפד"ל):

וצדקתי, לצערי.

גם היום, כאשר הממשלה החליטה להשקיע מאות מיליונים בתשתיות, אני חושש שלא ידעו לנצל הוצאה זו להזמנות, בעיקר במשק הישראלי, וחשוב ששר האוצר יבחן כל הוצאה ממשלתית – בניצול של התעשייה הישראלית.

אנחנו נמצאים בתקופה של מלחמת עולם כלכלית. כל מדינה עושה מאבקים גדולים לספק עבודה לתושביה. בתחומים רבים ממשלות חוסמות יבוא כדי שלא תהיה תחרות עם הייצור המקומי. משום מה התקדש אצלנו המושג "חשיפה ליבוא", גם בממשלה הקודמת וגם בממשלה הנוכחית. אנו רוצים לייבא מזון כאשר המשבר בחקלאות בעיצומו. אנחנו מביאים פריטים במחירי היצף, ובכך אנו גורמים להרס התעשייה המקומית. עדיין לא הסדרנו את היחסים בינינו לבין הקהילייה האירופית, ואין ספק

שעוד חודשים רבים יעברו עד שנשתלב בשוק האירופי, אך בינתיים מאזן התשלומים בינינו לבין השוק הוא לרעתנו ב-3 מיליארדי שקלים.

שר האוצר א' שוחט:

3 מיליארדי דולרים.

יגאל ביבי (מפד"ל):

זה גרוע עוד יותר.

האם משרד התעשייה והמסחר ומשרד האוצר אינם יכולים לבדוק את סוגי המוצרים אשר אנחנו מייבאים במיליארדים אלה, ואולי לשנים מספר להחליט, שחלק מהמוצרים ייוצרו בארץ ולא ייובאו? האם נעשו ניסיונות לאלץ משווקים מחוץ-לארץ להשתמש בחלק ממוצריהם בחלקים המיוצרים בארץ?

100,000 מכוניות מיובאות מדי שנה לארץ. אנו משלמים הרבה מיליוני דולרים. האם נעשה ניסיון להתנות, שחלקים למכוניות אלה ייוצרו בחלקם בארץ, דבר שמקובל מאוד בעולם? אנחנו רואים מאות מכוניות "פולקסווגן" שמיוצרות חלקן בברזיל וחלקן בספרד, ואני חושב שמי שלא ייצר חלק מהמכוניות האלה כאן בארץ, המכס יכול לעלות לו, ואז הוא לא ימכור מכוניות.

אברהם פורז (מרצ):

אי-אפשר. יש הסכמים עם השוק.

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא עם כולם יש הסכמים.

אברהם פורז (מרצ):

יש מה שנקרא קניות גומלן.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אינני יודע אם יש לנו הסכמים עם היפנים. "סובארו" היא המכונית הנפוצה ביותר, וכל המכוניות היפניות מציפות עכשיו את הארץ.

הרושם שלי הוא, שמדינת ישראל עדיין לא יודעת למצוא את הדרך להגדלת אזורי השיווק של היצוא שלה.

אתמול התבשרנו על עלייה של 2.3% במספר המובטלים בחודש נובמבר, ומתחילת השנה עלה מספר דורשי העבודה ב-6.6%, וזאת עוד לפני גל הפיטורין הגדול הצפוי בתעשיות הביטחוניות.

אנחנו חיים במדינת חלם, לדעתי. קראנו היום בעיתון, שעלות הפיצויים ל-2,500 מפותרי תע"ש תהיה לפחות 380 מיליון שקל. זאת אומרת, כ-150,000 שקל בממוצע לעובד יינתנו מקופת המדינה, אחרי כן ישלמו לו שישה חודשים דמי אבטלה, ולאחר מכן ישלמו לו הבטחת הכנסה, ולאחר מכן יעשו לו הסבה מקצועית וקורסים מקצועיים. אני לא יודע מה קרה פה. מיליונים ייתנו לעובדים, חלק מהם, אני בטוח, עם הידע המקצועי שהם רכשו כאן, ייקחו את הכספים ויקנו להם דירה בניו-יורק או בלונדון – 150,000 שקל זה מספיק, עם הידע המקצועי שלהם – – –

אברהם פורז (מרצ):

אני לא מציע לך לקנות דירה בלונדון ב-150,000 שקל.

יגאל ביבי (מפד"ל):

זה הרבה יותר זול. יש לי הפתעה בשבילך. אני לא מאלה שמטיילים בעולם, אבל אומרים לי שבניו-יורק, בפריס ובלונדון מחירי הדירות זולים יותר מאשר בירושלים.

אברהם פורז (מרצ):

לא, לא.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כן.

אברהם בורג (העבודה):

שם לא קולטים את ערוץ-7.

אברהם פורז (מרצ):

אבל מה אתה מציע לעשות?

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני אגיד לך, עדיין לא סיימתי.

אם נכונים הנתונים שאסף צוות ההיגוי בראשות מנהל אגף התקציבים, מר ברודט – ואני סומך עליו – הוא אומר שעלות העבודה בתע"ש מגיעה ל-3,000 דולר לעובד בחודש, וזה 30% עד 70% יותר מעבודות מקבילות במשק האזרחי. כנראה משהו קרה כאן. בשנים השמנות, כשתע"ש הרוויחה הרבה כספים, במקום לחשוב על העתיד, על השקעות במחקר ובפיתוח, על שמירת כספים לימים קשים כאלה, הלכו ונכנעו לוועדי העובדים וחילקו משכורות גבוהות.

אורי אור (העבודה):

— — — מ-15,000 הגיעו ל-17,000.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אתה שמעת מה שאמרתי עכשיו?

אורי אור (העבודה):

זה אחד הדברים הנכונים שהוא אמר.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני חושב שלא שמעת מה שאמרתי.

אורי אור (העבודה):

שמעתי טוב.

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא שמעת. אני אומר לך מה שאומר מנהל אגף התקציבים של משרד האוצר – ואני סומך על "הפוגלים". הוא אומר, חבר הכנסת אור, אני חוזר על הדברים כדי שתשמע היטב; הוא אומר, לא אני, שעלות עובד שלנו בתע"ש מגיעה ל-3,000 דולר, וזה לפעמים 70% יותר מבמשק האזרחי. כשאתה משלם 3,000 דולר לעובד, אם הנתונים האלה נכונים, אתה לא יכול להרוויח, וזה גורם לגירעונות. אם הנתון הזה אינו נכון, שר האוצר צריך לקרוא לסדר את העובדים שלו.

אני חושב שהכספים הרבים האלה, שהמדינה רוצה לתת כפיצויים, חשוב להשקיע אותם בהסבה מקצועית של המפעלים לייצור אזרחי, לקצץ בשכרם של העובדים, אין ברירה. אבל הרושם שלי משיחות שקיימתי עם העובדים הוא, שיש ליקוי אמיתי, שבא לידי בטוי בריבוי מנהלים, סמנכ"לים. לא מזמן שמענו, שהשקיעו מאות אלפי שקלים ביחסי ציבור.

ההיגיון הפשוט אומר, שאם כבר נגזר לפטר, קודם כול צריך לפטר את עובדי המינהלה ולא את עובדי הייצור. כאן נעשה ההיפך, קודם מפטרים את עובדי הייצור. לי ברור שצמצום הייצור בתעשיות הביטחוניות הוא כדור שלג, כי התעשיות האלה מזמינות אצל ספקי משנה במפעלים קטנים כל מיני פריטים. לא הכול מיוצר בתעשיות. לי ברור שהצמצום כאן יביא לסגירתם של מפעלים פרטיים קטנים רבים, ולהם אין אבא גדול, ממשלה, שתיתן פיצויים של 200%.

זה אולי הזמן להשקיע במעבר התעשייה הביטחונית הנמצאת בלב הארץ, בגוש-דן, שמהווה מטרד בטיחותי ותופסת קרקעות יקרות מאוד, להעביר אותה לאזורים מועדפים, לרמת-בקע, לגליל. ואני חייב להזכיר כאן את נצרת-עלית. אין עיר בישראל שקלטה 53% מתושביה – עולים חדשים; 13,000 עולים חדשים בנצרת-עלית. זו משימה כמעט בלתי אפשרית, ואני רוצה לברך את ראש העיר ואת העירייה על הפעולה הנפלאה שהם עושים במקום קשה. קשה לי להאמין לדברים שאני שומע. שם, בנצרת-עלית, 50% מהעובדים במפעל הביטחוני יפוטרו. אינני יכול לעכל דבר כזה, שהפרס שנותנים לו הוא מובטלים נוספים על אלפי המובטלים שכבר יש שם.

עלי להזכיר, שפיתוח התעשיות הביטחוניות והמאמץ העצום שהושקע בהכשרת כוח אדם וביצירת תשתית היו בשביל הצורך הקיומי, שלא להיות תלויים באספקת נשק ממדינות חוץ, אשר יכולה גם לשמש, כדוגמת האמברגו הצרפתי, לחץ פוליטי על מדינתנו. האיום על ביטחונה של מדינת ישראל, למרות שיחות השלום, עדיין לא פג. אנו רואים את ההתחמשות האדירה של מדינות ערב, מסוריה ועד אירן. אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו להרוס את התשתית האנושית והתעשייתית שפיתחנו בעמל כה רב.

ייעול הוא דבר חשוב ביותר, ואין לי ספק שצריך לייעל, אך יש לעשות זאת בשילוב של התעשייה הביטחונית וייצור לשוק האזרחי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת ביבי. אני מזמינה את כבוד שר האוצר להתייחס להצעות.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי הנכבדה, רבותי חברי הכנסת, בראשית דברי אני רוצה לאחל החלמה ליושב-ראש מועצת העובדים, שלום חבשוש, שאתמול בביקורו בכנסת בשיחה אתי הרגיש לא טוב ואושפז, ואני מקווה שהכול בסדר. אני מניח שהלחץ שהוא נתון בו תרם לעניין הזה.

אני רוצה להגיד לחברי הכנסת מציעי ההצעות ולאלה שנוכחים כאן, שהתוכנית שהוצעה לממשלה ואושרה על-ידה היא תוכנית הצלה ולא תוכנית הריסה של תע"ש. צריך לראות את הדברים האלה לא מזווית הראייה של אותם 1,500, אשר יצטרכו, לצערי הרב, לעזוב את החברה, ואולי 1,000 נוספים, אלא צריך לבדוק את זה על בסיס 5,000 העובדים שנשארים בחברה.

איש מאתנו לא שש, לא רצה, לא שמח ולא התלהב להביא תוכנית כזאת לממשלה. כאשר אישרו ההנהלה ומועצת המנהלים את התוכנית והביאו אותה בפני ובפני ראש הממשלה, קראנו אותה, התלבטנו והבנו, שלצערנו הרב אין דרך אחרת.

ידידי חבר הכנסת רון נחמן, ההזמנות מצה"ל נשארו אותו דבר. קרה משהו בעולם, והשוק העולמי של הצריכה הצבאית ירד, ותע"ש, שעבדה בהיקף של כ-500 מיליון דולר מבחוח, נוסף על 200-250 מיליון דולר הזמנות מתוך מערכת הביטחון שלנו, אותה תע"ש ירדה השנה, לצערי הרב, להיקף של 420 מיליון דולר בלבד.

זו החלטה של הממשלה. אני אומר את זה, היתה החלטה פוליטית במובן החיובי של העניין, ולא החלטה כלכלית. תאר לעצמך שהיתה מתכנסת מועצת מנהלים של חברה שהפסידה ב-1991 250 מיליון דולר ממחזור של 500 מיליון, ו-200 מיליון דולר השנה, והיתה צריכה לקבל החלטה שהיא מזרימה 300 מיליון דולר, כאשר לא ברור במאה אחוז מה יקרה ב-1994 – מה היתה מועצת מנהלים כזאת מחליטה? היא היתה מחליטה לסגור את העסק. אבל אנחנו חשבנו שתע"ש צריכה להתקיים במתכונת אחרת, עם סיכוי שאולי תוכל להחזיק את עצמה, תוך הזרמה מסיבית של כסף מהממשלה, תוך שינוי בתוכנית שהוגשה לפנינו, והתייחסנו לכמה דברים. אמרנו: במקום לסגור את המפעלים בירושלים, במעלה-אדומים ובמעלות, תמצאו דרך שזה יוכל להתקיים. תצמצמו, תורידו שכר, אבל אל תסגרו את שלושת המפעלים האלה. אמרנו: תתייחסו ככל האפשר לשני מפעלים בצפון, בקריית-שמונה ובנצרת-עילית, ותראו אם אפשר להקהות קצת את חרב הפיטורים על-ידי סידורים כאלה ואחרים.

הוויכוח בממשלה היה קורע לב, ואין שם שרים שרצו לפטר ושרים שלא רצו לפטר. יש שרים שחשבו שאפשר להמשיך להזרים מאות מיליונים בשנה בלי לעשות דבר שהוא חיוני והכרחי, ויש שרים שאמרו: יש מצב שבו החברה עולה ולא יכולה להתקיים, ועדיף לקטוע מהר ועכשיו כדי שהגוף ימשיך לחיות. זו היתה מהות הוויכוח, אם אני רוצה לתאר את זה בצורה ציורית.

אין ספק שיש מה לעשות. יש לחפש שווקים אזרחיים, זה לא קל. יש לעשות הסבות, זה לא קל. יש לעשות שיווק אגרסיבי יותר, זה לא קל.

אבל כל הדברים האלה צריכים להיעשות מתוך הנחה שאי-אפשר לקיים מפעל ברמת שכר כזאת, שהיא גבוהה מאוד יחסית למתחרים בשווקים השונים, ואי-אפשר לקיים מפעל שבו התוצר לעובד הוא בשיעור של 50,000-60,000 דולר, בה בשעה שחייבים להגיע לכ-100,000 דולר לעובד. ולכן נתקבלה החלטה כפי שהתקבלה בממשלה, לאחר שני דיונים קשים וכואבים.

דבר נוסף, מעבר למה שהזכרתי על המפעלים, בנקודות הרגישות. קבענו גם איזה ציון דרך: ההחלטה מדברת על 1,500 עובדים שיפרשו ובדיקה של עצמנו במהלך חודשים אפריל-יוני, אם צריך ללכת לשלב השני. אולי יצליחו להשיג הזמנות, אולי יהיו שינויים מבניים, אולי יימצאו גורמים שיקנו חלק מהמפעלים, ויש נכונות למכור אותם. אבל, בסיכומי של דבר, נדמה לי שההחלטה שהתקבלה, על רקע האבטלה הקשה בארץ, על רקע הרצון ליצור מקומות עבודה, היא החלטה נכונה והחלטה אמיצה מאוד, אף שהיא כואבת.

זו אשליה – חבר הכנסת רון נחמן – שאפשר להחזיק את תע"ש במתכונת הקודמת, כאשר השוק העולמי התמוטט והאופק הוא לא יותר בהיר. העולם לא צורך את המוצרים האלה, כמעט, ובאופן מלאכותי אנחנו לא צריכים להזמין אותם. לכן חשוב מאוד שתע"ש תתייעל, תצטמצם, תחפש שווקים אחרים, תסב קווי ייצור, ואולי נצליח להחזיק אותה במתכונת שבה היא מוצעת, וכולנו רוצים שהיא תתקיים.

אנחנו לא ניהלנו את תע"ש כמועצת מנהלים של חברה פרטית, שהשיקול הכלכלי היה בלעדי. אני אומר לך: כל מועצת מנהלים היתה מחליטה מייד על סגירה ולא היתה שמה שם עוד 300 מיליון דולר, לעולם לא.

יש לי כעס מסוים על הממשלה הקודמת, בהרבה תחומים, אבל גם בתחום הזה. המשבר לא נולד בארבעת החודשים האחרונים, וכל אחד מבין את זה. היתה אינקובציה גדולה, היתה ירידה בהזרמות בשנתיים האחרונות, ונכון שנעשו צמצומים מספר. תע"ש העסיקה 14,000 איש, אבל המשבר במלוא עוצמתו היה ידוע ב-1991, שכן זאת היתה שנה שהפסידו שם 250 מיליון דולר, לרבות מחיקת מלאים. ההפסד התפעולי היה פחות, הוא היה, נדמה לי, 130 מיליון דולר, אבל גם 130 מיליון דולר לעומת 500 מיליון דולר מחזור הם סכום ענקי. וחיכו, לצערי הרב – לפי הערכתי, מטעמים פוליטיים – וגלגלו את תפוח האדמה הלוהט הזה לפתחנו ולידינו מייד כשקמה הממשלה.

אני מודיע לכם, שכאשר באו אלינו בחודש אוקטובר נציגי הנהלת תע"ש, אלי ואל ראש הממשלה, ואמרנו: אם אתם לא מזרימים עוד השנה 100 מיליון דולר, תדעו לכם שהחברה נסגרת, אין במה לשלם שכר, אין במה לשלם לספקים, לא יהיה אפשר להחזיק את האמינות מבחינת ההזמנות, ואתם מתבקשים, בלי כל תוכנית, להזרים את הכסף – אתה חבר ועדת הכספים ואתה יודע איך זה בא לשם – אמרנו: תציגו תוכנית כלשהי. במקום באוקטובר היא הוצגה בסוף נובמבר, והיא תוכנית קשה, ידענו שהיא תהיה תוכנית קשה. אבל, האם מישו מעלה על הדעת שהממשלה יכולה שלא לעשות דבר ומדי חודש להזרים כסף כדי לקיים את המפעל החשוב הזה? בלתי אפשרי.

ולכן, עם כל הצער ועל רקע האבטלה ועל רקע כל מה שקרה – יש חשיבות מרובה בהחלטת הממשלה, שהיא מותנית בנקודות הרגישות, הגיאוגרפיות. קיבלנו גם החלטה שאנחנו פונים לוועדי העובדים לשתף פעולה עם ההנהלה במהלך הזה. האינטרס הוא משותף.

אני לא רוצה להיכנס לעניין שעלה כאן לגבי האחריות לניהול. היא קיימת, אבל שקלנו וחשבנו שבנקודת הזמן הזאת אי-אפשר לעשות שינויים. אנחנו נמצאים בסחיבה מסוימת במעלה הגבעה ולא מחליפים את הסוסים, אף שאני חושב שאי-אפשר לנקות את ההנהלה הקיימת מהסיטואציה הנוכחית; אי-אפשר. אבל בבדיקה של האלטרנטיבות ובהנחה מה היה קורה אילו פיטרנו כעת הנהלה ומנהל ויושב-ראש והקמנו צוות חדש שהיה צריך במשך כמה חודשים ללמוד את העניין – הדבר לא היה גורם למצב שאפשר היה לחיות אתו מבחינת הזרמת הכסף ומצבה של החברה.

אני מסכים, אם המציעים יסכימו, שההצעות יידונו בוועדת הכספים של הכנסת.

אני חוזר וקורא גם להנהלה וגם לעובדים לעשות הכול כדי שתוכנית ההבראה הקשה הזאת תצא לדרך מתוך תקווה שאפשר יהיה לשקם את החברה, להעמידה על רגליים עצמאיות כדי שתוכל להמשיך ולשרת גם את מערכת הביטחון של ישראל וגם את מערך התעסוקה בארץ.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה, אדוני שר האוצר. חבר הכנסת רון נחמן, האם אתה מסכים להצעת השר לדון בהצעה בוועדת הכספים?

רון נחמן (הליכוד):

כן, אני ביקשתי להעביר את זה לוועדה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אתה יכול רק לבקש דיון במליאה. האם אתה מסכים?

רון נחמן (הליכוד):

כן.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלי דיין – איננו?

אברהם בורג (העבודה):

הוא הודיע לי שהוא מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יגאל ביבי?

יגאל ביבי (מפד"ל):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

נעבור, אם כך, להצבעה. נא להצביע.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שמונה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. ההצעה הועברה לוועדת הכספים.

הצעות לסדר-היום

התעללות בבעלי חיים

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעות לסדר-היום מס' 614, 616 ו-638 בנושא: התעללות בבעלי חיים – מאת חברי כנסת שונים. אני מזמינה את חבר הכנסת פורז.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני שר האוצר, אתה עונה על ההצעה?

שר האוצר א' שוחט:

לא.

היו"ר א' סלמוביץ:

אין תשובת ממשלה.

אברהם פורז (מרצ):

זה בסדר, אתה לא חייב להשיב על כל דבר.

שר האוצר א' שוחט:

יש גבול למה שאני יכול לעשות.

אברהם פורז (מרצ):

נכון.

דב שילנסקי (הליכוד):

צער בעלי חיים, אדוני שר האוצר, יש לו השלכה גם על האוצר.

אברהם פורז (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

גברתי.

אברהם פורז (מרצ):

אה, גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת; זה כבר עניין של אוטומטיזם.

הצעתי לסדר-היום – ואני מניח שגם ההצעות האחרות לסדר-היום, של שני חברי הכנסת הנוספים – באה בעקבות הפרסומים והתמונות הנוראות והמזעזעות שראינו בעיתונים, של גוויות כלבים וחתולים שהתגלו במזבלת חירייה והגיעו לשם מאגודת "צער בעלי חיים" בתל-אביב.

לפי האינפורמציה המצויה בידי, כ-50,000 כלבים וחתולים מתים מדי שנה משום שלא נמצא להם בית מאמץ. אגודת "צער בעלי חיים" בתל-אביב, אותה אגודה הנוגעת לעניין, קולטת בשנה כ-12,000 בעלי חיים, כלבים, חתולים ואחרים, ומתוכם רק כ-10% מוצאים בית. יתרם מוצאים את מותם בדרכים נוראות.

אין זה סוד שאגודת "צער בעלי חיים" בתל-אביב וגם אגודות אחרות ממיתות המתת חסד. גם אגודות אחרות בעולם ממיתות המתת חסד. ולפני שאגיע לעניין זה, האם טוב שיש המתת חסד או לא טוב, אני רוצה לומר שהפתרון הרצוי הוא מניעת התרבות של בעלי חיים על-ידי עיקור וסירוס. אנחנו צריכים לדאוג לכך שלא תהיה התרבות מיותרת של בעלי חיים ואז לא נצטרך להרוג. אם נגיע למצב שכמעט לכל בעל חיים שנולד תהיה משפחה שתרכזה לאמץ אותו, לא נגיע למצב שיהיה צורך בהריגה. אבל מה לעשות, אצלנו יש אנשים המחזיקים גם כלבים וחתולים מסוג נקבה ולא דואגים לעיקור, לא דואגים לסירוס, נולדים גורים מתוך איזה טוב-לב כביכול, וכדי לא להרוג – הגורים האלה מושלכים לרחוב. חלקם מצליחים לשרוד תקופה כלשהי, חלקם מתים מרעב, ממחלות, חלקם נלכדים על-ידי גופים שונים, חלקם מועברים למכלאות עירוניות וחלקם מועברים למחקר. בכל מקרה, גורלם אינו שפיר.

אנחנו צריכים לדאוג לכך שיבוצעו באופן מסיבי פעולות של עיקור וסירוס, ולצורך זה יש להשקיע משאבים. אני חושב שהמדינה עשתה עוול לנושא החשוב הזה. אני חושב כך, משום שעד היום היא לא תמכה בשום דרך שהיא בנושא של בעלי החיים.

לעניין בעלי החיים יש גם חשיבות לבריאות האדם, משום שאם יש בעלי חיים משוטטים, קיימת סכנה שהם יידבקו במחלות שונות, כגון כלבת, ואז נשקפת סכנה גם לבני האדם.

אבל מעבר לזה, אני מתקשה להבין מדוע חברה נאורה יכולה להקציב כסף לתיאטראות, לספרות, לאופרה ולמטרות יפות אחרות, ולעניין הזה היא לא מקציבה דבר. אני חושב שהגיע הזמן, ואני עושה צעדים נדרשים בעניין הזה, על מנת שהאגודות הממלאות תפקיד ציבורי חשוב ביותר יקבלו את העזרה המתאימה.

אינני רוצה לבקר את אגודת "צער בעלי חיים" בתל-אביב. אם אנחנו יודעים את האמת, שרק 10% מבעלי החיים המובאים לשם יש להם סיכוי למצוא בית, אין לעמותה מנוס אלא לבצע המתת חסד, וזו המתה המבוצעת בלי ייסורים. לדאבוני הרב, חלק גדול מהרשויות המקומיות בישראל, למרות הוראה מפורשת של מנהל השירותים הווטרינריים, עדיין נוהגות להמית בסטריכנין, חומר הגורם למוות בייסורים גדולים. המתת חסד אינה דבר טוב, אבל היא דבר הרבה יותר טוב מהמתה בדרך אחרת. גם בעניין הזה יש קשיים גדולים, משום שהחומר שמשמש להמתת חסד, יש בעיות בייבוא שלו, הוא מוגדר כסם מסוכן, יש בעיות בייצור שלו, ואני לא רוצה להיכנס לזה כרגע.

אני גם חושב שזה לא טוב שיש מאבקים בין האגודות, אבל זה כנראה טבע האדם – זה כבר לא שייך לחיות, זה שייך לטבע האדם – שכאשר כמה גופים או ארגונים עוסקים בנושא חשוב, במקום להקדיש לכך את כל המאמצים הם מקדישים מאמצים לא מבטלים למלחמה הדדית ביניהם, זה נגד זה. צר לי על כך שהאגודות השונות – "צער בעלי חיים", "תנו לחיות לחיות", "SOS חיות" ואחרים לעתים מתווכחים ומתנצחים ומאשימים זה את זה, במקום להגיע למצב של שיתוף פעולה. אני מקווה שגם בעניין הזה ימצא פתרון.

אבל, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה להביא לידיעתכם, שמחקרים שנערכו הוכיחו, שמשפחה המחזיקה בעל חיים בביתה משפרת את מצבה שלה. אדם שיש לו בעל חיים, כנראה משום שזה גורם לאיזו רגיעה נפשית, אולי משום שאתה מעניק אהבה ומרעיפים עליך אהבה – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

וביטחון.

אברהם פורז (מרצ):

אולי גם ביטחון; זה גורם לתחושה טובה יותר, ואנשים שיש להם בעלי חיים נקשרים אליהם, והדבר מביא לאריכות ימים ולמניעת מחלות.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אריכות ימים לבעל החיים.

אברהם פורז (מרצ):

כן, בהחלט, גם לבעל החיים.

לכן, אם אנחנו נסביר את זה לציבור, חלק בוודאי יבין, שכלב או חתול בבית הוא גם נכס לאדם. לא עושים טובה רק לכלב או לחתול, אלא זה גם נכס לאדם. מובן שכולנו יודעים, שכאשר יש לך כלב בבית הסיכוי שגנב ייכנס הביתה גם הוא קטן מאוד.

רחבעם זאבי (מולדת):

וחתול אוכל עכברים.

אברהם פורז (מרצ):

וחתול אוכל עכברים ונחשים, ואלמלא היו לנו חתולי הרחוב האלה, היתה לנו מכת עכברושים ונחשים רצינית מאוד, משום שהחתול הוא חיה חרוצה מאוד, וחתולי הרחוב ממלאים אצלנו תפקיד היגייני מאין כמותו, כפי שחבר הכנסת זאבי ציין בצדק, בעניין של חולדות, עכברים ונחשים.

יצחק לוי (מפד"ל):

ומי יגן על העכברים?

אברהם פורז (מרצ):

זו באמת בעיה, אבל כרגע אני משתדל להגן על הכלבים והחתולים.

דב שילנסקי (הליכוד):

בקדנציה הקודמת, מתחת לכיסא שחברת הכנסת סלמוביץ יושבת עליו עכשיו כיושבת-ראש הישיבה, חתולה המליטה גורים.

אברהם פורז (מרצ):

זה משום שלא עשו לה עיקור בזמן. זה לא היה צריך לקרות.

דב שילנסקי (הליכוד):

וגם משום שהיא ידעה, שאני נמנה עם חברי אגודת "צער בעלי חיים".

אברהם פורז (מרצ):

נכון.

אני יודע שיש כמה חברי כנסת שפועלים בעניין הזה. לחבר הכנסת שילנסקי יש לב חם לנושא, חברת הכנסת יעל דיין וחבר הכנסת יוסי שריד הגישו לא מזמן הצעה בנושא, יש הצעת חוק שלי, שעברה קריאה ראשונה ואני מבקש להחיל עליה דין רציפות, ויש דברים נוספים.

אני קיוויתי שההצעה הזאת וההצעות של חברי בנושא יעלו בשעה מוקדמת יותר, שבה תהיה התעניינות – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

הם הלכו לטפל בבעלי החיים בבית.

אברהם פורז (מרצ):

רצינו לעורר פה התעניינות ציבורית רצינית הרבה יותר בעניין, כי הוא חשוב.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מציע שנחליט על קיום דיון במליאה. אני גם לא מציע שנעסוק בעניין הזה באופן ספציפי. אני חושב שדיון במליאה יהיה גם לכבודו של הבית הזה. אין מקום ללגלג על מי שמעלה נושאים כאלה. אני יודע שאלה ימים קשים, ויש לנו בעיות רבות, ואינני מתעלם מהן, אבל כשם שהכנסת מטפלת בדברים שהם ענייני יום-יום גם בתקופות שיש לנו בעיות קשות אחרות, כמו טרור ובעיות דומות, אני חושב שגם הנושאים האלה הם חשובים.

חברה נאורה נמדדת גם ביחסה לבעלי החיים, ואנחנו רוצים להיות חברה נאורה. לכן אני מציע לחברי הכנסת הנמצאים כאן – בהעדר התנגדות של הממשלה, שלא מצאה לנכון לשלוח שום שר שיענה – להחליט פה כולנו על קיום דיון במליאה בנושא הזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם פורז. אני מזמינה את חבר הכנסת דב שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

ה"רבים".

דב שילנסקי (הליכוד):

נכון.

הלואי שחבר הכנסת ידידי אברהם פורז היה מסכים אתי לגבי יהודים, כפי שאני מסכים אתו לגבי בעלי חיים.

בדרך כלל, כשמעלים בכנסת את נושא בעלי החיים, יש לגלוג, ואינני יודע למה. המוסר היהודי, לפי כל המקורות, מחנך ומלמד על צער בעלי חיים. אצטט רק זאת מתנחומא נ"ח, ה': "כשם שרחמיו של הקדוש-ברוך-הוא על האדם, כך רחמיו על הבהמה". אצטט גם ממחקרי היהדות מאת שמואל דוד לוצאטו: "ולא על האדם לבדו ציוותה התורה החמלה והחנינה, כי גם על הבהמה והעוף".

בליטא, שבה נולדתי וגדלתי, היו הגויים לועגים ליהודים באומרם: יהודי מפחד מכלב. כשאמרו זאת, היו פורצים בצחוק גדול. נכון שבהשוואה לגוי, היהודי פחד מכלבים. ברוסיה היו תקופות ארוכות, שבהן אסור היה ליהודי לגור בכפר ולעסוק בחקלאות, כך שהוא היה מנותק מהטבע. כשהיה יהודי מזדמן לכפרים, היו הגויים משסים בו את כלביהם, ואין פלא בכך שללבות היהודים חדר פחד מוגזם מכלב, והם היו מנותקים מבעלי חיים ובכללם מכלבים.

מספרים, שכאשר ראה חיים נחמן ביאליק בפעם הראשונה יהודי מטייל בחוצות תל-אביב עם כלב, אמר הוא, בהומור האופייני לו: או שהיהודי הוא לא יהודי, או שהכלב הוא לא כלב. יהודי וכלב? אלה שני דברים סותרים.

בינתיים השתנו הדברים, והכלב הוא כלב, והיהודי הוא יהודי. אך אצלנו נותר המשקע. עדיין אין אנו יודעים להתנהג ולטפל כיאות בבעלי החיים. בכל פעם מזדעזע הציבור מחדש כאשר מתפרסמות ידיעות על הריגה המונית של בעלי חיים, ובאופן מיוחד של כלבים וחתולים. עדיין לא מצאנו את הדרך הנכונה לשלב את הרגישות של צער בעלי חיים, מצד אחד, עם התייחסות לסכנות הנגרמות לבני אדם מריבוי חתולים וכלבים עזובים ומשוטטים, מצד שני. קיים פחד מוצדק בעיקר מכלבת, מחלה איומה, שאם הנדבק בה לא מקבל טיפול בזמן, הוא מסיים את חייו.

החוקים אצלנו בכל מה שקשור בבעלי חיים הם מיושנים מאוד. עוד בכנסת התשיעית טיפלתי במקרה של כלב שנשך אדם. היתה חצר סגורה ובה מכוניות משומשות, וגנב נכנס לשם. הכלב שהיה בחצר תפס אותו והחזיק בו עד שבאו הבעלים, הזעיקו את המשטרה ועצרו את הגנב. התברר שהכלב הזה כבר נשך פעם אחת, והיתה זו שופטת בחיפה שממש הביעה את צערה על כך שאין לה ברירה אלא להוציא צו השמדת הכלב, היינו המתת הכלב, היות שהכלב הזה כבר נשך פעם אחת מישהו, והחוק אומר שאם הוא נשך פעמיים, צריך להשמיד אותו. זה שהוא מנע גנבה, פה לא היתה כל הגנה.

אני הבאתי אז דוגמה, שאנחנו פה בכנסת, למשל, מוגנים על-ידי כלבים. בדרך כלל, לשם הגנה – וחבר הכנסת זאבי בוודאי מתמצא היטב בזה ויאשר את דברי – גם בצבא לא לוקחים אלא כלב נושך, היינו שאפשר להוכיח שהוא כבר נשך.

יצחק לוי (מפד"ל):

חבר הכנסת זאבי הגן על עצמו עם זוג אריות, לא רק עם כלב.

דב שילנסקי (הליכוד):

עם זוג אריות, אבל במקרה זה אני מדבר על כלב. מאחר שהוא יושב פה ואני יודע שהוא בקיא בדברים האלה, לקחתי אותו בתור אסמכתה, ואני בטוח שהוא מסכים אתי, כי ידוע שאם מישהו רוצה לנסוע או משהו מעין זה והוא מביא כלב למטרת שמירה, בודקים אם הכלב נשך בעבר. וגם פה בכנסת בוודאי לא לוקחים אלא כלב שנשך. זאת אומרת, שאם מישהו ירצה להיכנס ולפגוע בכנסת, לחבל בה, והכלב יתפוס אותו ויציל את הכנסת, כי אז בתור פרס יהיה צורך להמית אותו, כי הוא כבר נשך פעם אחת לפני כן. בזה הבאתי רק דוגמה לגבי הכללים המיושנים והלא-מודרניים.

במקרה ההוא הרעשתי עולמות, ומצאו דרך לעקוף, כי גם בית-המשפט לא רצה שזה יהיה כך.

בין הרגישים לצער בעלי חיים יש ויכוחים באשר לאופן הדילול של אוכלוסיית בעלי החיים העזובים, המסתובבים בחוצות ובחצרות ערינו, רעבים ומזוהמים, ויכוחים המתנהלים לעתים בלהט ובקיצוניות בין המצדדים בהרעלת בעלי חיים ברחובות ובחצרות – ואני אוסיף שזה מוות אכזרי מאוד, תוך ייסורים, ולפעמים, אם יש למישהו כלב או חתול שהוא קשור אליו ואוהב אותו, שהוא כמעט חלק מהמשפחה, ולפתע פתאום מפזרים רעל בחצרות, הבעלים, הידידים, צריכים לראות איך הוא גוסס בייסורים גדולים – לבין אלה המצדדים בהריגתם במכלאות, בהרדמתם בזריקות, ועד למחשבה, הנחשבת הומנית, נקייה ויעילה, והיא: עיקור וסירוס.

איש לא מתנגד לזה, לזה כולם מסכימים, אבל פה אומרים: זה עולה כסף. בדקתי, ובהסתמך על אותם נתונים שהיו גם לחברי פורז, לפי ההערכה יש בארץ כ-30,000 חתולים עזובים וכ-20,000 כלבים עזובים, היינו ביחד 50,000.

בדקתי ומצאתי, שאם הרשויות תטפלנה בעיקורם ובסירוסם של כלבים וחתולים, העלויות תהיינה כדלקמן: סירוס כל החתולים יעלה 75,000 שקל; העיקור והסירוס יחד של כל החתולים והחתולות – והכוונה לאלה שמשוטטים, לא לאלה שמוגנים בבתיים – יעלו 375,000 שקלים. סירוס הכלבים המשוטטים יעלה 300,000 שקלים; סירוס ועיקור יחד – 600,000 שקלים. היינו, עיקור וסירוס כל החתולים והכלבים המשוטטים יעלה פחות ממיליון שקלים.

אם נביא בחשבון, שהפעולות הנעשות עתה – פיזור הרעל וכל הדברים האלה – גם הן עולות כסף לתקציב הלאומי, נראה שעלויות העיקור והסירוס קטנה הרבה יותר. ברור שאי-אפשר להתעלם מהבעיה ולא לעשות דבר, כי חוצותינו יהיו מוצפים בבעלי חיים משוטטים, שיהוו סכנה לבני אדם.

עם זאת, גברתי היושבת-ראש וחברי הכנסת, אנחנו מדברים על מיליונים, וכבר התרגלנו לזרוק מיליונים, ומיליון שקלים הם הרבה כסף. אבל שאנחנו נראה ושצעירינו יראו תמונות כמו אלה שראינו בטלוויזיה; שילך ילד לבית-הספר ומבית-הספר ויראה חתול או כלב מתפתלים בכאבים עצומים על המדרכה – מניעת הדבר הזה לא שווה כלום? וזה נוסף על החשיבות ההומנית והגישה שטבועה בדמנו, באמונתנו, והיא: צער בעלי חיים.

אני מצטרף להצעתו של חברי פורז בקשר לדיון במליאת הכנסת.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דב שילנסקי. אני מזמינה את חבר הכנסת עמיר פרץ.

עמיר פרץ (העבודה):

מה הוא הציע?

היו"ר א' סלמוביץ:

לדון בנושא במליאה. הוא לא יכול להציע הצעה אחרת.

דב שילנסקי (הליכוד):

אין ברירה, פורמלית. חובה עלי להציע דיון במליאה, אבל תציע אתה שיהיה דיון בוועדה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אפשר גם להציע הצעה אחרת, כמובן.

אברהם פורז (מרצ):

אבל זה מסוג הדברים שצריכים להידון במליאה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני אומר: אולי נבקש מחברנו שהוא יציע דיון בוועדה.

עמיר פרץ (העבודה):

אני לא יכול, אין לי אפשרות כזאת על-פי התקנון.

אברהם פורז (מרצ):

במקרה זה לא כדאי לקיים דיון בוועדה, כי העניין החינוכי הוא העניין העיקרי כאן.

עמיר פרץ (העבודה):

גברתי היושבת-ראש, חברי חברי הכנסת, אנו מקיימים היום דיון במה שמתרחש נוכח אותן תמונות קשות של בעלי חיים, בעיקר כלבים, המושלכים לתוך אותה מזבלה, שכל עם ישראל, ילדים, מבוגרים, זקנים, רואים אותם. אולי היחידים שלא היו יכולים לראות אותם אלה העיוורים. כל אותם עיוורים התלויים בכלבי נחייה, שהם הרגליים והעיניים שלהם, שהם מאור עיניהם ואולי כל חייהם, הם היחידים שלא ראו אותה התעללות.

ואני אומר לכם: אין מישהו שיכול לומר, שיש בו אהבת האדם ואין בו אהבת בעלי חיים. מי שאומר שיש בו אהבת אדם ויכול להביט באותן תמונות קשות בשוויון נפש – אומר דברים לא נכונים. אני יודע שלא אחת מתנגשים האינטרסים של החברה, הן מבחינה כלכלית והן מבחינת יכולת הטיפול. קבוצות מסוימות בארץ ובעולם צריכות לבוא ולבחור לעצמן דרך להתמודד עם בעלי חיים מסוימים, הן כשמדובר בפגיעה בחקלאות והן כשמדובר בפגיעה אחרת. גם השבוע ראינו תמונות של המאבק של

אותם מגדלי דגים המתמודדים עם נדידת העופות, ובכל זאת אין לנו ברירה אלא למצוא אותו איזון עדין, שבו מוגנים האינטרסים של החברה אבל אנחנו שומרים על דמותנו האנושית, ולשמור על דמותה האנושית של החברה זה אינטרס של החברה לא פחות מכל אינטרס, כלכלי ואחר.

קשה לי לומר, שיש לי תחליף לאותן אגודות צער בעלי חיים, מכיוון שבמידה מסוימת אנחנו נוהגים אתן בדרך קשה. אנחנו תובעים מהן תביעות קשות ביותר, לקבל כל כלב, כל חיה שמביאים אליהן, ואיננו נותנים להן את האמצעים הדרושים לטיפול.

לכן אני חושב שהגיע הזמן להסדיר את העניין, אם יש לנו האומץ, ואני יודע שיש חברי כנסת שחוששים, שמחר הם ילכו לאיזו שכונה או לאיזה בית, או יגיעו לאיזה מוסד, ומישהו יגיד להם: אז מה, לכסף לכלבים אתה דואג, אבל לנו, לבית, לאוכל, אין לך זמן לדאוג? יש גם כאלה. צריך להיות לנו די אומץ לבוא ולומר, שכן צריך להסדיר, גם מבחינה תקציבית וגם מבחינת ההסדרים החוקיים, מה תפקידו של כל אחד ואחד.

ואם יש המתת חסד, כפי שהצהירו האגודות, אני לא יודע כיצד היא מוגדרת, ומי מגדיר מתי זו המתת חסד, מתי מותר להמית ואיך מותר להמית, האם רק שמדובר בכלב חולה או גם כלב בריא; ואם יש המתת חסד, איך זה שלוקחים ערמות של גוויות כאלה ומשליכים אותן בדרך שקשה להשלים אתה?

אני חושב שטוב עשו חברי הכנסת שנשארו עד שעה כה מאוחרת על מנת לדון בנושא הזה. אני מצטרף אל עמדת חברי. הדיון שצריך להתקיים במליאת הכנסת צריך להיות על ההתייחסות שלנו, של האיגודים הפועלים בשמנו, של העמותות הוולונטריות, בהשפעה שיש להן על ההתייחסות של האנשים בישראל כלפי בעלי החיים.

גם אני סבור, כמו חברי שקדמו לי, שצריך לקיים דיון בנושא במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת עמיר פרץ. הצעה אחרת לחבר הכנסת יצחק לוי. במסגרת דקה. בבקשה. רציתי לשאול אותך, אם למען האחידות אתה מוכן להציע הצעה אחרת לגבי כל שלוש ההצעות?

יצחק לוי (מפד"ל):

כן, על-פי התקנון מותר לי להציע הצעה לגבי כל ההצעות.

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להציע להעביר את שלוש ההצעות שהועלו כאן לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת. אני מבקש לנמק זאת במסגרת הדקה שלרשותי.

אני רוצה לומר שעניין צער בעלי חיים, כפי שכבר אמר חבר הכנסת שילנסקי, הוא יסוד מוסד בערכי היהדות. אין לנו ספק בכך שיש צורך לעסוק בנושא הזה. אינני חושב שהעיקור והסירוס של בעלי חיים תורם למוסר צער בעלי חיים. אולי זה פתרון שהאנושות מצאה כדי להתגבר על כל מיני בעיות.

אני חושב שהבעיה העיקרית כאן היא הבעיה החינוכית. אנחנו מתמודדים עם בעיה, שאינני בטוח שאנחנו יודעים את פתרונה. התמונות היו מזעזעות, ומה שנעשה לא צריך היה להיעשות. אלה שעשו את הדבר הזה עשו זאת מתוך מוסר של צער בעלי חיים, בנימוקים שונים של צער בעלי חיים, ואם מחר הם יבואו ויגידו שהם מסרסים ומעקרים את כל בעלי החיים, וגם זה מתוך נימוקים של צער בעלי חיים, הדבר הזה הוא בכל זאת נגד העיקרון של צער בעלי חיים. אין שום סיבה להכרית חתולים וכלבים מן הארץ, רק מפני שאין פתרון אחר, ורק משום שלא רוצים להמית אותם עושים זאת בדרך של עיקור וסירוס.

אני חושב שהבעיה צריכה להיות נדונה ברמה של חינוך. הרמה של פתרונות מעשיים צריכה להישאר בידי הממשלה, בידי משרד הבריאות, כדי לראות את המחלות והמטרדים הקשורים בזה; פעמים יש להרוג, אף שככלל ודאי וודאי אסור לומר כי מותר להרוג. אבל לפעמים זה קורה, ויש אגודות מתנדבות שעוסקות בזה. אבל אסור שיקרו דברים מסוג הדברים שקרו בגלל חוסר חינוך.

צריך לתת על כך את הדעת בפעולות חינוך בבתי-הספר ובמקומות אחרים, אולי גם באמצעות פעולות אחרות, ובלבד שיעסקו בנושא של צער בעלי חיים ובמשמעויות שלו.

אני חושב שדיון בנושא הזה במליאה יביא שוב לסדרה של נאומים, שבסופו יהיה סיכום מסוים, ובזה יסתיים העניין. אבל אם יועבר הנושא לוועדת החינוך, היא תצטרך לעסוק בו ולראות איך אפשר להחדיר למערכת החינוך את הערך של צער בעלי חיים.

אני מדבר על האספקט החינוכי של הנושא של בעלי החיים, ואני מדבר עליו במלוא הרצינות, על אף ההערות הציניות שאני שומע כאן. אני פונה אל שלושת המציעים ומבקשם להסכים להעביר את הנושא לוועדת החינוך, שבה יתקיים דיון על האספקטים החינוכיים של נושא צער בעל חיים. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה, חבר הכנסת פנחס בדש.

פנחס בדש (צומת):

אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים, כי הנושא הזה נמצא במסגרת הרשויות המקומיות; כיוון שכך, עדיף שהוא יועבר לוועדת הפנים.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה לחבר הכנסת בדש. חבר הכנסת פורז, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת הכנסת שתקבע לאיזו מן הוועדות הוא יועבר?

אברהם פורז (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש שבנושא הזה יתקיים דיון במליאה. אני מסכים שבבוא העת צריך יהיה לקיים בו דיון גם בוועדה, אבל מבחינה חינוכית חשוב שהנושא ימצא הפעם ביטוי במליאה. אני מבקש מחברי שיסכימו לכך. לא נורא אם הכנסת תקדיש לנושא הזה שעה או שעה וחצי מזמנה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת שילנסקי.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מצטרף לדעת חברי פורז. אבל כשירדתי מהדוכן העליתי מחשבה שאולי טוב יהיה מבחינה חינוכית לקיים על הנושא הזה דיון במליאה, אבל מבחינה מעשית רצוי לקיים דיון בוועדה, וכך אנחנו מתפצלים ומכסים את הנושא.

אברהם פורז (מרצ):

הצעה אחת תעבור לוועדה והצעה אחת למליאה.

דב שילנסקי (הליכוד):

הוועדה המתאימה היא ועדת הפנים של הכנסת, כי הרשויות המקומיות עוסקות בנושא הזה.

שאול יהלום (מפד"ל):

הצעה אחת לוועדת החינוך, הצעת אחת לוועדת הפנים, הצעת אחת לדיון במליאה.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש רשות להעיר הערה.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, כל חיי אני מגדל בעלי חיים ואני מכבד בעלי חיים. לא הבנתי, אחרי שהקשבתי קשב רב לדברי שלושת הנואמים, מדוע זו היתה הצעה דחופה. אם תביאו את הנושא הזה לדיון במליאה, הדיון יתקיים בשעה דומה לשעה זו, ביום רביעי, בנוכחות חמישה, שמונה או עשרה חברי כנסת. לא יהיה בזה אלמנט חינוכי. להיפך, זה יהיה אנטי-חינוכי, כי מסעיף כזה בורחים חברי הכנסת; ואם חברי הכנסת בורחים, גם הילדים יברחו וגם הציבור יברח.

מוטב נסתפק בצד המעשי ונביא זאת לדיון בוועדה.

אברהם פורז (מרצ):

אני בטוח שהיושב-ראש והנשיאות ידאגו לכך שהנושא יידון במליאה בשעה שונה, הרבה יותר מתאימה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פרץ, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדה?

עמיר פרץ (העבודה):

אני מסכים, ומבקש להעביר אותו לוועדת הכספים. אני רוצה כסף בשביל האגודות. מטילים עליהן משימות, כל המדינה שותפה בזה, ואחר כך באים אליהן בטענות.

דב שילנסקי (הליכוד):

אני מציע להעביר זאת לוועדת הכנסת, והיא תקבע לאיזו ועדה יועבר הנושא.

היו"ר א' סלמוביץ:

ועדת הכנסת תחליט לאיזו מן הוועדות יועבר הדיון בנושא הזה. אנחנו עוברים כעת להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת פורז, שמציע לדון בנושא במליאה. מי בעד הצעה זו? נא להצביע.

הצבעה מס' 9

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 11

נגד – 2

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' פורז בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

11 בעד דיון בנושא במליאה, שניים נגד, אין נמנעים. הנושא שהעלה חבר הכנסת פורז יידון במליאה.

אנחנו עוברים עכשיו לשתי ההצעות הבאות – להצעתו של חבר הכנסת שילנסקי ולהצעתו של חבר הכנסת עמיר פרץ. אני מעמידה להצבעה את הצעתם להעביר את הנושא לוועדת הכנסת, שתחליט לאיזו מן הוועדות הוא יועבר. מי בעד ההצעה הזאת? נא להצביע.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת ע' פרץ וד' שילנסקי
לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

13 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הנושא הועבר לוועדת הכנסת.

**הצעות לסדר-היום ממצאי הסקר שפרסם יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות, חבר
הכנסת א' בורג**

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעות לסדר-היום מס' 603, 605, 609, 610, 613, 615, 628, 649 ו-601 בנושא: ממצאי הסקר שפרסם יושב-ראש ועדת החינוך והתרבות, חבר הכנסת אברהם בורג – של חברי כנסת שונים. אני מזמינה את חבר הכנסת יהושע מצא. בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הלואי שלא היינו נדרשים לדיון של היום, שנכפה על הבית, כאשר מהותו של הדיון שנאת זרים וגזענות בישראל. את החרפה הזאת גלגל לפתחנו יושב-ראש ועדת החינוך, חבר הכנסת בורג.

כשחקן כושל בתיאטרון, בתכנון מוקדם ותוך שינון התפקיד, הוא הקדים והגיש למזכירות הכנסת את הצעתו על גזענות בישראל. 24 שעות לפני שפרסם את ממצאיו הנוראים, הוא רץ למזכירות הכנסת והגיש את הצעתו זו – בתכנון מוקדם.

הוא קבע בהודעתו, כי קיימת בישראל שנאת זרים, שנאה הדומה לזו השנאה, ואולי בעוצמתה גדולה מאותה שנאה גרמנית-נאצית בגרמניה, אותה שנאה של אותם מגולחי ראש נאצים, השורפים בני אנוש ושם הצורר בפיהם. חבר הכנסת בורג, בהשוואה זו החדרת צלם להיכל.

פרסום מביש ומזיק זה נעשה בעיצומה של מערכה, שאותה ניהלו ומנהלים מדינת ישראל והעולם היהודי כולו כנגד תופעת הנאציזם הגואה בגרמניה. בעיצומו של מאבק הסברתי משותף לכולנו, מול קונסנסוס מלא, ניסה חבר הכנסת בורג לקעקע מערכה לאומית.

נכשלה המזימה, חבר הכנסת בורג. המסר הזוועתי נדחה, דחוהו העיתונאים, דחוהו אנשי האקדמיה, דחוהו אנשי הציבור, דחוהו אפילו חבריו למפלגה של חבר הכנסת בורג.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אבל הרושם בעולם נשאר.

יהושע מצא (הליכוד):

אבל המסר נקלט, יצא לרחבי עולם. אימצוהו האנטישמים בעולם. נשק הטרור הערבי קיבל עילה והצדקה לרצח יהודים. הרוצחים מן ה"חמאס" הם אשר קיבלו את המסר באהבה. הנזק נעשה. מי יישא בתוצאות נזק זה, נזק חברתי, נזק מדיני, נזק ביטחוני ונזק מוסרי כאחד?

לא אוסיף לגבי הסקר וממצאיו השקריים. בסקר זה על ממצאיו נותר חבר הכנסת בורג עירום ועריה עם האשמותיו המבישות, אשר למעשה משקפות את עמדותיו הפוליטיות, את תפיסת עולמו התבוסתנית.

עם תפיסת עולמך, חבר הכנסת בורג, יש לנו ויכוח. את תפיסת עולמך ועולם חבריך יש לזעזע. לא את האדמה מתחת לרגלי החינוך הדתי יש להרעיד, כתביעתך, אלא את תפיסת עולמך, זו שאתה מצפה כי שרת החינוך אלוני תאמץ, כדבריך בהודעה שפרסמת בעיתונות.

את הסכסוך הישראלי-הערבי מלביש חבר הכנסת בורג בלבוש הגזענות. את אהבת חלקת האלוהים הקטנה שלנו הפכת לשנאה גזענית. חובש הכיפה בורג, יש כאן יותר מחילול השם, יש כאן יותר מאכילת חזיר. הרי אתה בהאשמותיך אלה מחרף ומגדף את העם היהודי, מחרף ומגדף את בניו היהודים.

אודה ולא אבוש, גברתי היושבת-ראש, אני חרד. אני מודאג – בימים שבהם חבר הכנסת בורג משמש יושב-ראש ועדת החינוך, שולמית אלוני משמשת שרת החינוך, חבר הכנסת דדי צוקר משמש יושב-ראש ועדת החוקה, והמסוכן מכולם, חבר הכנסת יוסי שריד, אשר ארבעה חודשים שתק כדי להכשיר את דרכו לקבינט הביטחוני, אתמול פצה את פיו לראשונה, והמסר שלו, כיצד להשתיק את ה"חמאס"? – לספק את מאוויי הפלשתינים. ואנחנו יודעים מה זה לספק מאוויים פלשתיניים. זה השלום שהוא רוצה – זו מדינה פלשתינית.

לכן אני מוטרד מחבורה זאת. אני מוטרד מעמדותיהם השלטוניות, חרד מהשפעתו של חבר הכנסת שריד בקבינט הביטחוני. אתם מפיצים ומנסים להחדיר דמורליזציה בצבא. כפירה ב"אני מאמין"

הציוני בזכותנו על הארץ הפכה לחם חוקכם. אני מודאג מהקשר ההולך ונרקם על-ידי מיעוט בעם, אשר בשל קונסטלציה שלטונית אקראית ואף זמנית הגיע לתפקידי מפתח חינוכיים וגם ביטחוניים, כאשר כל מגמתו ביצוע שטיפת מוח שמאלנית לנוער בישראל.

שטיפת המוח האחרונה של חבר הכנסת בורג בכל אמצעי התקשורת על מנת להטעות עולם ומלואו נכשלה, כשם שנכשלה המגמה להניא בוגרי שמיניות להתנדב ליחידות המסתערבים. להיפך, זו גברה – כך דווח לנו לאחרונה – גברה וגדלה. התנצלותך, חבר הכנסת בורג, אינה מתקבלת. מעלת בתפקידך ובחובתך הפרלמנטרית כיושב-ראש ועדה. כפרת באמון הכנסת, פגעת במעמד החברה ובמיטב הנוער בישראל.

עד לרגע זה, חבר הכנסת בורג, אתה מסתיר את מקורות המימון של הסקר. אין אתה מגלה את הגורם שעמד מאחורי המימון שנעזרת בו כדי להונות את הכנסת ואת הציבור. יש לי סיבות טובות להאמין, גברתי היושבת-ראש, שגורמים הקשורים ל"שלום עכשיו" מממנים את פעילותו של חבר הכנסת בורג.

יש בידי מסמך – הוא ברגע זה כאן בכיסי – אין לי הזמן לקרואו, מסמך באנגלית, הקובע כי חבר הכנסת בורג קיבל מענק מיוחד מ"הקרן החדשה לישראל" על מנת לקדם את רעיונותיו. וחבר הכנסת בורג מתפאר באותו מסמך, כי אכן הוא עושה ופועל למען "שלום עכשיו".

אברהם בורג (העבודה):

מאיזו שנה?

יהושע מצא (הליכוד):

תגיע גם העת להביא את המסמך הזה לכנסת, הוא אצלי בכיס.

אין ספק, חבר הכנסת בורג, כי מהמקורות האלה אתה ניזון למען תפיסותיך התבוסתניות, השמאלניות, תפיסות "שלום עכשיו". אין ספק כי במעשך זה הכנסת צלם להיכל. האם "בצלם" הם אשר מימנו את החדרת הצלם לבית הזה?

ואני שואל, ואתה חייב להשיב לבית הזה ולא להסתפק באמירה "קיבלתי תרומה"; אתה חייב לכנסת הזאת תשובה על השאלה מאין הכספים. גם תרומה מחייבת הודעה ברורה אצל איש ציבור, ממי קיבל את התרומה ומאין הכסף.

תופיק זיאד (חד"ש):

מה זה שייך?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זיאד, אני מבקשת ממך לא להפריע.

יהושע מצא (הליכוד):

מי הגורם העומד מאחורי המימון הזה? האם אנחנו, אנשי הציבור, רשאים לקבל כל כסף מכל מקור?

תופיק זיאד (חד"ש):

זה לא "כל מקור".

יהושע מצא (הליכוד):

זה "כל מקור". "הקרן החדשה לישראל", תפקידה ליצור ישראל חדשה, כפי שרואה אותה בורג. הוא חבר העמותה הזאת עד היום. אני מודיע, שלא הוגשו מהעמותה הזאת עד לרגע זה דוחות כספיים. אני מתקשה למצוא את המקורות שם. אני אגיע אליהם.

לא נותר לי, מאחר שאין לקבל התנצלות זו, גברתי היושבת-ראש, אלא לקבוע כי משמעל באמון שהופקד בידו, לפחות חובתו להתפטר מראשות ועדת החינוך. ההליך הזה הוא בלתי אפשרי בכנסת, כמעט בלתי אפשרי. על כן דעתי כי חבר הכנסת בורג עצמו יגיש את ההתפטרות על-פי תביעה זו.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מצא. אני מזמינה את חבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (מפד"ל):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, שמחתי לשמוע בתחילת השבוע, שחבר הכנסת בורג חזר בו. חבר הכנסת בורג הודה בכמה טעויות, הודה בכך שההשוואה לא היתה במקומה, הודה בכך שאולי הסקר לא היה מקצועי לגמרי, הודה בכמה דברים. אני דווקא פותח בשבחו. חשוב שיהיה לאיש ציבור אומץ להודות. מודה ועוזב ירוחם.

אבל, איני יכול שלא להזכיר פה אותם מכתבים שקיבלתי מניצולי שואה שנפגעו פגיעה עמוקה ביותר מהדברים, שראו בהשוואה הזאת חילול הקודש, חילול הקודש בכך שאולי ההשקפה היא לראות בחיה הנאצית דבר שלא יכול לחזור, ולצערנו הרב, היום אנחנו כבר רואים סימנים של חזרה. לבוא ולהשוות יהודים בארץ-ישראל, אשר נמצאים במצב של מלחמה מתמדת וייתכן שאצל כמה מהם מתפתחת שנאה, לבוא ולהשוות אותם עם אותן חיות אדם, הרי זה חילול הקודש, חילול עם ישראל.

לכן, קודם כול אני חושב שהכנסת צריכה להחזיר את כבוד עם ישראל על-ידי דחייה מוחלטת – גם אם חבר הכנסת בורג כבר חזר בו – של ההשוואה הזאת, שלא היתה במקומה ובכלל אינה מתקרכת, כלומר אין כלל שום מקור או שום קצה של השוואה.

אני רוצה להקדיש את דברי בעיקר לנושא החינוך הדתי, חבר הכנסת בורג. גם זה כאב מאוד. השתלחת בחינוך הדתי. אמרת עליו דברי בלע. אמרת שהחינוך הדתי מחנך לאלימות ולשנאת זרים. חטאת בדברך. אמרת דברים חמורים, ואני פונה אליך כבוגר החינוך הדתי – ואגב מבחינת ההשקפה, אני לא חושב שיש הרבה מחנכים דתיים שהיום מתפארים בכך שאתה הבוגר שלהם, ואני מדבר רק מבחינת ההשקפה, חלילה לא מבחינת העניינים האישיים, המידות האישיות וכדומה, אבל מבחינת ההשקפה, איני חושב שהשקפותיך היום תואמות את השקפות החינוך הדתי. אבל למה היה לך לבוא ולהשתלח על דבר שאתה יודע שהוא איננו אמת? אתה באת ואמרת: החינוך הדתי מחנך לשנאת זרים. אתה באת והעלבת ופגעת בכל המחנכים, בראשי הישיבות, במנהלי בתי-הספר, במדריכים בפנימיות, בכל החינוך הדתי: צריך לנער את החינוך הדתי כיוון שיש בו חינוך לשנאת זרים.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת בורג, מה יש בחינוך הדתי. יש בחינוך הדתי חינוך לאהבת ארץ-ישראל על-פי דרכה של תורה, לאהבת כל ארץ-ישראל, ובזה אנחנו מתגאים. יש בחינוך הדתי חינוך לכך שאם חייל יהודי עובר באחד הרחובות בארץ-ישראל וזורקים עליו אבן או יורקים עליו, החייל הזה מגיב. יש בחינוך הדתי חינוך שכאשר יש פורעים ורוצחים, נוהגים בהם ביד קשה על-פי הכלל: הבא להורגך השכם להורגו. יש בחינוך הדתי עניין של מצווה מוחלטת של שמירה על ביטחון המדינה, וביטחון המדינה מחייב גם פגיעה באנשים. יש בחינוך הדתי חינוך להתיישב בכל חלקי ארץ-ישראל על אף סכנות הדרך הקיימות.

ואני שואל אותך, חבר הכנסת בורג, איך אתה מעז לבוא ולפתוח את פיך נגד החינוך הדתי? החינוך הדתי שהעמיד אולי הכי הרבה חלוצים, החינוך הדתי שהיה שותף להתיישבות, ויש לנו יותר מ-150 יישובים בארץ, והכול נעשה מתוך אהבת ארץ-ישראל. אותם אנשים בוגרי החינוך הדתי מתמודדים היום עם טרור. אותן נשים ואמהות, בוגרות החינוך הדתי, שולחות היום את ילדיהן לבית-הספר כאשר הן אינן יודעות אם ילדיהן ייפגעו מאבנים או יירצחו בדרך, והן עושות את זה במסירות נפש למען ארץ-ישראל. וממילא כאשר יש פגיעה בהם, נכון שיש לפעמים ביטוי של שנאה, אבל הביטויים האלה של שנאה הם משום שפוגעים בהם, הם משום שלא נותנים להם לחיות את חייהם בארצם.

האם לפני האינתיפאדה היו ביטויים של שנאה? האם לא שמעת מאנשי הציבור הדתי, שדווקא אנחנו רואים בדו-קיום בשלום מטרה חינוכית? האם אתה לא יודע שכך הדברים? האם אתה לא יודע שמתנחלי קריית-ארבע ומתנחלי השומרון קיימו את הדו-קיום הזה עם המוכתרים והשיח'ים שהיו מסביב עד לפריצת האינתיפאדה, עד לפריצת השתלחות הפורעים והרוצחים בציבור הזה?

אני תובע ממך, אדוני חבר הכנסת בורג, לחזור כך גם ממה שאמרת בנושא החינוך הדתי. פגעת באנשים, ולא בצדק.

ואני רוצה לומר לך עוד תוצאה אחת, אגב, תוצאה מזעזעת. התוצאה היא דברי שרת החינוך המצנזרת את התנ"ך, והדבר ברור. שרת החינוך, בעקבות הסקר, בכנס של מורים, התבטאה קשה מאוד כלפי ספר יהושע: ספר יהושע הוא ספר של כיבוש, ספר יהושע הוא ספר אנטי-הומני, חבל שלומדים את ספר יהושע, עדיף ללמוד את ספר ישעיהו ואת ספר עמוס, כי בספר ישעיהו ובספר עמוס יש נבואות של אחווה, יש נבואות של אחדות ויש נבואות הנוגעות גם לעניינים אוניברסליים, ולכן באמת ספר ישעיהו וספר עמוס ראויים להילמד. אבל ספר יהושע, כל מלחמות הכיבוש, אוי לנו, יהושע כבש את יריחו, יהושע כבש את העי, יהושע הלך וכבש את שכם, בואו ונוציא את ספר יהושע ממסכת לימודי התנ"ך. לזה גרמת, חבר הכנסת בורג.

ואם אלך הלאה, אנחנו עוד מעט נפסול את חומש בראשית, לא רק מפני שכתוב שם שהעולם נברא בשישה ימים, אלא משום "לזרעך אתן את הארץ הזאת". אין פרשה כמעט שלא מוזכר העניין, שזכותנו על הארץ הזאת היא מוחלטת. אין פרשה כמעט שלא מוזכר העניין שהקדוש-ברוך-הוא מבטיח בתורה לגרש את היושבים בארץ ולתת את הארץ הזאת ליהודים. אין פרשה שלא אומרת את זה. אני מציע, למשל, לקחת את התורה ולהגיד: פרשת "קדושים", טוב שנלמד אותה. פרשת עמלק, אסור ללמוד אותה, היא גזענית. פרשת "משפטים", יש בה חוקים טובים, נלמד אותה. אבל פרשת "לך לך", שיש בה ברית-בין-הבתרים, נתינת הארץ, זה מוגזם, לא כדאי כל כך ללמוד.

לכך אנחנו מגיעים, ששרת חינוך במדינת ישראל מעזה לומר על ספר בתנ"ך שהספר הזה לא צריך להילמד. אתה, חבר הכנסת בורג, היודע את קדושת התנ"ך, מסכים לכך? בסוף, מה שיישאר כשר בתנ"ך זה רק שיר השירים, בעיקר בהמלצת כל מיני ועדות שעוסקות בעניינים אלו. ומה יהיה עם משלי וקהלת?

היו"ר ש' וייס:

אגב, אם כבר הזכרת, בין חוקרי התנ"ך היה פעם ויכוח לגבי ספר יחזקאל, לגבי שיר השירים ומגילת אסתר – אם להכניס אותם לתנ"ך או לא.

יצחק לוי (מפד"ל):

ודאי. חוץ מזה, אני הייתי ממליץ ליושב-ראש לעשות ביקורת חמורה מאוד על מגילת אסתר. מה שקרה שם זה ממש התעללות בעם הפרסי המסכן.

היו"ר ש' וייס:

אני לא.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני רק אומר לך, כהצעה, להעלות את זה באחת הוועדות. באו יהודים, ניצלו מצב מדיני, קיבלו אישור והתעללו בפרסים המסכנים, ממש איום ונורא.

הדרך הזאת מובילה לאיבוד חוט השדרה היהודי, אין גבולות לכך. אם רוצים להרוס את המסורת היהודית, אם רוצים לסלף אותה, רוצים לעקור את היסודות שלנו, הרי הדרך שחבר הכנסת בורג הלך בה זו הדרך לכך.

אני הייתי מציע, אדוני היושב-ראש, לקיים דיון במליאה, בעיקר בעקבות תוצאות הסקר, וכבר פניתי ואני פונה שוב לחבר הכנסת – כמעט אמרתי "דוקטור בורג", אבל ההשוואה במקרה הזה איננה נכונה – לחבר הכנסת בורג לחזור בו מכל מה שהוא הטיח בחינוך הדתי.

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת תופיק זיאד, אחריו – חבר הכנסת בנימין טמקין. חברי הכנסת, שבע דקות לכל נואם. תשתדלו להקפיד.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, דעת הקהל וכל אלה שאכפת להם עניין השוויון והיחסים הטובים בין שני עמי הארץ הזאת, כל בעלי הכוונות הטובות הזדעזעו מתוצאות הסקר. הם עמדו נדהמים ושואלים את עצמם, האומנם ככה הוא המצב?

אין בכוונתי להיכנס לפרטי הסקר. אני מסתפק בשני דברים, שמנקרים עיניים ומבקעים אוזניים, ש-40% תומכים באלימות נגד הערבים וכמעט 30% תומכים בהפעלת לחץ כדי להכריח את הערבים לעזוב את הארץ.

שאול יהלום (מפד"ל):

חבר הכנסת זיאד, אילו עשו סקר בין הערבים – – –

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שאול יהלום, הבוקר היה לנו דיון, פה בכנסת, על האפשרות לקיים דיונים קשים מאוד, ויהיו לנו, באווירה מתקבלת על הדעת. הייתי מבקש שהדי הדיון בבוקר ישתקפו, לפחות מותר – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

אסור לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

מותר. מותר הכול. למה זה נחוץ? אתה יודע שאלה שאלות רטוריות. אתה היית גם מחנך. אתה יודע לאן זה מתגלגל. הייתי רוצה שנעבור בכנסת שבוע אחד של דיון קשה מאוד באווירה פרלמנטרית.

שאלו יהלום (מפד"ל):

יהיה משעמם מאוד.

היו"ר ש' וייס:

לא. בבקשה, חבר הכנסת זיאד.

תופיק זיאד (חד"ש):

30% תומכים בהפעלת לחץ על האזרחים הערבים כדי להכריח אותם לעזוב. טרנספר מרצון, הם קוראים לזה.

אתם לא רוצים את הסקר הזה, לכן אני אזכיר לכם שני סקרים, משנת 1988 ומשנת 1989. התוצאות של כל הסקרים האלה – גזענות פר-אקסלנס.

יכול להיות שמישהו צריך את הסקרים. אני ובני עמי והרבה יהודים טובים, לנו אין כל צורך בסקרים האלה כדי לדעת את האמת. אנחנו טועמים את זה על גופנו יום יום ובכל השטחים. גזענות גם מעוגנת בחוקים מספר, שאנחנו דיברנו עליהם תמיד בכנסת.

שאלו יהלום (מפד"ל):

חוק השבות.

תופיק זיאד (חד"ש):

כל אבטלה לאומית בולטת על בסיס לאומי היא גזענות.

חברי הכנסת הנכבדים, תרשו לי להחזיר אתכם לשנות ה-70, אל התזכיר של ישראל קניג; תזכיר שכולו גזענות: "יהוד, מאזן דמוגרפי, לעשות את החיים של הערבים כל כך קשים עד שיעזבו. הממשלה אז לא גינתה את התזכיר הזה ואפילו לא דחתה אותו, מכיוון שהתזכיר שיקף את המדיניות הרשמית של הממשלה.

אני יכול להגיד, שיש חוט אחד הקושר בין דיר-יאסין, כפר-קסם ו"יום האדמה"; חוט אחד המקשר בין הפקעת הקרקעות והריסת הבתים ובין חוקי התכנון והבנייה, ובין התוכנית להריסת כפרים והעברת תושביהם של עשרות כפרים ערביים לא מוכרים; חוט אחד המקשר בין קריאות "מוות לערבים", שזה ההמנון הלאומי ברחובות היום.

שאול יהלום (מפד"ל):

מה צעקו ב-1929 בחברון?

תופיק זיאד (חד"ש):

חוט אחד המקשר בין ההתקפות הגזעניות נגד הערבים, בין דיכוי ההפגנות ובין דיכוי השביתות החוקיות והלגיטימיות: דיכויים באמצעות כדורים, אלות, פצצות גז מדמיע וכו'; חוט אחד המקשר בין האבטלה המוגברת בקרב האוכלוסייה הערבית ובין המחסור במקורות העבודה, האפליה בקצבאות הילדים והרמה הירודה של השירותים הממלכתיים והעירוניים.

אפילו בפסקי-הדין של בתי-המשפט, גם כן לפי הסקרים, הערבי מקבל עונש שלוש פעמים קשה יותר מהעונש שמקבל היהודי על אותה עבירה.

חברי הכנסת, כל עם הוא עם טוב. גם העם היהודי, העם הישראלי, הוא עם טוב. אבל, האחראים למדיניות הרשמית שמעצבת את האופי של החברה האנושית, אתם חונכים את עמכם ברוח הזו. אני לא רוצה לפרט בנושא השטחים הכבושים והדיכוי בשטחים הכבושים, המשך הכיבוש. אם המצב הזה נמשך 25 שנים, האם אפשר למנוע מהנוער שיגדל על מה שראינו בסקר? וקראנו היום בעיתונים על העיקרון: אנו הכובשים, ומותר לנו לעשות הכול נגד הערבים.

אני לא רוצה להרחיב בנאום זה על הנושא הזה. אני רוצה להזכיר לכם, וכדאי להזכיר, הצהרות של שרים רבים ומנהיגים פוליטיים רבים. אני מזכיר לכם את הצהרתו של אחד השרים, ולא חשוב אם הוא עכשיו שר או לא שר, שהערבים הם סרטן בגוף המדינה; ושר אחר – יש לשלוח את הערבים אל מעבר לגבול במוניות, ואנחנו נשלם את עלות המוניות; ומנהיג אחר – הערבים הם ג'וקים מסוממים

בתוך בקבוק; מנהיג אחר – כל התוכנית הפוליטית שלו, כל הפרוגרמה הפוליטית שלו מבוססת על טרנספר, איך אומרים – מרצון.

ויש הרבה, הרבה דברים כאלה. אני רוצה להזכיר לכם שגם חבר כנסת לשעבר, שהיה עורך-דין, דיבר על ריטוש מעיים וניקור עיניים של האוכלוסייה הערבית.

ולבסוף, דובר הרבה על תוכניות ייחוד ועל מונחים כמו: ייחוד, איזון דמוגרפי, זרים. רק ביום שני שעבר עמדו כאן כמה חברי כנסת ומעל הדוכן הזה דיברו על האוכלוסייה הערבית, על האזרחים הערבים כזרים. האם חבר כנסת ערבי יכול לעמוד ולדבר כך בלי לשמוע קריאות ביניים? בלי ניסיון למנוע ממנו להמשיך?

פנחס בדש (צומת):

אתה נותן לאחרים לדבר בלי קריאת ביניים?

היו"ר ש' וייס:

סליחה, למה אתה צריך עכשיו לעשות את זה?

פנחס בדש (צומת):

הוא לא נותן לאחרים לדבר בלי קריאת ביניים.

היו"ר ש' וייס:

סלח לי, חבר הכנסת בדש. יש יושבים-ראש ואנחנו מנסים להביא לכך שכולם ידברו. זו במה חופשית.

תופיק זיאד (חד"ש):

חברי הכנסת, האמת היא מרה. בכל רחבי העולם מותר לדבר על גזענות. פה אסור לדבר על גזענות, על אפליה לאומית. למה? האמת היא מרה, חברי הכנסת, ואלה שמתנסים בה על גופם יום ויום ובכל השטחים, להם היא הרבה הרבה יותר מרה.

פתחנו את התיק הזה של הגזענות והאפליה הלאומית. פתחנו את התיק הזה, ולא אסגור אותו. אני לא אסגור את התיק הזה. אנחנו דורשים שוויון זכויות; דורשים אווירה נקייה, כדי שאנחנו, גם

האזרחים הערבים, נוכל לנשום. אי-אפשר להמשיך לחיות כך. כל העולם מסתכל לא רק על מה שקורה בשטחים הכבושים. תדעו לכם, כל העולם מסתכל גם על מה שקורה בתוך ישראל כלפי האוכלוסייה הערבית, כלפי האזרחים הערבים של המדינה; זאת אומרת, לא רק על הכיבוש אלא גם על אי-מתן השוויון לכל אזרחיה של המדינה.

נלחמנו ונמשיך להילחם בעד פתרון צודק של שלום צודק עם העם הערבי הפלשתיני ובעד שוויון זכויות לאוכלוסייה הערבית. כיצד אמר פעם, כאשר עזב את תפקידו לאות מחאה, חבר הכנסת לשעבר שמואל טולידנו, יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים, בקשר ליחס אל האוכלוסייה הערבית: זוהי תיבת פנדורה רקובה. הוא אמר: תשליכו את תיבת פנדורה הרקובה הזאת לסל האשפה. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת תופיק זיאד. אני מזמין את חבר הכנסת בנימין טמקין, ואחריו – חבר הכנסת רחבעם זאבי. אני מזכיר, מסגרת הזמן היא שבע דקות. תשתדלו לשמור עליה.

בנימין טמקין (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מכיוון שהתאפקתי כאשר שמעתי חלק מדברי קודמי, ובמיוחד את דברי חבר הכנסת מצא, אני מבקש לדבר הפעם בלי הפרעות, ואני מוכן לענות על שאלות, גם היפותטיות, בסוף דברי, אם יהיה זמן.

היו"ר ש' וייס:

הכול בסדר, אך במסגרת שבע דקות.

יהושע מצא (הליכוד):

את זה תעשה בסימפוזיון שלך במקסיקו.

בנימין טמקין (מרצ):

בהערה הזו ביחס למקום שממנו אני בא טמון, נדמה לי, חלק מן העניין של יחס לזרים. אני מצטער מאוד, זו לא הפעם הראשונה שאני שומע זאת, ותמיד מאותו צד של האולם. נא לשפוט על-פי התוכן ולא על-פי המבטא.

היו"ר ש' וייס:

נדמה לי שלחבר הכנסת מצא, אשר דובר ספרדית רהוטה ומייצג אותנו אפילו בחצר המלכות בספרד, לא היתה הפעם כוונה רעה.

יהושע מצא (הליכוד):

אמרתי זאת על-פי המבטא המקסיקני.

היו"ר ש' וייס:

במקום שלא נחוץ, לא נחמם את האווירה.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מתחיל עכשיו את דברי.

הכנתי נאום שכלל נתונים ממחקרים רבים אשר נעשו באוניברסיטה. במקרה אני עוסק בתחום האקדמי בנושאים שעליהם מדובר כאן, ואני מכיר את כל הספרות ואת כל המחקרים הסוציולוגיים והפסיכו-סוציולוגיים שנעשו על החברה הישראלית, וגם מחקרים השוואתיים עם מדינות אחרות. אבל אחרי ששמעתי את הנאום המק'ארטיסטי של חבר הכנסת מצא, שהוא דוגמה – ממש דוגמה – של עידוד החשדנות, השנאה והווכחנות לשמה, אין לי ברירה אלא להגיב על דברים אלה.

מה כלל הנאום הזה? הוא כלל רמזים, אם לא אמירות מפורשות, על מזימה מכוונת מצד חבר הכנסת בורג לקעקע את ביטחון המדינה ואת החוסן המוסרי שלה ולפגוע באזרחיה ובחיליה. מה כלל הנאום הזה, אם לא רמזים ואמירות על ארגונים מסתוריים, המסתתרים באיזה מקום כביכול. "קרן ישראל החדשה" היא קרן אשר עושה עבודה מבורכת בישראל. זוהי עמותה חוקית אשר לא קיבלה תרומות מוניציפליות וכדומה ממקורות לא ידועים, כמו מפלגה אשר נחשדת בכך עכשיו. האמינו לי, היה כאן רמז לכך. גם אני כעסתי כאשר שמעתי אתכם. תתאפקו פעם אחת.

שמעתי כאן רמזים ואפילו אמירות מפורשות, על כך שה"חמאס" רק חיכה לסקר של חבר הכנסת אברהם בורג, כדי להיות בטוח בשנאתו כלפינו. זה לא רציני, לא הוגן ולא מעודד את האחדות שבשמה אתם מדברים כל הזמן.

גם לי יש ביקורת על דברים שנעשו בקשר לסקר הזה. יש לי ביקורת אקדמית, וחלק מהביקורת של אנשי המקצוע מקובלת גם עלי. אני חושב שיש אצלנו הפרזה באנלוגיות למיניהן בכל הכיוונים. אבל אני רוצה להזכיר, כמה פעמים היו בכנסת דיונים על תופעת יחיד באיזה מקום, באיזה קיבוץ אולי, אשר נקט מהלכים נוראים, ותנועה שלמה או זרם שלם הואשמו בכך.

יש ביקורת, וחבר הכנסת בורג חזר בו מכמה מן ההשוואות שנערכו ומן ההשלכות של הדברים שנאמרו. אבל הימין בישראל הרחיק לכת וניצל את ההזדמנות הזו, על מנת לומר דברים נוספים שאינם נכונים. הימין בישראל רומז שעם ישראל, אזרחי ישראל, העם היהודי, מחוסן בפני תופעות אשר קורות במקומות אחרים בעולם, מחוסן בפני גזענות, מחוסן בפני שנאת זרים. מכיוון שאנו בסך-הכול בני אדם, ובכלל בן אדם קיים פוטנציאל לשנאה ולשנאת השונה, גם אצלנו קיים הפוטנציאל הזה, ומכיוון שאנו שרויים בסכסוך עמוק עם השכנים שלנו, הפוטנציאל הזה נמצא תמיד על פני השטח.

יש מנהיגים פוליטיים אשר נלחמים באופן עקבי כנגד זה, ונדמה לי שזה מה שניסה חבר הכנסת בורג לעשות: לעזור לחסן אותנו במידת האפשר בפני ההתפתחויות האלה. זה מה שעושה בצורה אחרת ובהקשר אחר ראש העיר מקסים לוי בלוד; עמדה אחרת לגמרי והתנהגות אחרת לגמרי מזו של ראש עיר אחר בתקופה אחרת, לא מזמן, כאשר הליכוד היה בשלטון וכאשר השתוללו אנשים ברחובות עירו. הוא לא ידע לצאת נגד הגל, אלא ניסה אפילו לרכוב עליו. למנהיגות הפוליטית הזו יש חובה לעצור את הגל ואת הפוטנציאל הזה.

דב שילנסקי (הליכוד):

אתה דיברת על הליכוד. אני רוצה להזכיר לך שהיו אירועים מסוג זה בעפולה, וחבר הכנסת וראש העיר עובדיה עלי לא נהג כך.

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת דב שילנסקי, לא האשמתי את הליכוד, גם חבר הכנסת מקסים לוי הוא מן הליכוד.

שאול יהלום (מפד"ל):

הוא התכוון לראש עיר אחר.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת יהלום, טמקין ושילנסקי, אם אני קורא נכון את מחשבותיו של חבר הכנסת טמקין, הוא התכוון דווקא לראש עיר שאינו קשור כלל עם הליכוד.

יהושע מצא (הליכוד):

ראש עיריית בת-ים יצא משורות מפלגת העבודה.

בנימין טמקין (מרצ):

אני לא יודע בשביל מי אתה הצבעת, אני לא הצבעתי מעולם עבור מפלגת העבודה, מאז עליתי למדינה הזו.

דליה איציק (העבודה):

זו רק שאלה של זמן.

היו"ר ש' וייס:

הבחירות בישראל חשאיות, לא צריך להתוודות כאן.

בנימין טמקין (מרצ):

אני רוצה לומר, חבר הכנסת לוי, בקשר לחינוך הדתי: זה לא החינוך הדתי, אלא המחנכים הדתיים הספציפיים, שכבר שנים ויתרו על חלק מהמסר שאתו גדלתי בביתי.

יצחק לוי (מפד"ל):

זו עלילה. מה שאתה אומר, אלה דברים לא בדוקים.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מתחייב לומר כאן רק דברים שאתה מסכים אתם, בפעם הבאה שאדבר.

יצחק לוי (מפד"ל):

זה לא בדוק. תביא לי, בבקשה, את הראיה לכך.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת טמקין, אל תתווכח אתו.

בנימין טמקין (מרצ):

אני רוצה לדבר על מחקר שלא חבר הכנסת בורג ביקש לעשותו, באמצעים כספיים מסתוריים, אלא מחקר שמשרד החינוך ביקש לעשותו בזמנו של השר המר, באמצעות מכונים שפנו לא אל 500 איש ולא על-פי שלוש שאלות, אלא אל 5,000 איש. אני מוכן להעביר לך אחר כך את תוצאות המחקר הזה. אגב, זהו ממצא שחוזר על עצמו. אני רוצה לצטט את דברי הפרופסורים שערכו מחקרים אשר הוכיחו כי הציבור הדתי נוטה יותר, לא רק בתחום ארץ-ישראל והלאומנות, אלא גם בתחום הדמוקרטיה, לעמדות שאינן של סובלנות כלפי הזר והשונה.

שאול יהלום (מפד"ל):

תגיד את האחוזים. בקרב החילונים – 50%. אחר כך תדבר על הציבור הדתי. אפשר לחשוב שהחילונים צדיקים.

בנימין טמקין (מרצ):

הממצא המרכזי שעלה הוא, ש-40% מתלמידי התיכון הביעו דרגות גבוהות של שנאה כלפי ערבים. במגזר הדתי דרגת השנאה היתה גבוהה ביותר – כ-50% מהבנים וכ-60% מהבנות ענו בחיוב על השאלה: האם אתה שונא ערבים?

קריאה:

— — —

בנימין טמקין (מרצ):

אבל למה אתם יכולתם – זו בכלל שיטה – לדבר בלי הפרעה? הרי אני נתתי לאנשים לדבר – — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת טמקין, סליחה, אני רוצה להסביר לך משהו. אני רוצה להרגיע. אני לא יכול להרגיע כשאתה מרגיע. חברי הכנסת, זה נושא כל כך קשה, בואו נקיים את הדיון הקשה הזה עם מינימום הערות. חבר הכנסת טמקין, על איזה סקר אתה מדבר, האחרון?

בנימין טמקין (מרצ):

המחקר הראשון הוזמן ב-1988, על-ידי המדען הראשי במשרד החינוך דאז.

קריאה:

היו"ר ש' וייס:

תנו לו לסיים את דבריו. הוא כבר חרג הרבה מעבר לזמן. אני מבקש: בלי הפרעות.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מבקש לסיים בשתי דקות. ראשית, אנחנו לא מחוסנים בפני התופעה – החינוך הדתי, במקום להתגונן בגלל הסקר הזה צריך לשאול את עצמו כמה שאלות לגבי התוכן הדמוקרטי של חינוכו, סובלנות, רעיונות דמוקרטיים וכדומה, ולהסתכל על הסקרים הקודמים על מנת לשפר – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

החינוך החילוני לא?

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת יהלום, יש לך שיטה, אני לא רואה אותך כל כך פעיל כאשר מישהו אחר מדבר. תן לי לדבר פעם אחת בלי הפרעות.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שאול יהלום, אני לא רוצה באמת להתערב. חבר הכנסת טמקין: א. זמנך עבר בשלוש דקות.

בנימין טמקין (מרצ):

כן, אבל לא הצלחתי לומר משפט אחד בלי הפרעה.

היו"ר ש' וייס:

ב. אבקש שלא להפריע; ג. אומר לך באופן ידידותי, חבר הכנסת בני טמקין, אנחנו באים מהאוניברסיטה ואנחנו רגילים שהתלמידים חייבים להקשיב לנו. פה לא חייבים להקשיב לנו, אל תתרגש מזה כל כך. שם אין ברירה, הם מקבלים ציונים מאתנו, יש להם עוד דרך-ארץ או חרדה. זה מוסד אחר. לא צריך כל כך להתרגש מהערות ביניים. תמשיך, ואנא תסיים.

בנימין טמקין (מרצ):

אני רוצה לנסות ולסיים. א. אנחנו לא מחוסנים; ב. אני רוצה להגיד משהו לגבי אנלוגיות. בית-המשפט העליון של מדינת ישראל, כאשר בא לשפוט את התופעה של "כך" בערעור, הוא השווה בין "כך" לבין חוקי נירנברג. בית-המשפט העליון עשה זאת. לפעמים אפילו בית-המשפט העליון, גם אם הוא עלול לפגוע בכמה אנשים – אני רוצה לומר, תאמינו לי שההשוואות שעושים לפעמים והשימוש שעושים לפעמים בשואה כדי להצדיק עמדות פוליטיות גם של השמאל אבל גם של הימין, כדי להצדיק כל דבר וכל תרומה וכל עניין, משתמשים בעניין של ששת המיליונים, לי זה כואב לא פחות מאשר לאנשים אחרים.

בזאת אני מסיים. צריך להתמודד עם התופעה כפי שהיא. יש להתמודד אתה חינוכית, במיוחד כי אנחנו נמצאים בסכסוך עמוק כאן. כך צריך לקבל את תוצאות הסקר של חבר הכנסת אברהם בורג, במיוחד לאחר שהתופעות השליליות שנלוו אליו – כבר חבר הכנסת בורג בעצמו הודה בטעויות. אני חושב שבזה הכנסת צריכה להסתפק. תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת טמקין. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו – לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מה אתה מציע?

היו"ר ש' וייס:

הוא כבר לא יכול להשיב, הוא כבר ירד מהדוכן. הוא יציע לך באופן אישי.

בנימין טמקין (מרצ):

אני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת החינוך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנוכחים, מאז פרסם יושב-ראש ועדת החינוך, חבר הכנסת אברהם בורג, ברבים את תוצאות הסקר שהזמין, כביכול בשם ועדת החינוך, וגם דיווח על כך לציבור וליווה זאת בהערות המשוות אותנו לאחרים, ואחר כך חזר בו – נאמרו על כך כמעט כל ההערות והתגובות המתבקשות, ואינני מתכוון לחזור עליהן, גם לא על הנזק ההסברתי שלנו בעולם. לא אעסוק בנושא – סקר או שקר.

אני מבקש להגיב רק על נושא אחד שמקומם אותי, והוא השימוש הנפסד והזדוני במושג הגזענות בישראל.

כל הנפת דגל לאומי שלנו, כיבוש הקרקע, כיבוש העבודה, כיבוש הארץ, שמירה על האדמות, קק"ל, מאבק נגד נישואי תערובת, ובוודאי רעיון חילופי אוכלוסין – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלסאנע, סליחה, לא. אתה רשום לרשות הדיבור. אתה יודע מה מתפתח מזה. חבר הכנסת אלסאנע, תאמין לי. יש לנו ניסיון של חודש – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

מה זאת אומרת "אזרח אחר"?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלסאנע, אני יודע איך זה מתחיל ואני יודע איך זה נגמר. תעשה לי טובה, מספיק. יש לך רשות הדיבור, תדבר בשבע הדקות שיעמדו לרשותך.

רחבעם זאבי (מולדת):

— — — ובוודאי רעיון חילופי אוכלוסין, מה שנקרא טרנספר — זוכים מייד בתואר גזענות, והמחזיק בהם הוא גזען.

הבה נבחן מה היא גזענות. במילון בן-יהודה אין מונח כזה. הוא הומצא מאוחר יותר, וכאשר רצו, אם רצו, להתווכח עם הרצל, נחמן סירקין, ארתור רופין ואחרים, על כך שהם דגלו ברעיון הטרנספר כפתרון לסכסוך — היו צריכים אז להתווכח עם הרעיון עצמו ולא לקשור לו תואר של גזענות, כפי שעושים היום.

במילונים מאוחרים יותר מוסבר כי גזענות היא התורה המחלקת את עמי העולם לגזעים מיוחסים — גזע האדונים, ולגזעים נחותים.

ההגדרה הזאת של גזענות איננה תופסת לגבי התנועה הציונית, אפילו לא לגבי הלאומיים ביותר שבקרבה.

אני טוען, וגם אוכיח זאת, שהתנועה הציונית לא היתה ואיננה גזענית. גם מנהיגיה הדגולים, כמו חיים ויצמן, מנחם אוסישקין, דוד בן-גוריון, ברל כצנלסון, שלמה לביא, נתן אלתרמן, אהרן ציזלינג, ברל לוקר, יגאל ידין, יוסף וייץ, נחום גולדמן, אנצ'ו סרני, וגם המחנך יאנוש קורצ'אק ועוד רבים אחרים, שכולם היו בעד טרנספר — לא היו גזענים. וגם אנחנו, שהולכים בדרכם, לא ראויים לתואר הזה.

דווקא האסלאם גורס גזענות ומתייחס באיבה גלויה לכל מי שאיננו מאמין לפי תפיסתו, ודורש להכריע את הבלתי מאמינים — בסיף.

כל דברי הימים של המפעל הציוני מלווים בהתנכלות אליו מצד הערבים ולא רק ממניעים לאומיים, אלא מפני תפיסת עולם גזענית מובהקת הנשענת על הקוראן. דווקא התורה שלנו, התורה היהודית, מצווה אותנו ליחס מיוחד לגר החי בקרבנו.

נעמי חזן (מרצ):

הגר החי בתוכנו — — —

רחבעם זאבי (מולדת):

אני לא הפרעתי לאיש, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

זה נכון.

רחבעם זאבי (מולדת):

והיה לי מה להגיד לכל מיני דוברים.

נעמי חזן (מרצ):

מותר לי קריאת ביניים למען הדיוק.

רחבעם זאבי (מולדת):

על-פי פרופסור סורי, עבד אל-סתאר אל-סייד, שהוא גם המופתי של טארסוס, הקוראן מציג את היהודים ככנופיה מפוזרת בעלת נשמה מרושעת, המתרחקת מטוב ומביאה אסון על כל ההולך בדרך הישר. לדבריו, היהודים היוו קללה שהביאה שחיתות ושנאה; היהודים הם כמו חיידק של מחלה ממארת; היהודים הם כמו צרות, אסונות ומחלות; היהודים נושאים רעל, מזיקים ונושאי מגפה; ליהודים אין מעצור בנסותם להרוג, להשמיד ולאבד; מחובתם של היהודים לחרחר מלחמה בכל הזדמנות, הם מחויבים להשמיד ולעקור עמים שכנים; היהודים פועלים כקוץ מורעל וכמחלה מתמדת המפיצה חיידקים; בקוראן – לפי דבריו של הפרופסור הסורי, תוארו היהודים כראויים להשפלה, לבושה ולהוקעה; היהודים יתקיימו כרשע, כמחלה ומגפה; היהודים הם בדיוק כמו שטן; היהודים חלשים מהשטן ונחותים ממנו; היהודים נידונו להשפלה מתמדת.

טלב אלסאנע (מד"ע):

תמציא את האסמכתה הזאת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אם יש לך טענות – תפנה לפרופסור הסורי.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, יש כאן בקשה שתמציא לו את האסמכתה.

רחבעם זאבי (מולדת):

האסמכתה סופקה לי על-ידי מוסד ממלכתי, ואני אספק אותו לכל חבר בכנסת ואתן אותו ברגע זה ליושב-ראש הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

לא לי. לפרוטוקול. ספרייתי מלאה אסמכתאות.

רחבעם זאבי (מולדת):

אתה לא רוצה. לפרוטוקול.

כאשר קראתי זאת ושמעתי את דברי מנהיג אש"ף "המתון", יאסר ערפאת, שאומר על היהודים: "זבל נשאר זבל, היהודים הם כלבים בני כלבים, הם טינופת" – בשיחת טלפון שלו מתוניס עם נציגו בפאריס בפברואר 1992. כאשר קראתי זאת ושמעתי זאת הבנתי באיזה עולם אנחנו חיים ומי הם הפרטנרים שלנו ל"שלום".

חווית הילדות הראשונה שלי היא מגיל שלוש שנים, כאשר גרנו בימין-משה, אל מול חומות העיר העתיקה בירושלים, והימים ימי מאורעות תרפ"ט, 1929. המון ערבי משולהב זרם מכיוון שער-יפו לעבר השכונה שלנו עם חרבות וסכינים שלופות, והם צועקים-נוחרים ביחד "איד'בח אל-יהוד" ו"פלשתין בלדנא ואל-יהוד כלבנא", כלומר: לשחוט את היהודים, ופלשתין היא ארצנו והיהודים הם כלבינו. זה היה 38 שנים לפני שאילצו אותנו "לכבוש" את הגדה המערבית ואת עזה.

ואחרי עשור, במאורעות 1936, אני זוכר את ההלוויה של חמישה יהודים שנרצחו ליד קריית-ענבים כאשר הם סיקלו אבנים בשדות, ועל שמם נקרא היישוב מעלה-החמישה.

אחר כך באה מלחמת העולם השנייה, שבה היטלר, יימח שמו, יצא להשמיד את היהודים, ובעל בריתו היה מנהיג ערביי פלשתינה – חג' אמין אל-חוסייני.

כאשר הציעו מדינות העולם הקמת שתי מדינות בארץ-ישראל, הסכימו לכך היהודים, ואילו הערבים פתחו במלחמה כדי להשמידנו, וקריאות "איד'בח אל-יהוד" הדהדו מצפת ומטבריה עד ירושלים ויפו.

גם רחל וייס ושלושת עולליה נשרפו למוות בשערי יריחו מפני שהיו יהודים, וגם עפרה מוזס ועוברה בבטנה וילדיה הפעוטים נשרפו בדרך לאלפי-מנשה מפני שהיו יהודים, וכך התלמידה הלנה ראפ ב"שטח הכבוש" של בת-ים, וכך 136 חללי האינתיפאדה.

מלחמת הערבים ביהודים היא גזענות קלסית. אותה צריך לחקור וללמוד, לדעת לעמוד מולה ולהתמודד. תודה.

היו"ר ש' וייס:

אני מודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. אני מזמין עכשיו את חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, ואחריה – את חבר הכנסת טלב אלסאנע.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האגדה מספרת, שכשחשקה נפשו של ג'וחה, מקבילו של הרשל"ה בפולקלור הערבי, להפוך לשיחת היום בקרב בני עירו, הלך ועשה את צרכיו לעיני כול ולאור היום בטבורה של כיכר העיר. קיתונות הביקורת שהוטחו בו בג'וחה על מעשהו זה לא העיבו על תחושת הסיפוק שמילאה את לבו, שהרי ככלות הכול הנה נתמלאה משאלת לבו והוא היה לשיחת היום בפי כל בני עירו, כולם.

גם יושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת, חבר הכנסת אברהם בורג, גם הוא הפך שיחת היום בפי כול. אלא שמקרה זה של חבר הכנסת בורג שונה ממקרהו של ג'וחה בכך שאנו, אזרחי המדינה כולה, נהיה נאלצים במקרה דנן לשאת במחיר הכבד שתגבה מאתנו תשוקתו הבלתי ניתנת לריסון של חבר הכנסת בורג להיעשות לשיחת היום.

"טעיתי", אומר חבר הכנסת בורג, והאוזניים שומעות וממאנות להאמין. כל הטענות שהועלו כלפי טענתו המופרכת של חבר הכנסת בורג בעניין הגזענות בישראל, כל אותן טענות שהועלו נגדו על-ידי אישי ציבור מכלל גוני הקשת הפוליטית ועל-ידי אנשי מקצוע, מומחים לעריכת סקרים ומבדקים סטטיסטיים, כל אלה לא גרמו לחבר הכנסת בורג להודות בטעותו. העובדה שהתבררה במועד מאוחר יותר, שלפיה נעשה הסקר המפוקפק הזה על-פי הזמנתו של חבר הכנסת בורג בכבודו ובעצמו, גם עובדה זו לא הביאה את חבר הכנסת בורג להודות בטעותו.

מתי, אם כן, אדוני היושב-ראש, מתי מודה חבר הכנסת בורג בטעותו? ובכן, ההודאה בטעות באה רק לאחר שהתברר שחבר הכנסת בורג לא רק הזמין את מה שהוא מכנה "סקר" בעצמו ועל-פי יוזמתו שלו ובלי להיוועץ בחברי ועדת החינוך, ולא רק שהוא גם זה שקבע את נושאי הסקר וככל הנראה גם את רוח השאלות שנשאלו בו, ההודאה בטעות יצאה מפיו רק לכשהתברר לכול שחבר הכנסת בורג, נוסף על כל אלה, הוא גם זה שדאג לפרש את מסקנות הסקר על-פי ובהתאם לדעתו, זו שהביאה אותו לידי הזמנת הסקר מלכתחילה.

נשאלת השאלה, אדוני היושב-ראש: עד אנה יכול איש ציבור להרחיק לכת, להעליל על בני עמו שלו, על אחיו וחבריו, לרמוס את כבודם, להטיל בהם רפש, ובכל זאת להיתמם, להתחזות כבעל שאר-רוח המודה בטעותו ולהינקות?

אני מודה שבתוך-תוכי קיים אותו דחף בלתי מובן להתווכח עם מסקנות הסקר ולהתייחס לגופו של עניין. עם זאת, ברור לי מעל ומעבר לכל ספק, שאסור לנו במקרה דנן להיגרר לוויכוח פומבי בנושא. אנו צריכים לזכור שמדובר בפרובוקציה אומללה, שנרקמה והוצאה אל הפועל על-פי אותה מתכונת ממש, כפי שנהגו עוכרי עמנו וצורריו בעבר, ולכן אסור לנו להיגרר לוויכוח הזה, פשוט אסור.

אחת התכונות היפות המאפיינות את החברה בישראל היא יכולתה לבקר את עצמה ונכונותה להתמודד גם עם אותן מחלוקות פנימיות, שהן לעתים בלתי מחמיאות ומביכות. מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית, ואני חושבת שאנו ראויים להתגאות בהישגים שלנו בתחום הדמוקרטיה, הגם – ואני, ככולם, מודעת לכך – שתמיד יש מקום לשיפורים.

צר לי שעובדת היותנו אומה דמוקרטית מנוצלת, חדשות לבקרים, על-ידי גורמים וארגונים הקמים מתוכנו, ובאצטלה של סובלנות מנצלים את הדמוקרטיה על מנת לפגוע בארצם שלהם, בעמם ובאחיהם, שהם בשר מבשרם.

חבר הכנסת בורג החליט, ככל הנראה, לספק לעוכרי עמנו וארצנו את "הפרוטוקולים של זקני ציון" במהדורתם המחודשת והעדכנית.

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, ואני חשה צורך להתנצל על שאני נמצאת נאלצת להשמיע דברים קשים אלה כאן בבית הזה ומעל לבמה זו. אבל דומה שהפעם הוגדשה הסאה ואנו מחויבים לעצור ולמנוע את מעשי ההתאבדות הלאומית האלה, שמקורם בפעילויותיהם העצמאיות והמחוסרות שמץ של אחריות של יחידים וקבוצות החיים בתוכנו.

אני מניחה שמבחינתו של חבר הכנסת אברהם בורג הפרשה הסתיימה. הרי הוא הודה בטעותו. אבל אינני בטוחה שהפרשה הסתיימה ככל שמדובר בקורבנותיה, אזרחי מדינת ישראל. אינני יודעת וקשה גם לצפות מה יהיו ספיחיה של פרשייה אומללה זו ואימתי יעלו אויבינו ועוכרי עמנו את מסקנותיו המלומדות של יושב-ראש ועדת החינוך בכנסת ישראל כאסמכתה מוחצת לטיעוניהם נגדנו.

אני מקווה, אדוני היושב-ראש, שפרשה זו תשמש לנו דוגמה לעתיד לבוא. אינני קוראת, חלילה, להימנעות מביקורת, אני רק מקווה שכל ביקורת שתושמע בעתיד תהא נסמכת על עובדות מוצקות יותר, על ראיות של ממש, ונוסף על הכול – שתושמע תוך שמירת כבוד הגוף או הגורם המבוקר.

מעל במה זו אני קוראת ליושב-ראש ועדת החינוך והתרבות של הכנסת, חבר הכנסת אברהם בורג, להתפטר ביוזמתו מראשות הוועדה ומחברותו בה. לדעתי, זה המעט שיכול חבר הכנסת בורג לעשות למען עמו וארצו בנסיבות העניין.

פנחס בדש (צומת):

הוא בכלל לא מקשיב.

אסתר סלמוביץ (צומת):

הדברים שנאמרו על-ידו וההאשמות שהטיח בעמו אינם יכולים להילקח על-ידו בחזרה. את המחיר שייגבה בעתיד, ניאלץ כולנו לשלם.

לאמיתו של דבר, חבר הכנסת בורג כבר הודיע שאין בכוונתו לפרוש מוועדת החינוך. אינני אופטימית באשר לאפשרות שהוא ישנה את דעתו, שהרי כבר התבשרנו על-ידו שבכוונתו ליזום סקר חדש שגם עניינו נושא הגזענות בישראל. אני חוששת שחבר הכנסת בורג מנסה או ינסה בעתיד להוכיח בכל דרך שהיא את קביעותיו בעניין הגזענות בישראל, והתנצלותו הפומבית, או ליתר דיוק הודאתו בדבר טעותו מתייחסת ככל הנראה רק לטכניקה שנקט.

אני מקווה כי חבר הכנסת בורג ייטיב להבין ללב עמו שלו, כשם שהוא מיטיב להבין ללב שכנינו ואויבינו, ופשוט יפרוש מכהונתו בוועדה שכל מעייניה הם חינוך לערכים ולמעשים, שמעשהו של חבר הכנסת בורג אינו עולה עמם בקנה אחד. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברת הכנסת אסתר סלמוביץ. אני מזמין את חבר הכנסת טלב אלסאנע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לכאורה מדבריו של חבר הכנסת רחבעם זאבי נשמע אולי כאילו המלה "גזענות" איננה מלה עברית כלל, והיא לא קיימת כלל בספרות, ואין לה כל משמעות אלא אולי היא מלה לועזית.

רחבעם זאבי (מולדת):

לא הבנת מה שאמרתי. אני אמרתי – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

גישה זו, השוללת אפשרות שאנחנו כמו שאר העמים בעולם, שיש פוטנציאל ואפשרות שתפשה גם בנו תופעה קיצונית זו, גישה זו כשלעצמה מצביעה על גזענות.

נאמר כאן שבתקופת האסלאם טבחו או קראו לטבח ביהודים. אני רוצה רק להזכיר שתקופת הזוהר של המוסלמים בספרד, זו היתה גם תקופת הזוהר של היהדות. הרב משה בן-מימון, הרמב"ם, היה יועץ של המושל המוסלמי בספרד.

שאול יהלום (מפד"ל):

ב-1492 היה גירוש היהודים מספרד.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אתה טועה, חבר הכנסת יהלום. שמך אומנם יהלום, אבל אתה טועה. בגירוש ספרד גירשו את המוסלמים ואת היהודים ביחד. אתה לוקה בחוסר ידע ובאטימות. החביבים שלך גירשו גם את המוסלמים וגם את היהודים. תקופת הזוהר של המוסלמים היתה תקופת הזוהר של היהודים. אנחנו צריכים להיות כנים עם עצמנו ועם ההיסטוריה ועם העמים האחרים.

רחבעם זאבי (מולדת):

מה בין זה לבין רצח אם לשלושה ילדים? – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

לא צריך אפילו להיזקק להיסטוריה, די אם נתייחס למציאות. לא צריך לברוח מהמציאות אל ההיסטוריה, אל מה שהיה. צריך להתייחס למציאות המרה, הקיימת.

אדוני היושב-ראש, אין זה סוד שקיימות תופעות גזעניות המתבטאות בהעדפת האינטרסים של האזרחים היהודים על האינטרסים של האזרחים הערבים ובהתייחסות לאזרחים הערבים כאל אזרחים מדרגה שנייה או שלישית.

גישה זו יוצרת חוסר שוויון המוליד תסכול וכעס ומהווה מוקש חברתי, וקיימים גורמים לא מבוטלים המעוניינים בהמשך המצב הזה וביצירת עילה להסתה נגד האוכלוסייה הערבית.

אומנם, בשנת 1979 הצטרפה מדינת ישראל למדינות אשר אשררו את האמנה הבין-לאומית למלחמה בגזענות. אולם, אשרור זה לא גרם לשינויים חקיקתיים ולא לשינויים בתוכניות הלימוד והחינוך. גם לא נחקק עד היום חוק יסוד המעגן ומגן על זכויות האדם בתור אדם ומהווה מבצר מפני פגיעה על-ידי השלטון בזכותו ובחירותו.

מדינה היא כמו אדם. יכול להיות אדם בריא פיסית, אבל סובל ממחלה נפשית אשר עלולה להוביל אותו להתאבדות.

אין כל תועלת במלחמה נגד השרצים של הגזענות והפאשיזם, אלא בייבוש הביצות אשר הצמיחו את השרצים האלה. מאבק נגד תופעות גזעניות הוא מאבק משותף של האוכלוסייה הערבית והיהודית, מאחר שההשלכות של תופעות כאלה הן שליליות לגבי האוכלוסייה היהודית לא פחות משהן שליליות לגבי האוכלוסייה הערבית, וטוב שנעשה זאת שעה אחת קודם.

כשסיעות גזעניות החורטות על דגלן גזענות וגירוש ערבים, כמו תנועות "כך" ומולדת, מקבלות תמיכה בקרב הציבור הישראלי – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, מולדת מעולם לא אמרה: גירוש. זוהי עלילת דם, וחבר הכנסת צריך לחזור בו. מעולם – לא בעל-פה ולא בכתב – לא אמרנו את המלה גירוש.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם אתה תחזור כך כאן מהטרנספר ותגיד שאתה נגד. טרנספר של האוכלוסייה הערבית, אז – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

רק רגע, חבר הכנסת אלסאנע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם הוא יגיד שהוא לא דוגל בטרנספר של האוכלוסייה הערבית, אם הוא יכריז מכאן על כך – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני אעזור לך, חבר הכנסת אלסאנע.

רחבעם זאבי (מולדת):

מולדת מעולם לא אמרה: גירוש.

היו"ר ד' שילנסקי:

נקודה. אמרת, נקודה.

רחבעם זאבי (מולדת):

הוא לא ידביק לי – – – אני לא הדבקתי לו – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת זאבי, אומנם הוא קרא לך קריאות ביניים, אבל אתה שילמת לו כפל כפליים. זה מספיק. את קריאת הביניים קראת והוא שמע. אני הורדתי את זמן ההפרעות, אתה יכול להמשיך בשקט, זה לא יהיה על זמנך.

רחבעם זאבי (מולדת):

שבע פעמים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לשאול.

היו"ר ד' שילנסקי:

רק רגע, חבר הכנסת אלסאנע, סלח לי. על מנת שלא יפריעו לך – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני מבקש לשאול אותו שאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם יישאר לו זמן. בינתיים, כשתגמור ויהיה לך זמן, האם תסכים לענות על שאלה?

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם תרשה לי ואם תוסיף לי זמן.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, להוסיף אינני יכול. בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

קודם כול תן לו להמשיך להגן על חבר הכנסת בורג. זה חשוב מאוד.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, אני מבקש, נא לאפשר לחבר הכנסת אלסאנע להמשיך.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם גירוש ערבים בגלל היותם ערבים איננו גזענות, אינני יודע גזענות מהי.

הסקר שהוזמן על-ידי יושב-ראש ועדת החינוך איננו הסקר היחיד. אינני יודע אם יש כלל צורך בסקרים כאשר המציאות טופחת על פנינו, ואנחנו יודעים מהנתונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה את שיעור האבטלה והעוני בקרב האוכלוסייה הערבית. אנחנו יודעים שעל-פי החקיקה הקיימת יש אפליה בין הילד היהודי לבין הילד הערבי מבחינת קצבאות הילדים, יש הבדל מבחינת ההלוואות, המשכנתאות, ויש הבדל המבוסס על השייכות הלאומית.

רחבעם זאבי (מולדת):

בסוריה זה כך, שם היהודים מנודים.

בנימין טמקין (מרצ):

פה זו כנסת ישראל ולא כנסת סוריה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אם אתה רוצה להפוך את מדינת ישראל לסוריה, חבר הכנסת זאבי, תבורך. אנחנו מדברים כאן במדינת ישראל ולא במדינת סוריה. אנחנו מדברים בתור אזרחי מדינת ישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני מוסיף לו זמן שוב ושוב.

בנימין טמקין (מרצ):

תמיד מדברים פה על מה שקורה בסוריה, מה זה קשור?

טלב אלסאנע (מד"ע):

כן, חבר הכנסת זאבי, אני לא יודע מה הקשר שלך לאסד. כנראה אתה רואה בו מקביל לך או משהו כזה.

רחבעם זאבי (מולדת):

הקשר ביניכם הוא יותר הדוק.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, מה הולך פה? אם זה יימשך כך, לא יהיה אפשר להמשיך בדיוני המליאה. אי-אפשר כך.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מסכים אתך, ואני מבקש מכולם לא להפריע לחבר הכנסת אלסאנע להמשיך בדבריו.

טלב אלסאנע (מד"ע):

בסקר שנערך באביב 1988 על-ידי המכון הישראלי למחקרים צבאיים, בקרב מדגם מייצג של 5,400 תלמידים מתוך 58 בתי-ספר יהודיים – הסקר לא כלל מוסדות חרדיים וערביים – אחת השאלות המרכזיות היתה: באיזו מידה אתה חש רצון לנקמה כלפי הערבים? הנשאל נתבקש לציין את תשובתו בסקאלה של ארבע דרגות; לפי הסקר, 60% מן הנוער הישראלי דירגו את רצון הנקמה שלהם בשתי הדרגות הגבוהות.

קריאה:

טוב מאוד.

טלב אלסאנע (מד"ע):

בבתי-הספר הממלכתיים השיבו על השאלה הזאת בחיוב 49.6% מן התלמידים, לעומת 71.6% מן התלמידים בזרם הדתי. במיוחד היה רצון הנקמה גבוה בקרב תלמידים בבתי-הספר המקצועיים בזרם הממלכתי-דתי. כלומר, בתי-הספר הדתיים שומרים על שיא ועל מקום ראשון בתחרות זו. ממצאים מדהימים אלה חייבים להדליק מנורה אדומה בקרב הממונים על תוכניות החינוך, במיוחד בקרב החינוך הדתי.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מיכאל איתן (הליכוד):

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת איתן. חבר הכנסת תופיק זיאד, אל תענה לחבר הכנסת איתן, אז הכול יהיה בסדר.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — גזעני. אתם לא מבינים מה זה גזענות.

תופיק זיאד (חד"ש):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, חבר הכנסת אלסאנע התעייף מהעמידה פה על הדוכן, הוא כל הזמן עומד. יש לו כיסא בכנסת והוא עומד.

טלב אלסאנע (מד"ע):

במלחמה בגזענות אני לא מתעייף. במלחמה נגד הגזענות אני ודאי לא מתעייף. זו חובה וזו מצווה.

על-פי מחקר שנעשה בשנת 1985 על-ידי פרופסור אדיר כהן, מרצה לחינוך באוניברסיטת חיפה – ולא אני ערכתי את המחקר – אשר הקיף 1,700 ספרי ילדים – — —

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

מה הן תוצאות הסקרים בקרב האוכלוסייה הערבית לגבי — — ? תדבר על זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, מאחר שהשמעת קריאת ביניים וחבר הכנסת אלסאנע שמע אותה, אני מניח שהוא יענה לך בדברי התשובה, ואני מבקש שלא להפסיק אותו עוד.

טלב אלסאנע (מד"ע):

הוא יכול לפנות אלי אחרי הדיון.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, אם תרצה להתייחס לכך בדברך, בבקשה, תוכל לענות לו. אני הוספתי לך זמן.

טלב אלסאנע (מד"ע):

כאמור, במחקר של פרופסור אדיר כהן, אשר הקיף 1,700 ספרי ילדים אשר הוצאו לאור משנת 1967, התברר כי 520 ספרים מסרטטים קווים שליליים של הדמות הערבית, ותכונות האופי של הערבים על-פי ספרים אלה הן: גנבים, שודדים, כנופיות, ואין להם שמות אלא הם מוצגים בכינויים "הפוזל", "הצולע" וכדומה.

כשמחנכים את הילדים על-פי סטריאוטיפים כאלה, וכשמנהיגים ושרים, לרבות חברי כנסת, משתמשים במושגים "חיה-דו-רגלית" ביחס לערבי, "ג'וקים מסוממים בבקבוק", "הערבים שקרנים מלידה", "כל יהודי שווה 1,000 ערבים"; וכשנוסף על זה יש תוכניות של קינג וכמותו, הרי אין לנו סיבה שנופתע מתוצאות הסקרים האלה. המטיף לשנאה כלפי הערבים קוצר גזענות.

אנשים הצועקים "מוות לערבים" – אם זו לא גזענות, אני לא יודע מה היא גזענות.

חבר הכנסת זאבי הנכבד, כשהפרחחים שלך צועקים "מוות לערבים", האם זו לא גזענות? מה כל ההתנפלות הזו על חבר הכנסת אברהם בורג מפני שהוא אומר את האמת? מפני שהוא הראה לכם כי המלך הוא עירום, כמו בסיפור הילדים של אנדרסן?

רבותי, שנאת ערבים היא גזענות במובן האוניברסלי של המלה. כל המתנפלים והצעקנים מנסים לשבור את המראה שהציג בפניהם חבר הכנסת בורג, שבה הם ראו את הפרצוף המכוער נגלה לעיניהם. זה מתחיל בנישול אדמות הערבים תחת הכותרת של אדמות לאום ונגמר ברחוב בצעקות "מוות לערבים". זה מתחיל בהבחנה בין ילד ערבי לבין ילד יהודי בקצבאות הילדים – –

בנימין טמקין (מרצ):

גמרנו עם זה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

– – ונגמר בטרנספר.

חברי הכנסת הדתיים, אני רק רוצה לומר לכם, הרי כתוב בתנ"ך: "ואהבת לרעך כמוך". האם מקובלת עליכם הקריאה לטרנספר שבה דוגל חבר הכנסת רחבעם זאבי? האם היא מקובלת עליכם?

יצחק לוי (מפד"ל):

לא, היא לא מקובלת עלי.

טלב אלסאנע (מד"ע):

עצם מתן לגיטימציה לקיום גישה זו, דעה זו בכנסת ישראל, הרי היא מעודדת את הגזענות.

רחבעם זאבי (מולדת):

והורשתם את יושבי הארץ לבניכם.

טלב אלסאנע (מד"ע):

במגילת העצמאות של מדינת ישראל כתוב: שוויון זכויות חברתי ומדיני.

תופיק זיאד (חד"ש):

מי זוכר דבר כזה?

טלב אלסאנע (מד"ע):

כשבן-גוריון חתם על מגילת העצמאות, בפועל הוא חתם על שיק של שוויון זכויות חברתי ומדיני, והשאלה היא, האם אתם מעוניינים ומתכוונים לכבד שיק זה או לחלל אותו? זו השאלה.

מיכאל איתן (הליכוד):

במגילת העצמאות כתוב: מושיטים יד שלום. מה עשיתם עם ה"יד שלום"?

טלב אלסאנע (מד"ע):

אין כל ספק כי הכיבוש, בכלל זה הדיכוי של רצון עם אחר לחיות במדינה עצמאית משלו, דיכוי חירותו ושליחותו, אין ספק שזה מטיל צל ויש לכך השלכות על הערכים ועל רמת המוסר החברתית. לכן יש לפעול לניעור מערכת החינוך, יש לפעול להגבלת פעולותיהן של תנועות גזעניות כמו מולדת ו"כך". יש לפעול לפתרון הסכסוך הערבי-הישראלי.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אני מבקש דקה של סבלנות, כי יש לי שתי בקשות הקשורות לצליל שלא ערב לאוזני, והן מופנות גם לחבר הכנסת זאבי וגם לחבר הכנסת אלסאנע. יש לי בקשה אל שניכם.

טלב אלסאנע (מד"ע):

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת אלסאנע וזאבי, יש לי בקשה אל שניכם. תשמעו אותי עד הסוף בסבלנות. אני חושב שהיו פה שתי פליטות פה, כך אני מחשיב אותן, שאולי לא היו טובות, שמצד אחד, בלהט הוויכוח ובתשובה על קריאת ביניים אמר חבר הכנסת זאבי לחבר הכנסת אלסאנע: מאחר שאסד ערבי – –

רחבעם זאבי (מולדת):

מה הוא אמר לפני כן?

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל אני ביקשתי שתאפשר לי לגמור.

– – ואתה ערבי, ולכן כך וכך. חבר הכנסת אלסאנע, גם הוא בלהט הדברים אמר לחבר הכנסת זאבי: "כאשר הפרחחים שלך צעקו 'מוות לערבים'" – ואני בטוח שאין לך הוכחות שאלה, לצערי הגדול, צעקו כך ברחובות, ואני אומר בכנות, לצערי הגדול, הרי אתה לא יודע מי הם. לגבי תנועת "כך" – ראיתי בטלוויזיה דגלים, אבל לגבי מולדת לא ראיתי. אני מציע לשניכם לחזור בכם מהביטויים האלה שהזכרתי. חבר הכנסת זאבי, האם אתה מקבל את בקשתי?

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני יודע שאתה מקשיב.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מנצל את העובדה שאמרת – שכאשר היושב-ראש מבקש אתה תמיד מקבל.

רחבעם זאבי (מולדת):

ובכן, אדוני היושב-ראש, השמיעה של כבודו היתה סלקטיבית. לפני שאמרתי את מה שציטטת, וציטטת נכון, הוא אמר לי: הקשר בינך לבין אסד. הוא קישר אותי עם אסד. אמרתי לו: אתה קשור עם אסד, הוא ערבי ואתה ערבי. למה הוא קושר אותי לדיקטטור שרצח 40,000 ערבים בחומס? הוא קושר אותי עם הרוצח הדיקטטור הזה? – אני מקשר אותו בחזרה.

אם הוא יחזור בו מהקישור שלי לאסד, אני אקח את המלים שלי בחזרה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תואיל לשבת. חבר הכנסת אלסאנע, האם אתה מקבל את בקשתי, על שני חלקיה, אם היתה לך פליטת פה בכך שקשרת אותו עם אסד, וגם פליטת פה – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

כבודו, בעיתון "ידיעות אחרונות" שהתפרסם לפני יומיים כתוב, שנציג מולדת בלוד הסתובב ואמר שהוא מחכה להוראה מחבר הכנסת זאבי כדי לעשות פעולות נקם נגד ערבים. זה מה שכתוב, זה הנציג שלו בלוד. שיבוא לכאן, שיתנצל ויגיד שדברים כאלה לא מקובלים על דעתו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אין לו מה להתנצל.

טלב אלסאנע (מד"ע):

שיקרא לציבור בוחריו שלא יתפסו טרמפ על אירועים טרגיים של אנשים כאלה.

רחבעם זאבי (מולדת):

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת. חבר הכנסת תופיק זיאד, אני מבקש ממך לשבת.

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, רציתי להכניס רוח טובה.

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, תפסיק לצעוק. אני רציתי להכניס רוח טובה. הבקשה – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

תן לי לדבר.

תופיק זיאד (חד"ש):

אני נותן לך לדבר. הוא לא נותן לך לדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, אני מבקש ממך לא לצעוק.

תופיק זיאד (חד"ש):

אני אגן עליך.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, אני לא אתווכח אתך.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מצטער, שתי הבקשות לא התקבלו. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ. בבקשה.

רחבעם זאבי (מולדת):

בנימין טמקין (מרצ):

כבר צילמו גם את אלה וגם את אלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת טמקין, הרי אתה עמדת על הדוכן ודיברת, היה לך זמן.

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, אני מבקש ממך, אל תצעק עוד עד גמר הישיבה. הרי אתה לא מוכרח לצעוק בכל ישיבה. חבר הכנסת רביץ קיבל את רשות הדיבור.

תופיק זיאד (חד"ש):

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת זאבי, אודה לך אם לא תענה לו, כי אם אתה תענה לו, הוא יענה שוב, ואתה תענה לו, ולא יהיה לזה סוף.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני לא הפרעתי לאיש. הפרעתי לחבר הכנסת אלסאנע כי הוא הפריע לי.

תופיק זיאד (חד"ש):

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ, אני מקווה שתוכל לדבר בלי הפרעה.

בנימין טמקין (מרצ):

— — — ואני רוצה להגיד שאני מתבייש בהתנהגות של כל המעורבים עכשיו בוויכוח הזה, בצורה הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמענו גם את דבריו, ואנחנו נשמע עכשיו את חבר הכנסת רביץ.

יהושע מצא (הליכוד):

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, חבר הכנסת תופיק זיאד, זה לא יכול להיות. אתה לא יכול להשתלט על כל הישיבות. יש גבול. אל תענה לכל אחד. כל אחד נותן רמז, ואתה מתחיל עם צרחות, ואני לא רוצה להגיד את ההמשך.

בבקשה, חבר הכנסת רביץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אקדיש את עיקרי דברי לא לסקר, אלא לתגובות שנאמרו על הסקר.

מי פילל, אדוני היושב-ראש, ומי מילל כי מעל במת הכנסת ניאליץ לגונן על נביאי ישראל, על אבות האומה, על אישי התנ"ך המקודשים לנו מדור דור, ומפני מי? לא מפני סופר או לבלר ואף לא מפני פוליטיקאי או עסקן, אלא מפני מי שאמון על חינוך ילדי ישראל ואשר מונה לכך על-ידי הקואליציה האומללה: העבודה, מרצ, ואוי לנו, גם ש"ס, הלוא היא שרת החינוך בכבודה ובעצמה, מפני פגיעתה כי רעה ומפני חורצות לשונה.

כאשר היא מגינה על סקר בורג, היא מעזה לחלק ציונים לגדולי האומה ולנביאי האומה, היא תולה את המרעין בישין, לפי דעתה, של החברה הישראלית בחינוך להערצתו של יהושע בן נון. כדבר הזה לא העז לעשות שום שר בישראל, ודומני שגם לא שר במדינה נאורה אחרת.

אדוני היושב-ראש, אין אני ראוי להגן על יהושע בן נון, ואין יהושע בן נון זקוק להגנתי. אבל במקום לבכות שוב על מר גורלנו, שזו דמותה של שרת החינוך, אבקש לקרוא פסוקים אחדים מהספר הקדוש, ספר יהושע, שהם יסוד קיומנו בארץ הזאת. לולא פסוקים אלו, אין לנו זכות קיום מוסרית ופיסית בארץ-ישראל. לולא פסוקים אלו, עד היום הזה אנו אכן כובשים זרים.

וכה נאמר בספר יהושע: "ויהי אחרי מות משה עבד ה' ויאמר ה' אל יהושע בן נון משרת משה לאמר: משה עבדי מת ועתה קום עבר את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אנכי נתן להם לבני

ישראל. כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה. מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר-פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבולכם. לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא ארפך ולא אעזבך. חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם. רק חזק ואמץ מאוד לשמר לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך. לא ימוש ספר התורה הזה מפיו והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל. הלוא צויתיך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך ה' אלהיך בכל אשר תלך".

אדוני היושב-ראש, לחבר הכנסת אברהם בורג אומר זאת: הרי חזרת בך מההשוואות הנוראות, אבל אני מציע לך לעשות תשובת המשקל, זו התשובה האמיתית, על הנזקים שעשו דברייך. הייתי רוצה לשאול אותך: האם עלה פעם בדעתך לערוך סקר על תופעה חמורה יותר בחברה הישראלית, לדעתי, על השנאה – ובלי לעשות הכללות – שיש בקרב חלק מהחילונים כלפי הציבור הדתי, ובמיוחד כלפי החרדים? האם חשבת פעם מה גורם לכך?

האם מי מכם, חברי הכנסת, ער כיצד מרגישים אזרחים חרדים במדינה בבואם לקבל שירות סתמי במקומות שונים במדינה, ברחוב, באוטובוס, בגן הציבורי? האם חשבתם על כך?

אזרחי המדינה הערבים, אל תדאגו, פעמים אתם מהווים לציבור החרדי מקור לקנאה. ראו כיצד הכול דואגים לרווחתכם היום, דבר שבא לידי ביטוי גם בתקציב המדינה. כאשר ייתנו לכם את המגיע לכם, ובצדק, איש לא יכפיש אתכם ויאמר כי אתם מקבלים כספים ייחודיים, איש לא יאמר זאת. אבל כאשר הציבור החרדי יקבל פחות מהמגיע לו, יקומו עלינו חלק מחבריכם מהשמאל, כמו חבר הכנסת אורון, האומר כי הוא יאבק נגד הסיוע הזה. איזה מוסר כפול.

אדוני היושב-ראש, יש בקרבנו חוסר סבלנות, חוסר רגישות לשונה, לאחר, לבעל הדעות האחרות, לאדם הלבוש שונה, לאדם המתנהג אחרת, לאדם החי לפי עקרונות שונים, ולפעמים אולי בתוספת של טיפת שנאה שיש אצל עם הארץ כלפי תלמידי חכמים.

אדוני היושב-ראש, הבה נחנך את עצמנו, כולנו. יש גם ביקורת בתוך המחנה הדתי והחרדי, ואני ער לכך. הבה נחנך את עצמנו ל"ואהבת לרעך כמוך", ו"מה דסני עלך לחברך לא תעביד".

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מזמין את אחרון המשתתפים בדיון, את חבר הכנסת אברהם בורג. חברי הכנסת, אני רוצה לציין שחבר הכנסת בורג ישב ושמע את כולם בשקט.

יהושע מצא (הליכוד):

הגיע הזמן, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מקדים את התרופה מראש ומבקש מכולם להאזין גם לו בשקט.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך מאוד.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, שתי מלים על הצגת הדברים. אני מבקש, ברשותך, להציג את הנושא בשני חלקים. אחד, עצם ההצעה והנושא, עם הטענות והטיעונים שעלו; ובחלק השני אבקש ממך דקה אחת או שתיים שתראה אותן כהודעה אישית, נוכח דברים חמורים מאוד שאמר כאן חבר הכנסת מצא בראשית דבריו, ואינני זוכר אם אתה היית באולם או לא היית באולם.

היו"ר ד' שילנסקי:

כבר הוספתי לך שתי דקות להודעה אישית.

אברהם בורג (העבודה):

בסדר גמור.

רבותי חברי הכנסת, איש ציבור, או כל אדם אחר נבחן בשני מצבים. המצב האחד הוא אומץ הלב הציבורי להילחם על דברים גם כשהם לא פופולריים, להילחם על האמת שלו גם כשהיא איננה נחלתם של רוב האנשים, ולהילחם עליה גם כשהוא משלם מחירים אישיים. המבחן השני הוא להסתכל בכל עת אחורה, וכאשר הוא טועה או מועד, לא להתבייש להגיד: טעיתי.

אני לא יודע ולא רוצה למנות כרגע את התקדימים בציבוריות הישראלית, אם יש אנשים כאלה או יש אנשים כאלה. אני מסתכל אחורה על השבוע האחרון ואומר את שני הדברים: טעיתי כאשר השוויתי את הנתונים בחברה הישראלית למתרחש בכל מקום אחר בעולם, ואני עדיין נחוש, באופן חד-משמעי, להמשיך ולהיאבק על דברים שבעיני נראים כמחלה הממארת ביותר של החברה הישראלית ושל הציבור היהודי במדינת ישראל.

ועל שני הדברים האלה – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אולי תסביר – – –

אברהם בורג (העבודה):

אנא, חבר הכנסת איתן, אני מבקש ממך.

מיכאל איתן (הליכוד):

עם כל הכבוד, מותר לשאול אותך שאלה, אתה לא מורם מעם, ואתה יכול לענות. תסביר במה טעית.

היו"ר ד' שילנסקי:

תן לו להמשיך. תן לו להסביר.

מיכאל איתן (הליכוד):

הוא חושב שהוא על האולימפוס, נותן הצהרה אוניברסלית לבאי עולם. שידבר אלינו.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת איתן, סבלנות. תן לו להמשיך, ואולי הוא יבהיר את עצמו.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, צודקים רבים מן האנשים שעלו כאן לפני, ורבים מן האנשים שדיברו במהלך הימים האחרונים, או השבוע האחרון. הנתונים כפי שהם קיימים בחברה הישראלית הם כל כך רעים ומשקפים פנים כל כך מכוערות, והנתונים הם כל כך עצובים, שאין צורך ואסור להשוות את זה למה שקורה במקום אחר בעולם.

אמת, יש גל שנאה עולמי גדול. יש שנאת אמריקנים לאמריקנים על רקע של צבע עור, ויש שנאה על רקע דתי בצרפת, ויש שנאה בגרמניה, ויש שנאה בדרום-אפריקה, יש שנאה בארצות רבות. ומדינת ישראל לא נמלטה מהשנאה הזאת. גם במדינת ישראל קיימת שנאה. רק מה שהיה כאן בדקות האחרונות, הצעקות מצד אחד, וקול הדממה הדקה של הרב רביץ מן הצד השני, הם עדות. הם מיקרוקוסמוס של חברה שהשנאה היא חלק גדול מהיחסים הבין-אישיים שבתוכה. מן הדברים האלה אי-אפשר להתעלם.

שואל חבר הכנסת איתן, במה טעיתי. טעיתי כאשר השוויתי לגרמניה; חד-משמעית.

מיכאל איתן (הליכוד):

תסביר למה.

אברהם בורג (העבודה):

ובכל זאת, התופעות האלה הן תופעות שאסור לוותר עליהן. ועל המאבק הזה – – –

יהושע מצא (הליכוד):

למה חיברת שאלות שהובילו לתשובה הזאת?

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת מצא, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

חיברת שאלות שהובילו לתשובה הזאת. למה?

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת מצא, אני מבקש ממך.

אדוני היושב-ראש, יש אנשים שנוח להם וטוב להם – שיהנו עד סוף ימיהם, עד מאה ועשרים, אם לא למעלה מזה – לבעוט בראי, במוסר הידיעה, במי שמשקף לנגד העיניים את הכיעור, והכיעור קיים.

אין דבר כזה – שנאה מוצדקת. וצעקו חברים במליאה, וצעקו חברים בוועדת החינוך: טוב לשנוא; מותר לשנוא. אידיאולוגיה של שנאה מהלכת פה ברחובות. הסתה מהלכת פה ברחובות. חברים שיושבים פה בבית הכניסו את הניואנסים הגזעניים הנה. מה זה "ג'וקים מסוממים בתוך בקבוק"? מה זה "ערבים מבינים רק כוח"? מה זה שראש ממשלה לשעבר אומר היום, ואני אולי לא מצטט במדויק,

אבל אומר משהו כמו "הערבים צמאים לדם, שוקקים לדם"? איזה מין אמירה זאת שמכלילה ציבורים כל כך גדולים, אם לא כל כך גזענית?

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה יהודו-נאצים? תגלה גם את זה. אתה חד-צדדי. אתה עושה מזה פוליטיקה צרה. אתה לא איש אמת.

אברהם בורג (העבודה):

וכנגד זה, אדוני היושב-ראש – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

– – –

יהושע מצא (הליכוד):

– – –

אברהם בורג (העבודה):

וכנגד זה, אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, נא לאפשר לו להמשיך.

אברהם בורג (העבודה):

וכנגד זה, אדוני היושב-ראש, במקום שיקומו אנשים מהסיעה הזאת, כפי שקם חבר הכנסת זאב בנימין בגין כאשר מינו את חבר הכנסת גנדי לשר בממשלה, ואמר כאן דברים חמורים ביותר, קשים ביותר, על התופעה ועל ההשוואה שלא ניכנס אליה כרגע, אם היא כן או לא, אבל באומץ לב ציבורי אמר דברים שיש להם משמעות עצומה, וציטט את ז'בוטינסקי, מורכם ורבים, ואמר שהנושא הזה

איננו נושא של ימין ושמאל, אלא נושא של מותר ואסור, של טהור וטמא; במקום שתהפכו תופעה שקיימת בציבור הישראלי לתופעה שהיא נחלת כולנו להילחם בה, מייד – פוליטיקה, מייד – "פרוטוקולים של זקני ציון", יש להגיד: אנחנו הטובים, הלאומיים, היפים, ואתם – המכוערים.

יהושע מצא (הליכוד):

מה ההצגה הזו שאתה עושה כאן, אתה חושב שאתה שחקן בתיאטרון?

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת מצא, על הדמגוגיה המק'ארטיסטית השפלה שלך עוד נבוא אתך חשבון.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה זרית אש זרה בבית הזה. בושה וחרפה שאתה משמש יושב-ראש ועדת החינוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא היום חזר וקרא לנו "גזענים". בוש והיכלם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא, אני שמעתי אותך. חבר הכנסת בורג לא הפסיק אותך כאשר אתה דיברת. אני מבקש ממך לאפשר לו להמשיך את דבריו.

יהושע מצא (הליכוד):

הוא בושה וחרפה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מודיע לכל החברים כאן, שהאצבע שלי על הסטופר. אני אוסיף את זמן קריאות הביניים על זמנו של חבר הכנסת בורג.

תופיק זיאד (חד"ש):

— — —

רחבעם זאבי (מולדת):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת זאבי, גם כשאתה דיברת חבר הכנסת בורג לא הפריע לך.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני לא הפרעתי לו. אני רק השיבותי על דבריו של חבר הכנסת תופיק זיאד. הוא מדבר על סתימת פיות בישראל. בארצות ערב פותחים פיות — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

שניכם מתווכחים כל הזמן. יש לי הצעה עבורכם. חבר הכנסת תופיק זיאד וחבר הכנסת זאבי — — —

תופיק זיאד (חד"ש):

אל תקשור אותי עם זאבי.

היו"ר ד' שילנסקי:

תן לי לגמור את דברי.

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

אני אפילו לא שומע את מה שאתה צועק. קודם אמרתי לך להפסיק לצעוק. אני לא רוצה להשתמש עכשיו בביטוי אחר. אני מפריע לדו-שיח ביניכם – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

אין דו-שיח בינינו.

היו"ר ד' שילנסקי:

תן לי לגמור משפט.

תופיק זיאד (חד"ש):

אין דו-שיח בינינו – – –

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת זיאד, הנושא הזה חשוב מכדי שנהפוך אותו לתגרנות של צעקות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בורג, בבקשה רגע.

רחבעם זאבי (מולדת):

תופיק זיאד (חד"ש):

היו"ר ד' שילנסקי:

אתם כל הזמן מדברים ביניכם. אתם לא מפסיקים לדבר. יש דו-שיח ביניכם. אתם כל הזמן מדברים ביניכם ותוך כדי כך אתם מפריעים לאחרונה למהלך כל הישיבות. אני מפריע לדו-שיח הזה שלכם. צאו ודברו בחוץ, ואז לא אפריע לכם.

בבקשה להמשיך, חבר הכנסת בורג.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך. אכן, יש ויכוח פוליטי בין שני צדי הבית, והוא ויכוח נוקב מאוד, והוא איננו רק ויכוח על ההווה, הוא ויכוח על הדרכים לעתיד, על הפתרון לעתיד, על ההסדר בארץ-ישראל, בין מדינת ישראל ובין העם הפלשתיני היושב על אותה כברת ארץ כמונו. זהו ויכוח קשה, יורד חדרי בטן.

אבל איש לא יכול להגיד, שעברה רבע מאה מאז אנחנו, הישראלים, שולטים על עם אחר בניגוד לרצונו ולא קרה לנו דבר. אני לא רוצה כרגע להתווכח, הוויכוח עוד ייעשה. יש סקרים של מומחים עם מסקנות הרבה יותר מרחיקות לכת, עם נתונים הרבה יותר כאובים. אני לא רוצה כרגע לחפש, כי זה באמת מסיט את הוויכוח מגופו של נושא, למה נעשה הדבר כפי שנעשה, למה יצאו עם כרזה, מי הן הנפשות הפועלות. זה בכלל לא חשוב. האם אנחנו רוצים להגיד שבמשך 25 שנה לא קרה כאן כלום? או שאנחנו רוצים להמשיך לחיות בארץ הזאת, עם כל מה שאוכל בנו הכיבוש הזה, ולומר שאנחנו מוכנים להיאבק כנגד התופעות המכוערות שלו?

יהושע מצא (הליכוד):

אולי תדבר על 100 שנה, אולי תתחיל עם חברון.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני, 100 שנה. אדוני היושב-ראש, אין שלטון של כיבוש על עם אחר שאיננו משחית. אין כיבוש שאיננו משחית.

טלב אלסאנע (מד"ע):

יהושע מצא (הליכוד):

--- אתם ---

טלב אלסאנע (מד"ע):

אתה גזען.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא. חבר הכנסת אלסאנע. חבר הכנסת בורג, אתה יכול להמשיך.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כל כיבוש משחית, ואין עם המחוסן בפני השחיתות של הכיבוש. אין דבר כזה. והעם שמחוסן הכי פחות זה העם שאומר: לי זה לא יקרה. מי שיכול לטעון: לעם שלנו זה לא יקרה – זאת התגלמות המחשבה של עם אחד נעלה על פני עמים אחרים. זאת סכנת נפשות. משום שאם לפני 25 שנה, 35 שנה, 100 שנה, 10 שנים היינו אומרים: בואו נביט קדימה, אל שלהי 1992, ונשאל את עצמנו האם תופעות כאלה עם ממצאים עקביים כבר 15 שנה, בסקרים של משרד החינוך, לא אחד ולא שניים, של גופים ציבוריים, לא כל מיני דברים שאפשר לבעוט בהם ולהגיד זה לא רציני וכן רציני, ממיטב החוקרים, בכללם אלה שחתומים על מכתבי גינוי כנגדי – היינו אומרים לעצמנו: נגיע לנקודה הזאת? ואנשים היו אומרים: אי-אפשר, לנו זה לא יקרה, זה קו אדום, לא ניתן שזה יגיע לזה. והיום את הקו האדום הזה אפשר לראות, רבותי חברי הכנסת, רק כשמסתכלים אחורה.

מי היה מצפה שנגיע לנקודה הזאת ולא נזעק ונגיד: עברנו את הקו האדום? ויש קווים אדומים. יש עוד קווים אדומים. ככל שיגדל מעגל השנאה והאימה והאיבה והאלימות, תגדל במדינה הזאת תורת השנאה. ויש פה תורת שנאה שבאה מבתי-מדרש מובהקים מאוד, שמלבים יצרים.

מיכאל איתן (הליכוד):

איזה?

אברהם בורג (העבודה):

בית-המדרש של יצחק שמיר. בית-מדרש שלא מהסס, כראש ממשלה, לעמוד מעל במת הכנסת ולהגיד: אני מבין אותם, את הפורעים שעושים לי, אני מבין אותם.

מיכאל איתן (הליכוד):

מי אמר יהודו-נאצים? מאיזה בית-מדרש זה הגיע?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת איתן, אמרת את קריאת הביניים. בבקשה.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, בכל אדם – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

הוא אמר שעזה תטבע בדם.

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת יהלום, מי כמוך יודע שהאדם הראשון שיצא במפלגת העבודה כנגד אמירתו זו של רבין – הייתי אני.

שאול יהלום (מפד"ל):

בוא ותגיד: שמיר ורבין – אותו דבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו אני מבקש מכולם שקט. חבר הכנסת יהלום, אני מבקש. חבר הכנסת בורג, אני ליברלי בזמן, הפסקתי את כל ההפרעות.

אברהם בורג (העבודה):

אני בסיום של הפרק הזה, אדוני.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם עם זה עבר הזמן. התחשבתי ברגישות. אתה מתבקש להתקרב לסיום.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בכל אדם יש זרע רע, בכל עם יש זרע של פורענות, ואי-אפשר להתעלם מזה, ואבוי לעם שהפסיק להילחם בתופעות האלה.

אני חייב כאן תשובה לחבר הכנסת יצחק לוי. אני חייב את התשובה הזאת לא רק כחבר כנסת, אני חייב לך אותה, בין השאר כאדם וכחבר. אני מקווה שזה לא יעמוד לגנותך ולרעתך.

יצחק לוי (מפד"ל):

בהחלט לא.

אברהם בורג (העבודה):

אני לא אומר את הדברים בצחוק. אני אומר את הדברים ברצינות רבה, מסכת יחסים הרבה יותר עמוקה מאשר צעקות המליאה. חבר הכנסת לוי, הרבה התווכחנו, באופן פרטי ומעל במות ציבוריות. ואני אגיד לך מה מדאיג אותי עד מאוד בממצאים עקביים. תגיד: הסקר לא חשוב – נגיד שהוא לא חשוב; ממצאים אחרים לא חשובים – לא חשובים. אני אגיד לך איפה הבעיה, איפה היא מטרידה אותי בנושא החינוך הדתי.

המושג של "עם בחירה" הוא מושג שיכול להיות טוב ויכול להיות מסוכן. הוא טוב כאשר אתה לוקח אותו כמטלה. אתה אומר: מוטלת עלי משימת יתר, נבחרתי למלא יותר דברים, להשיג יותר הישגים, להוכיח יותר הוכחות. עלי נטל ההוכחה להראות שאני נבחר, שאני בחור. אבל "עם בחירה" יכול להיות מושג מסוכן מאין כמוהו כאשר הוא הופך להיות למושג אוטומטי שאין עליו ביקורת, שלעולם אינך יכול לטעות, שטמונה בתוכו אדנות אוטומטית, שכאשר היא באה במגע עם השנאה, עם תופעות הרחוב המסוכנות, עם יצירת הפערים בין עם לעם, יש בה פוטנציאל של חומר נפץ גזעני. ועל זה, בלי להיכנס כרגע לפרטים – – –

שאול יהלום (מפד"ל):

זו לא אמת.

יצחק לוי (מפד"ל):

צריך לחנך בדרך השנייה.

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת יהלום, אנא. חבר הכנסת לוי, תן לי. לצערי הגדול, יותר מדי תלמידים בוגרי החינוך הדתי לזרמיו, לגווניו, למוסדותיו, קולטים את המסר של בחירה אוטומטית ולא קולטים את המסר של בחירה שהיא מטלה.

אדוני היושב-ראש, העליתי את הדברים בשבוע שעבר, ואני לא ארפה מן הנושא הזה גם כאשר הדבר כרוך בתשלום של מחירים אישיים. זהו מאבק שעל-פי בחינתי, על-פי הבנתי, על-פי ערכי, הוא מאבק על הדמות ועל התדמית ועל הערכים של מדינת ישראל ושל החברה הישראלית. וזהו מאבק לגיטימי שצריך להתקיים בכל מקום, במליאת הכנסת, ברחוב, בתקשורת, בציבוריות. הוא לא צריך להיות נחלת ימין ושמאל, הוא צריך להיות נחלתם של האנשים הטובים שנלחמים כנגד הרוע והאנשים הרעים.

בסיום דברי, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לומר שני משפטים לגבי דברים – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

רק תגיד אם טעית או לא טעית.

אברהם בורג (העבודה):

חבר הכנסת איתן, על בעיות ההבנה שלך כנראה המליאה בשעה כזאת לא תוכל להתגבר.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש לי הודעה בשבילך, אם תצא כותרת – תהיה מוכן להקדיש לזה זמן. אין כותרת. במה טעית? זה יותר מדי רציני.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן.

תופיק זיאד (חד"ש):

איזו השתוללות זאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת תופיק זיאד, אתה מפריע לו.

תופיק זיאד (חד"ש):

כאשר אני פותח פה אתה מעיר לי. כאשר הם מפריעים במשך שעותיים אתה נותן להם.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם אליהם אני מפנה את תשומת הלב; לך פחות מאשר לאחרים. עד שאני אומר לך הערה, אני חושב עשר פעמים אם להגיד או לא. כי אני יודע איך אתה מפרש את זה. דע לך, להם אני מעיר יותר.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס בשלושה משפטים קצרים לדברים שפלים של חבר הכנסת מצא על "הקרן החדשה לישראל". אמר חבר הכנסת מצא – אין בפני הטקסט המדויק – שיש לו מכתב בכיס והוא לא רוצה לקרוא אותו. אני לא יודע כרגע אם הוא לא רצה לקרוא אותו כי המכתב באנגלית וזה קצת קשה, או שהוא לא רצה לקרוא אותו – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בורג, אני כל הזמן מגן עליך, למה לך פגיעות כאלה?

אברהם בורג (העבודה):

אדוני לא שמע כנראה את החלק ההוא של הדיון.

היו"ר ד' שילנסקי:

בפרט שהן לא מוצדקות. אני שמעתי נאומים שלו בנושאים בין-לאומיים.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני, אל תעשה איפה ואיפה בנושא הזה. הוא אמר דברים קשים ביותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני רק הפנית את תשומת לבך. אלה פגיעות מיותרות.

אברהם בורג (העבודה):

קשה לך לייחס לחבר הכנסת מצא דברים רעיוניים במה שהוא הציג בפני המליאה, ובאופן כללי.

אדוני היושב-ראש, המכתב המונח בכיסו של חבר הכנסת מצא, אינני יודע מה כתוב בו. על כל מלה שכתובה בו אני חותם בשתי ידיים. אני גאה – הקשב היטב, חבר הכנסת מצא – אני גאה על כל יום שהייתי פעיל, שהייתי חבר, שהייתי עובד של "הקרן החדשה לישראל", שמחפשת מודל אחר של יחסים בין ישראל לבין התפוצות, מנסה לעזור לקבוצות בחברה הישראלית בנושאים של דמוקרטיה, של שוויון, של מעמד אשה, של פלורליזם דתי, של מצוקה חברתית, לנסות ולקדם דברים כאלה בתוך החברה הישראלית.

אני מכיר את הרפלקס המותנה, שמייד מעלה ריר ואומר: כסף, איפה הכסף, מאיפה הכסף? אני מכיר את הדברים האלה. יבדקו כל הדברים, תשים אותם על השולחן. היה נשמע כאילו "הקרן החדשה" עומדת מאחורי פרוטוקול של זקני ציון ומממנת מי יודע מה. ייחשפו כל הדברים לאור היום, לא

ברמזים, לא בתוך הכיס. מצדי, שנייה אחרי שאני יורד מהמליאה אני רוצה לשמוע את הדברים. לו אני "הקרן החדשה לישראל", הייתי לוקח את דבריו של חבר הכנסת מצא ומעביר אותם לערכאות משפטיות. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אפשרת הודעה אישית לחבר הכנסת בורג, אף שלפי התקנון הודעות אישיות נמסרות בתום הדיון בכנסת ובכתב. מאחר שנהגת כך כלפי בורג, והוא מעל במה זאת הטיח מה שהטיח, אני מבקש לעלות על הבמה ולאפשר לי במשך דקה, דקה וחצי, למסור הודעה אישית שלי הקשורה להודעה שלו.

תופיק זיאד (חד"ש):

תגיש בכתב.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא. אני אפשרתי גם לחבר הכנסת בורג.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני, מצדי זה בסדר גמור.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנה יש הסכמה. חבר הכנסת מצא, אני רק מודיע לך, אני מפעיל את השעון. אמרת דקה, דקה וחצי, הודעה אישית היא במשך דקה, נסבול גם דקה וחצי, כי גם חבר הכנסת בורג עבר את הזמן.

אני מבקש שלא להפריע לחבר הכנסת מצא, כפי שגם שמענו את חבר הכנסת בורג.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני, אמרתי שאני מחזיק מסמך – איפה קיבל את חינוכו בורג בתיאוריות "שלום עכשיו", ואני אקרא את המסמך המעיד על הכספים שהועברו לבורג לצורך הקניית אותו חינוך הלאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש את סליחתך, יש לי פה בעיה פרוצדורלית.

יהושע מצא (הליכוד):

אני אתרגם לעברית אם אדוני רוצה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אינני יכול להסכים שיקראו פה באנגלית. יש תקנון, ומעל דוכן הכנסת מדברים בעברית. אני מבקש ממך, חבר הכנסת מצא – – –

יהושע מצא (הליכוד):

את ההמשך אתרגם לעברית.

היו"ר ד' שילנסקי:

מישהו מבקש שיתרגמו לו לעברית את החלק הראשון? אין.

אני מבקש ממך, את ההמשך לומר בעברית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, האם ייתכן שבמקור מופיע משהו באנגלית ולא יצטטו אותו באנגלית?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני אסביר לך את ההיגיון אחר כך. אבות הכנסת קיבלו החלטה מסוימת, לדעתי בצדק, ששפות הדיבור כאן הן עברית וערבית. זה מה שהכנסת קיבלה, ואני חושב שאתה לא צריך להיות מי שמערער על נושא העברית בכנסת. חבר הכנסת מצא, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

בתרגום חופשי: הקרן מודיעה שהועבר לבורג המענק הראשון מהקרן. הוא ניתן לו על מנת להתעמק בבעיות ישראל. משיב בורג: להתעמק, אכן אני עושה. אני מדבר בקרב הקהילות היהודיות בחוץ-לארץ למען "שלום עכשיו", כך אמר בורג.

אברהם בורג (העבודה):

בגאווה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני, אני מודיע לך, שהעמותה הזאת, הרשומה במשרד הפנים, חבר הכנסת בורג חבר העמותה המייסד שלה. לעמותה הזאת, בחמש-שש השנים האחרונות לא הוגשו דוחות כספיים.

בנימין טמקין (מרצ):

מאיזו שנה המסמך הזה?

נעמי חזן (מרצ):

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, שאלתם מאיזו שנה המסמך הזה. הוא ענה לכם שאין לו כל המסמכים, נכון?

יהושע מצא (הליכוד):

הוא משתולל, הבחור.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהושע מצא, הוא קרא קריאות ביניים מקובלות. אני מבקש ממך, קח בחזרה את הביטוי "הוא משתולל".

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני, בלי "משתולל". השפה העברית כל כך עשירה.

בתוך ימים אחדים, אני מקווה, יקבלו חבר הכנסת בורג ואחרים, כמייסדים של העמותה הזאת, מכתב ובו אזהרה שיימסרו כל המסמכים, לרבות דוחות כספיים. אני לא יכול להשיב, כי לא מסרתם למשרד הפנים את כל הדוחות.

משפט אחרון. חבר הכנסת בורג, יש אמרה: התפוח לא נופל רחוק מהעץ. זה נכון בדרך כלל, אבל כשהעץ נישא על גבעה רמה, התפוח נופל אל התהום. יש עץ בביתך, נישא על גבעה רמה, והתפוח הידרדר לתהום. אתה התפוח.

היו"ר ד' שילנסקי:

ביקשת משפט אחד, אמרת יותר. בבקשה, אדוני סגן השר.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, איני יודע האם היה נכון לעשות סקר או לא היה נכון שעשו סקר. כשהסתכלנו והתבוננו על חברי הכנסת מהימין ועל חברי הכנסת שישבו כאן במרכז, וראינו את הוויכוח ושמענו את השאגות – אני לא כל כך בטוח שלא היה צורך בסקר.

יצחק לוי (מפד"ל):

זו עמדת הממשלה?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני לא כל כך בטוח שלא היה צורך בסקר. כשאני רואה את התגובה שלכם, הרי צריך לעשות סקר לגבי ההתנהגות האישית והקבוצתית כאן בצד ימין.

מיכאל איתן (הליכוד):

כאשר אתה מדבר על התנהגות אישית, של נעליך מעל רגליך.

תופיק זיאד (חד"ש):

הם לא נותנים לאף אחד לדבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת. חברי הכנסת. חבר הכנסת תופיק זיאד, אתה לא מפסיק להפריע.

תופיק זיאד (חד"ש):

אני לא מפריע.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה לא מפריע? אתה לא נותן לאיש לדבר. אתה מוכרח לענות לכולם?

מיכאל איתן (הליכוד):

להגיד אתם – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיכאל איתן, קראת קריאת ביניים, עכשיו בבקשה – – –

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הסקר נערך בקרב אוכלוסייה בוגרת, ולא בקרב תלמידים.

חשוב לציין, כי הציבור הרחב, מבוגרים כצעירים מושפעים מאירועי היום-יום, מאמצעי התקשורת ומן הסביבה הקרובה כאשר הם מגבשים את עמדותיהם בנושאים אלה.

מעבר לחילוקי הדעות על דרכי ביצוע הסקר והפרשנות שניתנה לו, מערכת החינוך רואה בחומרה תופעות של שנאת זרים והבעת דעות גזעניות בקרב תלמידים.

משרד החינוך והמערכת נוקטים פעילויות חינוכיות שונות לקידום ערכי סובלנות, קבלת השונה ודו-קיום יהודי-ערבי. בין הפעולות: השתלמויות למורים, פרסומים שונים ותוכניות לימודים, הצעות לפעולות עם תלמידים, סדנאות ומפגשים בין קבוצות שונות באוכלוסייה.

כמו-כן ייערך סקר עמדות בקרב תלמידים, מורים ותלמידים במכללות המכשירות להוראה.

פעולות אלה מתקיימות במסגרת שיעורי אזרחות, שיעורי חינוך, ואף במסגרת שיעורי מולדת וחברה.

לא אתייחס להתבטאויותיו של יושב-ראש ועדת החינוך, שכן אין הן בתחום טיפולו של משרד החינוך והתרבות. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. מה אתה מציע?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני מציע להסתפק בדברי סגן השר.

יהושע מצא (הליכוד):

דיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ואם לא?

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

ואם לא, לקיים דיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לי פה בעיה. הגישו לי מכתב. חבר הכנסת איתן, מה ההצעה האחרת שלך? נראה אם לא הקדימו אותך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת טמקין.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה. אתה רשום. רציתי לבדוק. רק עכשיו הגישו לי את הרשימה. אני מדגיש: דקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, על מנת שלא אצטרך להירשם עוד לשתיים או שלוש הצעות, אני מבקש שתאפשר לי קצת יותר מדקה, ואני אסתפק.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא.

מיכאל איתן (הליכוד):

אז אין לי ברירה, אני אירשם עכשיו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם יהיה פה מקום, תוכל להירשם כמה שאתה רוצה. אני מודיע עכשיו, היו הרבה הפרעות, הדיון נמשך זמן רב. אני מקפיד עכשיו על דקה. נא להתחיל. תחלק את דבריך לכמה חלקים.

שאלו יהלום (מפד"ל):

יש כמה מציעים. להצעתו של מי מתייחס חבר הכנסת איתן?

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא מתייחס להצעתו של חבר הכנסת טמקין. נכון שאתה נרשמת קודם, לגבי הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי. מאחר שהמסמך לא היה לנגד עיני ואני כבר קראתי בשמו של חבר הכנסת מיכאל איתן – מה זה משנה, הבדל של דקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מוכן לוותר לו.

שאלו יהלום (מפד"ל):

אין בעיה. רציתי לדעת שאני רשום.

היו"ר ד' שילנסקי:

כן, כן. עוד רשום חבר הכנסת הלפרט, להצעתו של חבר הכנסת בורג. בבקשה, חבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, האמת היא שאין הרבה מה להתייחס לעצם דבריו, הגיגיו וההצגה שעשה פה מי שהכין לנו וביים את המהומה הזאת. יש על זה משפט אחד: זרק אבן למים, ואחר כך עשרה חכמים לא יכולים להוציא אותה. וגם אם הוא אומר: טעיתי, לא טעיתי – איש לא מבין מה הוא רוצה.

הדברים שלי נועדו אל מי שאני הערכתי מאוד את דבריו וראיתי בו אדם שצריך לנהל אתו דיאלוג, אל חבר הכנסת טמקין. חבר הכנסת טמקין, אני מסכים להרבה מדבריו. אבל אני רוצה שתדע: בכנסת הזאת, בנושא גזענות, אין הבחנה, כפי שאתה ניסית להפנות לבית-מדרש אחד או לכיוון אחד. אנחנו באנו לכנסת הזאת על בסיס אמונה וחינוך שקיבלנו, חינוך שאומר, בין השאר: שם ירוזה לו בשפע ועושר בן ערב, בן נצרת ובני; על משפט ונבואה, שהלואי שתתגשם יום אחד, שבמדינה הזאת, בארץ-ישראל, במדינה היהודית, יכול ואפשר שיהיה ראש ממשלה יהודי וסגנו ערבי, וגם להיפך.

אנחנו היינו אלה שנלחמו כאן לביטול הממשל הצבאי, ואנחנו היינו אלה שעמדו הראשונים באמת בחזית האמיתית נגד הגזענות של כהנא.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה הצעתך?

מיכאל איתן (הליכוד):

מה שאני רוצה לומר, יש גם בשמאל דוגמאות הפוכות של אנשים שאומרים, צריך – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת איתן, אני מבקש שתאמר מה הצעתך.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה שאני רוצה לומר, הגזענות, אתה כאיש מחקר יודע – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים.

היו"ר ד' שילנסקי:

תגיד מה הצעתך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני ממשיך אותה בהצעה הבאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אתה מציע?

מיכאל איתן (הליכוד):

הצעתי להסיר את הצעתו של חבר הכנסת טמקין.

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו אמרת.

חבר הכנסת שאול יהלום, לגבי הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת טמקין, אני רוצה להעיר לך הערה אחת, תשמע אותה. נכון שלפי הסקרים יש אחוז קטן – אינני יודע אם הוא משמעותי – שמתייחס לתלמידי החינוך הממלכתי-דתי. זו לא גזענות אלא אלה תגובות של כעס ותסכול שקיימות כלפי הציבור הערבי.

מדוע? אני רוצה שתדע את התשובה העמוקה, משום שאתה מתעניין בנושא. אנחנו בעד גבולות פתוחים. אנחנו לא רוצים מה שאתם רוצים. אתם אומרים: יש בעיה, יש שנאה, יש בקבוקי תבערה, יש טרור, יש רצח – יש לי פתרון: מדינה פלשתינית; גבול; לא נראה את הערבים. הציבור הדתי אומר: גבולות פתוחים; אין "קו ירוק"; כולנו עובדים יחד, נמצאים יחד. לכן, לפעמים השנאה הזאת, כלפי אנשים שמפעילים נגדנו טרור, היא עמוקה יותר, כי כשיש טרור ושורפים מכוניות וזורקים בקבוקי תבערה ורוצחים אנשים אי-אפשר להגיע לפתרון של גבולות פתוחים.

ואני אומר משהו לציבור הערבי. אילו לפחות אתמול, שלשום, אחרי שנרצח בן אדם, אילו במקום אחד, בנצרת, אילו במקום אחד היתה הפגנה של ציבור ערבי שאומר: אנחנו מתנערים מזה, זו לא הדרך שלנו; אילו לפחות היינו רואים את זה. נכון, בכנסת שמענו גינוי מפי כמה אנשים, אבל לא ראינו שום הפגנה. רוקדים על הגגות, ולא אדם אחד. סדאם חוסיין זורק טילים, ואתם בהמוניכם רוקדים על הגגות.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהלום, מה אתה מציע?

שאול יהלום (מפד"ל):

התופעה היא תופעה בקרב הציבור הערבי, שנותן גיבוי למעשים האלה ולא מתנער מהם.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהלום, מה הצעתך? חבר הכנסת יהלום, חבר הכנסת יהלום, מה אתה מציע?

שאול יהלום (מפד"ל):

לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי לוועדה? תודה רבה.

אני מזמין את חבר הכנסת שמואל הלפרט.

טלב אלסאנע (מד"ע):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלסאנע, אתה בוודאי משתוקק לשמוע את דבריו של חבר הכנסת שמואל הלפרט. אני מבקש, חבר הכנסת ביבי, אני אודה לך אם תשב, יש כורסה נוחה. חבר הכנסת הלפרט, בבקשה.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת בורג, שנולד ברחביה, שלא הכיר את הגסטפו, שלא הכיר את חיות הטרף של הקלגסים הגרמנים, שלא הכיר את הרוצחים השפלים צמאי הדם, שרצחו ושרפו עשרות מיליונים בעינויים נוראים ובדם קר, שלא ראה אחרי השואה את אלפי היתומים והיתומות שלא הכירו את הוריהם – השווה את העם היהודי, רחמנים בני רחמנים המצווים על-ידי תורתנו הקדושה לאהבת האדם ועל כבוד האדם ללא הבדל, כי האדם נברא בצלם, לניאו-נאצים ולגזענים גרמנים, יימח שמם.

הסיבה, הוא אומר, החינוך הדתי ותורת ישראל.

אדוני היושב-ראש, הכרזתו האומללה של חבר הכנסת בורג היא הלשנה חמורה והתרת דמו של כל יהודי בארץ ובעולם, והיא כבר גרמה להתפרצות אנטישמית נוראה בעולם. כלי התקשורת בגרמניה ובעולם כולו מצטטים בהרחבה את דבריו. את ההתנצלות המגומגמת של חבר הכנסת בורג לא פרסמו בשום מקום.

לכן, אדוני היושב-ראש, אני מציע להוריד מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת בורג, ובמקום זה אני מציע שהכנסת תדון, האם מותר לחבר הכנסת בורג להמשיך לכהן כיושב-ראש ועדת החינוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. אני מזמין את חבר הכנסת תופיק זיאד. אתה מקבל את המיקרופון בצורה מסודרת.

תופיק זיאד (חד"ש):

אחרים דיברו הרבה בצורה לא מסודרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

ארגיע את הציבור. חבר הכנסת בורג, אני חושב שתמצא לשמוע את דבריו של חבר הכנסת תופיק זיאד. לאלה שמדברים עם סגנית מזכיר הכנסת, אבקש מכם לדבר בשקט, אחרת שומעים אתכם יותר מאשר את מה שנאמר למיקרופון.

תופיק זיאד (חד"ש):

שמעתי את כל הנאומים, את כל קריאות הביניים והשתוללות הצד הזה של הבית, שלא נתן לשום דובר לדבר בלי קריאות ביניים ממושכות ופרובוקטיביות, אלא אם היה האיש שלהם.

יש מצב. קראתי היום את החדשות בעיתונים, לרבות ראיונות עם בני נוער ותלמידים. תאמינו לי, אני מרחם על הנוער שלכם, כל האווירה הזו משחיתה אותו. אתם כאן, מנהיגי העם בבית-המחוקקים, מתנהגים כלפי תופעת הגזענות כאילו מלטה – יוק. להכחיש – זה לא נימוק, להכחיש – זו בריחה מהמציאות. אם אתם מנהיגי העם, אם אתם אחראים, אין צורך שתברחו.

חבר הכנסת יהלום, הרע הוא לא בדת. אין זו בעיית הדת עצמה, בכל הדתות אפשר למצוא אלמנטים זרים: ביהדות, באסלאם, בבודהיזם ובנצרות. השאלה היא, איך אתם מעבירים את הדת, איך אתם מחנכים. יש משהו בצורת החינוך ובאופי החינוך.

שאול יהלום (מפד"ל):

תופיק זיאד (חד"ש):

חכה רגע, אל תפריע לי. לא הפרעתי לך. איך אתם מעבירים, איך אתם מורים את הדת. במקום התעלמות מן הבעיה, כאילו אינה קיימת, אני מעדיף שיתקיים דיון במליאה. אשר להצעתו להצעתו של חבר הכנסת בני טמקין, אני מתנגד לה. אני מתנגד להסרה, ואני מציע להעביר את הנושא לוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מבקש להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת טמקין. אני מקווה שהפעם אתה לא מתלונן. אף שהשעון צלצל, נתתי לך להמשיך. מה לא אעשה כדי שתהיה מבסוט.

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני רוצה לעורר כאן שאלה פרוצדורליות. סגנית מזכיר הכנסת העלתה שאלה. חבר הכנסת טמקין מבקש להעביר הצעה.

מיכאל איתן (הליכוד):

זו זכותו.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת טמקין מבקש להעביר הצעה לוועדה. התעוררה שאלה, האם מישהו שהשתתף בדיון –
--

מיכאל איתן (הליכוד):

זו זכותו המלאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

התעוררה שאלה, האם אין זה נוגד את התקנון. נראה לי שאין מניעה מפורשת בתקנון, בכל זאת אני מפרש על צד הקולא ומאפשר לך להביא את הצעתך.

בנימין טמקין (מרצ):

תודה לחבר הכנסת איתן. יש לי בקשה אחת: מכיוון שחבר הכנסת איתן התחיל את דבריו באומרו כי הוא מעוניין לקיים דיאלוג, אני מבקש שלא להסיר את הצעתי מסדר-היום, בניגוד להחלטות אחרות, גם אם יש לכך רוב. איני רוצה שגורל הצעתי יהיה כגורל הצעות אחרות המתייחסות לאותו נושא.

אני מנצל הזדמנות זו כדי לומר דבר נוסף. הבוקר היה כאן דיון על התנהגותם של חברי כנסת. דובר על כך שיש הרבה חברי כנסת חדשים, וזה מה שמסביר את המצב כאן. אני רוצה לומר לכם, שהתופעה שראיתי אינה נחלתם של חברי כנסת חדשים, אלא דווקא נחלתם של חברי כנסת ותיקים, אשר נמצאים כאן זמן רב.

יהושע מצא (הליכוד):

זה נכון מאוד.

טלב אלסאנע (מד"ע):

הדבר מדבר בעד עצמו.

בנימין טמקין (מרצ):

דבר שלישי: אני מסכים לקריאות ביניים ומפעם לפעם אני משתמש בהן, אך לא ייתכן שבמשך דיון של שעותיים תושמענה קריאות ביניים מצד אחד של הבית ויימנע מכל חבר כנסת מן הצד השני של הבית לומר משפט שלם אחד. זה לא תורם להבנת הנושא ומוריד את ערך הדיון.

אני מציע להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי.

היו"ר ד' שילנסקי:

שוב יש כאן בעיה של תקנון. חבר הכנסת איתן מבקש להביא שלוש הצעות, של חברי הכנסת ביבי, הלפרט ואיתן. הוא רוצה להביא שלוש הצעות, ואין לי ברירה אלא לאפשר לו להציג כל הצעה במשך דקה. הציבור יודה לך אם תקצר.

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת תופיק זיאד, אני מבקש מאוד את סבלנותך לדקה. ברצוני להעיר להערתו של חבר הכנסת טמקין, בנוגע לקריאות הביניים הבאות מאגף אחד בלבד. תראה איזו תמיכה יש במעשהו של חבר הכנסת בורג, שכל חבריו טרחו להיעלם מכאן כמי שכפאם השד, ולכן באופן טבעי קריאות הביניים באות מצד אחד.

אשר לדברים שרציתי לומר קודם: כאשר אנו רוצים להילחם באמת ובתמים בגזענות, הדבר הראשון שאנו צריכים לעשות הוא להיזהר מהאשמה בגזענות. אתם חושבים שמי שצועק כל הזמן: אלה גזענים, אלה גזענים ואלה גזענים – נלחם בגזענות? ההיפך. כאן היה איזה בלבול מושגים. בין נקמה לגזענות אין שום דבר. נקמה היא רגש טבעי, שצריך כמובן להביאו לסובלימציה – להעדנה. צריך להסיטו לאפיקים אחרים. אבל אתה לא יכול לעקור נקמה, ואסור בשום פנים ואופן לקחת רגשות נקמה ולהגיד: גזענות. אסור בשום פנים ואופן לקחת את מה שאומר חבר הכנסת זאבי – במצע שלו הוא אומר: אני בעד טרנספר מרצון – ולהפוך את זה לגזענות. זו תוכנית מדינית. אני לא קיבלתי אותה מעולם. אני מתנגד לה. אבל מי שקורא – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

תן לי לסיים.

בנימין טמקין (מרצ):

חבר הכנסת איתן, שאלה לי אליך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים את המשפט.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת טמקין, אני לא מאפשר שום קריאת ביניים. גמרנו.

מיכאל איתן (הליכוד):

משפט אחרון. אני רוצה להדגיש. אני שולל את התוכנית הזאת של טרנספר מרצון, אבל יש הבדל. נגד כהנא – לא בית-המשפט העליון, אני עשיתי את ההשוואה בין חוקי נירנברג לחוקי כהנא, ובהשוואה הזאת השתמשותם כולכם, כי שם דובר על גזענות אמיתית לשמה.

אומר חבר הכנסת זאבי: יש לי תוכנית מדינית – שלא מקובלת עלי – רק לגבי ערביי יש"ע. לערבים בתחומי מדינת ישראל הוא עוזר. חלק מהם הלך לכפרים שלהם וקיבל מהם קולות. זה לא מקובל עלי, אבל זו לא גזענות.

המסקנה: מי שרוצה באמת להילחם בגזענות יעשה שימוש זהיר ככל האפשר ויחפש את התופעה הזאת בתחום הצר והאמיתי, ששם צריכים לאחד את כולם להילחם בה, ולא ישתמש בה כל יום כאן, על כל דבר יגיד: גזענות, גזענות, גזענות. הוא עושה פיחות ומחטיא את מטרותו.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה אתה מציע?

מיכאל איתן (הליכוד):

טכנית – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני אקרא. אצלי רשום שאתה מבקש להעביר את הצעת חבר הכנסת זאבי לוועדה, להסיר את הצעת חבר הכנסת אלסאנע, ולהעביר את הצעת חבר הכנסת מצא לוועדה.

מיכאל איתן (הליכוד):

את הצעת חבר הכנסת זיאד לוועדה. כן, אבל הכול טכנית. אני חושב שמה שהציע חבר הכנסת טמקין הוא נכון.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אני מציע שנצביע הצבעה אחת על כל ההצעות לפי הצעת חבר הכנסת טמקין.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו מסיימים. חבר הכנסת יהלום, אתה מסכים שאני אקרא את הצעתך?

שאול יהלום (מפד"ל):

לא.

היו"ר ד' שילנסקי:

לרשותך דקה.

שאול יהלום (מפד"ל):

חצי דקה. חבר הכנסת בורג, אני פונה אליך ורוצה להבהיר לך נקודה אחת שהיא במחלוקת. יש לך הנחה בסיסית, שהכיבוש מזיק. אתה אומר: אני רואה את זה והולך לבדוק זאת. זאת הבעיה, שזו רק הנחה שלך. המושג "כיבוש" לא מקובל עלינו. אתה לא יכול מצד אחד להטיל עלינו הנחה ולהגיד: ברור שהכיבוש מזיק, איך אתם אומרים שלא?

תגיד לי אתה מה ההבדל, מדוע 1948 זה שחרור – כשזרקת מאות אלפי ערבים למחנות פליטים, כשהוצאת אותם מהמקום; וב-1967, כשלא נגעת בשום ערבי, אתה חי אתו בגבולות פתוחים, הוא לא יושב בארץ, הם פתחו במלחמה בגבולות ארץ-ישראל, שאתה יודע אותם כבוגר החינוך הממלכתי-דתי – למה זה כיבוש וזה שחרור? שניהם שחרור במידה שווה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת תופיק זיאד מבקש להעביר את הצעת חבר הכנסת טמקין לוועדה. אתה רוצה גם לדבר? חשבתי שאתה מסתפק במה שמסרת פה. בבקשה, דקה.

רחבעם זאבי (מולדת):

בואו נצביע.

תופיק זיאד (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רואה בכל מה שקורה פה – המשחק שמתהלך בבית הזה הוא הורדה של רמת הבית. אני רואה שההשתוללות הזאת, שנמשכת כבר שעותיים, היא למען ההשתוללות, זאת אומרת, המטרה היא להשתולל ולהפריע לבית. כל מה ששמעתי מהצד הזה רק יעמיק את השנאה.

יצחק לוי (מפד"ל):

לא – – –

תופיק זיאד (חד"ש):

חכה רגע. שלא ייכנס לפרוטוקול, לא אכפת לי.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יצחק לוי, יש לו דקה. אני מתחיל למנות מחדש את הדקה. אתם רוצים לשבת עד מחר? תימנעו מכל קריאת ביניים.

שמואל הלפרט (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, כל אחד ידבר ארבע פעמים?

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, יש תקנון. הרי כל קריאת ביניים מאריכה את הישיבה. אני חייב לשמור על התקנות. כשמישהו מבקש את הדקה שלו, אני חייב לתת לו. הרי כולכם מבינים זאת. בבקשה.

תופיק זיאד (חד"ש):

שמעתי את ההגנה הנלהבת של חבר הכנסת מיכאל איתן על הטרנספר. אני לא יודע לשיר, אבל אילו יכולתי, הייתי מזכיר לכם את ההמנון של "שתי גדות לירדן".

רחבעם זאבי (מולדת):

לרקוד על הגגות אתה יודע.

תופיק זיאד (חד"ש):

הטרנספר רוצה להעביר אותנו פשוט מגדה לגדה – ששתיהן הן שלנו. יש אמרה יפה מאוד האומרת, פתגם האומר: תגיד לי מי ידיך ואגיד לך מי אתה. ואתה לא רחוק הרבה מחבר הכנסת שיושב לפניך.

אני מציע להעביר – – –

רחבעם זאבי (מולדת):

ואתה היית ידידו של סטלין.

תופיק זיאד (חד"ש):

"קול לי מין תוסאחב אקול לך מין אנת."

אדוני היושב-ראש, תרשו לי להציע. אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע לוועדה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה, האחרון.

טלב אלסאנע (מד"ע):

כבודו, אני מתפלא שאין כאן חילוקי דעות לגבי המאבק נגד הגזענות. הופתעתי לשמוע את דבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן, שמדבר בהתלהבות על הטרנספר מרצון. זה כמו לדבר על מוות מרצון, זה כמו לדבר על אדם שרוצה להגיד: תמות, ויגיד: כן, אני מת באהבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרתי שאני שולל את זה – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

למה אתה מזכיר זאת? למה אתה מגן על זה?

מיכאל איתן (הליכוד):

אמרתי שאני שולל את זה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

בסדר, אני מקבל.

עכשיו אני רוצה להמשיך. כבודו – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלסאנע, אתה מקבל את הדקה שלך מהתחלה. הודעתי שמי שיפריעו לו יקבל את הדקה מהתחלה. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

חבר הכנסת זאבי דוגל בטרנספר מרצון. הוא רוצה למרר את חייהם של הערבים כאן עד שיגידו: די, אנחנו רוצים. זה לא רצון, זו כפייה, זה אונס, זה גירוש לשם עצמו. אין גירוש מתוך רצון, כמו שאין גזענות בלי שנאה. כל הסמנטיקה היפה הזו, כל הרצון הזה ליפות את המלים: שנאה, גזענות, טרנספר מרצון, לא מרצון – הכול פסול.

לדעתי, כל העניין של טרנספר, כל העניין של שנאה, שאומרים שזה דבר טוב – הכוונה היא להוריד את הרמה המוסרית החברתית במדינת ישראל.

אדם המותקף על-ידי גזען, אם הותקף על-ידי אדם ששונא אותו, או מתוך נקמה, או מתוך גזענות, הרי לגבי הקורבן זה לא משנה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלסאנע, מה אתה מציע?

טלב אלסאנע (מד"ע):

אי לכך, אבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מצא.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, סיכמנו. עכשיו נסיים מהר. אני מבקש מכולם תשומת לב כי נצביע מהר, ומי שלא ישמע את דברי יטעה בהצבעות. נצביע אחד אחד היות שזה הדבר הכי פשוט.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אני מציע שנעביר למליאה את כל ההצעות בהצבעה אחת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת ביבי ומצא. חבר הכנסת מצא, אני מבקש ממך: אל תעזור לי, אני אסתדר.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

— — — אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' שילנסקי:

אני הודעתי על ההצבעה, אני מצטער, לא אתן לאיש לדבר עכשיו. תסלח לי, אדוני סגן השר, היתה לנו בנושא זה תקלה לפני כמה ימים.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לא הסתכלת לכיוון שלי. אני מצטער, לא ראית אותי.

היו"ר ד' שילנסקי:

זה היה לפני שהודעתי על ההצבעה.

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יהושע מצא, אני נותן אמון גם בחבר כנסת וגם בסגן שר. הוא אומר שהרים יד ולא ראיתי, חזקה — — —

שאול יהלום (מפד"ל):

סגן השר כבר אמר את עמדת הממשלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, אל תעזרו לי. סגן השר מיכה גולדמן, בבקשה. נא להפעיל את המיקרופון.

סגן שרת החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לקיים הצבעה אחת על כל ההצעות. ביקשתי להעביר את ההצעות למליאה ולהצביע על כולן יחד.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. שמעתי את ההצעה. לגבי הצעתו של חבר הכנסת מצא יש הצעה להסיר והצעה להעביר לוועדה. מי שהוא בעד דיון בוועדה מצביע בעד, מי שהוא בעד – – –

יהושע מצא (הליכוד):

מליאה.

בנימין טמקין (מרצ):

רוצים רק דיון במליאה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

רגע, רגע, אני לא שאלתי, אני מבקש סליחה. חבר הכנסת מצא, לא שאלתי אם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה. האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני, אני הצעתי להעביר למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה לא מסכים.

יהושע מצא (הליכוד):

אני הצעתי דיון במליאה, כבוד היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מצא, שאלתי אותך האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה, למה לך לענות לי כך?
אני מדבר אליך יפה, זכותי שגם אתה תדבר אלי יפה.

יהושע מצא (הליכוד):

כבודו לא דיבר אלי יפה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה לא מסכים להעביר לוועדה, בסדר.

יהושע מצא (הליכוד):

אני מבקש להעביר למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר, לא מסכים להעביר לוועדה.

חבר הכנסת יצחק לוי?

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש לקיים דיון במליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא מסכים לוועדה.

חבר הכנסת תופיק זיאד?

תופיק זיאד (חד"ש):

למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בנימין טמקין?

בנימין טמקין (מרצ):

למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת זאבי?

רחבעם זאבי (מולדת):

למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ?

אסתר סלמוביץ (צומת):

למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלסאנע?

טלב אלסאנע (מד"ע):

כן"ל.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לגבי הצעתי לא היתה הצעה אחרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בורג?

אברהם בורג (העבודה):

למליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר, יש לנו רק הצעה אחת. מי בעד זה שכל ההצעות תועברנה – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מבקש, עם כל הכבוד, מי שגרם לכל העניין הזה – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מבקש הפרדה.

מיכאל איתן (הליכוד):

רק של הצעה אחת – הצעתו של חבר הכנסת בורג. רק את הצעתו של חבר הכנסת בורג אני מבקש להוריד.

היו"ר ד' שילנסקי:

גמרנו. אני אעבור על ההצעות בזו אחר זו, וזה יהיה מהר.

תחילה נצביע על הצעתו של חבר הכנסת מצא. מי בעד דיון במליאה?

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 14

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' מצא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת מצא עוברת למליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי תידון במליאה?

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' לוי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת יצחק לוי תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת תופיק זיאד תידון במליאה?

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 12

נגד – 1

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ת' זיאד בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

דב שילנסקי (הליכוד):

12 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת תופיק זיאד תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת בנימין טמקין תידון במליאה?

הצבעה מס' 14

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ב' טמקין בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת טמקין תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי תידון במליאה?

הצבעה מס' 15

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 14

נגד – 1

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ר' זאבי בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת רחבעם זאבי תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתה של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ תידון במליאה?

הצבעה מס' 16

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלתה חברת הכנסת א' סלמוביץ בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתה של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת אלסאנע תידון במליאה?

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 14

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ט' אלסאנע בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

14 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת אברהם רביץ תידון במליאה?

הצבעה מס' 18

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' רביץ בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

דב שילנסקי (הליכוד):

15 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת רביץ תידון במליאה.

מי בעד ההצעה שהצעתו של חבר הכנסת אברהם בורג תידון במליאה?

הצבעה מס' 19

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 11

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 2

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' בורג בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

11 בעד, שניים נגד, אין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת אברהם בורג תידון במליאה.

חברי הכנסת, מיצינו את סדר-היום. הישיבה תמה. הישיבה הבאה תתקיים, אם ירצה השם, ביום שני הבא, כ"ו בכסליו התשנ"ג, 21 בדצמבר 1992, בשעה 16:00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20:27.